Thoma Ailmin liber

I O A N N I S

かるからなからなかる

Episcopi Saris buriensis vita & mors, eiusq; veræ doctrinæ defensio, cum refutatione quorundam obiectorum,

Thomæ Hardingi, Nicol.Sanderi, Alani Copi, Hieronymi Oforij Lufitani, Pontaci Burdesalenfis.

Laurentio Humfredo S. Theologiæ apud Oxonienses prosessore Regio, Antare.

In memoria aterna erit instus.

LONDINI

Apud Iohannem Dayum Typographum. An. 1573.

M Cum Gratia & Privilegio Regia Maiestatis.

Loci communes & præcipui in hoc opere.

Exhortatio ad studia literarum.
Exhortatio ad relligionem.
Concio de verbo Dei.
Concio de Sacramento Eucharistia, &c.
Tractatio de Latria & Dulia.
De 2. Niceno Concilio & Tridentino.
De primatu.
Oratio Elizabetha R. ad Oxonienses,
Defensio Ecclesia Anglicana, &c.
Refutatio obiectoru de protestantiu disidijs
Pia nostrorum Doctorum mors, &c.

Reuerendissimis in Christo Pa-

Cantuariensi, & D. Edwino Sando Episcopo Londinensi, Laurentius Humfredus. S. D. P.

MULTY

Ustus perit, ait diuinus propheta, & nemo aduertit: Iuellus certe obiit, & nó ita multi attendunt. Siquidé magna est iactura, amissio Iuellorum, & in terra clarissimorum virorú oc-

casus est quasi maximorum in cœlo luminum extinctio aut obumbratio, perinde ac si ex anno ver, aut è mundo tollas lucidissima sydera. Nó quòd illis obscuratis & obumbratis, Christus verus Sol, aut Ecclesia Luna amplius non maneant, aut quòd illis sanctissimis hominibus defunctis malè sit, qui meliore iam & amæniore códitione fruuntur, sed quòd ex illo luctuoso sand ctorum hominum interitu Respub. graug detrimentum, & Ecclesia pestiserum vul-

+. 11.

nus

Epistola

nus accipit. Ego vero in hoc tempore non constitui Iuelli mortem deplorare, quia ille post obitu & funus est & dici debet beatus: & vleus refricare serum est, maxime cùm dolor ille quem omnes in recenti plaga sensimus, iam diu in animis multorum resederit. Quatuor autem potissimum, obseruandissimi Patres, agenda mihi & tractanda esse in hoc primo orationis meç ingressu animaduerto. Primum cur de Iuello omninò scribendum videatur: Deinde cur sero cæperim & paulò tardius absoluerim: tum cur vestro nomini inprimis huc qualemcung; librum inscribendum existimarim: Postremò, vt quid nos in hoc mortui hominis speculo contemplari, & quid vtilitatis inde capere oporteat, aperiatur.

De luello quæ caula scribendi.

Non hominibus placeo, & vt omnibus non dormio, ita neq; seruio: nec cuiusqua mortalis Apotheosin compono, nec sanctos canonizo: hæc enim vel palponű vel Paparum sunt priuilegia. Me verò ad scribendum non nullæ nec leues causæ impulerunt. Non minimum calcar est vestra, ornatissimi præsules adhortatio, qui suellum

vinum, vt germanum in Christo fratrem amplexi estis, & mortuum vt præclarú cœlorum ciuem honoratis. Ita nec vestrum in illum officium non laudari, nec meum in cius virtute concelebranda Audium vituperari rectè potest. Sapientissimè monuit facrorum Prouerbiorum author, Memoria iusti benedicetur, sed nomen impiorum · sordebit. Altera causa est suelli propria & priuata, quoniam nefas videri possit, ve qui omnibus suis diurno & nocturno labore prodesse studuerat, tam citò ex animis omnium elabatur: & plane iniquum, vt cuius vita & monuméta hominibus nostris magnum adiumentum attulerant, is totus vt ignobilis & inglorius sepeliatur. Curenim homo tantus ceu canis, aut vt è multis vnus, aut vt plane nullus obscure morietur? Cum Homerus suum Achille & Vlyssem prædicarit, Hesiodus Deorum suorum genealogias descripserit, Balæus noster illustrium scriptorum in Britannia Centurias ediderit, aliiq; alios fummis laudibus extulerint, eur nomen luelli nostra culpa in hoc albo non recensebitur, cuins scripta caulæ

causa communi plurimu ponderis et spledoris addiderunt, & qui Ecclesiæ nostræ decus & ornamentum extitit? Quamuis; autem suis iple scriptis viuet, eiusg; fama toto hoc orbe Britanico diù & latissimè et longissime vagabitur, hoc tamé ipsius meritum est, non nostrum beneficium. Est & alia causa & pręcipua & publica, vt doctrina quam verbi divini inductu & spiritus lancoinstinctu, & Regiz Maiestatis iussu & auspiciis, Ecclesia Anglicana profitetur, & quam omnin Anglorum nomine Juel-Insiampliffimis voluminib' acerrime propugnanit, etiam hac memoria telte & viua & vera suffragatrice comprobetur: & quoniam do Orina illa digito Dei animis piorum impressa, Doctorum voce continuata,in hoc etiam opusculo nostro defenditur, non obsuerit, credo, posteritati hunc. rerum Inellicarum commentariolu legere. 2. Causamore Hæsunt caus scriptionis: & cessationis non pauciores nec minus iustæ, reddi possunt Si in occupationes prinatas & publicas, quibus sano districtissimus fui, culpam conferrem, perunlgata fortassis & putida

non-

Cauta

nonnullis causatio, sed his qui me et res rationesq; meas propius aspexerunt, honesta & necessaria videretur excusatio . Quid enim commétari animus in mille curas diftractos, aut quid scriptis mandare potest is, cui iam diù vix aliquam partem cogitationum aut temporis licuerit ad huius operis & muneris perfunctionem seuocare? Qui meum otium tanquam legne & iners damnabunt, & hanc cunctationem crimini dabunt, næ illi, li ad ea quæ foris sunt, & que longo interiecto internallo vidér eminus, aliquantulum conniuerent, & domi seueriores & paulò vigilatiores oculos circumferrent : & hic minus effet quod agerent, & amantiùs facerent, & illicoperam suam collocarent melius. Illud, credo, nemo non confitebitur, antequam de genere, patria, vita, obitu, moribus, et aliis emfmodi, maxime in locis diffunctis, & inrebus à cognitione nostra remotissimis aliquid certum et exploratu haberi posset,maxima anni partem præteruolare, & tempus ip-Tum velox effe & fugax, & nos homitres lente festinare : et nisi vos operam vestram -muiano intert.1111.

interposuissetis, nisi D. Parkhurstus Epifcopus Noruicensis, nisi Ægid. Laurentius, Ioan. Iuellus frater, & I. Garbrandus & alii me de quibusdam certiorem fecissent, non tam facile nec tam fœliciter, quamuis in vtrog, nonnihil claudicatum est, inchoato operi extremă manu imposuissem. Quinimo præterquam quòd literæ ad me vestræ aliquantò tardius correptarut, pestis etiam Oxoniæ longè & latè populata nos dispersit: itaq; cum Musæ rusticari & peregrinari imò & feriari cogerentur, non potui soluto & vacuo animo in eam cogitationem incumbere, libraria præsertim supellectile destitutus: & convenientius esse duceba, aliquam viuentium גייייי אַ איייי periclitan tium curam habere, quam commendare mortuos: quibus temporibus exulceratifsimis multorum beneficentiam experti sumus: & tuorum imprimis Londinesium, ornatissime Sande, tum ardentissimæ charitatis viscera, códolendo, tum etiam officia, largiendo sensimus. Statueram etiam alia longiore via rem aggredi, & vnà cum hac historiola Scholastica vita Speculum coniun-

conjungere, qu'ed enis tota vita & studio forum calcar, & fludiorum norma, & indefessa cuiusdam diligentia singulare specimen elle potuiffet! Sed dum in ea re aliquid temporis insumptu est, mutaui sententiam, gratius Lectori futurum arbitratus si continuam & simplicem hanc Narrationem vho intilitu videret, quam fi Iuellum perpartes & per internalla descriptum aut potius discerptum cerneret. Cogitabam præterea exorituros quosdam qui defuncto infultarent, que coniectura me non fefellit, quoru ego cavillis hac cadem opera aliquo modo occurrendum judicaun Hii funt mores & morfus Sycophantaru, qui cum caput petere & vitain adimere non possunt, existimations tamen nostrorum in afferenda Religione Principii obtrectare non definunt. Sed bene ab illo di Bernardus. ctum eft, mendax infamia non polluit vi? rum integrum?

Vt autem Iuellum vobis dedicarem, op - 3. Cause Deditimis & maximis rationibus su adductus. Quò enim redivinus iam se conferrer, susti ad vos ? quorum beneficio & opera quo-

i. dam-

dammodo in vitam ac lucem renocatus est? à quibus scriptionis huiusce mez causa & occasio profecta est? qui testes locupletissimi, intimi, & prope domestici estis, quam ille operam, fidem, studium, patria, F.cclesia, Reip.nauauerit? Cum etiam non ignorarem Momorum & Criticorum plena effe omnia, & hunc meum laborem in varias multorum reprehensiones incursurum, in vestrum præsidium quasi in portu me recipere volui, vt vos qui propter prudentiam & authoritatem potestis, & propter officii & dignitatis rationem debetis, me, imò luellum, imò luelli doctrinam, imò Christi causam multis vndig; procetlis iactatam vestro patrocinio tegatis & ab omni maledicarum linguarum petulantia vindicetis. Ego si onus quod imposuistis non perculero, fi succubiero, vos culpam et pænam prestabitis, quod artificem delegeritis & parum scientem et minus otiofum,qui nec ausus fuisset suscipere propter quarundam rerum in tali opere necessariarum ignorationem, neclatis digne aut ornate conficere potuit per negotia. Histori-

Scriptor.

am scribere vt pulchrum, sic difficile & per riculosum, quòd rarissimus sit qui alicubi non offendat: et Iouius à Sledano, & Sledanus à Surio, et Surius à multis, et nuper Polydorus Virgilius à Ioanne Priseo in historia Britannica reprehenditur. Sic et mea censores aliqui notabut, et alius aliud carpet, vel morofus, cui nihil placet, vel curiosus, qui nodum in scirpo quærit, vel inuidus, qui Themistoclem perperàm amulas nullum præconium aut acroama, nullius vocem libenter audit, nisseius, à quo suas laudes prædicari intelligit, vel cæcus, qui de coloribus non iudicat, vel fortassis etiam perspicax, qui meam in aliquibus conniuentiam, vel me absente nonnullam operaru dormitationem aut oscitantiam deprehédet. A quo, itemá; à vobis illud enixè peto, ve aut candide iudicetis, aut amice indiceris. Etenim cum scribedo grane temeritatis vitiu, silendo grauissima ignominiæ labé subituru me provideré, vequi fidé vobis data non liberarem, et cum ex duobus malis minimum semper eligere sapientes moneant: malui loquax quam mutus, ineptus .11,

Inellus.

eptus quam ingratus, temerarius et audax quam omnino leuis & perfidiolus videri.

Inellus quoq vestra defensionis vmbra implorat, quem mortini et immeritum no solum vocis connitto, sed etiam scriptoru aculeo quidam concidere non erubuerut. Non dicam omnia que disseminarit, quoniam ipfi authores et sino et aliorum iudicio relincuntur, et multas vanitates tempils iplum iamdiu refuganit, et nos quæda in Historia attigimus. Nuper autem factioalibriquali furni aut infaustæ dues horredo stridore, magno agmine prouolarit, contra hunc singularem veritatis assertoremigarrientes. Euolauit N. Sanderus Lo: uaniemis sobolænimium diligens auditor, obstridens, hunc nostrum esse pseudoepiscopum Shifburienfem, in fuggeftu iuuc niliter exultalle, quod affirmarit multiplos cum è Sacra scriptura, in quo Pontifex Romanus vniuerfalis Ecclesia caput diceretur, proferri potuille, Tho. Hardingu eum viriliter repressiffe, et ca protulisse quat luellum ed tandem redegerunt, vt peredictu Regium curaret, huiusmodilibros interdicendos

cendos & abdicandos, adiecta etiam mulcta, et minis terrore plenis, si quis cos tenere apud se deprehenderetur. Euolarunt etiam et alii transmarini cuculi eandem raucam Sanderi vocem imitantes et vanissima cantilenam occinentes, et inprimis ille graculus Burdegalensis Pontacus, declarans et denuncians, Iuellum esse Hæresiarcham, Superintendentem, Pseudoepiscopu, hunc magna volumina médaciis refertissima bis scripsisse, huius calumnias Hardingu, Sanderum, Hefkinum, Alenum, Rastallum, Dormerum (Dormannum dicere voluit) Martialem & alios ita detexisse, vt hactenus iple & affeclæ filuerint, et iam prorfus obmutescere videantur.

Cæterum istorum obiectionibus in li-Religionis debro respondimus : quem nostrum conatiliaduersarioru et leudium, vestre, Patres, censura, & Iuel-calumnias. lu, eiulq; Catholicas affertiones vestræ approbationi et protectioni commendo, nec illum solum, sed vniversam religionis nostræcausam, eog, magis quod huicquoq; obstrepunt: contra hanc, contra doctores nostros, contra Episcopos, contra Principem,

Epistola

pem, imò contra Christum omnia probra promiscue & procaciter congerunt : quibus fatis est cum Pilato dicere, Quod scripfi, scripfi, aut cum malis Rhetorculis pessime concludétibus, dixi. Olim istuc, olim dixit Zoilus, se ideò malè dicere, quia nescit aliter male facere. Olim istuc dixit sceleratus Parasitus, Alexandri Medicus, Quodwis crimen in quemuis fine fronte intendendu, vt licet vulnus eius qui delatus est fanetur, cicatrix tamen maneat. Euolauit & alia Pica Lusitana Hieronymus Osorius, qui sibi musica luscinia videtur, dum aduersus nostra Sacramenta, nostram Ecclesiam, nostram fidem, nostros proceres, ferales & funestas voces emittit: dum cantillat nostros Episcopos homines infimos ex triniis & tabernis arreptos esfe, non vitæ castitate, non sacrarum literarum eruditione, non eloquentiz gloria commendabiles, indigne in ista dignitate constitutos, Buceri aut Martyris tantum discipulos, & à Caluino institutos, sine vlla ceremonia consecratos, Pontifices obscuros & tenues, Theologos prorsus ignaros, ideò electos,

Vt

vt vectigalium parte contenti, reliqua omnia magnatibus & aulicis, fisci nomine diripienda cocederent. Has crocitationes isti homines nostri status imperitissimi, & audacissimi contra nos demurmurant: vnde non solum professores nostros in odiú & contemptum vocant, verumetiam ipsi rei Ecclesiastica et religioni quali securim iniiciunt. Exauditi sunt & alii garritus istaru anicularum contra Henricum 8. Edouardum 6. & Elizabetham serenissimam Reginam, multofq; præterea nostræ relligionis excellentes patronos & columina. Vidit quoq; Papismi ars & prudentia vestra et magno cum dolore ve- mars. Gro, et malo nostro vidit, quomodo iamdiu papismus extrema quæq, tetarit, libris, siggestionibus, coniurationibus, armis, Bullis, & vt verbo vno lcelera omnia complectar, omni Sarana artificio & tormétis: Vidit quomodo Maiestatem Regiam ledere, et nuperrime prudentissimos & fidelisfimos quos dam eius Consiliarios viruleto scripto iniustissime proscindere no exporruerit: vt iam ipsa pericula vos expergefaciant & extimulent, laborantem caufam

omnibus manibus & humeris suppositis fortiter erigere et subleuare ne si purissima Christi religio melius ac melius, vestra ope ac arte constituta & fundata non sit, ventis aduersis stantibus, & inundatione crum-

pente concutiatur & labefiat.

Equidem dum singularia erga nos Dei beneficia, vinez culturam, torcularis fœciditatem, turris amplitudinem, speculatorii quorundam vigilantiam, sepimenti securitatem, omnium colonorum pacem & beatum otium animo & cogitatione verso: vberem vindemiam & suauissimas vuas & fpero et Angliz ominor, et Dominum los quentem andire videor, Quid erat faciundum Vinez Britannicz, quod ei non fecel rim? Rursus cum Apri syluestris callidissimas & creberrimas incurfationes, operariorum multorum et imperitiam et desidia; et acerbas nostrorum hominum labruscas et sétes ratione & méte perlustro : alia reru facies se oculis obiicit, alie prædictiones se auribus ingerunt, ex Esaia, Festinabut edificatores tui qui te euertut: ex eodem, Speculatores eius caci sunt : et ex Esdra, Rehum

hum & Simfai Scribæ propere Hierofolymam merut, vt Iudaos opus Dei facientes brachio & vi impeditent et apud eundem alii dicunt, Ædificabimus vobifcum. Scilicet hii sunt ab omni temporis aternitate dinini Templioppughatores, aut infidiofi? Hypocrine qui elanche furrepunt et quod dextera extruxerunt firiffra deftruunt : aut manifelti holtes no aurum inon gemmas, ve Inellus fed fænu et flipulas, ve pfeudoa postoli, inædificantes, aut otiosi & imperiti architecti seu spectatores potius qui nec promouent nec mouent pedem, nec materiam ad domi Dei manibus comportant, nec saxa incidunt, nec ligna dolant, nec quicquam opis Ecclesie extruendæ afferut: sed coru omnes nerui in hoc intenti semper fuerunt, ve religionem nostram vel nas centem resecarent, vel adolescetem pernellerent, vel etiam iam maturescentem extinguerent. Hos omnes Romana Curia affe ctatores & hicevinfraet læpe et leper hortoret hortabor, sine hielateant domi, fine degant peregré, ve vocationis fue & talenti cocrediti membres lint, met velitt amplitis populo 000 V. 1.

populo imponere, non amplius contra E-' saix vaticinium pro auro as pro are ligna, pro argento ferrum, pro ferro lapidem offerre, non Gibionitarum more fingere, no putridis ytribus, detritis pannis, mucido pane, id est, antiquitatis sue prætextu et fucis ac fabulis Ecclesia Dei se infinuare: sed potius relicta Moabitide cum Rutha conuersa in agro dominico spicas legat, & nobiscu huius terræ sanctæ bona comedant, & Petri Romani ficta & fragili nauicula & humanis retibus abiectis, Christicum vero Petro sequantur. Vos autem Reuerendissimi Præsules, his Pseudoapostolis sub iugum missis, Iuellos aut istis certe meliores præficite, qui vt Vates scripsit, terras instaurent, tribus Iacob erigant, vastitates Israelis reducant, qui dicant vinctis, Exite, & his qui in tenebris sunt, Reuelemini.

Exemplar ministrorum Iuellus est à nobis hoc loco propositus, sed ille animo optime constitutus, secunda fama sœlix, ingenio præstans, literarum opibus cumulatus, maximis optimorum ciuium suorum studiis et gratia beatus, decessit. Sint sint si

non

Efa.42.

non pares, at non multo peiores qui fuccedant, qui legitime fornerentur, ve quamuis Aristotelice nummus nummum non gignat, tamen christiane Gemma gemma, & Euangelici patres etiam alios atq alios Ecclesia patres semper pariant. Our enim homo natus et editus est, nife ve Deoimperante & verbo fubferuiente alius populus exiplo renascator ? mili ve fratri democtuo semen sanctum fuscitet ? nisive sui patris cœlestis nomen ab interitu, memoriam ab oblivione gloriama calumnia, Ecclesiam ab incantatrice hareticorum fiftula vindicet?nisi ve filios Enangelicos verbo per spiritu generet? Sat vixit, quisquis nature bene ad laturitarem, fibi beate ad lalutem, ahis vuliter ad solatium, Deo grate ad gloriam vixerit. Non vixit qui nullam ex se reliquit sobolem, qui arbores alteri non serit faculo, qui populo futuro fermonem non annunciat. Ecclesiæ propagatio quædam & quidem singularis est perpetua veræ doctrinæ ex cathedra Christi successio. Etenim vt nos hodiè proprereà in fide confirmatiores & magis fundati sumus, quòd

7.11.

eam

Epistola /

-cam à Christo, ab Apostolis, à patribus, & -abripsa prima & mouissima hac Ecclesia que synceritatis & veritatis discipula fuit, imbibimus: itadiscent posteri ab hoc no-Aro faculo & amaioribus fuis mostraine, in religione confentionem, & mituam fidoi confirmatione libenter andiene Quanquam Oforii reprehensio quam frivola fit, & postidicemus, & D. Haddonus oftendit, et omnes qui omnem pudorem mon abiecerunt, nobiscum testari possunt: & ipsa res loquitur, Angliaminonita offe infactidam quin Zephyno dining bomicanis afflateposit nonmodo flores, sedictiam gemas & Inellos produceren que cuam nung dodiffimis ministris & Episcopis aliifq, clarishinis viris abidat, qui & distorendo domi & feribendo publice valeant, non modo cuniculos domeflicorum hostium perspicere, verumetiam externorum hominu consilia & Enthymemata euertere, & quid monstri Tridentina Synodus alat, quid struat, mature cognoscere, & prudenter declinare: qui Romano Baali genua nó curuabunt, qui Arcam Dei Palæstinis inui-

tis

tis reuerenter portabut; & fortiter fustinebunt, & ftercora folennitatum & ceremoniarum Tridétinarum, in quibus circumscripti illi patres seu scarabai se et suos quo tidie volutant, proiicient, & rufus in facies ipforum spargent lique ans model au

Atenim ô patres, quò plures Iuelli similes hæc terra nostra protulerit; eò magis vestra in gubernanda naue ars et fœlicitas deprædicabuntur, & Euangelii fulgur Christiq, gloria fusius propagabuntur, et Romanæ Hydræ capita magisac magisamputabuntur. Atq; ô terq; quaterq beatos Episcopos, si fideles in domo domini famuli, si docti in Christi Gazophylacio trapezitæ fi ih grege pastores vigilances, & in agto excubantes, & secundum aduentum Seruatoris expectantes, et Angelicum & Fuagelicum carmen audientes & annunciantes ipsorum sedulitate, dexteritate, & fapi+ entia constituantur. Ibi enim breui no solum Dagon illeve truncus iacebit, sed & manuum palme, & pedes si qui reliqui sint abseindentur, et religio non modo defæçata reddetur, sed stabilis & inconcusta per-7.111.

fifter. Aureum est dictum illud Solomonis, Argento scoria et rubigo si auferantur, vas purissimum euadet. Ibi cæca hec Papisticarum viperarum progenies Ioannis Baptiste prædicatione & doctorum sermonibus re-ctius informata resipiscet: ibi simplex popellus illum magnum Archifynagogű Romanum admirari desinet. Quamuis enim ad intuitu Cameli inufitato colore & magnitudine, & ad aspectum monstrosi hominis bicoloris, corpore partim nigro, partim candido, æquabiliter distincto, quas duas res nouas Ptolomæus in Theatru ad captandam beneuolentiam aduexerat, Ægyptii primum quidem attoniti obstupuissent: post tamen non solum non admirationi sed risui fuerunt & contemptui spectantibus. Ita futurum valde confido, Domino plures Iuellos & prophetas in vinca suam extrudente, vt bicolor, imò tricolor hic et triceps Papa omnium sannis è theatro Ecclesiastico eiiciatur, omnesq; ei Cameli et merces, quas huc fecum importawit, summoueantur et vilescat. Scilicet vehementer illi quidem hallucinantur, qui Euan-

Euangelicam margaritam sine æneis Romanistaru calculis non posse satis exsplendescere arbitrantur : et si Pontifex ipse credit se Anglicanæ Ecclesiæ Atlantem esse, et illam hac ludicra negotiatione sua vel ditari vel conseruari : ne ille Phrenetico cuidam videtur simillimus, qui, vt proditum est, continuè erectas in cœlu manus tenebat, nec ad horulam comedendi quidem. causa demittere volebat, ne cœlum rueret : cum tamen curatorum ipsius prudentia,illo insano abducto, & columna supposita, cœlum non minus quam prius stetisset. Enimvero stolide imaginatur sine se & suamercatura nec Ecclesiam nostrá posse constitui recte, nec Deu coli pure, nec hoc cœlum Anglicanum diu consistere. Deus opt. max.concedat, vt siciti ex filice no viua aut crescente sed in puluerem redacta vitrum conficitur, fic ex Iuelli cineribus noui Phenices,& diuina inspiratione, & vestra diligentia, fide, monitis continua doctoru seges exoriatur.

Quartus locus est, huius Historie vtilitas.
Primo, speculum esse potest studiosoru &

T. iiii.

Aca.

4. Vtilitas

Academicorum, vecum viderint à quibus initiis luellus exorfus fir, quam viam inierit, quam ftudiorum methodu & rationem observarit, quam gnauiter et acriter institerit & omnia persequutus fuerit, quam foeliciter et sine vlla pene offensione & soopulo iplum scopum attigerit : eodem modo, iisdem velis et remis sibi contendendu & connitendu putent, qui ad candem excellentiam et ad eundem portum aspirare cupiunt. Non illum ab instituto voluptatum illecebræ auocarunt, & ab illa sua studioru contentione vix aliquid temporis ad vires redintegrandas seitixit, ita velicet mors citato gressu in nos omnes insiliat, ille se laboribus macerando pedibus eius quafi alas addidiffe, & eam propemodum accersiuisse videretur. Et quid mirum est, eum hominem citò mori, qui nouos fubinde ingenii fœtus edit? quippe cum perspicuu & compertum sit, homines qui nihil pariunt succulentiore & vegetiore esse corpore, quam qui se studiis et curis conficiunt, & arbores quoq; infocundas his que focunde sunt esse firmiores? autimont omis

Secun-

Secundò, Speculum est Theologorum, vt non male labores & cogitationes suas ponant, nec in res inutiles, nugatorias aut impias, operam conferant, nec animos infirmos et egrotos in deteriorem partem applicent, sed vt in solidæ cognitionis indagatione versentur, et veritatem Iuelli exemplo fortiter contra omnia inimicorum iacula defendant, et Britanni cum sint, illum clarissimum Scythicarum Ecclesiarum gubernatorem Britannionem imitentur, qui dogmatum impietatem et Valentis Imperatoris furorem in Christianos coarguit, diuinissimi Dauidis vocem vsurpans, Loquebar in testimonijs tuis coram Regibus & non confundebar'. Etenim nisi veritas continuata docentium successione propagetur, nisi errorum indies gliscentium multitudo diuini verbi acie, tam voce quàm scriptis retudatur, illa ab eloquentibus patronis deserta et derelicta, vix aliquem locum, in quo requiescat, inueniet, & hii in dies singulos, in hac decrepita et delira műdi ætate augescent & magis inualescent. Tertio, Speculum est omnium mortaliu,

++.1.

ın

Epistola

in quo pallidæ mortis imaginem intueantur, quæ pauperum tabernas, diuitumq; turies pulsat equo pede, scilicet communis & eadem senibus iuuenibus, doctis indoctis, singulis vniuersis. Nam & ipse Papa qui nec homo est, nec Deus, tamé non immortalis in hoc sæculo, sed mortalis est, illi generali et capitali sentétiæ subiacens, Terra es & in terram reuerteris. Quod ceremonia quædam Romana suggerere ipsi & in mentem reuocare poterit, dum Papa Ecclesiam ad solennem Missam celebradam intrante, stupa accensa, Minister clamat, Siç transit gloria mundi. Vt enim flamma afcendit & consumitur, ita sæculi huius scena abit, omnisq; Pontificalis pompa euanescit. Non est igitur contemnendum pii cuiusdam consilium quod studioso Bononiensi dedisse fertur, vt in molli lecto iacés, de illo duro Esaiæ lecto cogitet, Subter te sternetur tines, & operimentum tuum erunt vermiculi. Vt enim in naue existens siue comedat, siue bibat, siue ludat, siue laboret, fine gandeat, sine doleat, ad portum semper fertur: sic mors omnis nostri cursus

meta

Efa 14.

meta est, & omnium rerum humanarum extrema linea.

Sed ve garrulæ epistolæ finis aliquando imponatur, et argumentum infinitum aliquo tandem fine terminetur, oro vos, Colendissimi Patres, vt Iuellum hunc meum excipiatis, erranti mihi veniam detis, Iuellum no meo sed suo pede metiamini, Deo omnium donorum inexhausto fonti gloriam tribuatis, qui nostros gressus in hac peregrinatione dirigat, vobis præluceat, sactos conatus semper secundet, Ecclesiæ vniuersa opimam benedictionem impertiat, vt cœlestis patriæ hæreditaté cernamus, ductore & sospitatore vero Iehosua nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto sit omnis laus, honor, maiestas in omnem omnium seculorum perpetuitatem. Amen.

> Oxoniæ, Anno. 1573. Septembris. 23.

Pro Regno Angliæ R. Maieftate, Confiliarys, Ministerio, Laurentij Humfredi Precatio.

Deus altitonans Mundi Cœliq Monarcha,
Qui mare, qui terras, infera quiq regis:
Prospice de cœlo, Regnu spectato Brytannu
En nunc confligunt spesq, metus fimul.

Quid non speremus, quid non timeamus amantes?
Spes metus, buc illuc, bec vocat, ille trabit.

Anglia cincta mari est circumfluit vndig pontus, Est spes nonnullo concomitata metu.

Hactenus afflauit Zephyrus, fuit aura fecunda, Spes est: mox portum, qui bene soluit, babet.

At mare fluctifonu est, Syrtes, Pirata, Charybdis, Saxa latent, scopulos nolle timere, furor.

Hec hec vita mare est peramaru, nauigat omnis, Qui viuit sperat plurima, multa timet.

Nuc mare sulcamus, mare nuc ingressa Carina est, Flatibus aspires, ô bone Joua, bonis.

Sis prora of puppis, nostræ sis ancora nauis, Et peregrinantis dirige vela ratis.

Ecce pius rector cecidit, ceciditá, fuellus, Ecce aly multi iam cecidere duces.

Suffice nunc alios, qui clauum rite gubernent, Ne ruat in tumidas naufraga puppis aquas.

Præfice Ductores populi, verbiq; ministros, Ne desint onibus pabula sana tuis.

Tales

ales falce secas: tamen Dt noua plantula surgat, Annue Succrescant germina santta precor. Ampla tua est bonitas granis at maledictio nostra Culpa pæna comes, sic meruere mala. Consilium Regale foue, sacrumq; Senatum, Qui semper Christi flagret amore tui. Quod clemens pater es speramus: deinde timemus, Quod influs index atque seuerus eris. Serua Reginam Pater, ô mitissime serua, Vt tua sit semper, sit quoq; nostra din. Fæmineama; manum dextra fulcito potente, Ne quaffet teneram Scylla maligna ratem. Auspice Regina Dininum Manna dedisti, Spes est, at causa est nausea nostra metus. Floret Relligio, spes est: sed marcet in boras, Est metus: hanc folum tabra librig, sonant. Spes est, quadoquidem regnat lectissima princeps, At quia mortalis, iam subit ecce metus. Regnat iam prudes Princeps, sed famina regnat : Viribus band orba est spes:metus, orba viro est. O virgo E L I Z A B E T H, Phanix et gema regentu Oflos, o patri stella decufq, foli. Hen cur non liceat semper producere filum? Heu cur non semper vinere fata sinunt? Heu fera Parca rapit proceres, no parcere cuiqua, . Nouit, præda huius Grassus & frus erunt. En fuit, en non est Babylon, nec persica pompa, Nec Gracum imperium, nec Latialis bonos. Spes

Spes est quod fuerint, sed nunc non esse, timendu:

Spes est, esse quidem, porro fuisse malum.

Quòd valet & viuit, tua magna potentia sola est:

Si moritur, nostrum est promeritum atq; scelus.

Quòd populo præsit, quod sit, iam spero, sed oro

Vt semper iubeas esse, vel esse diu.

O vinam viuat, viuat, serò vt moriatur,

Mortua post viuat, ne moriatur, Amen.

Cœlum & terra præteribût, ver-

dum autem Domini manet in aternum. Didum Christi, & Symbolum Ducum Saxoni a & Georgij Marchionis Branderburgensis, carmine redditum per Laur. Humf.

Mnia transibunt, tellus g, polus q; liques cent, Mundi pompa, decor, gloria, wana oxiai. Omnia transibunt, reges & regna peribunt, Vires, castra, viri, fæmina, wavla awodos. Omnia transibunt, hominum sapientia, lingue, Scripta patrum, Canones, iuráq; wavla koyói. Sermo Dei viuax,omni florescit ab auo, Hicerat, est & erit, catera warla wovos. Sermo Dei viuax, flammas furiasq; retundit, Infringit Stygy tela cruenta Dei. Dux patria, comes est vita, post sacula index, Lex morum, fidei lux, via, norma, falus. Hoc cape, semper ama, sic te redamabit lesus, Hinc disces recte vinere, rite mori. Hoc cape, sit cordi, sit cura, sit que voluptas, Hoc cape, crede time, perlege, vine, vale.

the encourage acception to it in further,

I OANNI IVELLO ANGLO, DEVONIENSI, EX ANTIQUA IVELLORYM FAMILIA BV-DENÆ ORIVNDO, ACADEMIÆ OXONIEN. SIS LAVDATISSIMO ALVMNO: MARIANA TEMPESTATE PER GERMANIAM EXVLI: PRÆSVLI REGNANTE ELIZABETHA REGI-NA. SARISBURIENSIS DIOECESEOS. (CVI PER ANNOS XI. MENSES IX, SVMMA FIDE ET INTEGRITATE PRÆFVIT,) RELIGIOSIS-SIMO, VIRO SINGVLARIERVDITIONE, IN-GENIO ACVTISSIMO, IVDICIO GRAVIS-SIMO: PIETATE, HVMANITATE EGREGIE PRÆDITO, THEOLOGIÆ CYMPRIMIS CO-GNITIONE INSTRUCTISSIMO : GEMMAE GEMMARVM: IMMATURO FATO MONK-TONFARLEA PRAREPTO, SARISBURIA SE-PVLTO: COELORYM CIVI, LAVRENTIVS HVMFREDVS, HOC MONVMENTVM, OB-SERVANTIÆ ET BENEVOLENTIÆ ERGO CONSECRAVIT. ANNO SALVTIS HVMA-NÆ CHRISTO MERITO RESTITVTÆ. (1).1). LXXIII, IX. KAL. OCTOB.

VIXIT ANNOS XLIX. MENSES. 1111.

Pfalm. 112.

In memoria aterna erit iustus.

qua,rogo, lector, priusquam lectionem aggrediaris calamo in hunc modum restituas.

Prior numerus paginam, alter lineam indicat.

2.31, lege, in vita.10.17. immortalium, 11. 30. strategemate 27. 26.face.33.13. preftent. 38.26. reciderunt. 42.21. & quid. Die fabbati. 48.12. Apellis, 50. 6. dele autem. 69.31. interregno & iustitio. 79. 3. Tolletur nequam tempore Missa suo. 31. 8. Pericle 83.23. dele non. 87.29. Academia. in margine, Fracofordia. 88.21. fidam, & lin, 22. Bafilienfes. 90.3. Cocraftus, & li, 25. vergerium.93.3 o.perducturum. 99.7. supellectile. 100. 11. cóuinci.104.28.arcere.106.4.indice & iudice,& li-25.pro Ad gua, lege Atq: 107.2. Maiestatis. 108.15. pro 15 49. lege 155 9.110 15. Vbi corpus? & li. 20. extrema. 165.13. domu, 17. domi. 118.27. neoterici, 121.11. Iustini. 123, 8. comunicet, qui noluerint Ecclesiasticis 27. 3. Calecut. 13 6.30. Origines. 139.1. infonare, & li.25. enthusiasmo, 150.in margine, infligat. 153.12, fola, & lin. 17.capit, 155. 27.pro infirmitate? lege infirmitate: 157.10.ad pro ac. 160.4.0rigenes, & 17. Xenophontem. 166.30. Pontificiam. 171.20. pecora, & li. 11. Subijciantur. 172,5. infernales, 175.24. pro Domino lege Christo.184.30.dispersit, 185.27, respondet: Venerut, 186.29. Endymiones, & li.30. fomnum. 187.17 . Babylonicum. 190.9 . Marfilium, petrarcham. 191.16. discessisse? Recessimus quia. 192.3.dele núc, li.15. pro Cumq;, lege, Adde quod, & li, 23. Arauficani. 193 in margine, Antepologia, 195, 24. immortalitate. 197, 21. vnaqua-9: 199.17. iudicem, li. 26. dum Harpago, li. 37. Quamlibet. 20315. Pædag.li. 7. Dionyfius, li. 8. Hier.li. 27. mytterijs. 206.15. Origine. 108.31. prescindit. 210.5 .de rebus, li 30. communicare. 215, 1. origine. 216 18, colligemur. li. 20. maceria, li. 23. Augustinus. 229.23 fænerari. 230.6. pro Idé, Eadé. 231.25 .femiffarias. 233.14. Enchiridio. 235, 10. oftentarit, li 29. Shepræus. 236.2. Alphabetico. 237. 23.capit.240.21.sed de ea re. 247.20.discerneres.248.27. offenderet. 249.6. peregrinationis, 252.15 .fiue. li.28. imposuiste, 254. 26. diutius, 262.8.2 Festo.

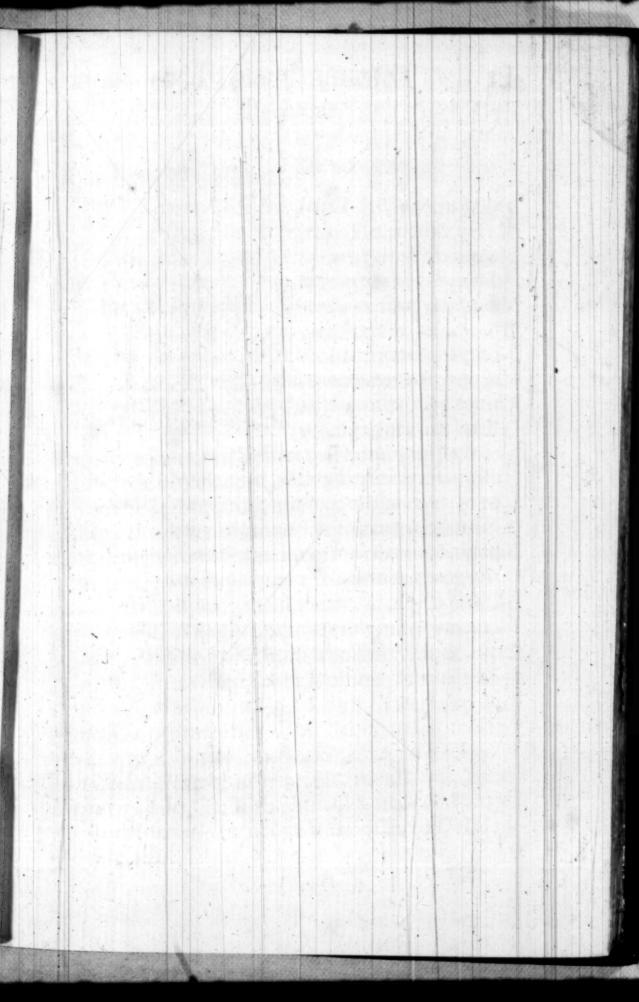
In carminibus Ægid.Laurentij, lin. 3. lege επιτήμων. In carminibus A. Squieri, li. 4. ποιμανέων, li. 6. άνής. lin. 9. γικρός. In carminibus Io. Foxi, liu. 4. lege κυδνόν.

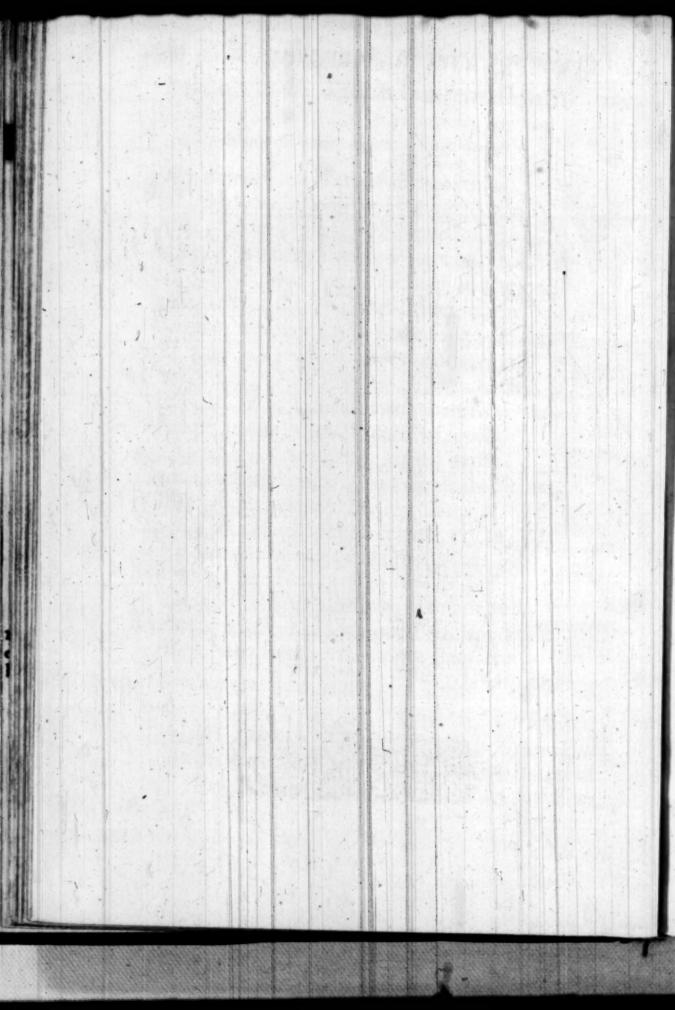
25.

Iohanis Iuelli, studio Laurentii Humfredi, Doctoris Theologi, ex mortuis in viuorum numerum renocati, Epigramma.

DErgameus sileat Graijs Asclepius oris: Orpheus Bistonijs conticeatq; plagis: Ille, quod Hippolytum post fata reduxit in auras, Hic, Stygia Eurydicen, quod reuocarit aqua. Maior apud claros nunc est Asclepius Anglos: Maior & en Orpheus rura Britanna beat. Nil opus externis, cum lumina propria dentur: Exemplis careant fæcla nec ifta fins. Cernis vt Humfredi redijt rediniuus ab arte, Ille ille,ô Angli gemma Iuellus agri. Vt prima narret memor incunabula lucis, Ingenium referens, cum genioq; genus. Cernis, vt & nomen, rudium q elementa dierum, Temporaq in studijs explicet acta pijs. Singula percurrens vitæ momenta peractæ, Regna nouat famæ pene fubacta fux. Salue magne, redux fuperum de valle, Iuelle: Tanti (Humfrede) viri, tuq; reductor, auc. Te minor est Orpheus, minor est Asclepius: ille Hippolyto quanto est major & Eurydice. Daniel Rogerius.

Prolegomena seu Præfatio.

Vi ex corporis huiusce vinculis & ergastulo liberati hinc decesserunt, non eodem modo omnes ab his qui superstites sunt accipiuntur. Etenim vel immodici & immeriti honores adhibentur, vel iniusta pœnæ insliguntur,
vel digna præmia laudis

& gloriæ tribuuntur. Primum est hominum superstitioforum & Idololatraru, quales fuerunt gentes olim & Pontificij ethnizantes hodiè, qui vità functos religiofo cultu & veneratione profequutur, eos in fanctorum numerumascribunt, eorum nomen opemás quos ipfi crearunt implorant, his delubra condunt, aras construunt, imagines statuunt, anathemata sufpendunt, suffitu faciunt, sacrificia offerunt, vota nuncupant, genua flectunt, horum anniuersaria & festa celebrant, loca & sepulchra inuisunt, reliquias colunt & magni æstimant. Quod eorum facinus eò detestabilius pijs omnibus videri debet, quod relicto viuo fonte, cisternas contritas & putidas sibi fodiūt, honorem à creatore ad creaturam transferunt, cum id nec cum fidei Christianæ articulis, nec cum forma dominica precationis, nec cum facrofancto Decalogo conueniat.

A. j.

Fides

Fides est, vt in Deum solum credamus, in beatam scilicet Trinitatem, non in Ecclesiam siuè militantem siuè triumphantem, no in homines vel sanctissimos: & sidei præstantissimus Doctor Paulus assirmat, sidem & inuocationem ita inter se iugata & copulata esse, vt ad se mutuò referantur. Quomodo (inquit) inuocabunt in quem non crediderunt vt in quo nostra sides conquiescit & recumbit, ad eum solum hoe priuilegium inuocationis pertinere concludat.

Forma orationis quam Christus omnium precum nostrarum quasi idazam & essigiem persecussiimam reliquit, iubet nos orantes non Matrem sed Patrem nostrum c elestem adire, ipsum appellare, rogare, vt ipsius nomen, non aliorum hominum sancte colatur, ipsius regnum veniat, ipsius voluntas siat, quoniam ipsius est regnum, & potentia, & gloria, in

omne æuum.

Decalogus habet: Ego sum Deus tuus qui eduxi te è terra Ægypti, è domo seruorum: Non erunt tibi Dij alij coram me, non facies tibi sculptile, neq; vllam similitudinem eorum quæ sunt in cœlo sursum, neq; eorum quæ sunt in terra deorsum, neq; eorum quæ in aquis subter terram: nó incuruabis te ijs, neque coles ea, Ego enim Ichoua Deus tuus, Deus zelotes, visitans iniquitaté patris super filios &c.

Quamuis auté nonnulli suu commentum de Polytheia antiquitatis colore fucare soleat, tamé Augustinu, Lactantium, aliosé; sanioris iudicij priscos huic nostre opinioni de vnius Dei inuocatione suffragari certu est, & in aliquot Patribus spurij non pauci nonnulla affinxerunt: quale est illud, quod inuita Cy-

priani

priani à quodam neoterico & notho successore inepté adiectum est: Nos ergo fratres oremus Omnipotentem Deum pro serenissimo Imperatore Carolo, quatenus qui per beatum Cornelium Papam & martyrem de Romanis partibus ob munimen sui cunctorum sidelium sibi proximare secit, ac nos de tam magno patrono honorauit, per suffragia huius inclytimartyris, beatitudine perennis vitæ sibi concessa, sanctorum omnium quos venerabiliter excoluit consortia adipisci mereamur.

Existunt etiam alij nimium crudeles & phrenetici, qui vel huius superstitionis sua velut œstro perciti, vel zeli & choleræ suæ facibus inflammati, vel odio quodam bonorum hominū incitati, mortuis non modo benè non precatur, sed omniconuitiorum & contumeliarum immanitate cofigunt, nomen calumniæ morfibus, bona prędæ & fisco, cadauer tormentis, animam orco addicunt . Quod sanè hominibus clarissimis splendidissimoq; ingenio præditis, & quadam inter cæteros præstantia eminentibus accidere solet, vt quemadmodum viui infinitis ærumnis & calamitatibus iactabantur, ita etiam mortui quietis portum vix inueniat, illius foelicitatis quæ est apud poetam minus compotes, vt salté, Molliter ossa cubent. Idq; inter tragicas diras & execrationes numeratur, vt est apud Euripedem, vt funus lachrymis non decoretur, imò vt omni sepulturæ honore careant. Origenes iam vita defunctus, ab ingratifimis quibusdam, vt creditur, adeò maligne exagitatus eft,vt qui in vita maximas calamitates hauferat,idem A.ij. ctiam

etiam post libris genuinis abolitis, adulterinis suppofitis, existimatione miris & foedissimis modis commaculata, pessime tractaretur. Vt etia Augustinus à Donatiftis, Athanafius ab Arianis, Chryfoft ab alijs, Hieronymus à multis cùm in viuis esset notati sunt, & adhuc etiam momos fuos & cenfores vel æquos vel iniquos habent: ita Phoenice rarior est, qui sycophantici dentis morfum effugerit . Leuia ista: alia funt & maiora & crudeliora, quæ Pontifex Maximus martyrum malleus non semel factitauit . Papa fuit, qui Formosum etiam antecessorem suum effodit, etfossum habitu potificio spoliauit & deformauit, deformatum veste seculari induit, induto digitos quibus consecrare solebat abscidit & in Tyberim proiecit. Papa fuit, qui fanctissimi viri Iohannis Wiclissi Oxoniensis Academiæ quondam alumni ossa exbumanda decreuit. Papæ authoritate & auspicijs nobilis ille Gulielmus Thracœus Glocestrésis iam sepultus exturbatus est & combustus, quòd in vltimo Testamento suo doctrinam Iesu Christi in nouo Testamento confignatam professus fuerat, & se fide sola in illum crucifixum saluum fore scripserat. Papæ fuerūt, qui Mart. Lutheri, & Tho. Cranmeri Archiepifcopi Cantuariésis picturas incédio Rome adiudicarūt. Horū Paparū phalarismo factum est, vt lectissima fœmina Catharina Petri Martyris vxor Oxoniæ, vt doctiffimi & innocentiffimi patres Bucerus & Phagius Cantabrigiæ è tumulo, è terra extraherentur, qui placide in domino obdormiuerunt : citarentur, qui non audiuerunt, publice accusarentur qui nihil responderunt: damnarentur & rogum subirent, qui nihil

Necrom c'iia

nihil mali commiserunt: ipsa deniq; templa vbi paulò prius honorifice humati funt, contra lus & fas omnibus facris interdicerentur: ad quam ridiculam fabulam peragendam Nicolaus Ormanetus Datarius alijá; Papæ legati facris vestibus amicti confluxerunt, fancta cruce, aqua lustrali, folénibus missis, occursationibus, ouationibus, declamationibus, carminibus, concionibus, viscerationibus, ab illa Academia magnificè accepti: quos tamen postea regnante Elizabetha, vtraq; Vniuersitas (vt par est) & existimationi & sepulchro restituit. Hoc Papale spectaculum nó modo Anglia nostra olim dedit, sed & Gallia ac quidem multo iniustius & truculentius nuper exhibuit, quado sanguinarij quidam homines non modo Aug. Marloratum & P.Ramum doctiffimos viros, cui hominum generi ipfius humanitatis & literarum caufa ab Ethnicis semper parsum est, sustulerunt, verum etiam Admiralium & bellicis laudibus domi & foris abundantem, & in toga prudentissimum senatorem, & Regiæ Maiestatis iam sidissimum Consiliariu indicta causa, præteræquű & bonű, contra edictum, in pace, in nuptijs, in lecto, inermem & nudum, multis ictibus transfigere, etiam enectum trasuerberare, distrahere, suspendere, omnia viscera & membra raptare, omnes vitæ quasi reliquias dilacerare & discerpere non dubitarunt. Ad cuius facti defensionem, nuper subornatus est quidam nouus & personatus histrio, Ca- Carpentarius. tholicos illos ficarios excusans, Protestantes oppresfos Euangelij caufa, notans & Caufarios nominans. Quo genere crudelitatis, quam omnes papiltæ communiter exercent, nec barbara Scythia aut Sarmatia A.iij.

nec monstrorum altrix Aphrica, nec sylucstris Hibernia aut Hircania, nec sol ipse quicquam aspexit prodigiosius, fœdius, tetrius. Si factum respicimus, nihil atrocius, si consilium & causam spectamus, nihil odiofius, si euentum & successum consideramus, nihil stultius. Nam sæuire in mortuos, & comuni omnium sermone contritum prouerbium stultitie & vecordiæ coarguit, & omnes leges granissime prohibuerunt, & ipsis semper authoribus cessit pessimè. Quidillæ vulgi voces fonant, cum vmbris dimicare, cum laruis luctari, Manibus bellum indicere, mordere mortuos ? Nimirum esse nihil ab inuicta rationis authoritate magis abhorrens, quam vt homines malè feriati & efferati, stimulis inuidentiæ & furijs agitati maledicant aut malefaciant mortuis, aut belluino more in corpora omnis fensus expertia perbacchentur, quæ iam & latratus canú, & coruorum morfus, & animalium omnium lanienas, & hominum i-Aus, & tyrannorum omnium diritatem & carnificinam quasi pulicis aut culicis insultum contemnunt. Iam vero vt omnia sacræ scripturæ dicta præclarissima, exempla luculentissima prætermittam, quibus docemur non modo non turbare, sed piè & officiose honestare mortuos, illis, quasi insta persoluere: Attica lege cautum est sapienter etiam contra hanc maledicentiam, vt scilicet capitale crimen haberetur. Plato in Rep. sua scripsit: illiberale quiddam & angusti & ieiuni pectoris esse mortuos vexare & expoliare, ideoq; ab ciulmodi rapinis & spolijs temperandum.Recte Agesilaus, qui Ephoricuius dam senis consilio obtemperans, Lysandrum sepultum refodere .

dere noluit. Quò magis Romanistarum nostrorum miranda est stupida immanitas, cum Romæne vmbris quidem parcatur, quod illorum non modo crudelitatem, sed etiam fatuitatem atq; ignauiam arguit.Licuit homunculo in ipsum Achillem peremptum irruere. Et quiuis Thersytes Hectori iacenti infultare, & Ciceroni iugulato vel Antonij vxor muliebriter obgannire potuit. Scilicet quercu prostrata quilibet lignum colligere audet, vt habet Græcorum Adagium. Præterea qui Dei seruos & sanctos ita tractant malè, illis esse benè non poterit. In quos enim illorum gladius stringitur? quorum latera mucrones petunt, nisi eorum qui professione Christiani, creatione homines, literatura humani, excellentibus factis sepè benè meriti, natione ciues, quandoq; etiam communione fanguinis coniuncti? quos vbi vel lædunt vel tollunt, suum Deum offendunt, suam patriam vastant, se & vires suas imminuunt & atterunt. Vtinam moderationem & prudentiam velab Ethnico Imperatore vellet discere, qui cum accepisset suorum Spartanorum paucos occidisse, Corinthiorum verò & Atheniensium aliorumý; Græcorum & sociorum complures in bello perijse. O infœlicem(inquit) Græciam, quæ tot viros intestinis dissidijs amisit, quot vniuersis Barbaris domandis sufficere potuissent. Quin & ipse Dominus armipotens tela in capita ipsorum retorquebit, & suo fine quem imaginationis suæ errore sibi proponunt frustrabuntur. Si enim Photionis Atheniensis proditores, Si Iulij Cesaris percussores, Si Antonius Ciceronis interfector Diuinæ iræ iusta seueritate euadere non potuerunt: A. iiij.

quid fiat de illis qui Christianis fratribus non modo violentas & cruentas manus afferunt, & subito post lætos Hymeneos quafi in conuiuio Lapitharum opprimunt, sed etiam fidem hominibus & Deo datam violant, & infontes non vna morte, at sexcentis tormentis conficiunt? Aberrant etiam à scopo quem sibi præfixerunt, nec fa rofanctam religionem quam illi homines profitentur & defendunt, vlla vnquam vis aut fraus humana aut Satanica delebit. Cœlum & terra præteribunt, verbum Domini manebit in æternum, & eius cultores & confessores instar montis Sionij non commouchuntur: quando illa arenofa Romanorum petra, aut tempestatibus quassata, aut fulminibus decœlo contacta deijcietur. Martyres hanc futilem & fragilem Romanæ sedis causam è cineribus oppugnabūt fortius, & Christi gloriam sanguine suo illustrabunt efficacius, & in auribus Domini Zebaoth iam mortui fub altari clamabunt vehementius quam cum apud nos viuerent, tantum no vociferantes & obtestantes, vt tadem aliquando vindicem fuam dextram exerat, & Ecclefiam fuam fub crucis vexillo militantem afferat. Viderint illi parricida patria cœlestis, sanctorum & domesticoru Dei, ne in manus viuétis incidat. Quid? nullæ ne animis cœlestibus irænullus sensus, nullus motus aut affectus? nulli clamores, nulla communio aut sympathia mortuoru Nihilne Iohanis Baptiste obtrucati recordatio animum Herodis perfodit? nihilne Petri aut Pauli vmbræ Neronem turbarunt > Nihil Boetij & Symmachi manes Theodoricum Gotthorum regem commouerunt? cum piscis capite allato, horrenda facies

Procop.

facies, quasi toruis oculis obtuens & nihil non minitans cœnanti appareret: Nihil Ziscæ Bohemorum Ducis fortissimi excoriatum cadauer, hostes Pontisicios exanimauit? cum ex pelle ipfius tympanum cóflatum truculento aspectu, terribili sono, cos in pedes ac fugam conijceret, vt non potuerint coliftere? Scilicet, vt hæc exempla communi experientia teste confirmentur, tympanum etiam ex Ericij marini pel- Cornel. Ale confectum omnia reptilia procul fugabit, vbicunqi cult. Phil. locorum sonitus eius exauditas fuerit. Et pellis leonina omnes alias pelles confumet, & pennæ Aquilarum pennas aliarum auium corrodent. Ita fancti in morte vincent ac triumphabunt, et quantumuis disiecti aut dissecti, aduersarios suos quasi deuorabunt, & virtus virescet vulnere, nec statim causa vnà cum corpore occidet. Est & erit sanguis martyrum semen Euangelij, et seges Ecclesiæ. Crudelitas vestra gloria nostra est, nec vnquam deficiet hæc secta, quæ tunc magis ædificatur,cum magis cæditur,vt pulchrè ante nos si non ijsdem verbis, at eodem sensu dixit Tertullianus. Et Augustini tempore Christiani cædebátur, et tamen multiplicabatur: vt olim sub iugo Pharaonico, et in fornace Ægyptiaca Israelite crescebant. Quare nisi frustra furere, nisi cum ratione insanire, nisi cum stulto catulo lapidem non hominem arrodere, nisi contra stimulu calcitrare velint, nobis & ordini credentium parcant, immo fibi, ne ipfi verberando magis quam nos vapulando delassentur.

Etsi vero vt illi superiores non debemus esse superstitiosi, nec vt isti posteriores furiosi, tamen effe ·0353

esse post mus officiosi, vt media quædam via et regia & diuina et æquabilis teneatur, quòd defunctis honores debiti non denegentur Nam celebres et vsitata funt panegyres atq; Epitaphia, quibus heroes meritis encomijs exornatur. Hinc consequimur vt grati videamur erga mortuos, dein quoad nos ipfos cautiores fimus, præterca etiam viri meliores. Est enim plane ingrata posteritas quæ res bene gestas obliuioni non eripit, que homines optime meritos filentio contegit, vt vnà cum corporibus preclara dicta & facta sepeliantur. Cum Athenienses Hippocratem ob pestem profligatam, Euagoram ob ciuitatem libertati restitutam, Theseum ob taurum Marathonium interemptú statuis decorarint, cum omnes Ethnici mortuos suos inter deos retulerint, cum Papistæ sanctulos suos Calendario inserant, et cum diuorum/mortalium laude coniungant, cum exteri homines suos qui inter ipsos vixerunt, claruerunt, obierunt, laudibus in cælum efferant: cur nos morofi nostroru hominum clariffimorum virtutem vel incolumem odio habeamus, vel ex oculis sublată dignis laudibus nuquam vestiamus ? Est ergo grati animi meminisse mortuorum, & cum officio coniunctu posteritati commendare, vt tales aliquando fuisse et profuisse intelligatur, iuxta dictum Sapientis: Laudemus viros illustres, et vt Herodotus ait, Ne res gestæ ex hominum memoria vllo tempore exolescant.Reddimur hinc etiá cauti & prudétiores. Cum enim dominus lumina reip.extinguit, nobis minitatur tenebras et caliginem temporum, peccata nostra flagellans, et ipse apud Esaiam, Fulciméta nostra, O-

ratores, diuinos, prophetas, Confiliarios, duces, Senes ablaturum se denuntiat. Percussit Israelem, cum patrem eius et currum et equitatum Eliam, Italiam cum Ambrofium, Hipponem cum Augustinu, nos omnes cum Zuinglium, Lutherum, Mclacthonem, Bucerum, Phagium, Martyrem, Musculum, Caluinum, Hiperium, Cramerum, Latimerum, Ridlæum, aliofq; Ecclesiasticos Politicosq; viros nostræ ætatis Principes tolleret. Etenim non folum per eluuiones, Eclipsim solis et lunæ, Cometas, Ostenta aliaq; signa mortalibus irasci se testatur dominus, sed etiam multò magis cum fanctos authoritate, doctrina, nobilitate conspicuos è terris ad se reuocat : vbi nos infinitæ plagæ,vastitas,ruina omnium rerum manent, illi no interitum sed transitum, non mortem sed vitam suauissimam et ferenda consequentur. Que dum fiunt, non decet nos esse in illo luctuoso occasu stupidos aut incogitantes, sed oculos et animos aduertere, vt vnusquisq; tacitus apud se cogitet, Manus Domini tetigit me : ex eoq; discamus mores deprauatos emendare, ad nos redire, ad Dominum conuerti et refipifcere . Profuerit quoq; nobis hæc historica commemoratio, cùm inde exempla ad viuedum et moriendum fumimus. Vt enim Sampsonus ex mortui Leoniscadauere mel exuxit : ita nos è monumentis et narrationibus huiusmodi quod nobis ex vsu sit colligere possumus: vt et hic quoq; locum habeat illud in codé capite Iudicu, De comedéte exiuit cibus, et de forti egressa est dulcedo. Na si bellatoribus vtile est, stratagemata, acta, victorias fortissimoru reguin et ducum intueri : cur non etiam è re nostra futurum iudi-B.ij.

iudicabimus, hanc doctorum hominum imaginem expressam & eminentem in libris contéplari? Xenophon Cyrum, Plato Socraté, Cicero Crassum, Curtius Alexandrum magnum, Ifocrates Nicoclem, alius Alexandrum Seuerum, alij alios Imperatores, et literatos homines depinxerunt, vt studia hominum propolita effigie incéderent. Puta Achillem Homericum Alexander & Scipio imitari voluerunt, Irenæus Polycarpum, Polycarpus Ioannem Euagelistam, vt & hie verum esse possit illud Hesiodium, Vicinus vicinum æmulatur. Hisce ego rebus adductus, statui aliquid de vita & obitu Ioannis Iuelli scribere, ne vnà cum humato corpore, sancti viri obruatur memoria, vt nos hoc siuè pietatis siuè amoris officium defuncto præstemus, alij formá & faciem hominis præstantissimi, quasi in tabula descriptam propius aspicere & admirari possint . Vtq; olim Chrysostomus optauitaliquem fuisse qui nobis Apostoloru historiam diligentissime traderet, non tantum quid scripserint, quiduè dixerint, sed vt sese per omnem vitam habuerint, quid & quando comederint, quò ierint, quid diebus singulis gesserint, & in quibus partibus vixerint, quam introierint domum, quo nauigauerint, vbinam applicuerint, vbi vincti fuerint, quòd omnia illorum eximia quadam vtilitate referta esse cognouit: ita vtinam mihi cotigisset, omnia etia intima, etiam infima huius viri facta, Apothegmata, totius vitæ cursum peruidere,vt possem eu omnibus membris & numeris particulatim expingere. Tum enim & Academicum hominem, & elegantem oratorem, & venustum scriptorem, & pium Ecclesiastem & venerandum præsulem omnes facile cernerent. Venio autem ad hanc historiam pertexendam,
non spe assequendi quod cupio, aut siducia exequendi quod nequeo, sed animo narrandi quantum scio, & voluntate essiciendi quantum valeo.
Grandes materias ingenia parua non sustinent, ve
perscitè Hieronymus. Hoc solum polliceor me et in
exquirendo diligentia, & in percensendo side præstituru, & nihil in illius gratiam ex meo cerebro assicurum, quod non multorum memoria teste innotescat, nec maiora quam sunt reipsa verbis sacturu:
vt omnibus appareat, me dum virtutes prædico,
hominem celebrare, non Deum consecrare voluisse.

Erunt autem huius Tragicocomœdiæ (sic e- Diuisio.
nim vita humana rectè dici potest) quinq; Actus precipui, & primus quasi rudimenta & initia pueritiæ,
secundus Academiæ studia, Tertius exilium, Quartus reditum et Episcopatum, Quintus mortem & vltimam vitæ catastrophen, vbi omnes mundi ciues
iussit valere & plandere, continebit.

Prima Pars & Pueritia.

V T ab ipsis incunabulis proficiscatur narratio, & ita cursum prouehente Domino perducatur ad vltimum: nomen,patria, genus B.iij. educaNomen.

educationisq; tyrocinium, vt alijs persæpè, ita huic nostro commendationis & splendoris nonnihil afferunt. Est enim Nomen omen, et commonefactio non inutilis. Iohannes dictus est à gratia Dei vt admoneatur, gratiam folam per Christum Iesum in fe & in alijs agnoscendam et prædicandam: & vtendum esse illa voce & Pauli & omnium sanctorum, qui à Ioanne Baptista fuerunt, vt Augustinus no malè adnotauit ad Bonifacium, Gratia Dei sum quod fum: quod nomen ei erat cum Proauo, Auo, Patre & fratre commune. Inel idem est nostra lingua, quod gemma latine, & Græce Keimelion : vere fiquidem appellari possit Gemma rara & pretiosa, qualem ter-ra nostra non sæpè progignit. Quid ergo incommodi fuerit, si is posthac vt Latinè, planè, verè loquamur, Foannes Gemma nominetur, ficuti nuper quidam eruditus scriptor Gemma Phrysius ? Celebre est et fuit semper, nomina patria in peregrinam linguam siuè Gracam siue Latinam concinnius transfundere propter maiorem compositionis elegantiam atque adeò fignificantiam, tum etiam quia ingentes addunt stimulos non modo cæteris, sed & ipsis, ad eas linguas imbibendas, à quibus sua nomina mutuantur : vt funt hodiè multa, Bibliander, Hosiander, Xylander, Neander, Dryander, à viro aptè deducta, Reuchlinus Græcè Capnio à fumo nomen habet, homo fumorum & fucorum omnium hostis acerrimus, idá; Hermolaus Barbarus in Italia sic mutauit, quemadmodum Capnio ipse Melancthonem à ni-

gro folo Tubingæ quantum memini primus vocauit. Idé factitarunt loannes Herbstus diligens quódam & doctus Typographus Basiliensis, & Robertus Winterus, eius in typographica negotiatione socius: quorum ille Oporinus appellatus est, alter Chimerinus, fortasse occasione ex Poeta arrepta,

Si daret autumnus mihi nomen, Oporinus effem, Horrida si Brumæ Sydera, Chimerinus.

Deuoniam habuit patriam, regionem inge- Patria & Denijs, opibus, optimis & nobilissimis hominibus affluentem, satis amplam, benè cultam & sanè fructuofam. Hic natus est Budenæ in Parochia Berinerberenfi, anno Domini. 1 5 2 2. Maij 24. in prædio patrio & auito, quod maiores ipsius, annos ferè ducentos (vt dicitur) tenuerunt. Cum Athenæ Platone suo alumno, Sicilia Empedocle ciue suo non immeritò lætentur,cum Homerum hominem cæcum & Poeram permulti védicarint, Colophonij suum esse dixerint, Chij suum confirmarint, Smyrnæi suum affirmarint, Salaminij repetiuerint, alijq; inter se hac de re pugnarint acriter & contenderint, cum Appion Grammaticus eum ab inferis excitatum, de patria folum interrogare voluerit: & patriam vito, et virum patriæ decus atque ornamentum conciliare credendum est, & Deuonia nostra Iuello suo non abs re gloriari poterit, cuius eximia virtute, pietate, doctrinamagis inclarescit. Quanquam quod in Martyribus laudat Basilius, id ego in nostro hoc Confessore iudicandum censeo: non eum vsq; adeo solidam & integram B.iiij.

integram laudem ex patria vbi in lucem editus est petijsse, sed ex ea quain omnes pij habent, Ecclesia Dei, quæ verissima est patria sanctorum, cuius ciuem

eum jam esse non dubito.

Genus.

Ortus est honesta sanè, perantiqua & haud ignobili familia Iuellorum, Patre Io. Iuello, Matre ex stirpe Bellamiorum, seu Bellamicorū, in cuius amorem & memoriam, priuatum quoddam figillum fibi confecit, apposito in medio amantissimæ matris Bellamiæ Bellissimo nomine. Hi ambo cum ad venerandam senectutem peruenissent, & annos plus minus 50. in coniugio placide & laudabiliter transegissent, decem liberis maribus & fœminis relictis, sub festum Georgij ex hac vita ad cœlitum contubernium fanctamá; focietatem migrarunt. Bene nasci præclarum eft, & Aristoteles in svelar quali foelicitatis parte haud infimam commemorauit, & filius sæpè gerit similitudinem patris, & habet domesticum exemplum sibi propositum quod intucatur, & ad quod vitæ suæ rationes componat. Est enim in iumentis patrum virtus, nec imbellem feroces progenerant aquilæ columbam, & equis dignitatem affert parentum generositas, & in maximas arbores excrescunt, quæ ex præstantissimis seminibus coalescunt. Quanquam non fic generis splendorem & claritatem extollimus vt cum Iudæis deliremus, qui Abrahamum patrem iactarunt, sed operibus non expresserunt: nec vt Grecorum amentia affines, qui Cecropida, Pelopida, Alcmeones, Æacidæ, Heroes, Heraclidæ, femidei, Dij, Iouis, Solis & Lunæ filij dici voluerunt: nec vt vani ac falso nominati nobiles qui genus in ore habent,

bent, ipsi nec generosi nec ingenui: sed vt Christiani qui scimus nec ex semine nec ex voluntate viri, nec ex carne procreari Dei filios: qui consitemur cum Gregorio Naziazeno longe turpissimum esse, equos non aliunde quam ex seipsis, nos ornatum ac pulchritudinem extrinsecus quarere, aliunde mutuari: qui tamen cum eodem dicimus naturaliter sape Deo sic volente contingere, vt ex bonis bonus fructus edatur: sicuti ex Basilio patre a sacerdote, a Emmelia matre sanctissima Basilius magnus a sacerdos a fanctissimus procreatus est, ita ex Iuello a Bellamia hic Iuellus abellus Episcopus ortum traxit. Omissa autem prosapia a cunis ac crepudija quasi prima atatis breuiter sic percursis, de prima educatione a studija pauca delibemus.

Puer admodum septem annorum à paren- Pueritiz tyrotibus cum essent re satis lauta, ad disciplinas capesfendas adhibetur, & auunculo Ioanni Bellamio Hãtonensi pastori commédatur, vt statim principia bonarum artium disceret : Hinc Brantonæ apud Thomam Stotæum, dein Southmoltonæ apud Antoniu Simonium, adhæc Barnestapulæ apud Gualterum Bowinum tyrocinium posuit. Hunc Bowinum vita functum, ita amore & honore prosequitus est, vt alijs ad eum iam designatum Episcopum, qui eodem nomine erant, accedentibus, & de magistro suo peramice & libenter confabularetur, & omnes Bowinos illius Bowini causa beneficijs quibus posser per se & per alios affectos dimitteret . O rarum gratitudinis exeplum in discipulo. Puer hic variolis fine exantheanthematis laborauit, alioqui nullo vnquam grauiore moi bo conflictatus, nisi quem postea ingranescetibus annis, immodico & intempeltino studio accerfiuit In hac tenellæ ætatis cultura & parentes ipli fuo functi funt officio, & praceptores sequacem & optimam nacti materiam, bonam nauarunt operam, & ille eam de se iam tum spem excitauit, vt non modo amicorum votis responderit, sed omnium animos sui expectatione impleuerit. Nam Deus præstantissimű ingenium largitus est, ad quam excellentem natura. cum educatio & doctrine confirmatio accederet, ita se gessit, ve in eo præceptores no morum licentiam. non audaciam, non leuitatem, non voluptatum illecebras, non vllum infolentiæ aut contumaciæ vestigium in animo impressum cernerent. Adeò statim in ipsa herba vbertatem quandam futuræ messis, bona hæcindoles promiserat.

Secunda pars, Academica.

Am., vero annum decimumtertium egressus, nó rus olens (quod aiunt) sed ad maiora aspirans, sub festu diui Iacobi Oxonia amandatur, quò ingenium illud ad literas natum & factu, in storentissima Vniuersitate omnium musaru sede & arce magis excoleretur. Comitatus itaq; altero socio ac commilitone suo Deuoniensi, ad Petrum Burraum hominem mediocri literatura praeditum, Vicariu postea Croydonensem ablegatus, Diuina tamé prouidentia, voluntates hominum & vices rerum moderante.

rante, rogante etiam hoc Burrao quòdambos habere non posset, in tutela & disciplinam Iohanis Parckhursti, veræ sanctimoniæ ac liberalis doctrine commendatione spectatissimi, est receptus. Vterq; magi Mertonense ster artium & Collegij Mertonensis socius fuit, quod Collegium. apud nos peruetustu est, à Gualtero de Merton, non à Guilielmo Martono, vt Polydorus Virgilius lib. 17 historiæ Anglicæ scripsit, institutum, Edouardi primi temporibus, cuius ille Confiliarius, regniq; Cancellarius extitit. Annus erat 1 2 7 4 cum operi huic suo extremam manum imposuit, sic enim manuscriptus liber testatur, licet scriptores paulò aliter annum asfignent: ex quo Gymnafio postea tanquam ex equo Troiano complures proseminati, reipub. & Ecclesia plurimu emolumenti & ornamenti attulcrunt. Quid enim ego Wallingfordum, Baldocum Episcopu Lódinensem, Gattisdenum alias Ioanne Anglicum, aut Strodum, quem Chaucerus noster sub finem Troili sui, poetă Anglicum appellat, aut Mablesfildum, aut Redingum, aliofue nec inelegantes nec indiligentes scriptores commemoré ? Quid Sheltonu, aut Rhoedum infignem Mathematicum, quorum ille Vniuerfitati cista cetum marcarum, hic centum librarum dedisse fertur, refera? à quo etiam Mertonensis Bibliotheca coftructa est. Quid Peccamu, Winchelfeu, Isle pū, Mephamū, Ioanne Kempū, omnes Archiepiscopos, aut alios illustres Episcopos, Doctores, Theologos, Iurisperitos, Medicos recensea: Quid Rogeru Baconú multis voluminibus Theologicis & Philofophicis celeberrimu quid Gualteru Burlau qui doctor planus: quid Thoma Brodwardinu qui profundus quid illos Nominaliu & Realiu autores, Ioanne Duns alias Scotum, qui subtilis, & Guilielmum Occamu, qui Inuincibilis à Papa declaratus est, aut quid Nicolaum Gorramum nominem : Nam de Ioanne Wicleuo alias erit fortasse dicendi locus. Huius collegij alumnus & pensionarius, ab hoc quem dixi. Parckhursto factusest Iuellus, vulgo Postministru aut Postinagistrum aut Portionistă vocăt, cuius beneficij autor & inchoator Ioannes Walliotus Theologia Doctor & Cancellarius Oxoniensis, Wicleuo adhuc vinente perhibetur, qui etiam nonnulla alia sub Edouardo tertio Collegio donauit. Sub Parckhursti ferula primum studiorum cursom alacriter ingressus, & à metis progressus est, vt æquales suos facile præcurreret. Nam elegater nouit Epistolas & latinas exercitationes componere, & scienter potuit varia carminum genera contexere, & diligenter voluit Oratores, Historicos, Poetas euoluere, & in arena Dialectica subinde virium suarum periculum facere, ingenio ita acuto, memoria adeò præclara, industria ta indefessa, ve quicquid magister prælegeret sideliter, id ille perdisceret fœliciter: Ita auidus vt omnia cuperet, ita folicitus vt nihil negligeret, ita docilis vt mox caperet, ita per omnia gnauus & officiolus, vt nunquam ei pœnas,sicuti ipse retulit, nisi semel dederit,idá; non quòd à libris, sed quòd à templo abesfet. Mores probi & modesti, vultus non toruus sed hilaris, gestus non inconcinnus sed compositus, benis charus & iucundus, exofus nemini, itave in hoc primo pueritiæ limine, odor quidam nascentis virtutis statim fragraret. Parckhurstus etiam tunc coepit Papisti-5

Papisticum fermentum & feces subodorari, prius in Collegio Magdalenensi educatus, & optimorum virorum saluberrima institutione edoctus. Vt ergo Iuelli præceptor, sic Christi discipulus & germanus Wicleui successor, omnib' modis studuit pietatis semina in tenello animo instillare, sæpè cu Burræo de religione disputat, superstitionem, cui ille fuit addicti or, oppugnat, & peste tum Oxonie desæuiente, Cuxamam migrans, translationes Anglicanas noui Testamenti confert, Iuello Guilielmi Tindalli clarissimi martyris versionem legente, ipso interim Milonis Couerdali sanctissimi senis interpretationem inspiciente, quo diuersitatem examinaret & observaret. Cum autem ad finem tertij capitis Apocalypseos peruenisset puer, & ad illa verba: Quia tepidus es euomam, nescio quid apud se cog tans subrideret, atque id alias subinde factitaret, & in hac tenera ætate in latino sermone Barbarismos, in Romana Religione errores quamprimum deprehenderet : re sic animaduersa Parckhurstus quasi prophetans, Næ hic puer (inquit) aliquando ad Diui Pauli crucem concionabitur.

Quadriennio pene integro hic confecto aliam dixtam fortitus est: ab hac enim tenui portiuncula Mertonensium ad aliam mensam paulò lautiorem vocatur. Siquidem anno Domini, 1539. Henrici Octaui 31. Augusti 19. circuter festum Simonis & Iudæ, ipse iam annum agens decimum septimum, hinc velut optima spei nouella & generosa plantula desumptus, Collegio quod à Corpore Christi nomen Ciii. habet Collegiú cor- habet inseritur, Slatero, Burræo, & Parckhursto id eporis Christi.

nixè petentibus, quò adhuc indolis & naturæ præstantiam magis ornaret, & ampliorem ingenij cultum capesseret Quippe,

Debile principium melior fortuna sequuta est.

Nam statim in prima seniorum Dialecticorum classe platatus, licet effet natu minor, tamen scribendi, declamandi, disputandi in libera & pedestri oratione se exercédi affiduitate, cam facultatem est consequutus, vt breui tempore & multa & fælicissime exararet,& socios suos multu superaret, & eu ipsum seniore à quo prius didicerat, gradu precedes doceret. Cum in pradio nonulla, vt fit, memoriter recitaret, splédide oraret, seu vt ipsi vocat narraret, omniaq; sua accuratisimè elucubraret, ca omnia Præsidi alijsé; magistris vehemetissime placuerut. Poetis dies et noctes interdu impédit, & vt Erasmus puer Terentiu no secus tenuit quam digitos suos, ita noster Horatiu iteru ac sæpius relegédo ad vngué calluir. Præfuit isti Collegio tum Robertus Moruetus, qui paulò antè focius Magdalenesis, propter fidem & prudetiam in rebus gerendis ad huius domus gubernacula ascitus est: Homo non tam ipse doctrine laudibus abundans, quam doctorum fautor et mœcenas. Hic cum insignem canem haberet, quo valde se oblectabat senex, Iuellus in laudem eius scripsit versus nouo anno ineunte, ita ve omnes et carminis venustatem, et ordinis concinnitaté, et in re tantilla ingenij vbertatem, rerum et verborum gratiam et copiam admirarentur. Hæ virtutes vt amicos parauerunt, fic odium quorundam pepererunt.

terunt. Non enim vt ille fœlix Pamphilus Terentianus, sic noster fine inuidia laudem inuenit: vtó; inuidia seu fumus virtutis comes est, ita ille apud codiscipulos et amulos coepit odio et inuidia grauiter laborare, sic vt eius scripta non propală lecta sed non rarò suppressa fuerint. Pupugit hoc illius animu nonihil. sed no ita fregit, vt de gradu (quod aiut) deijceretur.

Libris et literis inde víq; à pueritia deditus, vt iam ostendimus, et assidue certo quodam annorum curriculo, in logicis et humanioribus studijs contritus, tandem anno Domini 1540. Octobris die vigesimo laboris velut premium, Baccalaureatus Baccalaurea. gradum adeptus est, summo cum applausu et assen- tus. su totius Academia. Non eum nouus honor à labore, non otium à negotio reuocauit, non libertas ad licentiam, ad lufum, ad luxum rapuit : ad quæ vitia procliues sunt adolescentes, maxime cum ex ephebis excesserunt, nec eos vllus metus aut magister in officio continent. Nostro huic postquam liberius viuendi potestas data est, quò magis licuit, cò minus libuit otiose tempus transmittere : sed quò crat impunitas maior, & fenestra ad peccandum apertior, eò inerat ardor discendi vehementior. Consueuit enim manè hora quarta surgere, & serò sub decima cubare, totos verò dies in bibliothecam se abdere. Cato aliquis aut Erasmus quispiam habitus est, quo cic.lib.; de rum ille librorum helluo nominabatur, hic in libris Finib. indefatigabilistudio versatus dicebatur. Si authores quos legit, fistudijgenus quod est secutus commemorarem, illis percensendis neq mea neque cuiufquamfatis esse possit oratio. Rhetorica studium & e- Studium.

C iiij.

loquen-

loquentiam hoc tempore diligentissime coluit: Erafmi quidem opera triuit, Chiliadas Adagiorum inprimis, & volumen Epistolarum, Deinde postea omnes Tomos, cuius dictio quia non folum verborum & figurarum quasi stellis insignita, sed & argumentorum neruis et rerum varietate conuestita, et fabularum iucunda accommodatione commendata est, lectores valde allicit & inescat. Ciceronem verò familiarissimum habuit, quem ipse imitari, & alijs imitandum proponere maluit. Ferturæstate in Syluam Shotouerianam Oxoniæ proximam, aut in alium aliquem secessium proficisci consueuisse, ibiq; in solitudine quali in Theatro declamitasse, auditores candidiffimos oratione Græca, latina, sua, aliena, Ciceroniana, Demosthenica compellasse: gestum, pronunciationem, vocem, vultum, omnia ad gravitatem & decorum attemperasse: vt non Iuellum sed alteru Demosthenem in antro Rhetoricantem, & literam caninam sonare conantem fuisse affirmares. Curiosam et affectatam eloquentiam in concionatoribus semper damnauit, et ipse deuitauit Rhetor esse quam haberimaluit, tantumqi temporis & operæ in eo studio confumplit, vt ex tempore commodis verbis fenfus animi exprimere, subsidio autem diligentia et alicuius temporis adhibito, copiose, aptè, Ciceroniane dicere potuisset. Quid de historicis, Suetonio, Polybio Sabellico, Liuio, in quem etiam scripserat Indicem, Quid de studio dialectica, Philosophia ac Mathematicæ dicam : Adhuc Baccalaureus facra attigit, & Augustini quædam delibauit, vt Bucherus regnante serenissima principe Elizabetha, eius Collegij quondam

dam Præses referebat. Linguæ Græcæ quam studiosus & peritus fuerit, alio loco fortassis commodius dicetur, itidem de incredibili vi memoria qua certe maxime polluit. Mores fuauissimos et amabiles non Mores. est opus hic iteru laudare, quos ipsa calumnia nuqua potuit iuste reprehendere, imo quos hostes ipsi nunqua desierunt predicare, adeò semper Amoris magnes est modestia, et candida et mansueta ingenia etiam inimicos conciliant & amicos faciunt. Ioannes Morenus ibidem focius et morum cenfor morofus. et testis domesticus, homo Græce doctus, sed idem Græcorum more leuiculus & bibaculus sæpè hæc & fimilia in ore habuit, Amarem te Iuelle, fi non esses Zwinglianº: Et, Hæreticus fide, vita certè videris Angelus: Et, Honestus es, at Lutheranus. O mores, ô candorem, ô vitam, quam ne Momus quidem ipse possit carpere. Hoc imitentur studiosi, vt sie studeant et sic viuant, vt eos esse vere studiosos, vitæ honestas et morum elegantia declarent. Qua re nihil ad laudem præclarius, nihil ad decus elegantius, nihil ad iucunditatem suauius, nihil ad studia hominum colligenda validius, nihil adinimicorum ora obturanda fortius, nihil ex omniparte firmius aut munitius.

Sed enim non erat satis huic apiculæ (ita namq;
Richardus Foxus Wintoniensis Episcopus & huius Richardus
Gymnasij fundator suos et nominauit et esse voluit)
Poxus.

per omnes dulcissimos slosculos, per omnia libroru
viridaria volitare, nisi etiam in aluearium congereret
ac conueheret, nisi mel consiceret et sauos singeret. Sulus.
Vt ergo legit cupidissimè, ita scripsit laboriosissimè,
calamo subindè arrepto, ad id pensum quotidiè vna

D.j.

aut

aut alteram horam præfiniuit, memor illius, Nulla fine linea prætereat dies, dictitans non multa legendo sed stylum exercendo doctos fieri, & grauiter accusans magistrorum in hac parte desidiam & oscitan tiam, qui & ipfi manum à tabula abstinuerunt, & suos exercere, & ad hanc scriptionem affuefacere noluerunt. Laboris enim magnitudinem fructus amplitudo compensat. Hunc ad modum noster in vmbra, domi & prinatim, in musao se gessit, legendo, studédo, scribendo, vigilando, vt valetudinem suam no satis curarit. Etenim victus nimis scholasticus & simplex fuit, corpus macilétum & perimbecillum, vt mireris tot laboribus exhauriendis potuisse sufficere. Iurasses aut Chrysippum aliqué fuisse, cui opus esset Melissa quapiam, quæ cibum meditanti in os ingereret, aut Carolum illum Pragésium disputationum auditorem, qui illa Academicorum exercitia fuam esse coenulam purpuratis suis diceret. Solent hij Somatochristiani (liceat enim quæso sic huius Collegij studiosos appellare)si quadò pestis Oxoniæ graffatur, Witnæam se recipere, vbi illis si non optime, vt domi, at no pessime, vt ruri est, prospectum, quo diuertens cum alijs, no otiose rusticatus, sed libris immodice immoratus, & cubiculi fortassis commoditate destitutus, frigore contracto, altero pede laborauit & subclaudicauit, quæ debilitas cum ætate no decreuit, sed eum ,licet alioqui satis firmum , ad morté víq; prosequuta est.

Discendi labor.

Docendi cura & discipuli.

Ostendi quid & quanta auiditate didicerit: nunc quomodo docuerit alios, intelligendum Non enim talentum in terra desodit, non in sudario reposuit vt ignauus & piger seruus, sed exposuit vt seeneraretur & lucrifaceret.Prælegebat domi fuæ quibufdam difcipulis priuatim et alijs demum in Collegio publicè. Cofluxerunt vndiq; ad eum multi nobilium Generosoru et Mercatorum filij, Gilfordus, Phetiplacius, Tounsendus, Cursonus, Morus, Dolmannus, Dentonus, Hicfordus, Walbaus, Prinnus, Annus et alij, multos enim non admisit sed alijs commisit, vt fuis studijs vacaret. Antonius quidem Parckhurstus à Ioanne Parckhursto, de quo viro suprà paucis et infra pluribus dicendum est, ei in disciplinam fuerat traditus, à quo optime et in literis et in religione institui posse non nesciebat, tamé post à Roberto Serlso eum adire prohibitus est, que alij eius amici Tutorem puero, lupum scilicet agno assignarunt. Hic cum fancti Petri Oxoniæ vicarius effet et Romanista, sed prorsus illiteratus, non alijs, non Musis, no fibi canens, veritus est homo linguarum rudis, ne Græcam linguam disceret, quam tum hæreseos caufam esse autumabat, et ne forte noua hæresi, (sicillis noua et salutaris doctrina Iesu Christi sonat) à Iucllo protestante inficeretur. O Petrj vicarium,ô Petri domus Pastorem: Discipulos vt pater vnice amabat, vt præceptor sedulò docebat, vt speculator assiduè observabat, ne tempus nugando tererent, ne vspiam à libris feriarentur, ne à vulgo et tece scholasticorum vitia contraherent, ne præsentes otiarentur, ne absentes Deum aut quéquam dicto aut facto offenderent.Præter publicas lectiones, in cubiculo audiuerunt Ouidij Metamorphofin et alios Poetas, quos soluta oratione reddiderunt, Titum Liuium et eius D.ij. notæ

notæ classicos authores, quos suo more enarrabat et exponebant, Partitiones Oratorias sibi et suis vt opus exquisitissimum proponebat, Dialogum etia ipse componebat, quo summam artis Rhetoricæ complexus est. Noctu omnia repetebat que interdiu prelecta sunt: singulis septimanis in laudem vel in vituperium declamabat, semperaliquid prosaicè aut metricè scribebant vel pronuntiabant. Ad pœnam iratus rarò aut nunquam accedebat, sed cum Philosopho minitans, Cæderem te si no essem commotior: Vacuus ira & liber affectibus, lenius aut asperius, leuius aut duri pro delicti ratione quos dilexit castigabat. Nunquam vero se magnoperè recreabat, nisi ambulando, sed et tum vel secum meditans, vel pueros docens, vel cum alijs Aristotelicè disputans.

Publica le-

In hac domestica & vmbratilipuerorum institutione magna cum laude & bona side aliquandiù versatus, aliam Spartă publicam, nimirum prelectionem Humanitatis & Rhetorices in eo gymnasio nactus est, consensu Præsidis & Electorum omnibus alijs præsatus: quam ille non sine labore suo & sructu suorum egregie integrum ferè septennium ornauit, libru de Inuctione, Orationes pro M. Marcello, Cn. Plancio, & Ciceronis alia opera explicans. Lectione autem auspicatus, prima sua oratione ita suos instammauit, ita se suis probauit ac commendauit, vt et alios Academicos ad audiendum euocarit. Præsegit diligenter sed et suauiter, iuxta illud,

Omne tulit punctum qui miscuit vtile dulci.

Sic enim legit vt doceret, sic docuit vt delectaret,

sic delectauit vt optarint sui ipsum legentem audire, potius quam se ludere. Non hicillos auditores (de quibus Cicero,) cerneres, qui discum maluerunt

quam Philosophum audire.

In his Oratorum spatijs multum & diu se suossi; exercens, ad Poetarum lectionem animum adiecit, Virgilium & Horatium interpretas: quem Scholijs ab eo illustratu fuisse, oculatus testis esse possum: in quibus ex intimis Ethicorum, Poetarum, Historicorum monumetis depromit, quæcunq, ad eum authorem explanandum quoquo modo facere posse videretur. Præfationis in hanc prælectionem exemplum alias fortassis appona, quo ex vnguibus leo, ex hoc vno presudio Iuellus aliquo modo conspiciatur. Sic enim eloquentia exagitauit, vt ipsa se eloquentia sua ui & impetu expugnasse, et suo se telo iugulasse videretur.

Cum multi ad eum audiendum accurrerunt, tum inter alios Ioannes Parckhurstus, dignissimus tum pastor Ecclesiæ Cleuensis, hanc ob causam venit Oxonium: qui lectione finita, & officio salutationis mutuæ humanissimè facto in hoc distichon subito erupit,

Olim discipulus mihi, chare Iuelle, fuisti, Nunc ero discipulus, te renuente, tuus.

Hic vt puerilia eius studia docedo adiuuit & pro- ruelli Macemouit, sic post dando fouit & prouexit: Cleuensi nates. enim sacerdotio opimo sanè & opulento in Glocestrensi diœcesi donatus, non desijt suum Iuellum D.iij. bene-

beneficijs profequi, ad fe fingulis annis semel atq; iterum domum inuitare, muneribus affectu dimittere, pecuniam & alia ad vsus Scholast cos necessaria suppeditare. Huc & alij non pauci comites Iuelli confluxerunt, Simundus Mertonensis Collegij medicus, Doctor Wilsonus, nunc serenissima Regina supplicum libellorum magister: qui huc cum Iuello profectus, non folum opipare tractatus est, sed iam illis discessionem parantibus, Parckhurstus in cubiculum eorum ingressus, inspectis crumenis, Ecquid nummorum, inquit, habent isti miselli & mendicissimi Oxonienses quas cum inanes & penè vacuas inuenisset, pecunia largiter ingesta & iniecta, eas paulò turgidiores reddidit. Hermanno ctia pauperculo bibliopolæ Germano, alijíq; multis pijs beneuolum ac beneficum se præstitit : qui quo die nihil erogasset, eum se perdidisse cum illo Vespasiano exclamauit. Huius opera & liberalitate inauguratus est Iuellus magister artiu, plenis & publicis Comitijs, quæ tum circa festum Purificationis diua Virginis habebatur nono Februarij anno Domini 1544.cum Henricus octauns regnum suum triginta sex annos iam fortiter & fœliciter administrasset.

Iuellus Artiu Magister,

Defuncto Hérico patri successit e do var dvs filius, sui seculi phœnix: qui ad tépli collapsi sartatecta instauranda, præstantissimos architectos ex Germania amplissimis premijs accersiuit: inter alios Martinum Bucerum, et Petrum Martyrem, vt ille Cantabrigiæ, hic Oxoniæ Theologia Regio stipendio profiteretur: cuius animus in Iuellum qui fuerit mox apparebit. Vtrumq; Parckhurstus semper secit max-

imi, Petrum Martyrem vt patrem suum coluit, Iuellum vt filium dilexit, vtruq; ad fe multis literis Cleuam pertrahere & pellicere voluit: sed Martyr varijs negotijs distractus non potuit: Qua de re Iuellus ad eum scripsit pluribus & sæpius, vicesimo autem octauo Februarij in hanc ferè sententiam : Hesterna nocte chartam defuisse, nunc etiam ad scribendum argumentum deesse, quoniam tamen nuncius oblatus erat, nihil scribere, & plane tacere non posse, hoc ergo scripturum se, nihil esse cur scribar. Nam pyream Domino Martyri non du bitat quin sua sponte summa sit diligentia curaturus : sic enim potum ex pyris confectum Glocestrenses et Vigornienses vocant: quem Martyr valdè tum febricitans expetebat. Habuit in amicis, & alium quendam huius Collegij Somatochristiani socium Curtoppum, qui Canonicus D. Curtopus. posteà in æde Christi factus, & alijs dignitatibus Ecclesiasticis auctus, ei in singulos ferè annos quadraginta folidos dedit. Hic regnante Edouardo lectiffimo principe, & stante apud nos religione, infignis fautor Euangelij, attentus auditor Petri Martyris, facundus verbi Domini præco & propagator, dignus profectò omni laude & prædicatione fuisset, si in eodem constantiæ gradu constitisset, si religione inclinata & mutatis temporibus, mentem ac sententiam non immutasset. Iuellus Tiguri forte somniauit dentem molarem sibi excidisse: quod postridie cum Pe-tro Martyri aperuisset, Breui, inquit ille, de morte alicuius amici tui nuncium audies. Cum autem Iuellus diem & horam in libello notaffet, ex literis proximis comperit, huncamiciffimum fuum patronum Cur-D.iij. toppum.

D.Chambe-

toppum in Anglia decessisse codem omnino, quo ille somniauit, tépore. Vltimus sed no infimus Mecænas huic nostro extitit Richardus Chamberus: Deus bone, qualis vir, quam Dei timens, quanta fide & authoritate apud fuos, quam munific erga alios, quantus vindex oppressorum, quantus fautor literatorum: qui hoc tempore nostram Oxonia & Cantabrigiam sæpe iterum q; inuisit: a quo Iuellus sex libras nostrates quotannis ferè accepit, vt libros Theologicos coemeret, & seriò in id studium incumberet. Etenim grandi pecuniæ summa a nobilibus & Londinensibus collecta, sic prouidit, vt studijs Sanctorum & Academicorum optime confuleretur: & nemo quicqua acciperet, nisi qui sana dogmata manus subscriptione approbaret : inter quos Thomam Hardingum fuisse arbitror. Articulos quantum memini huiusmodi proposuit, quorum aliquot ascribam.

Articuli veræ Religionis. Primum se, Deo animi sui & coscientia teste

inuocato, syncera & integra side, & casta religione credere & sirmiter tenere, neq; Papam neq; quenquam alium sub Christo totius Ecclesiæ caput vniuersale vel esse, vel dici debere: euq; doctrinæ Christi cotradicere, qui se generale vel vniuersalem Episcopum nuncupauerit, vel nuncupari se passus suerit.

Secundo loco, totam illam Transubstantiationis opinione à Scholasticis desensam, impia esse & diabolica, item

; crassam illam ac reale corporis Chri-

sti in Sacramento præsentiam.

Tertiò Missam non esse sacrificium propitiatoriu pro viuis & mortuis, vt Papistæ somniarunt, sed me-

rum

rum humanum inuentum, horrendis blasphemijs

plenum ac refertum.

Quartò misericordiam Dei, promissiones, diuinas, Christiq; iusticiam side sola apprehensam, per
eandem nobis applicatam, iustificare nos, nobis vitam & salutem æternam conferre: quam quidem sidem viuam & essicacem, sequi bona opera, non quæ
salutem mereantur aut iusticia, quippè quæ iam sint
collata per sidem in Christum, id est, operate in animis sidelium sancto spiritu, sed quæ non aliter quàm
veri & genuini fructus, nos veræ vitis veros ac germanos esse palmites testissicentur: quæ obedientiam
Deo & Christo debita et gratam prestent: quæ etia
bonitatis et sanctitatis suæ splédore hominibus præluceat: quæ cum videant, glorissicent patrem nostrum
cœlestem.

opinionem illam de igne Purgatorio esse ridiculam et superstitiosam, quæstus causa, & ad homines simpliciores pecunia emungendos dolose à Papistis consistam.

6 Sanctis Dei hominibus, qui ex hac vita ad beatas sedes emigrarunt, non esse supplicandum, sed preces omnes solummodo Deo per Christum mediatorem esfundendas, qui & potest & vult cum side petentibus subuenire.

7 Imagines & simulachra non esse in templis habenda: eosq; gloriam Dei imminuere, qui vel suderint, vel sabricati sucrint, vel sinxerint, vel pinxerint, vel sabricanda & singenda locarint, si eis iam sactis aliquid honoris & diuini cultus prebuerint.

8 Publicas preces patrio sermone & vulgari lingua E.j. hahabendas: eos vero qui contrauenerint, à Paulo &

scripturis Dei plurimum dissentire.

9 Întegram cœnam Domini Laicis ac imperitæ multitudini concedendă, cosq; præceptů Domini turpiter violare, qui poculű vel alteram partem ademerint.&c.

Fuerunt & alij articuli, qui iam ad manus no funt, & hos ideirco libuit inferere, vt quam do-Arinam sequutus sit Thomas Hardingus hoc tempore, omnibus pateat, & vt Chamberum pretio imperitos adolescentes, in nullum errorem induxisse, quod tum Papistæ fabulabantur, appareat. In hoc pio opere no folum Thomas Sampsonus multos iam annos eruditiffimus Ecclesiastes, Chamberi intimus Achates & indiuiduus comes laborauit, verumetiam Thomas Hortonus, verè Apostolicus Diaconus, hîc operam fuam nauauit, nullis parcens laboribus, nulla fugiens pericula, nullas vitans insidias, que vndiq; collocabantur: quo afflicta Ecclesia membra innare, tenuioribus opem afferre, studiosis subuenire, & Chamberi in coportando fideliter, in distribuendo prudenter, voluntatem exequi possit : quorum vterq munere suo perfunctus, alter Sanctis subministrando, alter etiam suos Parochianos pro concione docendo, & peste laborátes consolando, suauiter in Domino obdormiuit. Solebat autem Chamberus non folum pecuniam, sed & doctrinam dispergere & dispensare, adhibito concionatore, qui populum institueret, quiq; studiosos, quibus aliquid datum est, officij sui admoneret. Qua prouinciam licet sæpius Petrus Martyr, pro sua in Deum pietate, & in nos amore libentissime subiuerit, semel tamen

tamen, (illo absente) Iuello demandata est, qui tum hoc ferè modo auditores affatur:

Cire se necingenij esse, nec atatis sua, senten- Exhoratio ad Utiam tantis de rebus pro concione dicere : se e- Oxonienses. nim fibi consciumesse, quam longe absit, non solum à maturitate, verumetiam à mediocritate litera-

rum. Verum cum alij, quos audiri ex eo loco par fuit, vel verecundia nimia, vel socordia dicendi laborem fugerent, onus quod volenti nolenti est impositum, omninò ferre decreuisse: laturum autem facilius, si auditores eos núc esse, qui seper fuer ut intellexerit. Eá enim sperat causa oblata esse, in qua oratio ne muto quide deesse possit. Quid enim est facilius, quam de literaru studio apud homines literatissimos, apud religiofissimos de religione dicere ? Et de literis quidem in hocingeniorum atque artium præsidio, vbi Plato, Cicero, Demosthenes, luculentissimi scriptores atq; optimi audiuntur, cur multa dicat haud se videre. Non enim dubitat, corum esse neminem ita prorsus oblitum fui, vt non meminerit se Oxonij viuere: qua voce vna semper majores nostri satis officij sui admonebantur. & diuinum illud lumen ingenionum,non voluptatum, fed disciplinarum causa in nobis, à Deo optimo maximo accensum esse: Neminem esse ex hoc numero, quin id secum assiduè cogitet, in Academia se slorentissima, in luce reip. in ore, in sermone, in oculis omnium versari: Dignitatem & splendorem Academiæ no in substructionum & ædificiorum magnitudine, sed in hominum studiosorum multitudine situm esse, nos postremò Collegia, nos scholas, nos Gymnasium totum

tum esse. Quapropter cum ista secum quisq; meditetur, quid opus est oratione, cum res ipsa potius moneat: Ipsosmet videre, studiorum suorum cursum, summo Dei optimi Max.beneficio concitari, videre infignem commeatum Londino víq; ad se aduectum esse, & bonos viros de ipsis dormientibus solicitos atq; anxios cogitare. Nam de his duobus cœlesti spiritu afflatis viris, etsi non satis verecude multa in os dici posfunt, tamen hoc facile omnes intelligere, quam difficile sit his iniquissimis temporibus pecunias disciplinarum causa comparare: hos tamen duos non tantum laborem cupidissimè suscepisse, sed etiam hyeme durissima & difficillimo anni tempore, tam procul huc profectos esse, vt ipsis domi manere & otiosos esse liceat, & ne quid ipfis curæ sit, illos se solicitudine & curis enecuisse. Non illos mollities, non remissio animi, non conuluia, non ludi renocare ab inftituto, no labor, non cura, non rerum ipfarum difficultas & magnitudo frangere ac deterrere potuit. Hæc tanta erga ipsos Dei opt. Max. beneficia, & hominum bonorum benig nitatem si diligenter & attentè, vt par est, considerabunt: & ad pietatem vehementer excitabuntur, & alacrius atq; ardentius ad studia literaru ingredientur.

Iam verò de religione nec quid dicat, nec quid taceat, satis compertum habuit, ita ea partim ab apertis
hostibus, partim à perniciosis fautoribus miserè laceratur. Alij enim hominum leuissimas nugas & meras
ineptias admirantur, æterni numinis stabile certumá;
iudicium & veritatem contemnunt, & quasifalli homines non possent, ita id tuentur vnum quod à proauis & maioribus didicerunt. Ita errorem pro religio-

ne, consuetudinem pro veritate, opinionem pro pietate colunt. Eorum autem, à quibus in viam reuocantur, aditum congressumq; fugiunt : illis, qui falutem & vitam afferunt, pestem & perniciem machinantur: eos qui omnia bona precantur, diris & execrationibus defigunt, quosq; parentum loco venerari, & quorum innocentiam tueri & tegere debebant, in eos omnia crudelitatis exempla excogitant. At funt alij longè his infestiores hostes Euangelij, qui veritatem ore quidem profitentur, factis autem negant, & perditis moribus & flagitiofa vita alios à religione deterrent. Exhoc numero multi sæpè sunt, quod sine graui suspirio & gemitu dici non potest, qui Christi nomen, & Euangelium, & pietatem prædicant, & aliorum cecitatem atq; ignorationem exagitant: Sed nimis otiose, nimis solute, nimis secure viuitur. Religio, quam Deus opt. Max. commendauit, quæq; in omnem æternitatem fixa & constituta videbatur, heu licentia, impunitate, omni flagitiorum genere & vitæ turpitudine labefactatur. Itanè, inquit imperita multitudo, pietas ab impijs, religio à ganeonibus, æterna vita ab hominibus deploratis & mortuis, Deus à Diaboli mancipijs denuntiatur? Ita pietas despicitur, religio contemnitur, Ecclesia Dei laceratur, Deus ipse grauissima contumelia afficitur, Dei immortalis nomé & religio, nostra causa ridetur & exponitur ludibrio. Hæc diligenter animaduertenda & seriò curanda, in hanc curamomni ope incumbendum, & vocem omni contentione seu tubam excitandam, vt hostes Euangelij, aliquando perfidiæ & contumaciæ suæ pudeat. Huc nos parare, huc omni impetu ferri, huc studia, co-

natus, industrias referre oportere. O quanta messis, & quam matura vbiq; est ? Messores quam pauci ? quot oues, quam mifere in rupibus vagæ ac diffipatæ ? pastores quam pauci : quam læta & fœcunda vinea, quam panci vinitores: ne pudeat Euangelij, ne pudeat servatoris Iesu Christi. Hæc nostra est religio, hoc nostrű est munus, hoc suscipimus & profitemur : hac via diaboli vires minuentur, hac via Christi gloria in orbem terrarum vniuersum propagabitur. Quòd si cessatur & ad tantam scelerum licentiam conniuetur, Dei omnipotentis vindicta & manus grauissima sentietur. Hac in causa nisi fidem & industriam præstiterimus, Deum ipsum immortalem infestu & vindicem experiemur. At quid experiemur inquit: iamdudum experimur, iamdudum esse numen, esse Deum immortalem, & nos ignauos esse ac desides experimur. Nam quæ maior calamitas nostris rebus accidere vnquam potest, quam vt nobis bonarum artium cognitio & doctrina, ex hominum frequentia tolleretur? Fuit fuit olim Oxonium doctrinarum omnium domicilium, vbi se colere iuuentus & erudire posset. Hæ olim sedes erant, hæc sacraria literarum: à nobis cultus numinis purissimus, à nobis pietas, à nobis religio petebatur. Sed olim ista, olim ista viguêre. Nunc enim nostro vitio & ignauia, ornamenta illa & lumina in tenebras & solitudinem reciderunt: nostro hæc omnia vitio & ignauia ceciderunt.

Quæ quamuis nobis videri debeant, vt sunt, acerbissima, toto tamen corpore atq; animo cohorrescere se dicebat, cum cogitaret, quato Academiæ & omnium fortunis impendere videantur acerbiora: videre fe quodammodo naufragium & funus literarii, cùm omnium bonarum artium genera & studia destituétur, cùm omnis hæc spes melioris auræ quæciiq; est, cùm hoc decus Británie ac lumé extinguetur, cùm hec disciplinarii omniii penetralia, plena inscitiæ, plena squaloris, plena barbariei, horrida, inculta, muta, deserta collabetur & ruét. Sed quid hec sutura dicitur? Nice ea plaga accipitur, nice illud vuln' insligitur, nice barbaries studiorii omniii nostrorii spatia populatur. Nă quid verbis op' est, cùm ipsa id res aperte clamet?

At nunc, ô Deus bone, quæ nobis spes, quæ lux, quam repentè affulsit? Videmus pietatem & literas, et Deo immortali & hominibus esse curæ, Deum opt. max. ad miserias nostras oculos postremò adiecisse: homines inopes ac tenues, qui antè ne viuere quidem satis commodè posse videbatur, ingenti salario in Academia retineri. Quæ cum tantum singulis profuerint, facile videre est, quantum profuerint vniuers.

Ita conuersa ad nos oratione, vehementer & grauiter hortatus est, vt agamus Deo opt. max. gratias,
quòd nostri misertus sit, & inopiam nostra tot beneficijs cumularit: vt exardescamus ad studia literarum,
& veram pietatem, quantum in nobis est, promoueamus, religioni quam prositemur, summa vitæ integritate atq; innocentia respondeamus. Monere pudorem, monere religionis orbitatem, monere vindictam Dei. Hortatus est vt meminerimus nos non delicijs, non otio, non conuiuijs, non licentie, non impunitati, sed studijs, literis, vigilijs, laudi, seueritati natos
esse. Postremò vt mores & vitam omnem sic instituamus, vt videant homines bona nostra opera, & lauE. iiij. dent

dent patrem nostrum coelestem &c.

Quinam hi duo fuerint quorum mentio fa@a est, non satis comemini, cum nunc Hortonus, nunc Thomas Sampsonus, nunc alij atq; alij Chambero se comites adiunxerint.

His ita peractis, coepit eius laus & fama, non priua-

tis Collegij parietibus contineri, sed in vulgus emanare. Iam exlatebris in lucem, in agmen, in pulpita, in Schola protractus est, iam & alios audiuit diligenter, & iple suas partes egit gnauiter. Cum Petr' Mart. aduentu luo multorum studia commouisset, & prælectionibus publicis & aures & animos conciliasset, vt frequentes interessent: hic noster etia adfuit. Quis enim abesse poterat, qui virtutem, qui doctrinam, qui prudentiam, grauitatem, humanitatem, pietatem, mirificam docendi & eloquendi facultatem amaret & admiraretur? Adfuit ergo ille,non vt nouarum reru cupidus, quomodo curiofi ad spectandum & audiendum exteros concursant, non vt oscitans spectator, vt illi quorum aures dicta statim prætersluunt, sed attetus & arrectus, calamo & atraméto armatus, ne quid effugeret. Memini enim quam celeres haberet articulos, quam dextrè characteres & notas quasda suas formaret, sic vt annotationes, imò sustos ferè Commentarios in Epistolam ad Corinthios priorem, & multo absolutius in Epistolam ad Romanos scripserit. Erat semper ταχύγραφος & πολύγραφος, vt multa citò & scitè pingeret : integras lectiones ad verbum ferè exciperet: vnde cum Martyre summa ei familiaritas intercessit, que post dulcissima consuetudine aucta,

& domestica coniunctione alita, nunquam fuit inter-

mortua

Iuellus Pet. Martyris auditor. mortua: vt sequens narratio indicabit. Hic in epistola quadam ad Iuellum, integram eius & incorruptă vitam, amenum ingenium, eloquétiam, labores, certamina religionis ergò, modestiam atq; temperantiam, synceram sidem, honestissimos mores, animu simplicem, cădidissimum pectus, sanum iudicium se Oxonix expertum esse & egregiè cognouisse, non dissimulauit.

Habuit hoc ferè tempore hic Pet. Martyr oratio- Concio Pet. nem seu cócionem in Templo Beatæ Mariæ, coram Martyris. Lincolniensi Episcopo & D. Coxo & alijs Regiæ Maiestatis inquisitoribus, sicuti tum Iuuenis annotaui. Argumentum depromptum est, ex D. Ioannis capite decimo fexto, Amen Amen dico vobis, quacung, petieritis à patre nomine mes dabit vobis . &c . Vbi fummam contextus explicauit, primum petitionem, post Christi à discipulis absentiam, Deinde ad reuerendissimos auditores couersa oratione, temporum calamitates declarauit, quæ semper ab initio mundi in deterius prolapía sunt : reformationem verò tandem à pijs hominibus expetită, & à Deo semper adhibitam, nunquam Deum suam Ecclesiam se inuocatem deserere, aliqua semper organa electissima ab eo excitari qui disciplinam administrent, Ecclesiam & Scholas erudiant, & populum Dei in officio contineant: huc vocatos diuinitus Mosen, Iosuam, Ezechiam, Prophetas, Apostolos, nostrum serenissimű Principem Edouardum sextum,à quo ad nos hi prestantes viri missi sunt. Duo autem potissimum curanda dixit, vt magistratus bonas leges conserant, & in primis Scholas & Academias repurgent . Academia F.j. fiquifiquidem esse radicem & partem Ecclesia, ibi aciem, ibi cuneum, ibi exercitum domini: Hoc à Deo enixè petédum, hoc Visitatorum esse, hoc iterum atq; iterum faciédum & perficiendum, alioqui Religionem in puluere, in coeno iacere. Quod idem, quantum memini, tractauit cum ex Haggæo Propheta copiose & ornate de Templi diuini structura & architectatione differeret.

ad Oxonienfes.

Anno. 1 5 5 0 . sub festű Magdalene, quod tű erat apud nos receptű & celebratű, Oxonia visendi Petrū Martyre & Academia causa, venit clarissimº Sá-Buceri aduen- ctæ Theologiæ apud Catabrigieses professor Mart. tus & Concio Bucerus, præter ceteros Ioanne Bradfordo, optimo viro & constatissimo Martyre, qui ei ex intimis maximeq; familiaribus erat, comitatus. Is in Collegio Christi concionatus est, seu vt ipse vocabat, prælegit, materia accepta ex Euagelio D. Ioanis capite decimo septimo: Sanctifica nos o pater in veritate, & quæ sequutur. Quod totum sic divisit, vt tres potissimű partes ea lectio amplecteretur : Pro quibus orabat Christus, Quibus de causis, & quid die sabbatise- D quente ex Math. septimo docebat nos cauere nobis, & attendere à Pseudoprophetis. Præcipuæ partes erant de precepto & propositione: vbi duo notauit, Quis & Quid moneret: tum de lupis rapacibus & ouium simplicitate : Dein de regula & canone, vndè Prophetæ veri à falsis ex doctrinæ & morum fructibus discernantur: postremò de proprietatibus quibusdam seu consequentibus, de vuarum ex spinis collectione, & de arborum inutilium excisione. De Scripturis autem & prophetia, illud vtilisime observauit, ad eam quatuor valde coferre, Lectionem assiduam, precationem ardentissimam, conuentus publicos, & priuata colloquia. In Epilogo hortatus est vt veri prophetæ, pastores, reges, ministri, miseris animabus

prospiciant, nec eas fame vel siti perire sinant.

Ab hoc P. Martyre, facræ Theologiæ regio præ- Inellus Theolectore, in cœtu magistrorum, & in domo, vt appel- logiz Baccalant, Congregationis, Iuellus tanquam à patre filius, laureus. & tanqua à Magistro & Doctore scholaris, vt vocat, Theologiæ candidatus fistebatur, anno Edouardi fexti ferè quinto, vt in numerum Baccalaureorum facræ paginæ admitteretur. Quod vt ab omnibus eandide est concessum, ita eorum omnium expectationi & suæ noue professioni disputado, concionado, tam Anglice quam Latine, abunde satisfactum est. Cancellarius fummus tu merito fuo Richardus Coxus, Theologiæ Doctor, nunc Eliensis Episcopus, rexit Academiam, Scholasticas exercitationes, & disputationes solennes regia autoritate instituit, moderante in Schola Theologica P. Martyre, quibus semper Iuellus vt spectator & actor se admiscuit. Qua diligentia effectum est, vt locos communes excerperet, in ordinem digereret, & multos inde libros chartaceos conficeret: ex quibus aliquot questiones, vt de ciborum delectu & alijs controuerfijs aptè selectas, pulchrè descriptas, Parckhursto veteri præceptori & nouo Mecœnati dono miserat. Subintrauit nonnunquam in Scholam Richardus Smithus anteceffor & emulus Martyris, Sophista magis quam Theologus, homo omnium partium & horarum, animi tamen fu: inducti-F.ij.

inductione, & opinione aliorum, Romanæ curiæ clientulus : non vi Christiana apis salutare mel exugeret, sed vt Papisticus araneus perniciosum venenum hauriret . Quoniam Martyr de cælibatu Sacerdotű, & de votis ex septimo capite ad Corinth. & rursus ex vndecimo de Eucharistia tractaturos erat, subingressus est, vt quidnam de his potissimu sentiret, & quam tueretur opinionem fubauscultaret. Exeunt ex Smithina officina paulò post libelli non satis affabre compoliti, imo impoliti & mendis referti, de traditionibus & veritatibus non scriptis, de sacrificio Missa, quos iamdiu parturierat: Petro Martyri hereseos dica scribitur: tandem subitò profiliens, eum iam in Schola Theologica prelecturum, ad disputandum tumultuose & seditiose prouocat, vt sua quæ asserebat ilico defenderet Quam verò prudéter, modestè, fortiter Petrus se gesserit, quam memoriter & prompte fuperioris lectionis sua capita in illa turbulenta concione repetiuerit, quam fœliciter imminens periculum, quod furiofa multitudo ab hoc fabro feu flabello seditionis concitata, intentare videbatur, declinarit, hinc Papistis conspirantibus, illine Protestantibus conglobantibus & præceptoris sui defendendi causa succenturiatis, omnibus ex omni parte submurmuratibus, indè Magistratu velut è cœlo in hac tanta confusione interueniente, & Petrum è faucibus aduersariorum eripiente, non attinet commemorare. Sed animofus ifte Achilles, die ad difputandum constituto, cum non compareret, sed ad Diuum Andream in Scotiam profugeret, ratus eum qui in hoc articulo benè lateret, benè viuere : pro hoc traf-

Rich. Smy-

transfuga, Threshamus, Chedsaus Theologiae Do-Disputatio O-ctores, & Morganus Sophista, & alij, nimirum pro v-zoniensis.
no multi successerunt, ne omnino causa cecid sse viderentur. Quae disputatio de Sacramento Eucharistiae, anno Domini 1549. adita est: in qua Iuellus e-Iuellus notalectus est pro Pet. Martyre Notarius, vt litera scripta rius.
maneret, & vt verba vltro citroq; iactata, literis consignata in sumum aut in nihilu non abirent. Ita semper Iuellus & Pet. Martyri & veritati adfuit, ita nunquam in publicis huiusmodi congressibus officio suo defuit.

Sunningwelle deinde minister, (quod oppidulum suellus conab Oxonia non procul distat) non magno salario in-cionator.
uitatus, sed cura pascendi gregis Dominici tactus, alternis septimanis ad minimu, pedibus licet ægris, eò
iter secit, vt Catechisten simul & Ecclesiasse ageret.
Hoc concionandi munere & priuatim functus est in
suo Collegio, & publice in Academia. Priuatim habita est ab eo iussu Prassidis, exhortatio Anglice,
Anno 1552. Decembris vicessmo tertio, Themate
ex Psalmo. 112 sumpto, quo dicitur, memoriam iusti æternam sore & duraturam. Tractationem verò
totam, quia perpolire non possum, saltem membra eius aliquot potiora, & quasi puncta quædam insigniora, breuissimè percurram.

Exhortatio in Collegio corporis Christi: In memoria aterna erit instus.

Incs glorie studio duci: omnes etiam senio & atate commemora.

Fiij. con- 1 onem.

confectos, velle & vitam fuam propagare, & nominis sui memoriam perpetuare : ac inde Philosophos immortalitatis nostræ argumentú colligere: omnes hoc your spectare, sed non yno omnes modo expetere: Alios maria ponte costrauisse, & Neptunu quasi captiuum sue potestati subiecisse, Alios editissimos motes solo æquasse, Alios ingentes Pyramides, Arcus Triumphales, Obelifcos, Coloffos, Arces, Caftra extruxisse, Alia atq; alia eternæ glorig monuméta, ac trophea sibi erexisse: Non defuisse qui malis id artibus affectarunt, vt Paulanias, vt etiam Erostratus, qui celeberrimum Diane templum incendit, quò nominis claritatem aucuparetur: Ceterum hoc nomen in obliuionem venire, hanc famam extingui: Iusti auté memoriam eternitati consecrată semper durare, nulla seculorum diuturnitate interire, fructum eius nuquam excidere. Iustum non in arena, sed in Petra, no in seipso, sed in Christo edificare: fundamentum no in terra, sed in coelo iacere.

Ex omnibus vnum Richardum Foxum predarifsimum Fundatorem, cuius eo die comemoratio agitabatur, exemplum optimum esse posse, tempori cosentaneum, loco conuenientissimum, ipsis auditoribus aptissimum. De Foxi beneficijs non esse opus
quicquam apud eos dicere, qui beneficijs iam fruerentur, qui illa in dies, in horas, viderent, sentirent,
agnoscerent: illud tantum dicturum, eius honorem,
nomen, memoriam, laudes si, quam diu Vniuersitas,
Collegium, litera storebunt, semper mansura: no se
amplificaturum, quod nullo modo extenuari deberet, non commemoraturum, quod nulla obliuione

deleri

Eroftratus.

deleri oporteret : De officio autem ipsorum, cuius no semper erant memores, de studio literarum & diligetia duo aut tria verba facturum . Pertinax Imperator Romanos otio iam & pigritia languescentes, hoc Symbolo excitare voluit, Laboremus: ita illis sic agendum & peragendum, sic conspirandum et simili figno vtendum, studeamus: quod qui non intelligeret, non vsurparet, non præ se gereret, tanquam inutilis miles, imo tanquam proditor, aut explorator, aut exul haberetur. Musæ, vt Platoni visum cst, ἀπὸ τ8 μῶσθαι, à scrutando & studedo nomen obtinent. Musarum princeps Melete, à studio, cura, & diligentia, Vniuersitas Gymnasium dicitur, non desidiæ locus, sed exercitij palestra. Prisci illi Romani Stimulam & Hortam tantum no diuinis honoribus cumularunt, Otium autem seu Quietem inter diuas quidem recensuerunt, tamen in ciuitatem non receperunt, sed extra Collinam portam illi ignauo Numini templum dedicarunt, ne quis Rome natus & liberaliter educatus, Quietem & Otium vllo honore dignaretur. Nihil agendo inquit Cato ille, homines discunt malè agere: Ideoq; quotquot literati fuerut, et literarum gloria claruerunt, no otio, non fomno, fed labore, fed studio ad illud literarum culmen peruenerunt Putà Cicero, qui in dies fingulos lineas aliquot duxit, Græcè vel Latine aliquid demum commentatus : Putà Arist . qui pilam ferream cubiturus manu tenebat, que profundo fomno opprimente, et neruis folutis, delapía in peluim aqua plenam, fonitum ederet, et somnum discuteret : qui etiam inter-F.iiij. rogarogatus vbinam Mule habitaret, respondit, in fuxus των φιλοπόνων, in animis studiosorum . Demosthenes deformauit se capitis & barbe capillitio abraso, ve pudore prohibitus in publicum non prodiret, sed domi se continens libris operam daret, & interrogatus quomodo tantam eloquentiæ laudem adeptus fuisset, Vigilando, inquit, & elucubrando, plus olei quam vini insumendo . Plinius siuè domi, siuè foris, fiuè in balneo sedens, siuè inambulans, siuè cœnans aliquid semper lectitabat : Omne tempus perire di-Aitans, quod studijs non impartiretur. Exemplum quoq; Appellis diligentiffimi pictoris fequendum, vt non somnolentiæ, sed studijs se dederent: Cogitandum quorsum illud Collegium conditum, quorsum ille cœtus celebratus, quorsum illi tot sumptus facti fint: quocunq; se verterent, quocunq; oculos versarent, omnes reip. partes, omnes Collegij anguli, ipfa aula, ipsa bibliotheca, parietes domus, ipsa cubicula, iplæ columnæ & lapides clamant, loquuntur, officiu inculcant.

Olim eam domum, ait, nutricé literatorum & ornamétum Oxonix: olim illud corporis Christi Collegiú, præstans mébrum Academie fuisse: Laudé eá, hereditatem, ins non amittendú, Fundatoris nomé non obscurandum, non in eum finem eos abillo ibi collocatos, nó illum sic de illis malè meritú esse, maculá que ipsorum nomini, ipsorum culpa inusta erat, ipsorum solo studio, industria, sedulitate posse elui.

Excutiendum ergo veternum & soporem, antiquam dignitatem recuperada, commune illud Symbolum, quo se mutuò norunt milites, & vigiles in

excubijs, recipiendum, studeamus.

Quam autem in téplo Diuæ Mariæ concioné habuerit, quam latine, quam copte, quam Theologice, me filente ipfa loquetur Oratio, cuius exemplum mutilu, vt potui, aliquantulum recognitum & correctius exhibere malui, quam omnino supprimere, que & Concionatores multa vtiliter comonefacit, & progradu Baccalaureatus suscepto recitata videtur, verbis ex.1. Pet.4. desumptis, dominica intra Octau. Ascensionis:

Si quis loquitur, tanquam sermones Dei, &c.

Ilectifs.in Christo fratres, ex ea Epi- Concio Iuelli Latina in Téstola D. Petri qua hodierno die ad populum legi so- plo. D. Maria. let, hac verba potisimum delegi, quod cum pro huius loci ac temporis consuetudine Latine esset pereradum, ea mibi ad bunc cœtum proprie pertinere videretur. Quæ vt à vobis omnibus propius & melius intelligantur, pauca mihi à principio totius epistole sunt repetenda. Quapropter meminisse debemus, cum primis illis temporibus Chrisliana religio, vt pernicies animorum & rerumpub. pestis vbig, gentium exploderetur, & pietas erga Deum summa ese videretur, religionis nouatores extinguere, ne homines Christiani & pij ea tempestate frangerentur & spens omnem abijcerent, ita eos hac epistola D. Petrum instituere, vt meminerint nihil nouum aut inusitatu accidise; Christum ipsum longe acerbiora indigniorag, pertulisse, ne quid animo conciderent, per afflictiones & cruces aditum

postremo esse ad gloriam: Eog, et populu monet seorsim,& Episcopos, docetá, quid vtrisa, cura esse debeat. Quod ad populum attinet, ait, fatis ante datum effe nequitia, nunc cum religione vitam quog, mutari oportere. Pietatem autem non in fuco & titulis, sed in vita integritate ac mori innocentia sitam esse. Iniquum autem esse ore tantum & lingua Deum coiere, mentem autem atque animum Diabolo addicere, & ab Idololatris non vita & moribus, sed verbis & professione discrepare. Quoniam autem à Maiorum suorum antiquissimis institutis & legibus discesserant, & pauci hominum omne genus in se commouerant, monet vt ipsi saltem omnibus officijs mutuam inter se cha ritatem colant, ne vlla vnquam animorum aut studiorum dissensione distrabantur. Hanc enim solam tesseram esse Iesu Christi, qua Diaboli mancipia internosci possint à filys Dei. Ita futurum breui vt orbis vniuer sus Euangelin & calestem doctrina amplectatur, & hostes atque inimici crucis Christi, quos mouere pietas non potuit, pudore ac verecundia vincantur & resipiscant. Episcopos autem monet, vt difficillimis temporibus munus suum omni industria studiog, tucantur, & diligenter prospiciant ne quid Ecclesia detrimenti capiat. Non enim ludicră esse rem, sed onus granissimum quod susceperint. Proinde si quando ad populum verba faciant, loquantur vt Sermones Dei, itag, se gerant, vt aly non homines sibi audire videantur, sed nuncios & interpretes diuinæ vocis. Hanc ego sententiam huic tempori locog, accommodatisima esse iudicaui. Quoniam enim partim, in facrum ministerium ingressi iam Sumus, partim vti spero, studiorum nostroru cursum iampridem eo direximus, docebimur hoc loco, quemadmodum calestemunus ornandum sit, vt opera nostra Ecclesia Dei aliquando vilissima esse possit, & sacrosanetum Euange-

lium quam longisime promouere.

Verum vt agatur distributius, nec vagetur aut erret Partes conoratio, bæc mihi tria visum est paucis attingere: primum, cionis.
Concionatori dicendum esse: Dein quid: Tum quo pacto
dicendum sit: Vt intelligi possit primum, vix satis probum
Cocionatorem esse, qui pro concione nihil vnquam dicat,
dein non fabulas aniles, sed verbum Domini populo esse
proponendum, postremóg, illud ipsum verbum reuerenter
é magnisice pro rei dignitate tractandum. Verum vt Deus opt. Max. er vobis omnibus animos sacro afslatu, et mihi vocem accendat, fructus g, aliquis ex hac re ad omnes
redeat, peto à vobis vt imbecillitati mea vestra pietate
suffragemini.

In primis autem commendo pietati vestra universam Preces viitatz Christi Ecclesiam per omnem terrarum orbem dissipatam, & solennes. & vt nunc quidem est, multis in locis misere habitam. Seorsim vero hanc nostram Anglicam & Hibernicam, in eag, Clariff. Regis nostri Edouardi maiestatem, Regis illustriff. forores Mariam & Elizabetham, Sacrofanctum Senatum, magistratus Ecclesiasticos & politicos, omnemá, populum Britannicum, vtramg, Academiam, & hanc in primis Oxonienf. Cancellariu, Vicecancellariu, Procuratores, Robertum Moruentum præsidem Collegy Corporis Christi, Doct. Rainaldum prafectum Collegy Mertonesis, & omnem in vtrog Collegio studiosam innentutem. Agetis Deo opt. Max. gratias de Herico septimo Octavoq, Regibus clariff.memoria, Humfredo Duce Glocestrensi, &c. quod ad alendas bonas literas & propagandam Religione, ea lumina pro sua infinita bonitate voluerit accendere: Orabitifg, vt & alios deinceps horum similes nelit excitare,

G.y.

& nos omnes ad illorum societatem in Abrahami finum

aggregare.

Officium pa-

Qui loquitur, loquatur vt sermones Dei. Vt horum verborum sententia melius intelligeretur, quoniam & de Paftoribus, & apud Paftores agedum erat, bac v sus Sum diftributione, vt dicerem, Pastori primum Sepè, dein è sacris literis, postremo grauiter & modeste pro rei dignitate dicendum effe. Et de officio quidem Pastorum, equistoris, docere. dem adhuc nec quid dicam satis video, nec quid taceam. Nam dicere quod iam ante toties dictum sit, & odiosum et importunum est. tacere autem tantam focordiam & ignauiam nostrorum temporum, non nihil vereor, ne hominis & socordis videri possit & ignaui. Certe si in bac causa Dei vox immortalis audiri poffet, hoc tempore voce opus non effet mea . Nam ne quid dicam præterea, omnes nos Scriptura satis officij nostri commonent, Deus ipse nihil vnquam vel sepius, vel gravioribus verbis imperavit, quam ot populus ad sui cognitionem & pietatem institueretur. Fili hominis, inquit Dominus apud Esaiam, clama, ne ceses, vociferare, excita tanquam tubam vocem tuam, & denuntia populo meo scelera sua. Quoties clamat Christus, Ite, docete, prædicate Enangelium omni creatura? Væ

> vel mollities, & aures ad omne sanum consilium occlusimus, vt contumeliæ loco nunc ducamus, si quis nos officij nostri commonefaciat. Verum quicquid nobis videtur, hec

> mihi, ait Propheta, quia tacui. Væ mihi, ait Paulus, si non docuero Enangelin. Verum tanta nostra est vel securitas,

> certe Deo semper visum est præsidium ad constituendam Ecclesiam, & firmissimum & maximum . Sic enim nos

> Deus è tenebris eduxit in lucem, sic mortuos vita reddidit, sic vinctos & captinos ex inferis in colum intulit, sie

> > vires

vires diaboli comminuit, sic mundum universum in potestatem & ditionem suam redegit, sic nominis sui fama in omnes terras propagauit. Nam si Christus, si Apostoli, si Prophet a tacuiffent, que nunc effet nostra conditio ? que v [quam effet religio? quis cultus numinis? Quod lucem aspicimus, quod fugimus e vinculis, quod fily Dei numeramur & sumus, id omne debemus pradicationi verbi Dei . Ne ludamus fratres, ne ludamus ipsi nos. Non sunt ita constabilitæ res nostræ, vt non possint ruere. Nisi cauemus,nisi circumspicimus,nisi studium & diligentiam adhibemus, facile omnia in pristinum locum labentur & ruent. Lucerna ,nisi addatur oleu, facile extinguitur. Victoria eadem via retinetur qua paratur. Nam quos nunc arietes non admouet Diabolus, quas artes non experitur, qua via non grassatur ad euertendam Ecclesiam Dei? Semper agit excubias, nunquam defatigatur, tantum vitiorum, ignorationis, cacitatis importanit, vt nihil v [qua loci fit, vbi Cocionator otiosus ese debeat. Quemadmodum aute, si Sol de mundo sublatus esset, omnia obscura, dissipata, confusa relinguerentur, ita sublata ex Ecclesia Pastoris voce, religio temeraria, caca, turbatarelinquitur, omnia errore, superstitione, Idololatria permiscetur. Tatiest, Procuratorem esse Domus Dei . Euangelium, religio, pietas, Salus Ecclesia à nobis pendet solis. Hoc nostrum est officium, hoc suscipimus & profitemur . Hoc nisi facimus, nihil facimus, nullus est nostri v sus. Non enim satis est nescio quas nouisse literas. Demones norunt plura fortasse, quam quisquam nostrum. Pastoris est, non tam multa didicise, quam multum docuisse. Pudeat autem vilisimum genus hominum, Cerdones & Baiulos officium suum facere, nos autem, quos alijs omnibus prælucere oportuit, otio-(os

sos esse & nihil agere. Non enim nos Deus ventres otiosos, sed sua mentis interpretes, ministros Iesu Christi, populi fequestros apud Dominu Sabaoth, Lucem mundi, Salem, Angelos & filios Dei & appellari & esse voluit: Praficimur autem non mutis pecudibus, non feris animantibus, sed gregi Domini, sed filijs Dei, sed fratribus Christi. Si quis horum nostro vitio perierit, sanguis eius è nostris manibus repetetur. Hac si nobis sola in oculis atque animis versarentur, non ita fratrum nostrorum, non ita nostram Salutem, non ita Sanguinem Christi secure & temere proyceremus. Nihilenim est quod quisquam dicat : Surdis canimus, populus non audit, laboramus ingratis, nihil promouemus, rem sancta obijcimus canibus, margaritas damus porcis. Scimus ista interdum verè dici, & vehementer dolet tam vere in homines Christianos dici pose. Neg. tamen nos idcirco reticere oportuit, sed tanto frequentius, tantog, acrius & incensius dicere. Quato enim periculosior est morbus, tanto magis opus est medico. Nec satis instè de populi cotumacia queri possumus, si nos interim ipsi nihil agimus. Prastemus nos opera nostra, successu Domino relinguamus. Tum illi, si animo ita erūt obsirmato vt audire nolint, in peccato suo morientur. Sed nihil est causa quamobrem populi salutem desperemus. Deus ipse coluit vitem, que pro vuis peperit labruscas. Deus ipse totos dies protendit manus ad populum rebellem & contradicetem. Christus ipse quoties dixit: Hierusalem, Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos, cum illi aures auertisent & audire noluissent? Hic morbus facile tolletur si adhibebitur medicina. Proferamus nos lucem, Dominus aperiet oculos: pulsemus aures, Dominus dabit cor carneum: demus nos verbum

verbum, Dominus dabit spiritum: plantemus, rigemus, Dominus suo tempore dabit incrementum. Nam vt nostru est, populum verbis instituere, ita Dei est, sidem dictis suis & robur adiungere. Ea autem est vis verbi Dei, vt nihil essicere & nulli prodesse non posit. Multa in vepres, in viam, in saxa cadent, et aliquid cadet in terra bonam & seret fructum. Quemadmodum enim imber descendit de Esa. 55. cælo, & illuc non reuertitur, sed irrigat & perfundit terram, & eam facit germinare, & dat semen serenti, & panem comedenti: Sic verbum meum dicit Dominus, quod egreditur ex ore meo, non reuertetur ad me vacuum, sed consiciet quæcung, volui.

Sed quoniam non satisest dicere, videamus nunc id, quod secundo loco polliciti sumus, quid sit dicendum. Alij enim interdum dicunt quos præstiterat tacuisse, aly cum Docendu Dei magna contentione vociferantur & clamant, nihil dicut. verbum. Quapropter videndum est, neue otiofe, neue pernitiose dicatur. Non enim omnia promiscue proconcione ad populis dicenda sunt. Habenda est ratio, quid populi religiosum silentium, quid loci reuerentia, quid muneris nostri magnitudo postulet. Vera dicenda sunt, non mendacia, scripturæ,... non fabula, Dei opt.max.pracepta, non hominum somnia: Non enim nostro iudicio instituenda est religio, sed è verbo Dei. Qua quidem in re si vel Mosen, vel Prophetas,. vel Apostolos, vel Christum, vel patrem ipsum audiemus, hand sane multum aberrabimus . Moses enim cum per incultam & desertaregionem, populum exulem & vagum traduceret, in tata solitudine, quicquid vel dicendum vel agendum eset, semper consuluit dominum, nihil vnquam attulit de suo . Prophetæ semper aiunt , verbum domini, . visio domini, vox domini, hac dicit Dominus, audite Do.

G.iiu.

minum

minum. Ego, inquit Paulus, Enagelium meum non accept ab homine neg per homine & nihil noui nifi Iefum Chri-Stum, & illum quide crucifixum. Et fi Angelus è calo docuerit aliud Euagelin quam quod didiciftis, anathema sit. Christus,omnia, inquit, que audini à patre meo, tradidi vobis : & prædicate inquit, non quicquid inciderit, sed euagelium omni creature : & cum quastiones Pharifei & Sadducei de dinortio & mortuorum reditu ad vitam comouissent, nunquam ad Rabinos recurrit, semper ad verbum Domini. Deus pater clamas è cœlo, hic, inquit, est filius meus dilectus: Ipsum, no patres, non auos aut proauos, sed ipsum, inquit, audite. Suum enim filium coelestis pater, & verbum sun omnibus locis doceri & inculcari voluit. Neg, certe cuiquam dubium esse potest, quin quod & optimus, & Sapientissimus, & amatissimus pater nostra cau-Sa nobis dedit, & optimum sit, & sapientissimum, & nostris rationibus vtilisimum. Hoc illud est flumen aqua scaturientis in vitam aternam. Hacilla est caro, hic ille Ságuis Iesu Christi, hic vnicus est & suauissimus, & Saluberrimus pastus animorum. Hoc solo gladio Diabolus superatur, hoc solo lapide Goliah sternitur, hoc solo malleo animorum rigor & durities emollitur & vincitur . Hoc nisi esset, neg, Religio vigere, neg, Fides confirmari, neg, Ecclesia in officio contineri posset . Reuocate enim ad memoriam, per Deum Immortalem, quoties verbum Domini elanguerit, quoties & quam graves in errores, & quantum in præcipitium populus vninersus inciderit, quoties Deu opt.max.conservatore & patrem suum contempserit, quoties Aftaroth, Belial, Solem, Lunam, vitulos, pecudes ccluerit, seg, ab omnireligione & pietate auerterit, & in rebus inanissimis & fædissimis spem omne & fiducia colloca-

tocarit . Cum enim suam sibi quisg, religionem & sanctimoniam ex animo suo peperisset, ita repente increbuit superstitio, & tanta nouorum Deorum multitudo, vt Propheta coactus sit exclamare, Pro numero Ciuitatum suns dij tui. Nam cum veritatem, cum vitam, cum religionem deseruissent, quid relinquebatur, nisi vt in medacia, in exitium in impios cultus pracipites ruerent ? Hac enim vetera commemorare malo, quam exemplis vti viuis & recentibus. Nemo enim nosirum vnquam fuit, vel tam cacus vt non videret, vel tam stupidus vt non intelligeret superiorum temporum calamitatem. Omne enim no modo Indaorum, sed etia Agyptiorum & Gracorum superstitionem & vanitatem multis partibus superauimus. Nam cum Conciliorum autoritas , & aliquot Episcoporum & Monachorum conspiratio supra Scripturas Dei locaretur, cum Romanus Potifex homo ne an Deus effet, & peccare né posset ambigeretur, cum omnia ad hominum constitutiones, nibil autem ad Christi cognitionem regiceretur, cum Indulgentiarum , Votorum , Missaru auctiones publice & sine pudore ac fronte venderentur, cum Sacramenta misere discerperetur, cum verbu Dei pro fraude & Hæresi damnaretur , cum nibil à superstitione integrum & puru relinqueretur, cum error omnia possideret, veritas audiri no posset, vbi tum, aut que vsqua fuit Ecclesia Dei? Hæresis tu erat, no quod à scripturis, sed quod ab aliquot Episcoporum libidine discrepasset. Na Euagelium in angulos abstrudebatur, nihil Christi indicio relinquebatur . No enim tu pro ciuitatu, sed pro vicoru atg, etia pene pro domorum numero di numerabatur nostri . Ita omnia prorsus peruertebatur, cum religio non verbo Dei sed bominum arbitrio niteretur. Hi nos horredi casus fratres H.i.

monere possut, ne vnquă temere discedamus à verbo Dei: Eág, de causa omnes Scriptura nos toties & tam diligeter monet, vt neue addamus aliquid ad verbu dei, neue minu amus, neue ad dextra vel sinistra deflectamus. Neg, enim Dominus nos Aristarchos & Criticos effe voluit, sed nuntios et ministros vocis sua. Nam quicquid ad salute nostra & ad pietate facit, id omne iam olim deus ipfe fuis legibus occupauit. Sacra enim scriptura, vt ait Paulus, dininitus inspirata, vtilis est ad doctrina, ad redargutione, ad corre-Etione, ad institutione, vt integer sit homo Dei ad omne opus bonum instructus: vt perfectus, inquit, & integer fit bomo Dei, & quod vel ad pietate vel ad mores faciat, omnibus numeris et partibus absolutus. lam verò Dei Legato apud populum Dei,quid potius proferendum est, quam verbum Dei? In Civilinegotio Legatus, si extra mandata quippiam forte dixerit, accusatur wagangeoβeias & male obita legationis, vocatur in ius, iubetur capitis causam dicere. Cur non eadem fide tractamus verbum Dei ? Sed nimis, o Deus bone, nimis animo securo, fratres mei, nimis animo securo sumus. Quasi falli homines soli non possint, ita id tenemus vnum, id tuemur, id defendimus quod à maioribus nostris profectum sit. Multi erant apud Iudaos sicary, latrones, adulteri, in nullum tame genus hominu Christus vel sapius vel acerbius inuehebatur, quam in Pharifacs & Scribas. Violatis enim, inquit, praceptu Dei propter traditiones vestras. Frustra me colitis, docentes doctrinas et præcepta hominum. Cæci sunt duces cacorum. Meretrices & peccatores antevertunt vos in regno Dei. Id quoties & quibus verbis conqueritur Dominus apud Prophetas? Obstupescite, inquit, cœli : Duo mala fecit populus meus, me reliquerunt fontem aqua viua, & foderunt sibi cisternas discipatas, que aquas continere no possunt. Quid enim paleæ ad triticum? quid hominum temeritas ad eternam voluntatem Dei? Nam Basilius hominem, vel par um Christianum ait esse, vel insigniter arrogantem, qui Scripturis Dei vel addere aliquid audeat,
vel detrahere. Hominum enim inuenta ad verbum Dei ascribere, quid aliud videri potest, quam mustum, non veteri cum vino, sed cum vappa seces, miscere? Es luce cum
tenebris, seram cum homine, hominem cum Deo coniungere? Non sunt cogitationes meæ cogitationes vestræ, neg,
viæ meæ viæ vestræ, dicit Dominus: Quantum enim abest cælum à terra, tantum absunt viæ meæ à vijs vestris,
Es cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Imò quantu
abest homo à Deo, tantum abest sensus humanus à verbo
Dei.

Nam quamuis patribus plurimum sit omnium iudicio tribuendum, tamen & homines erant, & errare potuerut. Certe, ne quid dică praterea, maximis sape & granisimis de rebus, parum inter sese conuenerunt. Dei aute verlum & fixum, & firmum, & certum est, & in omne tempus constitutum. Hoc doctrina genus Petrus populo pro Concione tradi voluit. Oportet enim eum qui cum populo acturus sit, prius ipsum instructu esse verbo Dei, vt tanquam ab afflatu numinis cœlestis proferat oraculum . O si Petrus nunc vineret. Quid ille diceret, vel quid potius no diceret, postquam religio, pietas, Scriptura, omnia in hominum inuenta & somnia transierunt? Id enim solum hodie ambigitur, hominum ne potius consuetudines retineda sint, an leges Dei.Id solum has turbas ædidit, id om. nem terrarum orbem commouit, homini ne maior fides habeda sit, an Deo . Scio ego, ista plærifg, vestru noua videri

d incredibilia. Sed ponite, quaso, affectiones, fratres mei, & praiudicată de rebus opinione, et me nihil teporis causa fingere, sed rem ipsam dicere setietis. Christus sacra Communione in sui recordatione instituit : homines nec memoria Christi vllam, nec Comunione retinent fed rem omne in ludicrum apparatum, & tragicum pene fectaculu comutauerunt. Christus ait : Pauperes semper habebitis vobiscu,me aute semper no babebitis: Relinquo mundum & discedo ad patre: Expedit vobis vt ego abeam : atque hoc Christus no de numine suo, quo patre aquabat, aut coelesti natura, sed de corpore suo loquebatur: Homines aiut, Christum nec mundum corpore reliquisse, nec abuffe ad patre. Paulus ait, Christum in colo esse ad dextram patris. Petrus in Act. Apostol.ait, eum opertet calum capere vfg, ad tempora restitutionis omniu: Homines aiunt, corpus Christi simul & in calo, & in terris ese, & in infinitam multitudinem locorum codem tempore dissipari . Paulus ait, Christum semelingressum esse in Sancta, & omnia vnico sacrificio & una victima perfeciße: Homines aiunt se pos-(e Christum ipsum denuo in singulos dies, non memoria tantum causa, sedre ipsa, infinitis in locis sacrificare. Christus ait, Dominum Deum adorabis, & eum solum coles : homines Eucharistiam, nec Dominum nec Deum, sed Sacramentum Domini sine authoritate Scripturarum aut exemplo Apostolorum pro dolor, adorant pro Deo. Nam per Deum immortalem, cogitate cum animis vestris fratres, quis vnquam, non dico Apostolorum, sed Sancterum, Eucharistiam vel adorauit ipse, vel alijs proposuit adorandam? video me ista non apud vulgus hominum, sed apud doctissimos viros dicere. Appello vestras omnium conscietias, vtar in hac re vestro ipsorum testimonio. Christus Eucha-

Eucharistiam integram tradi iussit : eam homines miserum in modum lacerarunt. Christus ad legem suam nibil ascribi voluit: homines non tantum ascribunt plurima, verumetiam ea præferut verbo Dei. Sed quid plura commemoro? Longum effet omnia inter se componere . Hoc tantum vno verbo dicam, Qui transubstatiationes, qui Missas, qui Dinorum innocationes, qui calibatum, qui purgatorium, qui statuas, vota, nugas, ineptias, quisquilias in Dei Ecclesiam inuexerunt, nona tradiderunt & inaudita scripturis. Quicquid clamant aut crepant, ne apicem quidem proferunt è verbo Dei. Atque hec, vt dixi, ea sunt, quibus hodie Ecclesia commouetur. Hic excubatur, hic prespicitur Ecclesia. Hac Scripturarum colunt loco, & obtrudunt populo pro verbo Dei : hic homines salutem Suam & religionis summam sitam ese arbitratur. Quodque multo est gravius, postquam hodie summo Dei beneficio, religio ad pristinam pene dignitatem & lucem redit, miseri tamen homines & deplorati ista mirantur, ista repetunt, ista docent, quasi sine his Ecclesia salua esse non posit. O si inter tot clamores, & in tanto tumultu verbum Domini audiri poset . Si Den ipsum per nos liceret in sua causa sedere indicem, minus magno cum tumultures tranfigeretur, facilius q, de toto negotio conueniret . Quapropter si è verbo Dei omnis cultus numinis, omnis pietas, omnis religio petenda sit, si hominum instituta omnia omnibus temporibus misere peruerterint, cogitemus fratres mei quibus docendi prouincia contigit, quam sit periculosum plura dicere: omnes autem, qui se Christianos numerari & effe volunt, meminerint quam sit periculo sum plura credere. Si quis autem est ex hoc omni numero, qui se ad aliud vita genus contulit, meminerit tamen ad se ista pertinere, H.sy.

tinere, vt si docere, aut non possit aut nolit, dicentem tamen diligenter & attente audiat, & Deo gratias agat in ea fe tempora incidisse, cum verbu Domini libere pureg, audire posit. Ne nimiu prudentiæ nostræ, ne nimiu patru & maiorum autoritati tribuamus. Ne temere putemus homines ea feelicitate natos esfe, vt quicquid dixerint, errare non posint. Cum ad horrendumillud tribunal sistemur, cum omnia deflagrabunt, & Angeli Dei contremiscent, quos tum ad patres miferi, ad quæ maiorum decreta prouocabimus? Ad solum tum Christum refugiemus, Christi tum solius præsidio verbog, vtemur. Quapropter ne simus animo tam securo in re tanta. Agitur vita, agitur anima, agitur salus nostra. Pater cœlestis offert se nobis & vltrò occurrit, Iesus Christus inclamat, & appellat vnumqueng. nostrum: venite ad me omnes qui laboratis, & ego reficiam vos. Quam caci sumus si non videmus, stupidi si non intelligimus, miseri si fugimus? V bi autem audietur Chri sti verbum, si à Christianis audiri non possit? Si à Christianis audiri non possit, vbi audietur? Aperiamus aliquando fratres, aperiamus oculos, ne in contumaciam nostram dici possit, Propterea vos non auditis, quia no estis ex Deo: neue in nos conveniat dictum illud Esaiæ, Incrassatum est cor populi huius, & auribus graniter audierunt, & oculos Suos compresserunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos. Et de verbo Dei, apud homines Christianos & filios Dei,non equidem video quid plura dicam.

Quomodo docendum. Nunc id superest quod vltimo loco erat positum, quemadmodum Scripturæ docendæ sint. Non enim prudentia tantum & sides, sed etiam prudentia cautiog, adhibenda est: Eog, Petrus, non loquatur, inquit, tatum, sed loquatur

ot sermones Dei. Neg, tamen satis est, profiteri tantum & pre nobis ferre, Dei Euagelium effe quod docemus, & vero vultu serioa, occinere verbum Domini : Id enim Iudai, Turca, Pseudopropheta faciunt, omnes enim Christum, suum effe clamitant, & veram religionem ad se retrahunt. Horu etiam temporum Pharifai & Scriba, cum sua commenta statuunt, & omnia ad Apostolos autores referunt, & vim inferunt verbo Dei, tamen nihil, vel fapius vel importunius occlamant, quam verbum Domini. Verum simulationem & hypocrisin Christus non docuit. Id potius agit, vt Pastores meminerint Christi personam sustinere: vt rei ipsius magnitudine ac dignitate inducti, munus suum ita reverenter administrent, vt omnes intelligat cœleste negotium esse quod susceperint. Nam in Mi. mistro Dei, Dei oportet ipsius imaginem relucere. Quod ni ita se Apostoli gesissent, nunquam illi religionis initia constituissent:nunquam relictis,quisquam, & aris, & Sacris, & focis, & dis ipsis, in aliquot piscatorum sententiam concesisset. Omnia illi sua pro nibilo ducebant præ Christo lesu. Cum maledictis iactarentur, non regerebant maledicta, cum carceribus & ignibus damnarentur, nunquam intermittebant gratias agere, semper efferebantur gaudio, quod propter Christum omni suppliciorum genere afficerentur. Ea erat in illis æquitas animorum, ea modestia, ea virtus, vt quicquid dixissent, alios puderet refragari. Sic fratres, nostram vitam lucere oportuit, vt quoties loquimur, loqui videamur sermones Dei . Nos enim sumus sal terræ, nos sumus lux mudi, nos ciuitas illa sumus in monte posita, omnium in nobis oculi figuntur : quicquid a nobis geritur, id statim in exempla trahitur. Onus longe difficillimum & maximum est quod suscepimus. H.iiy.

Hoc fi omnes diligenter expenderemns, non ita Enangely cursus impediretur, non ita negligeretur verbum Dei. Nã cism Deum ore quide profitemur , factis autem negamus, multitudinem imperitam à religione, nostro exemplo deterremus, & rem vnam omnium divinisimam, impuris, non manibus sed moribus contaminamus. Ita nostra causa pietas despicitur, nostra causa veritas contemnitur, nostracausa Dei maiestas imminuitur. Hæc nobis fratres diligenter animaduertenda & serio curanda sunt . Nam si turpiter & flagitiose viuimus, & in suggestum nibilnis lingua volubilitatem adferimus & impudentiam, quicquid loquimur, non loquimur, vel vt oportuit vel tanqua fermones Dei. Sed vt verbum Domini pro dignitate tra-Aetur, duo nobis in primis cauenda sunt: alterum ne timore debilitemur, alterum ne laudis partem aliquam nobis ex Euangelio decerpamus . Aduer sus vtrumg, Concionatoris animum paratum & diligenter munitum esse oportet. Nam Euangelium & verbum Dei , nisi fortiter magnog, animo afferatur, nec Euangelium videbitur effe, nec Dei verbum . Error enim timidus , supplex , meticulosus est,omnia formidat,omnia extimescit, aspectum & lucem fugit: veritas autem, & veritas Euangely Iesu Christi, nunquam se demittit, nunquam cuiquam adulatur, nihil simulat, nihil fingit, intrepida, libera, erecta, excelsa est. Quapropter dum veru dicimus, nulla nos cuius qua vis & autoritas perterrefaciat. Meminerimus nos Dei Legatos esse, meminerimus Deum nobis fecisse dicedi potestatem. Quos enim nobis animos non facit Christus , cum se iniuriarum nostrarum vltorem & vindicem fore pollicetur? Qui vos, inquit, spernit, me spernit, qui vos ladit, ladit aciem oculi mei. Qua re loquamur, non disimulanter, non ob cure

obscure vt Pharisai, sed libere ac aperte vt autoritate praditi, quemadmodum proferri par est sermones Dei.

Sed adhibenda tamen est moderatio, ne importune aliorum nomen & famam traducamus. Tum enim conuitiari videbimur, & causam nostram facere potius, quam docere verbum Domini. Seruum autem Dei modestum & consyderatum esse decet, neg, temere quicquam aut petulanter effutire: ne non è sacro suggestu, sed è plaustro loqui, neue Euangelium, sed veterem comordiam excitasse videamur.

Proximum est, ne quid Cocionator de se magnissice sentiat, sed cogitet illud munus à Deo sibi divinitus contigisse, vt diligenter summog, cum timore officio defungatur,
cogiteté, se in negotio non suo versari, sed Dei. Sic Paulus
se nihil esse dicit: loannes se indignum esse clamat, qui salceos Messia detrahat: Eóg, ad minuendam arrogantiam
in sacris literis, non Principes, non Magistratus, no Prasules, no Reges, sed dispensatores, villici, pracones, Minislri, servi appellantur, vt quoniam alieno auspicio res gerimus, ne de aliena laude in sole scamus. Non enim idcirco
Dominus nobis talentum suum cocredidit, vt illud in rem
nostram converteremus. Non enim nos ingenis nostri pracones esse voluit, sed voluntatis sua, neg, aliam ob causam
circumferimus hunc the saurum in vasis sictilibus, quàm
vt splendor sit virtutis Dei.

Non morabor vos pluribus. Audistis Concionatori & assidue, & è verbo Dei, & grauiter modestég, dicendum esse. Nos fratres, Concionatores aut sumus, aut esse volumus: meminerimus ad nos ista pertinere, & D. Petrum nobis dicere, Qui loquitur, loquatur tanquam sermones Dei. Opus est, non tantum sedulitate nostra, sed etiam

I.j.

prudentia

prudentia & fide. Quare quicquid à natura, quicquid à consilio, quicquid ab ingenio possumus, id omne ad Christi Ecclesiam conferamus. Nos sumus dispensatores domus Dei:ne Domini familiam disipemus. Si Apostoli Dei fumus prastemus animos Apostalicos. Si fratres Christi fumus, Christum audiamus, pascamus agnos, pascamus oues, eamus, prædicemus, doceamus. Mundus vniver sus Chrifum videtur iamdudum parturire. Circumferamus oculos fratres. Quanta vbig, messis est, messores quam paucis Hec autem ad eos dico in quibus aliquid est bone fei. Si qui autem sunt qui ista rideant, quid cos me sperem audituros, qui Christum ipsum non audiunt? Moucat nos fratrum nostrorum calamitas, Moueat nos Dei execratio: Maledictus qui procurat opus Domini negligenter, Moueat nos grauisima interminatio : Sanguinem illorum de manu tua requiram. Paremus nos ad suauissimam illam Christi vocem, Euge serue, ingredere Loquamur opportune, importune, Loquamur verbum Domini, Loquamur tanquam sermones Dei , vt in omnibus celebretur Deus per lesum Christum, cui sit gloria & imperium in Sacula Caculorum.

Habuit & alia eodem loco Concionem, sed quato cum fructu & acclamatione audientium, præstat silentio contegere, quam nimis ieiuna & exili oratione declarare. Monuit autem sapientissime, & monuit grauissime, vt verbum insitu suscipiamus, quod potest animas nostras seruare Hunc enim D. Iacobi locum, nisi fallor, delegit interpretandum.

Denic his auspicatissimis Edouardi Regis temporibus, nullum non mouit lapidem, nullos labores, si-

multates

multates, inimicitias suscipere detrectauit, quo Christi Euangelio amplificando inseruiret. Ludicrum pene & leue est quod dicam, tamen quia publicum est zeli eius testimonium, no preteribo. Liberato è carcere Edouardo Semero Duce Somersetense, quotquot religionis causa benè volucrunt, & versus conscribere potuerunt, voluntatis suæ & facultatis specimenædiderunt, carmina gratulatoria valuis templi, quod Maria virgini facrum est, affixerunt. Hinc qua- Velitatio Oxdam inter Protestantes & Pontificios (qui tum etiam oniensium in Ecclesia, vt in horreo palea, latuerunt) exorta est Quinquevoca Poetica digladiatio: ibi inter alios, noster, quantum memoria teneo, & coiectura affequi poffum, aut illius certè auditor quispiam, aduersus Quinque vocum cauillatorem, qui in carminibus quibusdam quing; vocum quantitatem reprehenderat, sic lusit.

& Poetica.

Iam video peragenda mihi Quinquatria festa, Effe cupreffiferis triftia festa malis. Zoilus insana vocat ad Quinquatria pugna, Morsicat & quina carmina fixa nota. Scripsit Porphirius voces quas quing, vocanit, Qua Peripatetica sunt elementa schola. Tu non quing, doces, sed quing, vocabula mordes, Scilicet ifla tuæ funt elementa scholæ.

Quamuis enim Pontificij tum propalam aduerfus religionem grunnire, imò nec clam mutire auderent: tamen vt mures, ex infidijs chartarum voces & fyllabas ac literas non dubitarunt carpere.

Necfolus hoc fanctum Euangelizandi onus fusti-

nuit, sed habuit synergos & adiutores qui idem saxu voluebant. Cur enim infœlices Sisyphi quodammodo isti præpotentis Dei ministri & operarij dici non possent, cum omnes voluat lapides, sed ne hilum quidem proficiant? cum eum quandoq moueant lapidem, sub quo dormitat Scorpio? cum propter Euangelium ab ingratissimis huius maligni mundi ciuibus discrutientur, non minus quàm ille Sisy hus (ve est in sabulis) à surijs & Diabolis apud inferos? Voluerunt hoc saxum multi dostrina & pietate insignes Cocionatores: sed quanta voluerium miseria sequuta sit, sermone hoc, qui mutationem temporum & exilium suelli continebit, paucis expediam.

Tertia pars, Exilium & aliæ persecutiones.

dem pessimo merito & maximo malo, anno Domini 1553. Iulij sexto nobis erepto, & Maria sorore eiusdem Mensis decimo septimo in eas vices suffecta, Oxonienses multi & piè eruditi, miserrimis modis vexati, expulsi, domo fortunis si, sut instar auiculæ apud Dauidem in montes, in saltus, in syluas, refugij causa migrarunt, aut in aliquem nidulum ad gemendum & lamentandum Ecclesiæ sortem, secesser Quid ego hic nouam rerum conversionem & repentinam Metamorphosin deplorem? Quid triumphos Papistarum, lachrymas Protestantium, negatum

fal.10.

tium Apostasiam, tergiuersantium /leuitatem fugientium metum, tortorum crudelitaté persequar ? Quid superstitionem pro religione, Missam pro Comunione, sacrificum quoddam aut sacrilegum Sacerdotium pro Euagelico ministerio, pro lingua patria Romanum idioma, pro Christiano magistratu Antichristianum Papam, pro literatura & eloquentia barbariem & sophisticam, pro legitimis scholarchis iniustos dominos, pro bonis omnibus mala quæq substituta & supposita commemorem > Equidem domum reuersus ab exilio, facile intellexi quatam pernitiem & cladem, non modo Oxonia, verumetiam alibi, rei Ecclesiastica & literaria Mariani regni tenebrosa & impia periodus importarit, vbi vix repertus est, qui aut prinatim Grece profiteri posset, aut qui Theologiæscholam aperire, aut populum pro Concionedocere vellet Prinatum vlcus Magdalenensium breuiter liceat, quæso, (candide lector) attingere, vtad Iuellū mox commodius redeam. Si omnes recenferem qui in hac procella iniuriam passi sunt, nimis altè repeteretur oratio: si nullos, ingratus viderer, cum in hac tempora ea narratio incidat. Omitto Ioannem Foxú Magdalenensem, Martyrum suorum monumentis, scriptorum varietate & elegatia, virtutibus, religione, & exilio in hac Mariana tempestate satis clarum . Omitto Ioannem Harlæum,præceptorem olim meum observandissimum, qui Hérico octavo tum primum è viuis discedente, & Edouardo filio regnum suum iam ineunte, omnibus quònam res irent quauè religio stabiliretur, suspesis animis vndequaq, expectantibus, quòd in illo quasi interregno & interstitio, fola ju I.iij.

in Iesum Christum fide iustificantem, in templo Diui Petri, solenni & quadragesimali Concione, disertè, intrepidè, validè, confirmarit : Doctoribus nouitate dogmatis vehementer perturbatis & frendentibus, alijs lætitia gestientibus, alijs euentum & pericula timentibus, Londinum à Procancellario tanquam hæreticus rapitur: fed Deo hominum confilia inuertente & dissipante, illi hiantes lupi, bolo erepto, vacui redeut. Hic primum illustrissimi Comitis Waruicensis Concionator, eiusq; liberorum institutor, post Regiæ Maiestatis Sacellanus siuè Ecclesiastes, postremò Herefordensis Episcopus designatur, quanquam nunc Maria imperitante, optimus & innocentisimus vir in syluis & secessibus Pastor oues cosolans, & vitæ pabulo confolidans, in Anglia fua profugus moritur. Cui ego, vt mnemofynon & fignum meæ erga eum observátiæ, hoc distichon olim consecravi.

Flos domui Harlaus, socius ludig, magister, Celsus deinde throno, celsior inde polo.

Exemplum Iulini Palmeri, Harlæi quondam discipuli, prætermitto. Illud tamen dicendum, hoc Rege
sanctissimo regnante, primum auersum à religione
fuisse, post mirabiliter exardescente hac Mariana persequutione, à Deo conuersum, Redinge captiuum, &
tandem Nuberiæ Martyrem, vitam morte sæliciter
commutasse. At enim his alijse prætermisses, vnum
solummodo vulnus nostrum hoc tempore inslictum
refricabo. Cum Stephanus Gardinerus Wintoniensis Episcopus, deputatis, præter ius publicum regni,
contra statuta nostra & officium suum, quibusdam curiosis

riofis & Superstitiofis Inquisitoribus, Collegium hoc pro ea quam obtinet autoritate, visitaret, & ante vllam legem de restituendo Papismo latam, etiam in summa libertate, edicto ipsius Maria, subditis ante Comitia indulta & promulgata, nos quasi legis præuaricatores eijcere statueret, ni in Catholica matris, vel potius nouercæ gremio recumbere vellemus: cum tamen in eo Collegio nullus Minister qui sacra faceret, nullus puer qui Missanti responderet, nullus socius qui audiret, nullum altare in quo celebraretur, nullæ vestes sacræ, quibus indutus sacerdos histrionicam fabulam suam ageret, vípiam reperirentur, ipfi Visitatores soli cum suis, Misse choragi, actores, & spectatores facti funt: & qui à Papisticis precibus aberant pueri, virgis cæfi funt, Alij plus minus quatuordecim, omne ius, fructum, possessionem Collegij amiserunt, reliqui vel tempori cesserunt, vel temporis progressu discesserut. De me omnium eorum exulum ferè minimo, nihil dico: alios certè amoris & honoris causa nominare iuuat, qui sub Edouardo in hac clarissima religionis & literaru Acropoli floruerunt, quos ferè omnes huius noui & aduersi temporis ira afflixit. Gualterus Haddonus huius Collegij tum Preses,& iuris ciuilis Doctor, orator dulcis & facundus, vltrò cessit, consultius esse ratus, ornamenta dignitatis & prasidia vita in ea Academia cum damno & prasente iactura perdere, quam cum dedecore & sempiterna Dei offesione retinere. Quidamantem dura nouorum indicum sententia eiecti, soham vertere coacti sunt, quò Deum salua conscientia, & toto pectore & corpore securius & tutius colerent, & ceruices intentato gladio & immi-Linj. nenti

nenti periculo subtraherent. Thomas Benthamus ab istis ad Missificandum vocatus, cum se hactenus plus satis peccasse Henrico regnante ingenuè confiteretur, & nolle iam peccatum peccato accumulare constanter responderet, nec adduci posset (quamuis Cenfor eo anno, & à Rich. Redo Equite, primario Legato iussus) vt de adolescente à Papisticis precibus absente pænas fumeret, quòd non par effe necæquum videretur, id in altero punire quod infemet sciens & sanus commissifet, non modo domo & Collegij emolumentis omnibus caruit, verum etiam in exilio honestè, sed laboriose, laudabiliter, sed tenuiter vitam traduxit,& demum à fratribus quibusdam reuocatus, & Londinensis Ecclesia Superintedens electus, occultos, sed religiosos conuentus egit, quam trepidantem & loca fubinde mutatem, & lupos rapaces vndics expectantem, tum verbi pabulo diligenter & purè confirmauit, tum disciplinæ virga seuerè & sobriè gubernauit. De quo cum iam sub Elizabetha esset costitutus Couentriensis & Lichfeldensis Episcopus, Nobilis quidam, meus quondam discipulus, hoc carmen exarauit.

Clarus doctrina, clarus pietate fideg,, Benthamus Christi præsul & exul erat.

Thomas Biclæus nunc Mertonésis Collegij Custos, quòd Christianam religione temporibus Henrici & Edouardi ex animo amplexus suisset, & quodam spiritus ardore Deum illum Impanatum ab ara & pixide sustulisset, & præsete Doctore Oglethroppo Præside, omnibus etia alijs tum ad vespertinas preces so-

lenniter

lenniter conucientibus, ante publicam abolitionem papifini, manibus cominuisset & pedibus demű proculcasset, indignissimè tum exagitatus, Collegio tande sub Maria privatus, in Gallia exulavit. Sub idem tempus confimili zelo motus Henricus Bullus, a D. Benthamo adiutus, palam in Choro thuribulum manibus Symphoniacorum excussit, ne illi papistico Idolo suffitus sieret. Is post domi peregrinando & piè latendo, Mariani temporis æstum prudenter sed difficulter vitauit. Michael Rennigerus, cuius eruditionem fingularem cum vera pietate coniunctam ego expertus noui, & tum Academia mecum cognouit, Collegium paulò antè, dein morum & temporum istorum pertæsus patriam reliquit. Ioannes Molinfæus Archidiaconus Ecclesiæ Paulinæ, qui nulli iniuriam fecerat, qui prodesse omnibus studuerat, qui Philosophia, Theologia, linguarum studio se totum tradiderat, qui nihil commeritus est nisi quod, vt Aristides, iustus, vt olim Christiani veteres, bonus haberetur, & nunc Misse interesse recusaret, eadem diram & ancipitem fortunam subire compulsus est. Quodide Arthurus Saulus, Petrus Moruinus, docti & pij fratres, alij q; nonnulli eodem tempore factitarunt, voluntarium in Germania exilium, turpi in Collegio remansioni præferetes. Liceret Hugonem Kircum & Lucam Puriphæum chariffimos in Christo fratres, & alios quosdam numerare, qui turbulentissimæ huius visitationis sæuitiam senserunt, sed hec ipsa fortassis nimis multa, & proposito nostro minus conjuncta nonnullis videbuntur : sed ideo adducta funt, vt Magdalenenfibus tum expulsis, si viuunt cal-K.j.

car adderem ad currendum in hoc pietatis stadio incitatius, & illorum successoribus qui ibi degunt, principalis zeli & constantiæ exemplum proponerem,si, quod metuendum est, propter peccata nostra similis tentatio divinitus ingruat: & vt omnes, non in se fed in Domino glorientur:postremo vt Mariana hec rerum omnium commutatio, aut verius coturbatio, in Oxoniensi Academia notaretur, in qua & Petrus Martyr & eius auditores percussi & dispersi sunt, & vnà hij Magdaleneses, Iuelli familiares & amici, qui eandem cum eo causam propugnantes, similem poenă incurrerunt. Etenim Iuellus liber & immunis non fuit, sed quod Magdalenenses domi suz perpessi funt, id ei per suos inflictum est, quòd Pet Martyre diligenteraudiuisset, quòd Dei sermonem religiose & rectè secuisset, quòd Christi sacris, non Papæ ceremonijs initiatus fuisset, Collegio & vidu suo deturbatus. Cæterum abiturus valedixit auditoribus, at oratione admodum lugubri & voce lamentabili, qua lachrymas ipfis aduerfarijs extorfit, fic enim ferè inquit.

Vltima Inelli eiecti è Collegio oratio.

Feci proximis hisce lectionibus, quod homines famelici solent: qui cum epulas subitò & præter spem tollendas vident, se auidius et prolixius ingurgitant. Cum enim hunc mihi legendi sinem statuerem, & has dicendi mensas iamiam tolli intelligerem, non dubitaui præter cosuetudinem nostram, vobis & multa, & insuauia, & semicruda proponere. Video enim me in aliquorum offensionem & oculos incurrere: sed quo meo merito ipsi viderint. Certè qui me hic nolunt ese, si eset integrum, nusquam

quam vellent vinere. Ego verò cedo temporibus: & si qua illi è mea calamitate voluptatem capiant, eam nihilimpedio: quodg, suis precatus est olim Aristides cum iret in exilium & solum verteret, id ego nunc Deum opti.max. precor, ne mei posthac cuiquam in metem veniat. Et quid volunt amplius? Ignoscite quaso iuuenes, si dolet ab eo loco inuitum distrabi, vbi initia atatis posuerim, vbi vitam egerim, vbi aliquo loco & numero fuerim. Sed quid moror vno me verbo perdere? Hei mihi, quando, vt cum dolore meo dicturus sim, vt dicendum est, valeant studia, valeant hac tecta, valeat sedes cultisma literarum, valeat iucundissimus conspectus vestri, valete Iuuenes, valete pueri, valete Soci, valete fratres, valete oculi mei, valete omnes, valete.

Sed autores post facti sui ferè pœnituit, quòd bonorum virorum quam vtilis & necessaria sit opera & præsentia, tum demum intelligimus cum caremus. Robertus Moruentus hic tum etiam Præses, Magdalenesis Collegij quonda, vt diximus, socius, & semper amicus, sed non eius quæ in Magdalenensibus Dei gratia tunc emicuit, fidei: Itemá; Welcheus, homo audacior quam sapiétior, & in religione sua magis ferues quam recta via incedens, aliquando apud Brokseum Glocest.posteà Episcopum, & D. Wrightum & alios, de thesauro & ornamétis Ecclesia callide repositis & prudenter reser atis gloriati sunt. Quibus grauiter Wrightus: At inquit, vnum ornamentum & magnum quidem thefaurum volentes amissitis, istis omnibus pretiosiorem: Iuellum signisicans, ab illis per fas nefasq; paulò antè relegatum. E-K.ij. rat

en Säderum.

D. Wrightus rat Wrightus Archidiaconus Oxonienfis, vno quidefensus con- dem oculo captus, sed tamen iudex oculatus & acutus: post rerum summa ad serenissimam Reginam E. lizabetham, Dei prouidentia & bonitate deuoluta, repudio Papisticis fæcibus & sordibus misso, in Templo omnium Sanctorum, Christum non mixtum, nó fermentatum, at simplicem & crucifixum, magno spiritu sed exili voce prædicauit : in qua Concione nostræ Ecclesiæ Liturgiam, precum & Sacramentorum celebrationem vernacula lingua plebeculæ propositam, apud Clerum commendauit, & ex Scriptura, ex Origine contra Celsum, alijsá; scriptoribus solide & docte asseruit: & octiduo post elapso, hac pia confessione fidei publice edita, & testamento condito, viribus eneruatis, sed memoria illæsa & integra, piè in Christo, multis astantibus & attestatibus & cum ipfo precantibus, natura conceffit, & vt fpero, ex huius corporis gurgustijs liberatus, ad Sanctorum triumphantem Ecclefiam commigrauit. Itaq; quid Sandero veteri quondam amico meo, noue cuiusdam & vifibilis Paparum Monarchiæ autori in mentem venerit, vt hanc primatus Romani renunciationem, & Cygneam & euagelicam cantionem venerandi Doctoris, subitæ mortis caufam, & deliqui, mentis (quæ sana fuit) initium et occasionem, homo ferum omnium tum gestarum, et occultorum Dei iudiciorum ignarus scribere non erubuerit, equidem non satis possum mirari, cum illum semper in rectiorem sententiam propensum fuisse,omnes animaduerterint, cùm is Pet. Martyrem in illo tumultu plusquam Ephesino, & in congressu Smithino, de quo supra di-Ctum

Aum est, per confertă turbam, saluum & incolumem deduxerit, cum in visitatione Magdalenensi & Mariana, eum omnium aliorum in audiedo æquissimu, ad absoluendum promptissimum fuisse senserint, licet ad tempus propter tyrannidem illius quinquen-

nii fententiam fuam occultaret.

De thesauris sepositis, quod duo illi iactitarūt, illud nimirum est, quòd tot vestimenta, calices, & alia
idololatriz vasa & monumenta in diem recondita
& congesta seruauerunt, vt hac papistica supellex alijs omnibus collegijs ad Missa meretriciam pompam instruendam suffecerit. Hinc P. Martyr, cùm ad
vespertinas preces in eo Collegio subitò pulsari, &
studiosos ad hoc insolitum & theatricum papismi
spectaculum certatim conuenire audiret: tristis &
suspiras, hominum leuitate perspecta, dixisse fertur,
sicuti aliorum relatu didici, Hac vna Nolula omnem
meam doctrinam euertit.

Ex hoc Collegio detrusus Iuellus, primum exulauit quasi in Aula Lateportesi, in qua priuatim more
suo quosdaminstituit, & multos sanè auditores velut Magnes attraxit: nam vt alij complures assectabantur, sic Discipuli præceptore sugato, amplius in
Collegio manendum sibi non existimabant. Quod
enim aliud expectarent poculum, quam quod Magister prægustauit: quam quod ipsorum condiscipulo
Edouardo Anno, artium nuc Magistro & verbi Ministro, Welcheusille rigidus censor propinauit: Nam
cum puer paruulus contra Missam bonumsanè carmen panxisset, tot plagis misellum affecit, quot ille
versiculos confecisset: quorum aliquot ascribam, vt
K.iij.

qualis carnifex etiam tenellorum puerorum sit Papista, cæcus & incredulus mundus, volens nolens aliqua ex parte videat.

Precatio contra Missam, Anno Maria primo, per Edouardum Annum, Iuelli Alumnum.

Supplex oro Patris veniant cælestis ad aures,

Ex animo pauca quas recitabo preces:

Ecce patent aditus, patet alti ianua Cæli,

Ad summum votis iam penetrabo Deum:

Summe Pater, qui cuncta vides, qui cuncta gubernas,

Qui das cuncta tuis, qui quoq, cuncta rapis,

Effice ne maneat longænos Missa per Annos,

Effice ne fallat decipiatue tuos:

Effice ne cæcos populorum reddat ocellos

Missa, docens verbo dissona multa tuo:

Effice iam rursus stygias descendat ad vndas,

Vndetrahit fontem principiumg, suum.

Respondet Dominus spectans de sedibus altis,
Ne dubites rectè credere parue puer.
Olim sum passus mortem, nunc occupo dextram
Patris, nunc summi sunt mea regna poli:
In cœlis igitur toto cum corpore versor,
Et me terrestris nemo videre potest.
Falsa Sacerdotes de me mendacia singunt,
Missam quiá, colunt, hi mea verba negant.
Dura ceruicis populus me mittere Missam

Fecit

Fecit, & è medio tollere dogma facrum. Sed tu crede mihi, vires scriptura resumet, Tolletur fuo tempore Missa nequam.

Sic ab illis eiectus Iuellus, fic cum fuis repulfus, tamen sæpè desideratus est etiam ab ipso Præside. Cùm enim Collegium tali iuuentutis Magistro orbatum, & iuuentutem minus in literis proficere, & omnia in deterius labi perspiceret, eius discessum iniquo animo tulit, fubiratus his qui ad expellendum instigassent : quaquam & ipse religione Iuelli offensus, eò facilius consensit, quod P.Martyris assiduus & observans auditor fuisset. Quin & ipsa Vniuersitas, si quæ literæ ad regni proceres aut Principe mittendæ essent, Iuelli opem & operam requisiuit, illum reuocauit, illum oratorem Oxoniensem, illum Amanuensem suum constituit. Ille nomine totius Academiæ, ad Mariam Reginam scribit, vt fœlix regni auspicium gratuletur: cuius Epistolæ summa, quantum colligere potui, hæc fuit : Quem dolorem non tulationis Or-ita pridem de clarissimi regis Edouardi morte acce-oniensium ad perunt, eum narrat proximis diebus lætissimam re- Reginam Marum à noua principe gestaru famam, vniuersum de-riam. pulisse: Omnes grauiter doluisse cum illa indoles in ipso ætatis flore cecidisset: ita nunc demum tanto magis lætari, quanto ipsam grauiore & propiore è periculo ereptam & conseruatam viderunt: ipsius falutem qua vna reipub. salus continebatur, clam, palam, infidijs, armis petitam esse. Narrat affinitates, conspirationes, necessitudines, tormentorum vim, & pecuniæ magnitudinem: contra populi applaufum, & ho-K.iiij. nores

nores amplissimos, quos ciues detulerunt. Narrat, non opibus aut potentia, sed virtutis prædicatione populi suffragia colligi: cam hostes armatos fregisfe, eam effecisse vnam, vt regia Maiestas per medios hostes & enses ad auitam possessionem incruéta perueniret. Ita ipfam ius nascendi Reginam fecisse, Angliam totam renunciasse, Deum ipsum comprobasse. Quia Deus dilexit populum suum, idcirco reru summæ præpofuisse,& tanquam signum ad bene sperandum excitasse. Ipsius triumphos ab alijs, & hominū frequetia, & rerum apparatu magnificentius & opulentius concelebratos: Oxonienses, quibus fortunæ ornaméta desunt, quiq; omnia sua quacunq; sint, quæ præter animorum & literaru opes nulla funt, semper iplius Maiestati consecrauerunt, hunc ipsam virtutis fructu cepisse, vehementer gaudere: & quauis minori cũ strepitu, nó minori tamé cum studio & pictate,& ipsam reip. & ipsi remp. gratulari, Deumý; precari vt qui rerum initia iucruenta & fausta esse voluit, idem omnia regni tempora eadem fœlicitate profequatur.

Cùm hæc scripsit Iuellus, apparet eum in optimă spem erectum esse, Reginam in causa religionis non ita omnia mutaturam: quod & alij Nobiles, Oxoniç cùm esset Regina declarata, nobis persuaseruit, & ipsam Suffolciensibus & Northfolciensibus, qui perditis rebus & extremis temporibus presidio ei sucrunt, sanctè promissse, omnium sermone percrebuit. Dum vero hoc scriptum legit D. Treshamo Procancellario, animus illius vt delectari videbatur cùm recitantem attendit, ita vagari capit cum magnam nolam Ædis Christi sonantem audiuit, quam ille vt ad

Missam

D.Treshami Campana Mariana.

Millam clare vocaret, ante paucos dies reparata nouo nomine donauit, & Mariam baptizauit: itaq; lectionem illam literarum interrumpens, & subitò exclamans, O, inquit, bellam & fuauem harmoniam, O pulchram Mariam, vt sonat musice, vt tinnit melodicè, vt placet auribus mirifice ? Quod quid aliud erat, quàm Sophoclé præposterè imitari ? O pulchrű puerum Pericle. Est enim valde indecoru & sanè intempestiui, Doctorem in reseria & seuera ludere, & cum literas primo quoq; tempore ad Principem transmittendas expendere debuisset, alienissimo tempore de Campanæ suæ musica ineptum sermonem inferre.

Sed enim licet Iuellus bonis & Collegij commodis euersus, omnes iniurias sustineret, omnibus se dederet, omniŭ votis & iussis satisfacere studeret : tamen ne sic quidem furor istoru conquiescere, necrabies expleri poterat . Sæpe ei D . Martialis Ædis D. Martialis. Christi Decanus struxit insidias, sæpè persequutus est, homo versipellis & verè Ecebolus, sub Edouardo publice retractans, sub Maria reuersus ad vomitu, fub Elizabetha primum vagus & erro, mox captus & Londini examinatus, iterum mutat sententiam, iteru ac tertiò aliam canit cantilenam, eam palàm in fuggestu Paulino cotestaturus, si vita longior superfuisset. In hoc Mariano regno etiam Martialis regnauit tyrannice, & Iuellum si capere licuisset, Deo sacrificiu, Papæ suo rem palmariam, & omnibus suis Papicolis gratissimam facturum se credidisset, &, perinde quasi magna veritatis columna deiecta, aut fortissima arce expugnata, seriò triumphasset. Verum enimuerò, in iplo articulo; chim ihim Bonero Londinensi Pseud-L.j.

epif-

episcopo, publico Sactorum malleo contundendum tradere decreuisset, Diuina benignitate ereptus est, ad meliora tempora conferuatus, vt non moreretur, sed viueret ac opera Domini enarraret, doctrinam prædicaret, gloriam illustraret. Hac consolatione, hac recordatione divina providentia, & se & alios in his angultijs sustentauit, dulcissimam illam sententiam subinde repetens, Hac non durabunt atate. Elapfus est enim eadem nocte, qua furiosus ille erat inuolaturus: qui spe frustratus, tanquam Herodes a magis delusus, fremit & infanit, dum Iuellus pedes, anhelans, lassus, non recta, sed alia via Londinu proficiscitur. Quem in eo itinere humi iacentem & quodammodo expirantem reperit Augustinus Bernherus Heluetius, Latimeri primum, post verbi diuini fidelis minister, eumá; equo impositum, táquam bonus Samaritanus, ad D. Annam Warcoppam viduam integerrimam deducit, que illum in prædio suo Anglicano honestissimè & peramicè tractatum, Londinum dimisit. Hæc est dextera excelsi & Armipotentis Iouæ, qua Lothum è manibus Gomorrheorum, Dauidemab infidijs Sauli, Danielem & Paulum ex ore Leonis, Petrum è carcere, Sanctos omni tempore, ab omnibus hostium incursionibus & machinis eruit & defendit.

Iuellum nostrum, dinina aura aspirante, ab Oxonia Londinum, nimirum ex hac iactatione in portum quendam perduximus: reliquum est, vt è portu in mare, & rursus è mari in Germania noua velisicatione, catione & ventis secundis, pauca tamen prefati, prouehamus. Londini primum in platea Tamesetensioccultatus, post per aliquot dies in ædibus honestissimi viri Francisci Aurifabri aliàs Goldsmithi commoratus, opera splendidissimi equitis Nicolai Throgmor- Nie. Throgtoni, qui foris in Gallia amplissima sæpè legatione mortonus. functus est, & Domi honorifice & vixit & obijt, commodè viaticum & nauigium nactus, totam rem procurante & conficiente Ægidio Laurentio, tum D. Arthuri Darsei darissimi viri liberos non procul a Turre Londinensi instituente, si non securus, tamen tutus & sospes traiecit, & anno Reginæ Mariæ secundo Francofortum fœliciter appulit: ad quod celebre Emporium, Anglorum afflicta & difiecta Ecclefia, frequens, tanquam in Afylum facrum & peramicum fe recipiebat. Huius appulsus, quò erat minus expecta- Inclli traicche tus, eò erat omnibus fratribus magis gratus. Honesta fuga quæ Christum non negat sed confitetur, & qua non hasta prorsus abijcitur, sed vires ad pugnam integrandam renouantur. Vtinam hoc licito remedio, quo Elias, quo Propheta, quo Dauid, quo Christus, quo Apostoli, quo Athanasius & alij Sancti patres vsi funt, maturius fibi cofuluiffet. Quod certe me facturu eŭ arbitror, si Parckhurstu domi inuenisset, à quo vt auxilium & confilium expeteret, Cleuam niue & frigore penè enectus, longo & pedestri itinere delassatus, concessit: sed ille accepto de Missa rediniua in illis partibus nuncio, & affumpto Guidone Etono Archidiacono Glocestrensi, pio & erudito comite, Lon dinum antea decesserat. Quòd nostrum pessimè habuit, vt qui nec quid iple in re dubia confilij caperet,

nec quò se ille proripuisset, cognitum & exploratum haberet.

Hinc, tameth Oxoniæ semel extrusus è Collegio, iterum oberrans, & in patria per aliquot dies peregrinans, postremò in transmarinis partibus nouum quærens diuerforium, cum hoc modo ter quodammodo exularet, tamen huius triplicis exilij gloriam & splendorem, dum mora traxit periculum, aduersiis quidam infælicitatis fumus nonnihil obnubilauit. Etenim equo diutius Oxoniæ hærens, nouis legatis hæreticæ prauitatis Inquisitoribus derepente superueniétibus, consensum in fide Romana ab omnibus subitò & seuerè exigentibus, ac contra recusantes di-Lapfus Iuelli ra fulmina Papaliter eiaculantibus, tandem in arctu & Sanctorum. angustumq; conclusus: Quid, inquit, subridens, An me quoq; scribere necesse est ? & meam manum videre volupe est ? & cordi vobis est periculum facere quam eleganter sciam pingere literas ? Ita præfatus, inuita & properante manu nomen scripfit, & Chirographo suo visus est certa Papistice doctrine capita hoc modo comprobare. Sic, proh dolor, Petrus in aula Potificis aliquantò logius & plus fatis se ad igné calefaciens, Christii negauit. Origenes coactus, & ad ara à crudelissimis diaboli organis pertractus, Dijs gentium Alexandria sacrificauit. Marcellinus Episcopus Romanus, metu Diocletiani, acminis Carnificum, thus Idolis obtulit, et Deos alienos adorauit. Similiter Christiani milites, Iuliani Apostatæ per imprudétiam incensum adolendo, Christo penè renunciarut. Thomas Cranmerus, Henrici octavi et Edouardi

fexti fidelissimus Confiliarius, Archiepiscopus Can-

tuariensis.

tuariensis, qui Pet. Martyri & alijs in defensione approbatæ & receptæ religionis operam fuam condixit, qui Oxoniæ hanc ob causam in carcere Bocardico detentus fuit, qui cum hostibus acerrimè conflixit, suasu falsorum fratrum inductus, terrore cruentæ legis adactus, blandis promissi illectus, post tot ac tantas dimicationes, non vtraq; fed altera manu eaq; vacillante, articulis quibusdam papisticis subscripsit. Cæterum Petrus exiuit, in lachrymas folutus est, in gratiam receptus eft . Origenes flens & fingultiens. ad docendum in Ecclesia Hierosolomytana inuitatus, ex Psalmo 49. proloquutus: Peccatori dixit Deus, Epiphan . li.s. quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum Tom. 1. per os tuum, Complicato libro, alijs omnibus simul complorantibus, mœstus & animo prostratus consedit.Marcellinus,vt Platina scribit, puluerulentus & fqualidus, flendo pœnam peccati luit. Milites Christi sub Iuliano, cum obtentu legis ac priscæ consuctudinis decepti, thusculum igni imposuissent, & munera ab Imperatore accepissent, quod honorem politicum & rem indifferentem folum putarent, & manum, non mentem paganifinum commissife arbitrarentur, à cómilitonibus postea melius edocti, Iuliano donarijs redditis, ab eo vehementer contendunt, vt pro eo quòd dextera improuidè peccasset, toto corpore pœnas propter Christum solueret . Ita Cranmerus Purgatorio igne Papistarum in hoc seculo lustrandus, & rogo iam admotus, manu in flammam coniecta: Hæc, inquit, dextera peccauit, hæ prima patiatur. Ita noster Iuellus pœnités, Francoforti degens, vt iam dictum est, factum recognoscit, & culpam agnoscit. Etenim à L.iij.

Lapfus con-

reverendis fratribus de subscriptione, et vt publicam coram Deo & Ecclefia Exomologefin haberet, admonetur. Manè igitur pulpito conscenso, præclara Cócione habita, sub finem lapsum confitetur. Abiectus, inquit & iciunus animus, & hoc timidu cor meum in causa suit, quod hac infirma manus istud scelus admisit. Qua cum ex intimo sumnii doloris senfu flebiliter proferret, & à Deo quem offenderat, & ab Ecclesia cui scadalo fuerat, veniam suppliciter peteret : nemo omniù inuentus est, qui non cum flente fleret, qui compuncto non ingemisceret, cui lachrymæ vbertim non manarent: nemo qui post Concionem, cum vt charissimum fratrem, vt Angelum Dei, non amplexaretur. Tantum valet energia & virtus Sancti Spiritus inspirando: tantum valet disciplina, fraternitas, & charitas admonendo. Ad eam rem monitores habuit Richardum Chamberum & Thomá Sampsonű, qui hoc suggerebant et inculcabant. Quod cum ille D.Sando reuerendissimo patri, Londinensi nunc Episcopo, eadem nocte exposuisset, quòd hi duo apud Dominum Isaacum, optimum et generosum virum ibidem exulantem, commune hospitium et communem lectum haberent: idem hic vrget,instat, ambit, orat vt seriò et simpliciter faceret. Cui noster, Libenter, inquit, affentior, et alioqui mea sponte sine monitore eram facturus: nam divina eludenda non füt,nec Deus cordiü et renü scrutator irridetur. Nemoitag; lapfum fuisse miretur, quod hominu est; omnes surrexisse et se collegisse lætentur, quod Sanctorum est. Sic Dominus in coelo, et Ecclesia in terra solwit et remittit, sic Dominus in Sanctorum infirmitate gloriglorificatur, & sancti post casum resurgunt audentiores & longe fortiores: quod profectò euidentissimè hîc voluit dominus, et ad sui nominis gloriam et ad piorum solatium demonstrare: Ab eo siquidem tempore, rectiore pede in Euangelij administratione perrexit. Chamberus hominem sic postea dilexit et suspexit, vt aliquam stipem ex illo suo arario et Ecclesie

fisco erogaret.

Sub id tempus, in hac Anglorum Ecclesia Fran-Angli exules coforti exulante, multi nobiles, & alioqui varijs Dei Fracorfordiz, muneribus illustrati, mihi tum in Tigurina vrbe peregrinanti non satis noti, conuenerunt. Nam præter eos, quos iam nominaui, exularunt ibi, non tam genere quàm pietate splendens Franciscus Knollus, nunc Regiæ M. Consiliarius & Thesaurarius, & Héricus silius natu maximus, virtute & animi dotibus non insimus, cum alijs liberis: D. Safordus, Rob. Crowlæus, & alij non pauci, qui iam mihi non occurrunt: quibus in ossicio predicandi, Robertus Hornus, iam reuerendissimus Episcopus Wintoniesis, & Dauid Whithedus seu Leucocephalus, ac Thomas Leuerus, vna cu reliquis Symmistis, diligenter, sanctè, vtiliter ministrarunt.

Auocatus hinc humanissimis & crebris D. Mar- Argentina, & tyris literis Iuellus, Argentinæ in ipsius ædibus plus- Catalogus quam patemè tractatur. Vbi etiam Alexander Noel- quorundam quam patemè tractatur. Vbi etiam Alexander Noel- Confessorum. Lius Ecclesiæ Paulinæ Decanus, Arthurus Sallus, Guiliel. Colús, Collegij corporis Christi quondam so- loncius, nunc Præses, Iuelli semper, & in Acamedia, & in Francosorum exilio observantissimus, multiq; alij communi mensa victitarunt. In hoc literatissimo Collegio, quis lite- Liiij. rarum:

rarum ardor, que studiorum contentio, que laborum perpessio, qua animorum coniunctio, ac pracipue, quam feruide ad Deum precationes, quam profunda suspiria, quanta sermonum & colloquiorum festiuitas, quæ grauitas cum lepore codita? Audierunt etia Pet. Martyrem, & Aristotelis Ethica & lib. Iudicum explicante, Ioannes Checus, Rich. Morifonus, Anto. Coocus, Pet. Caræus, Thomas Wrothus, Clarissimi Equites, Ioan. Ponetus, paulò antè Wintoniensis Episcopus, Edm. Grindallus, Archiepiscopus Eboracensis, D. Edwinus Sandus paulò antè in Anglia Iefu Christi captiuus, Tho. Etonus Mercator Londinensis & communis hospes profugorum, & alij Angloargentinenses: Non enim omnes succurrunt memoriæ nec omnes nominari volunt, nec est necesse, & Ioannes Balæus complures numerauit, & numerum Sanderi confessorum facile excederet hic exulum catalogus, si D. Catharinam Suffolciensem Ducissam in Germania & Polonia cum marito D. Rich. Bartæo prudentissimo viro exulantem, si D. Dorotheam Staffordam, R.M. fidam & intimam Cubiculariam, fi D. Elizabetham Barklæam, fi alios Bafifliëfes & Geneuenfes, qui tamen in hunc meum censum non cadunt, vbi Iuellus noster non vixit, fi ing alias fæminas, pueros, viros generolos & eruditissimos recenserem qui omnes Christi causa in exilium ire potius quam domi fua possidere maluerunt. In hoc numero fi Henricum Knollum non reponerem, hominem religionis studiosissimum, & liberalissima literatura egregiè ditatum, filentium in hac parte meum & turpe & putidum ipse reprehenderem.

In

In editione libri Iudicum, Pet. Martyrem Iuellus plutimum iuut. Primum enim lectiones quas quotidic adiuit, & in Schola attentissime audiuit, plene & celeriter excipiebat. Ante prandium vtring; allatis in medium notis, conferebant: à prandio Iuellus exemplum castigatum concinna litera describebat, sic ferè

vt nunc impressum habemus.

Similiter etiam Tiguri fecit, comitatus eò Pet, Tigurum. Martyrem, à Tigurinis multu diuq, rogatum, vt Conrado Pellicano pio seni, ferè centenario Abrahæ filio, Sacrarum literarum peritissimo interpreti, & Hebraicæ linguæ primo ferè apud Christianos professori succederet. Hîc quoq; Inello conuictore vsus est & Anagnoste. Nam præterquam quòd studijs priuatis, vt ante, inuigilaret, & prælectionibus publicis, vt femper, vacaret, fingula diligenter annotans: etia tempore pomeridiano, Pet. Martyre audiente, aliquid ex patribus legit, maxime ex Augustino, quo doctore vterç; impéle delectatus videbatur. Accessime huc ante Pet. Marryris aduentum, Angli aliquot circiter duodecim: in domo Christophori Froschoueri, Typographi diligentissimi & honestissimi, simul fraterne & iucudė viximus, & ordinaria pesa, quasi in Gymnasio quopia persoluimus. Si hocin loco Tigurini Magistra tus rara beneficetia, D. Bullingeri, Pellicani, Bibliad. Simleri, Wolphij, Lauateri, Zuinglij, Gesneri incredibilem humanitate, ciuium omnium omnia officia charitatis plenissima commemorarem: oratione pro meritis ipsorum longè breuiorem, pro instituti huius ratione paulò longiorem ponerem. Hanc munificentiam oblată effe, sciebant omnes qui affuerunt, Iaco-Mi.

Londinéfium erga exteros liberalitas.

Iacobus Pilkingtonus Dunelmensis Episcopus, Tho. Benthamus, Tho. Leuerus, Tho. Spenferus, Robertus Bemundus, Coeraftus Nic. Caruflus, & alij quorun supra nomina apposuimus: quibus in hoc loco cogregatis, Chamberi ministerio & prouisione, Mercatorii autem Londinensium, Rich. Springami, Ioan. Abeli, Tho. Etoni & aliorum plurimorum benignignitate, sumptus subministrabantur: Quorum enim liberalitatem erga nos claufam nunquam fenfimus, eos nunquam omnes nec de nomine hactenus nouimus, quoniam ipfi innotescere alijs noluerunt, nec voluerunt sinistram suam nosse quid porrigeret dextera. Indignissimè ferebat Stephanus Gardinerus, in honore Pontificatus ipse exultans, nos duriter ex mica & mensa aliorum viuere. Caletum igitur cum Cardinali Polo & alijs missus, de pace cum Imperatoris & Regis Galliarum Legatis tractaturus, contra nos bellum spirat, minas iactas, & breui nos vngues nostros præ inedia arrosuros, vanus scilicet vates & verus Caiphas prophetas. Cumitaqi, amicis nostris in Anglia in carcerem coniectis, alijs aliter miserandum in modum emucis, subsidiaria illa pecunia iam nos penè deficeret, in tépore, quod omniù rerum est primu, non folum Christopho. Wirtenbergesis Prin-Princeps Wir ceps per internucium sun Vergerunos ad se inuitauit, veruetiam Tigurini Senatores & ciues, referéte D.Bullingero, amplissimű subsidium obrulerunt. Cű istis doctiffimis hominibus, & cum D. Martyre coniú

tenbergenfis.

diffime vixit Iuellus via dum in Angliam rediret. Neq; verò folum Tigurini his erga nos charitatis muneribus functi funt, sed doctifsimi quiqi casum

nostrum destentes & nobiscum ingemiscentes, societatem hanc nostram Anglotigurinam in hanc Heluetiorum Eremum, in hunc studiorum & securitatis receptum secedentem, pluribus officijs ornarunt, & literas subindè quacunq; occasione & opportunitate oblata, missitarunt, quibus & secessium hunc approbarunt, & grauiter monuerunt perseuerandum & patiendum. D. Caluini, & D. Martyris literas sestinater ab ipsis ad nos setiptas, & à me tum, vt potui, celeriter descriptas adijcere placuit, quia hæc olim nos meminisse iuuabit, & alios legisse grauissimam istorum Patrum admonitionem non pigebit.

As Piis & Doctis, qui nunc exules

ab Anglia, se ad Christi ministerium comparant, in Ecclesia Tigurina, fratribus charissimis.

Vanquam propè superuacuum fore ducebam, prosiciscente ad vos optimo fratre nostro D. Leuero, per
literas à me tentari, quod ipse coram sermone longè meli-D. Caluini
us & vberius prastabit: ego tamen vel frustra eius dem litera.
rogatu ad vos scribere malui, quàm officio meo deesse. Duo
autem mihi breuiter agenda puto, vt dolorem exilij vestri
mitigem aliqua consolatione, & vos ad studia pia dostrina, quibus incumbitis, persequenda exhorter. Triste per se
exilium est, acerba res est patria calamitas, cumulus verò
malorum est misera Ecclesia Christi dissipatio, prasertim
vbi nullus apparet sinis. Sed silijs Dei qui se agnoscunt
mundi haredes, exulare non adea durum est: reipsa quoga
assume si vt peregrini discant esse in terra, vtile est. Quum
M.ÿ, aduenis

a duenis nuper receptaculum esset Anglia, Dominus vos in tempore illorum exemplo præmonuit, ne vobis molestum foret eastem obire vices. Causa exily, vndè leuatio aliqua petenda erat, quodammodo mærorem duplicat, quòd expulso Christo, Diabolica tyrannis in patria vestra grasatur, et illic trepidis ouibus lupi crudeliter inhiant. Sed cum sciatis non esse nonum Christo sub cruce regnare, vt sibi ac suis ex mundi ignominia magnisicos triumphos acquirat, vestrum est hoc probationis tempore colligere animos ad constantiam, donec è cælo manum exerat. Certè suos tadem, quorum non exiguus est numerus, respiciet, es hostium compescet superbiam, qui adeò proptered insultant, vt

non din futurus sit tolerabilis eorum furor.

Nos interea sedulo operam dare convenit, vt nostros quoq, gemitus exaudiat. Porro vos no arbitror multis verbis hortandos effe, vt in sancto isto cursu strenuè pergatis: vnum hoc ad vos stimulandos sufficiet, in quem v sum diuinitus sitis repositi, exponere. Neque enim dubito, quin mirabili consilio Dominus vos in piæ doctrinæ studys, quasi sub umbra exerceri velit, vt in lucem paulo post, atque in seriam militiam producat. Acriter ergo ad perficienda incumbite, ac si rebus optime compositis, patria nunc opera vestram flagitaret. Quamuis enim clausa sit Christi seruis ianua, breni tamen aliquem vestri vsum fore spera. Ad eam rem fidus vobis & idoneus adiutor erit frater & Symmista noster D. Leuerus, cuius doctrina & pietas vobis pridem cognita est, nobis autem sic probata, vt magnopere vobis gratuler, exemplar vobis Domi propositu quod imitemini V alete mihi ex animo dilecti fratres: Dominus vos tucatur & gubernet spiritu suo, studiff, vestris benedicat. Amen.

Geneuz idibus Iunij, 1554.

Omnibus Anglis qui Tiguri degunt in sancta societate, dilectis Deo, & mihi in Christo charissimis.

Vm D. Hornuş optimus frater hac transierit, pluri- D.P. Martyris ma de vobis cum eo (charissimi atg. in Christo desta litere. deratissimi) sum loquutus. Nam corpore licet à conspectu vestro absim, vobis nibilominus viuo spiritu quàm coniunctissimus. Ab illo audiui qua volui, quag, me vehementer (Deo gratias) delectarunt. Retulit quippe vt pieta-

tem in vobis ipsis & foucatis & augeatis, vt quisq, vestrum doctrina ac studys incumbat, vt denig, inter vos innocenti counersatione, vtilibus atq, bonestissimis exercitys, laudabili amulatione certetis. Benedictus itaq, Deus, cui pro sua bonitate libuit adeo nobiliter fructum ex tanto

naufragio colligere. Sic ille consueuit, is est mos diuine clementiæ, vt ex ruinis, admirando consilio quasdam reliauias ad oloria sui nominis eriviat, avibus eversa instau-

quias ad gloria sui nominis cripiat, quibus cuersa instauret, & quæ suo vitio magnog, malo & scandalo desipuerunt, condiat. Proinde istum secessum mirisice gratulor, in

quo vos audio sic degere, vi non vobis ipsis, verum vni

Christo & membriseius adificandis vivatis.

Di Europ

Restat modo vt quod capistis absoluatis, quia vt probè nostis, auspicari praclura, solet expectationem hominum excitare, qua tadem euadet in wherem piamy, gratiarum actionem, quando sancte inchoata fortiter absoluuntur: qua si deserantur imperfecta, pijs amicisa, dolorem iustu pariut, o vicisim hostibus ac impijs risum mouent. Neg, hac eò spectant, ceu de vestra perseuerantia quicquam diffidam: de illo quippe mihi polliceor, qui capit in vobis opus bonum, eundem ipsum perducturum ad sinem: er vos er

M.iÿ.

pra-

preterea dinimitus donatos tanta fortitudine atg. constatia video, ve vestrum adificium no super arenam, sed supra firmam petram extructum non dubitem . Sed illa interponere volui, vi bene curretibus plausu solum faucam, & de fine vobiscum loquerer, quem vos proposuisse vobis in ifto incopto persuasum habeo, & expectari ab omnibus pysintelligo. Neg, operapretium daco, vt veftrum fanctu confilium & pium institutum collaudem, quia per seipsum est enidens eius vtilitas. Cum enim vita fit breuis, & ob infirmitatem vitiate nostre natura humanum consiliu hand raro cacutiat, inde fit vt omnis atas non fit fatis ad omnia discenda , quibus Ecclesia idoneum Ministrum inftructum effe oporteat , nisi delegerit sibi secessum ad tempus, vbi nulla impedimeta, nullane alia cura ipsum à studis aut distrabant aut auertant, or nifi focios adiutorefa. adiunxerit sibi ad opus, per quos à socordia naturaliter bominibus insita, frequenter excitetur, vtg, dum vni metis acies, vt sape fit, bebetatur, alter acutius monstret, & que alius qui tardior sit non per se ipsum assequitur, ea ex alio percipiat qui expeditiore praditus fuerit intelligetia. Ii sunt meo indicio secessus ac sanctæ societatis, quo ad sindia, leginimi fructus. Mitto fanctioris & purioris vita infinita propemodum adminicula, que in isto vita genere obueniunt, quoniam ea commemorando, exitum non facile inuenirem, ac viderer ea profecto vos docere, que ipsi quotidiana iam experientia percepta & cognita probe ac familiariter habeatis.

Quare ne vos diutius obtudam, vlterius mihi progrediendum non censui. Tantum id vos oro, vt si verbosior fuerim visus, boni consulatis, ac mea singulari etga vos

charitati adscribite.

Deum oro immortale patre Domini nostri Iesu Christi, vi, qua illius bonitas est & clementia, quo ad omnia per ipsum opulenti euadatis, in omni sermone inquam & co-gnitione, quò testimonium Iesu Christi per vos consirmetur, viquè ad sine vsg, in diem Domini nostri Iesu Christi constabiliamini, synceri atquè inculpati. Vos etiam rogatos velim, vi vestris precibus meum ministerium Deo commedetis, ne in vanum curram, & absg, fructu in Eccelesia laborem. Argentina 30 Septembris. An.&c.

Vester in Domino frater

nis ad Francofordienses.

Vborta est in hoc exilio Vesaliæ et Francosordiæ, leuis quædam inter nostros et ipsorum aliquot ministros, de re Sacramentaria altercatio, quæ tamen partim moderatione prudentiorű et Senatorum, partim Philippi Melancthonis autoritate et literis refrixit: in quibus ad Francofordienses, de nostris amicè et præclarè scribit. Si Gallica et Anglica Ecclesiæ quæ ibi sunt, fouerent errores Serueti aut Thameri, vel alias blasphemias corra Symbola fidei nostræ, aut Anabaptistice quidsenurent contrà Baptismum & similia, tune suasurum se, & seuenum hortatorem futurum, vt quamprimum indè expellerentur: ad Magistratum enim ciuilem pertinere blasphemijs & tumultibus huiusmodiobuiam ire, & delinquentes punire. Verum scire se, vtramq Ecclesiam de omnibus articulis Symboli, Catholice & pure senti--Hoo M.iiij. re.

re, atc eos ab omni papistico errore alienos esse : & quod amplius est, audire se, ipsos Confessioni, quam repurgatam exhibituri erant Tridentine Synodo, in omnibus articulis adstipulari, eamq; amplecti, nisi quod in vnico tantum verbo (substantialiter) sub titulo Come Domini harcant ac quodammodo difcrepent. Quapropter suadere & rogare, licet aliquid hic fit controuerfie, vt quod Christianum est & pium, audiantur, doceantur, instituantur, non eijeiantur. Hoc idem se à Vesaliensi Senatu petijsse, hoc ipsosmet petere, vt ex alijs locis, cinitatibus, ac ditionibus quæ à pijs reguntur principibus, docti acpij viri ad hoc negotium convocentur: in hac caufa colloquium & difputationem esse necessariam, quòd homines nonnulli obscuris & peregrinis circa eam rem verbis vtantur: necesse igitur este,vt ij qui Rebuspub.præsunt,in id inuigilent atq elaborent, vt fyncera & vniformis ratio in declaratione Coenæ Domini tradatur: Constarcetiam nonnullos Principes in hoc nunc occupatos esse, vt Christianus fiat Principum & doctorum virorum conuentus: Id licet breui non fiat, necesse tamen esse quandoq fiat: Hanc causam no in illo tantum loco, fed in pluribus ciuitatibus ac regionibus controuerfam esse: Nonullos existere qui Adorationem & Eleuationem nonadmittant : No deesse fortaffis aliquos rixarum ato turbarum amantes: iftos tamen exules pietatem & religionem veram amare, fequi,reuereri: Eapropter rogare se & obsecrare, yt patienter homines illos peregrinos ferant, donec audiantur, aut donccalij Principes & Civitates de hocipso inter se conueniant: Sperare se, si viri docti & pij

Lutherani.

conuocarentur, eos facillime & hunc & alios articulos, de quibus controuer fum est, composituros: omnino necesse esse rem declarari. Scriptum, Iul.13. Anno Domini. 1557.

Circumferebantur interim rumusculi de Maria moribunda, sed exibant sæpè in fabulas. Tandem volente Domino, & mensura Diuinæ erga nos iræ ex-Maria nubehausta, An. 1558. Maria Regina moritur: de qua il- cula, eiusq; lud dici potest, nubecula fuit, sed transijt. Hæc est mirabilis Divini numinis clementia, religione tremefaca, bonis hominum bonorum accifis, libertate oppressa, servitute aucta, rebus omnibus in summu discrimen adductis, non folum hoc flagellum fuum auferre, sed vnà Cardinalem Polü, & nobiles aliquot, ac Episcopos numero plures, sæuitia pares, è medio tollere. Ita omnes illoru fumi euanuerut, omnes flamæ extincte sut, omnis spes frustrata est, quam in brachio suo carneo, in externis præsidijs, in clietelis, in stipatu ra, in nouo suo Principe collocabat, que Mariam sex méles in vtero gestasse ferebatur, capanis vndig; sonatib, rogis Antuerpie, Lodini, Oxonie, & in alijs regni oris luculéter accensis, supplicatione & Litania publice pro illa mystica prole indictis: sed parturiuit tatu, non peperit . Atq; hic fructus & fœtus est totius Papilmi, vetus inanis, crepitus vanus, & ridiculus mulculus, ve qui nobis dogmata producit drepédia, que genium non habebunt.

Adhuc peregrè degés, ad multos fratres scripsit literas, in quib' vel noua læta nútiauit, vt de Músono, qui primu in Collegio Magdalenensi, post in Æde Chri-

fti

sti vixit & studuit, Postremò ibidem vicesimo tertio Aprilis è Pleuresi mortuus est, sed ita mortu, vt omnes nos mori vellemus, cum fumma & coftantissima testificatione religionis, & grauissima detestatione Idololatria: vel si quos audiret studijs atq; animis inter se distrahi, docuit oportere fratres esse coniunctiffimos, dissensionibus inter se non laborare, ne animi bonorum hominum, quibus nos inprimis confulere oportuerat, nostris cotentionibus, rixis, factionibus. offendantur:vel si quem intelligeret exilij acerbitate cruciari, aut vlla re aduersa durius premi, & conditionem nouam quærere, suasit patientiam, non debere illum è fimo in flammam fugere, ferri posse ca calamitatem, quæ vt ferretur à Deo iniecta est : cum fratres nostri omnia extrema patiantur in Anglia, no esse consentaneum vt nos deliciemur, oportere aliquam partem ferre crucis Christi, à quocuq; demum imponatur. Qua consolatione & se ipse erexit, & patris castigationes moderate ac patienter sustinere didicit:atq; sic miseriarum Epitasis & exilij Actus terminetur.

Quarta pars, Reditus & Episcopatus.

E Lizabetha Regina Nouembris
decimo septimo, Mariæ demortuæ surrogatur,
cuius auspicatissimum regnum in luctu & lachry
mis iacentibus summam lætitiam conciliauit, vinctis
indomino libertatem attulit, exulibus reditum patefecit,

fecit, in tenebris ignorantie, in labyrintho fuperftitionis, in vmbra mortis versantibus, Euangelier fidei oftim quinquénio toto claufum referanir. Quamobrem Iuellus vita in Germania honeste studiose laudabiliter transacta tandemab exilio reversus est: non vt Iacobus è Mesopotamia, grege, armento, diuitijs onuftus, fed aliqual braria impellectile infiruction, & mercatura bonarum literarum ornatior. Parkhur-

stus autem Iuello salutato, quod insidias timeret, alia Parkhursti Evia redije, nimirum vase suo, vnà cum Zuinglianis o- pigrammata.

peribus & alijs libris, acinprimis exemplo vno Epigrammatum fuorum, quæ vt fe liberali aliquo lufu reficeret & tempus falleret; composuerat, & nuc demum quasi iuuenilem fœtum senex ædidit,ab emisfarijs qu buldam & scrutatoribus Germanicis prius sublato: de quibus non minus ille conqueri poterat, quam Erasmus olim de piratis in littore Britannico. Nosterautem sospes & saluus domum redijt, & ad ades Nic Culuerwelli ciuis Lodinensis, optimi viri dicertit, vbi perhumaniter sex ferè menses exceprus eft, donec eu D. Williamus Taméfis morbo correptus ad sevocaret. Vicesimò die Januarij Comitia omnium ordinum habentur: quibus durantibus, disputatio Westmonasteriensis instituitur, vt Protestates quidam & Pontificij inter se coferrent, & liberè fuam sentiam de religione profiteretur. Propositæverò sunt tres Theses:

Prima, pugnare cum verbo Dei & cum institutis Disputatio antiquæ Ecclesiæ, vt preces publicæ & administratio Westmonz-Sacramentorum ignota lingua peragerentur.

Secunda, vnamquamq; Ecclesiam habere potestatem

fterienfis.

tem mutandi & submouendi ceremonias ac ritus, ad adificationem.

Tertia, Sacrarum Scripturarum testimonio probari non posse, sacrificium illud Missaticum propitiatorium pro viuis & mortuis. Actores præcipui fuerunt vtring; octo, tam Catholici quam Protestantes, presentibus Consiliarijs Regijs, assidentibus quibusda nobilibus, & alijs doctiffimis hominibus vndiq; cofluentibus & rei euentum expectantibus. Inter Protestantes, Iuellus non infimum locum obtinuit. At cum Pontificij post aliquot dies tergiuersarentur, & scriptum suum vicissim exhibere, atq; ordine & modo, vt couenerat, agere recusarent, disputatio, vt autoritate Regiæ maiestatis publicata, & à nostris inchoata est, ita aduersariorum hac pertinacia, de possessione sua multa véditantium, abrupta est. Ita olim Donatistæ, teste August. cum omnes omnia suspensa expectarent in tanta collectione quid ageretur, vehementer instabant vt nihil ageretur. Quare hoc, nisi quia causam suam malamsciebant, & facillimè se couinci possessi ageretur, dubitare non poterant Itaq infecta re, discessum est, omnibus ad generale Concilium relatis: vbi fingulari omnium ordinum consensione grauiter disceptatum & piè constitutum est, vt imaginibus Idiotarum libris, mutis scilicet ac mendacibus magistris è templo exturbatis, superstitione profligata, iugo & primatu Romani Pontificis excusso, Deo opt.max.suus honos, Regiæ maiestati fua prærogatiua & legitima potestas, populo diuinus cultus, Liturgia Anglica, boni Pastores, sacra biblia restituerentur.

11

Ex hac vera & fimplici rerum gestarum declaratione liquidum est, Potacum Burdegalensem in sua Pontaci ca-Chronographia splendide mentitum esse, qui scrip- R.M. depuls. fit Elizabetham Reginam, vetere religione ex regni totius finibus propulfata, Zuinglianismum & Caluinismum, contra totius Cleri ac Episcoporum planè omnium confilium confensumq; stabiliuisse. In hac disputatione, no in Academia, non in doctorum corona, sed Londini, vt ille ait, coram omni circumfusa multitudine habita, Catholicos Antistites, partim circumstantium vndig protestantium fremitu, partim nobilium quorundam qui aderant authoritate ita fuisse perturbatos, vt nec quietè audiri ab alijs, nec ipsi inchoatam orationem absoluere potuerint. Ad harum quæstionum determinationem adhibitos esse iudices, non Ecclesiasticos, non in facris literis eruditos, non Patriarcham, Archiepiscopum, Metrapolitamaliquem, sed homines plane laicos, ac tamab omni Theologiæ cognitione, quàm ab ipía Catholica fide alienos : facile vllam religionem fœdiffima illis arbitris probari potuisse: Catholicis optandum fuisse, vt potius apud Turcas aut Iudæos alicubi dixissent causam, illos propensiores iudices futuros,& aquiorem laturos sentetiam: Aliter cum Protestantibus dum regnaret Maria actum esse, in Academia tantum atq; in ipsis Theologorum scholis, facta solummodo Scholasticorum quieta audientia, in qua & argumenta proponere, & propositis respondere, non vno & altero die, sed pluribus amul liberrime permittebantur. Itanevoluit Pontacus Chronographiam, an po-

N.ij. tius Siluni.

tius Pseudographiam nobis dare? Historiam rerum verarum, an Rhapfodiam mendaciorum edere: Itane debuit homo rerum hoftrarum rudis,& hic in noftra Repub.plane hospes, ea quasi explorate cognita scriptis mandare, que ad eum nihil pertinent, & que haétenus parum intellexit, & quæ funt ipsa vanitate vaniora: Errauit non semel in hac recitatione : non enim antiquavit Christianissima princeps veterem religionem, fed renouanit, fatis memor illius Theologici Theorematis: Religiones non annorum spatio, non temporum intercapedine, sed veritatis lance & diuini verbi libra trutinari. Rancida est illa, & exoleta Symmachi impij Senatoris disputatio: Antiquissimas religiones elle semper verillimas . No est noua, fed vetusta, no Calumiana aut Zuingliana, sed Christiana religio: qua factiones non agnoscit, qua nos fub vno capite deuinxit, & tanquam vnius corporis membra, fidei & charitatis nexu firmissimo colliganit. Errauit qui Pontaco suggestit, Londini solum præsediffe Laicos, neq; doctos neq; Catholicos. Aderant non folium homines Catholicissimi, id est Papisticissimi, qui spectatum venerant, sed alij eiusdem Catholicismi acerrimi propugnatores, quatuor Episcopi, totidem Doctores : aderant Patres conscripti, & facer Regie M. Senatus, & D. Cácellarius, & Archiepiscopus Eboracefis, id est Metropolitanus, Dux Norfolcielis, aliją; nobiles, qui veritate acutius videre & facilius inuenire possut, quam ille rasus grex Pseudocatholicorum, qui pietate, ingenio, doctrina cum illis eruditissimis & generosissimis proceribus non est co-paradus. Nec ipsa Regina, vt isti fabulatori placet, vt mulier

mulier imperita habenda est: quæ ita linguarum & literarum perita est, vt quid Gracorum, Latinorum, Gallorum, aliorumq; scripta doceant, intelligat: ita ad omnem sapientiam instructa & condocefacta, vt nec à Pontaco circumueniri, nec à fraterculo illo subtilissimo Ioanne Garciano, quem iste ait cum Anglis folum congredi voluisse, vllo sophismate falli velit: ita in Religionis folida rupe fundata, vt isti flatus inaniffimorum librorum eam ab hoc pie suscepto proposito nequeant dimouere. At perturbati fuerunt, inquit. Credo, est enim facile exanimari Catholicos, non folii populari strepitu, sed omni etiam foliorum crepitu, præsertim eos quorum causa mala est & cauteriata conscientia: cum è diuerso, constantes veritatis amicos, etiamfi totus collabatur orbis, impauidos ruinæferiant. De temporis contractione causari merito non possunt: qui, cur tempus disputationum no protraheretur, ipli in causa fuerunt: qui senatui parère & ordinem præscriptum observare detrectarunt: qui v t prouidi Thrasones, quia in pugna erant inferiores, post principia fibi cauerunt,& causa demum inuenta, Subterfugere maluerunt. Addit, Maria imperante, omnia ordinatius acta & modestius, seilicet, vbi portentolæ quæstiones fuerunt, nec locus disputadi semper Academia, sed prinati Lares, Episcopi Londinensis domus Carbonaria & Carceres, vbi non omnes arbitri Ecclesiastici, sed indocti, nobiles, Legulei, Cancellarij, Commissarij, Officiales, Pseudotheologi, vbi persona agentes & multi & acres ad disputandum accesserant. Nam vt de illa Oxoniensi disputatione, quam iste attigit, dicatur, quid voquam visum est geri N.iii. tumul

tumultuosius vel Parisijs a Sorbonistis, vel in Aphrica ab Arrianis, vel in agro à rusticis: vt no tam collatio quam coniuratio, non tam disceptatio Theologorum quam cogregatio Centaurorum dici mereatur. Disputatum est fateor, sed quomodo? Non moderate sed turbulente, non scholastice sed confuse, no fine aliqua celeberrimæ Academiæ infamia: in qua cum artes ingenuæ vigeant, forma esse debebat gregis, & speculum omnis cutaxiæ, placabilitatis, modestiæ. Conuenerunt verè aduersiis Dominum & vnctos eius seruos & athletas, Cranmerum, Ridlæum, Latimerum, Domini spirituales & Domini seculares, Domini Cantabrigienses, Watsonus, Setonus, Glin nus, Yongus & alij doctores: Rurfus, Domini Oxonieles, Westonus, Colus, Chadfaus, Oglethroppus, Smithus, Wardus, Treshamus, Curtoppus : hij omnes ferè coniunctis viribus in vnum veritatis propugnatorem eodem fere tempore involant, pro argumétis adducentes contumelias, conuitia, ratiocinantes fine ratione, fine pudore, fine modo, fine figura, nifi forfan in Bocardo, aut Barbara, aut Ferio. Magnus chorus doctorum, sed nullus concors sonus aut harmonia. Alius disputat ridens, alius fibilans, alius anglice, alius latine, alius barbare & fophistice, alius incongrue & parum Grammatice, alius ita spinose vt ad le iplum intelligedum opus haberet natatore Delio, alius respondet, Paulu in ea sententia: Probet seipsum homo, foeminam ab vfu Sacraméti arceré, alius illum habere Grace avig, alius o ar Spanos, cum tamé Grammatista omnes norint, esse communis generis. D. Cranmero interrogante quale tandem corpus Chrifti

fii in Sacramento constituerint, organicii necne, erat vnus qui ex Damasceno respodit, alter ex Lanfraco, Salubriter credi posse, fideliter quari non posse: tertius indignă esse quastione: quartus questione quastione eludit. Hic ait adesse corpus iuxta substantia, sed nó iuxta substátiæ modů: ille esse voluit præsens & naturale corpus sed inuisibile: nonulli, corpus esse. quantum, sed no per modu quanti: alij dicunt, Quomodo adsit, Deus nouit, sed adest quomodo ipsi vifum est. Wardus homo semper nimium Metaphysicus dixit, Christum esse in Sacramento respectu totius, & Aristotelem in predicamento de Situ allegat: alius negat Minorem : alius statim Maiori mauule respondere. Interea D. Prolocutor, qui maxime sobri us & omnium sapientissimus esse debuerat, ineptit maxime, nunc cachinnans, nunc minitans, nunc bladiens, nunc innocentifimis patribus infultans, nunc poculū manu tenens & egregie potans, & exclamas, Vrge hoc: nunc applaudés his qui vociferati sunt, O blasphemias, blasphemias, & ad extremű ipse succinés, Vicit veritas, cum potius dicédum esset, vicit vanitas. Quid auditores certè non erat quietu auditorium, veiste significauit, sed plenum tumultibus: vbi preter clamores, supplosiones pedum, sputa, screatus, & huiusmodi, nihil ferè audires. Dum isti histriones fuz Motoriz fabulæ partes agunt, actores parum couenienter scenz seruiendo, auditores in varias affectiones distracti destomachando, quidnam de reis achum fit & quid ipfi egerint, scire est operæpretium. D.Ridlæus clamat, sicuti olim dictu est, Quales præsides, talis & disputationis exitus. Cranmerus & Latimerus

timerus scriptam confessionem fidei suz exhibet, sed co tempore legi non potuit: omnes ceu lepores apud Leones concionantur, omnes ceu agni aquam turbates, lupo judice & indice causa dicunt, sic tamen dicut vt aduerfarijs ora obturarint, etiamfi fophistica seper loquax, aliquid garrire no definat. Disputarunt, alijs, vt dixi, reueredos Patres fannis & scommatibus excipientibus, alijs misera tragodia no sine lachrymis aspectantibus, alijs indigne hac theatricam actionem ferentibus. Disputarunt, non vt Elizabethæ temporibus liberi & foluti, sed quasi catenati Molossoru dentibus lacerandi. Nam & carceris molestia, & libroru suorum & rerum necessariarum inopia, & temporis angustia, & amicorum penuria afflictabantur, & non pro more in scholis quastiones examinabant, sed pro capite & fortunis disputabant. Cùm ex tribus propositis questionibus vnam præcipue omnes tractassent, quafi omnium rei & plane conuicti, è schola in custodiam vndè prodierunt, redeunt: è custodia ad rogum, folennibus degradandi (vt vocanr) & anathematizădi ceremonijs peractis, quasi mundo redditi, & Satanæ traditi, miserabiliter & violenter abripiuntur. Hec funt argumenta Papistarum, hij cruenti syllogismi, hec Mariana moderatio, acquieta Academicorum, illa ætate, istis regentibus Ecclesiam, audientia. Ad qua hæc obiter, sed necessario ad refutandum vanissimi Chronographi fycophantiam, dicta fint, maxime quòd Iuellus hic in differendo fuas vices suppleuerit.

Quoniam verò Deus Iuellum omnibus doctrinæ luminibus compleuit, Oxonia eum multiplici eruditione perpoliuit, totaq eius vita in literarum curricu-

lo consumpta, velillis condita est : aspirauit Regiæ Maicstaniserenissima aura & mitissimus fauonius, & tie hominem tanta varietate literarum, tam elimato iudicio preditum, ad summæ dignitatis culmen, vt mox dicetur copiosius, euexit. Præuidit enim hunc in tanta opinionum diuerfitate, in hac religionis noua quasi infantia, in hocschismate & confusione, posse, quâ eratındefessa nauitate & industria, titubanti rei auxiliatricem manum porrigere. Sic misericors Dominus miseris rependit, sic exules pios & se timétes ab omni ope desertos, omni re & spe quodammodo destitutos respicit: sic Regia munificentia optimos quoses & scientissimos artifices, ad Diuini impli fabrica reficiendam excitat. Neq; verò reipub. incolumitati satis consulitur, nisi syncere pietatis negotium, & manibus & pedibus omnium, tam Principum quam aliorum Ministrorum promoueatur. Siguidem ab hoc perpurgatæ pietatis fonte, omnis uera dignitas ac glo ria Regum & fubditorum, Antistitum Ecclesia & reipub.semper dimanauit, omnes verè clari & nobiles propter cœlestis sapientiæ studium & propagationem ad hominum notitiam & illustrem existimationem profluxerunt.

Quisquis autem ad hos sublimes in Ecclesia gradus subvolat, non iam pigritiæ, non inertiæ, non languori se dedat, sed quò est fortunis & dignitatibus magis honestatus, eo acriorem Ecclesiæ curam esse suscipienda nouerit.

Decreuit Regia Maiestas statum Ecclesiarum reg- Ecclesiarum,

milii inspiciendum, ve olim fecit Iosaphatus: quo Reg Mariana persequutione oppressi, bona sua recupera- lis.

Perlustratio Ecclesiarum, & visitatio Regni generalis.

D.ij.

rent, fidis Pastoribus Mercenarij ac lupi cederent, &

plebecula ab vberibus piæ matris iamdudum ablactata, denuò salubri pastu frueretur, & vias Domini recognosceret. Occidentalem oram peragrauit Iuellus cum alijs Collegis, concionas, disputans, patriam fuam & dulce solum abundatissimis fontibus Scripturarum irrigans: in qua Inquisitione sua, non ve Sonius ille Pseudoepiscopus Louaniensis, diuitum loculos visitat, non Bombardis, non bellicis machinis concionatur, non sophisticis molitionibus cuniculos agit in Ecclesiasticum ærarium, sed beneuolentia sui omnium animos peruagatur, & ratione magis quam autoritate ad fidei Christiane synceritatem, quos potest allectat. Deuonia alijsq; partibus ita perlustratis, Ianuarij vicesimo primo, Anno Domini. 1549. Epist 5 Inell . Episcocopus Sarifburiensis inauguratur : sed, vt coniectura potest colligi, reluctans, non semel dictitas, eum qui Episcopatum desiderat, (quem putauit aut neminé aut valde fatuum) opus desiderare, opus inquam,no vt vulgò loquutur, operatu, sed multò magis operatis:

> Vnà Eurus g, notus q, ruunt, creberg, procellis Aphricus, & vastos voluent ad littora fluctus.

pus Sarifb.

Quamuis ergo, quod erat à Regia Maiestate impositum munus non detrectauit, nec subterfugit quò minus vocanti pareret, tamen quid hic statuatur, diligenter cauendum & perattente cogitandum esse significauit, quòd magnam deliberationem esse oporteat in remaxima.

In hac Sarifburiensis Ecclesiæ specula constitutus, iam non obdormiscit, sed in excubijs est, & sufceptam

ceptam personam grauissimè repræsentat, vt huius maximo lumine, omnium maiorum laudes obfuscate & opacatæ esse, non immeritò videatur. Etenim cum illi Sarisburienses Patres, vt in Papismo fit, aut nullas Episcopi in aut raras, eafq; rudes & ieiunas conciones haberent, Concionando & secularibus curis impliciti Deo militare & Ecclesiam ædificare vix possent: hic precipuum & proprium Episcopi munus esse statuit, vel in Musao latere studentem, vel in pulpito conspici prædicantem. Nec è Tripode hominum deliramenta, traditionum, Cociliorum, Ecclesiasticarum constitutionum, aut Pontificiorum canonum, nec secundum vsum Sarum detonat, sed ex præscripto sacrarum literarum, è scrinio Dinini pectoris cœlestia mysteria depromit. Suspiciat alius in docendo eius diligentiam, alius in expoliendo artificium, alius in citandis testimonijs varietates. alius in explicandis rebus abditis & difficilioribus perspicuitatem, alius aliarum virtutum in concionando buccinator fit: ego verò eius in tractando reueretiam & religionem admiror. Nam quamuis extemporalis facundie, & multiplicis doctrina, & egregia memoriæ adminiculis confisus, subitò ad concionandu potuisset exilire, & velut Gorgias alter de quouis themate vitra consuetam clepsydram declamare: tamen ita studiose, ita religiose in hac facra functione versatuseft, vt nunquam nisi meditatò diceret : imo siue in Ecclefia fua, fine ruri in parochijs, fine in fuggestu Paulino Londini, fiue in aula Regia, fiue in Academia fine alibi concionaretur, vel longius vel breuius temporis spatium ad deliberandum simpsit: & dictáda populo laboriose excerpsit, & observationes loco-O.iij.

rum, & rera ipsaru queda capita prius in charta deliniauit: que & disposuit aptè, & statim memorie comendauit, & leni ac dulci voce, & idoneis verbis pronutiauit. Genus eloquendi no ta suaue quam graue, no tam elatum quàm sedatum, non tam rithmicum quàm patheticum fuit, affectibus mouendis omnino accomodatum, verbis benè bonis optimam & sanam reponens sententiam. Quid ego hic luculentas & innumeras Conciones repetam : quid enarrationes in præcipuos veteris & noui testamenti libros ? quid exhortationes crebras & vehementes ad homines qui testimoniu dicturi, qui sacros ordines suscepturi, qui Dominicam cœnam maducaturi fuerat? Quid tradationes de sacramentis, in genere de vtroq;, de cœna copiose, vbi corp san vere sumamus ore an side s quis sensus verborum, Hoc est corpus meum? an panis maneat? qualem praparationem adhibere conueniat? Item de Sacramentis fallo nominatis & adulterinis, de matrimonio, de confessione & pœnitentia, de extema vnctione,&c:quid absolutas & continuatas expositiones orationis dominica, Symboli Apostolici, decem Præceptorum, Epistole ad Galatas, primæ Petri, vtrius ad Thessalonicenses quæ ferè in Sarisburiensi Ecclesia postrema ei cantio fuit: in qua de vsura, de Antichristo, de Bulla, (quam tum Pius Quintus pro sua pietate, contra Regiam maiestatem & Regnu Anglie ex Tarpeia rupe eiaculatus est) alijfq; locis comunibus disseruit ? Quid proferam ea, quæ sparsim tractauit pro ratione temporis ex prophetis, ex Pfalmis, ex quamor Euangelijs, ex Actis Apostolicis, ex Epistolis, ex Apocalypsi dini Ioannis: licet autem eas Episto-

Epistolarum & Euangeliorum partes, quæ in Ecclesia Dominicis & festis diebus recitantur, sæpe homilijs fuis explicarit: tamen vnum aliquem librum integrum à capite ad calcem interpretari potius, quam illa fragmenta conscissa, & non rarò malè discerpta auditoribus proponere maluit . Pro Concione de ritibus & adiaphoris, non nisi inuitus & rarissime dixit, quod pietatis illustrandæ studio omnes neruos intentos haberet, & Euangelium sciret esse non diluta. & frigidam Ceremoniarum Concionem, sed Christianæ doctrinæ solidam tractationem. In hoc opere faciendo & in hoc torculari calcando ferè solus fuit, nec multos habuit in sua dicecesi administros, qui labores perferre vellent aut possent: Tanta erat fideliu Euangelistarum penuria, tanta in vinea Dominica operariorum inopia. Qua de re cum aliquando ad eum scriberem, submonés Iethronis consiliu & ad Moysen leuandum & ad populum erudiendum fuisse optimum, & mirari pios, cur alios adiutores non ascisceret, linguas & ora Episcoporum plura esse debere, Episcopum,& Geryonem & Argum, qui multa corpora habeat, multos oculos vbiq; circumferat, esse oportere, & ad eam cura doctos vndiq; accersendos, qui operam conferrent & particulares Ecclesias administrarent : respondit, se id quidem moleste ferre, & ei malo remedium afferre velle, sed non posse, indoctis se non egere, nolle eos vel obulo conducere, doctos no posse, quod nullum sacerdotium penè reliquum esset, quo tales alerentur, quippe Capum de- Papistica. uorasse omnia (antecessori enim suo hoc erat nomé) qui Ecclesiæ dignitates & beneficia vel dedisser, vel

O.iiij.

vendidisset. Quid istiusmodi Capis voracius, si tamé verum fit, nihil enim compertum habeo, qui fic captant vt successoribus non multa capienda relinquat? At hocquicquid est, non satis Euangelice fit, necsane Papistice, Euangelium namq; eiusinodi interceptores, qui fraudant posteros, qui se & suos pulchre saginant, qui Ecclesiam non pascunt, qui Domini sponfam indotatam, vineam incultam, ouile defertu effe patiūtur, qui futuræ Ecclesiæ non serunt, qui sibi omnia metunt, tanqua Christiani fundi calamitatem detestatur. Quid autem Papismus: Successores beat, ditat, locupletat, & (si Papistis credendum) maiorū Paparum virtutes, Sanctitates, dotes traffunduntur iure quodam hæreditario in minores Papas & in Posthumos . Cùmq; illorum distinctio sic doceat, In Papa succedente, si desint bona acquisita per meritum, que à loci prædecessore præstantur, sufficere : cum doceatillorum Glossator, Petrum fecisse Papam bonitatis suz haredem, quid sibi Papista volunt, qui sic præcedunt, vt ipli crescant, alij decrescant: qui census & redditus Ecclesiasticos imminuerunt? qui praripiendo, anticipado, alienando, successores, non beatos, sed quantum in ipsis cratmiseros, non bonorum hæredes quæ exhausta sunt, sed malorum & dispendiorum quæ per ipsos Ecclesijs importata sunt, reddiderunt: Nec nostri quidem probandi sunt, si qui tamen funt, quos ego esse necnego, nec aio, sed esse audio & timeo, qui præoccupando, & patrimonium Ecclesie dissipando, posteritati praiudicates, hac fœdæ Papisticæ rapacitatis labe existimationem suam aspergunt. Quò

Quò autem Iuellu pauciores in hoc opere inuerunt, cò vigilantius iple fibi prouidendum & elaboradum putauit, vt quantum posset, tantum contenderet, sudaret, ac omninò caueret, ne illud meritò exprobretur, Præterij agrum hominis pigri, & vincam hominis stulti, & ecce totum obruerunt vrtica, & faciem eius sentes contexerunt: Ideoq; platauit, rigauit, excoluit, ne, quod in tanta, tam spatiosa, tam dura prouincia fieri solet, omnia spinis horrescerent. Omnes hic Conciones referre, numero infinitas, locis distates, dignitate precellentes, temporibus varias, genere distimiles, hoc opus, hic labor est: tamen exemplum edam, & specimen dabo Concionis quam Londini è celebertima Cruce Pauli, imò è Cathedra Christi habuit, non quidem verbum verbo reponens aut fingula reddens, sed omnia carptim delibans & strictim comprehendens quæcung huic proposito meo congruétiora iudicauero, vt omnes eum fermonem, qui erumpenti pòstea contentioni occasionem dedit, & future narrationi lucem afferet, quasi per transennam aspiciant.

Summa Concionis in Cruce

Paulina Londini, Anno Domini, 1560.

Dominica secunda ante Pascha, argumento desumpto ex prima ad Corinth. Cap. 11.

Ego enim aceepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratijs actis fregit, & dixit : Accipite & manducate, boc est corpus meum, & c.

P.J.

Are

Exordium de Reformandis abusibus.

Re ipsa exorsus, occasionem narrat: pseudoapostolorum in Ecclesia Corinthiaca Iolium ostendit, vnde patrijs traditionibus nimium tributu. populus in hærefes prolapfus, Refurrectio mortuoru negata, schismata suborta, Coena deprauata, sic vt quisq; desp dis fratribus Conam suam præoccuparet: Omnibus proinde in deterius vergentibus, res ad primam institutionem reuocanda. Sic Christus templum nundinationibus prophanatum, sanctificauit: Scriptum est, Domus mea domus orationis. Item de diuortio, A principio non fuit sic : Scriptum est, Erunt duo in carne vna. Sic Paulus, Quod accepi à Domino tradidi vobis. Hodiè gliscentibus & grassantibus etiam erroribus, cur non codem modo reformatio instituenda? Optandum quidem hunc clarissimum folem diuino beneficio illucescentem, omnes videre. At Iudæi liberati, denuò ollas Ægyptiacas reposcut. Apud Hieremiam vociferatur, Sermonem quem locutus es nobis etiam in nomine Domini, non audiemus ex te. Ephefij,licet iam Dæmonum ora obturata essent, & Diaboli obmutescerent, nihilominus clamarunt, Magna est Diana Ephesiorum.

Hodiè eedem vociferationes & clamores circunfonant. Quantumuis restituta sit Sacra Communio,
tamen cum Corinthijs Diuinum institutum malunt
violare. Magnum, inquiunt, mysterium missa est: eam
adorant, ad eam præcipites & supplices recurrunt, in
media luce tenebris gaudent. Obijciunt, sacram Dei
ordinationem labefactaritam diu non potuisse. Sacra

ordinationem labefactari tam diu non potuisse. Sacra res Serpens, Christi crucis typus: tamen Israelite hoc

Idolum.

Obiectio.

Iere. 44.

Solutio.

Idolum tanquam numen quoddam facrofanctum coluerunt: Euangelium facrum, tamen quidam per cotentionem prædicant. Quid nomine Dei sanctius ? tamen quid aut vanius vsurpatum, aut sæpius prophanatum? Sacra res Baptismus, tamen hac ipsa Apostolorum ætate quidam abusi sunt. Baptizarunt pro mortuis, quos aqua perfuderunt, quibus manus impofuerunt, quos nominatim tanqua viuos euocarunt, quos in nomine Patris, & filij, & spiritus fancti tinxerunt: quod in Concilio Carthaginensi prohibitum est. Alij infantes nondum natos initiarunt, vt memorat Augustinus, & redarguit. Tempore Tertulliani & Cypriani Eucharistia Domino in sudariolis asportarunt, doman in arca reposuerunt, portiunculam manè iciuni sumpferunt. Tépore Augustini infantibus dederunt. Tempore Hieronymi nouo sponso & sponsæ missa est, vt Domi priuatim communicarent. Irenæus ait Marcum Magum fascinationibus spectantium oculos prestrinxisse,& calicem vino repletum quasi incantasse,vt statim in eo rubrum aut purpureum apparerer,& liquor resceret ac multiplicaretur. Alij mutilatis & mutatis verbis dixerunt, Corpus Domini nostri Iesu Christi sit tibi ad purgationem. Alij ad pectus quasi Euangelium Ioannis, aut Agnus Dei appenderunt, vt infidias & infultus Satanæ aliorumý; hostium depelleret. Sanctus Benedictus fæminæ defunctæ ministrauit: quod Concilio Antifiodorenfi vetitum est. Non in hunc finem Christus Sacramentum hoc reliquit, sed dixit, Hocfacite in mei memoriam. Quid opus est verbis in re clarissima? Paulus testatur hoc loco vix quadraginta annis post Christi mortem elapsis abu-P.ij. fus

fus irrepfisse, quos ctiam reprehendit. Obijciunt deinde Missam rem omnium sacratissimam esse, fieri no posse vt corrumperetur: cum tamen Piggius & alij Missamici & paranymphi, Missa errores agnoscant atq; etiam conuellant.

Propositio.

Divisio.

De his Misse abusibus profitetur se dicturum, no tamen de omnibus, non de Trasubstantiatione, non de Reali præsentia, non de Sacrificio, non de Nundinatione, non de Ceremonijs vanissimis & infinitis, sed tantummodo de lingua peregrina, de Communione, de Adoratione, de priuata Missa: nec vt res ipsa poscit, susè, sed vt temporis ratio postulat, bre-uissimè.

Precandum lingua nota. Locus Pauli, r. Corinth. 14. monet, vt populus refpondeat, Amen: vt non spiritu solum, sed & mente
canatur, vt alius ædificetur, vt quinq; verba mente
loquamur, potius quàm Decem millia linguæ sono
profundamus. Augustinus in Psal. Oportet nos humano more, non auicularum ratione cantare: nam
& Merulæ, & Psittaci, & Corui docetur sonare quod
nesciunt. Iustinianus dixit, vt Episcopi & ministri clara voce pronunciarent, quò populus acclamaret, Amen. Omnes veteres Christiani sic nota lingua orarunt: hanc nouam peregrinitatem ignorarunt. Non
sic sensit antiquitas, vt autoritates patrum, vt exempla
multorum planissimè demonstrant.

Communio.

Nostra causa Sacramentum Christus instituit, in mysteriu mortis suz, vt beneficium redeptionis nostra, vt pretium sanguinis immaculati agni, perpetua recordatione coledum. Satis esset Christiano, Christi institutionem audire, Pauli verbis inhærere, post

Christi

Christi ascensionem, intelligere vbiq; locorum, sub gemina specie Communionem suisse celebratam. Quaquam & hociplum Gelalius Epilcopus Romanus, vetuftus feriptor affirmat, divisionem vnius ciufdemá mysterij sine grandi sacrilegio non posse prouenire. Canon verò ille ineptus & friuolus est, qui Canon. fine patre certo natus, & omnino ayevealoyaros. Cum Paulus dicat, Scio cui credidi & certus fum: cùm Timotheum moneat permanere in his quæ dídicerat, sciens à quo didicerit, isti Canonem recipiunt, aius tamen autorem non inveniunt. Citant alij Alexandrum primum, alij Leonem nominant, alij ad Gelafium referunt, quidam Gregorium primum allegant, Gregorius iple Scholasticum, nonnulli Gregorium tertium: Innocentius tertius fine omni controuerfia remittit nos ad alios patres & inuentores; Christum videlicet & Apostolos. Mittamus autore, de re agatur . Orat Sacerdos vt benedicat Christi corpori: Christum patri offert ac sistit, quasi peccatoris & miseri homucionis ope aut prece Dei filius indigeret. Super quæ inquit, propitio ac sereno vultu respicere digneris,& accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iulti Abel, & facrificium Patriarcha nostri Abraha, & quod tibi obtulit simmus facerdos tuus Milchifedech. Eriterum orat, Iube hac perferri per manus sancti Angeli, in sublime altare tuum : Scilicet vt fanctus Angelus Sacrificuli minister sit, & illo intercedente, Christi corpus in cœlum subuchat : quo quid stultius dici aut concipi potelt?

Periculosa est, & superstitiosa Sacramenti sine pre- Adoratio.
P.iij. cepto

An.D.1226.

cepto, adoratio: cuius nec Christus, nec Paulus, nec Veteres, Cyprianus, Chryfostom', Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, métionem faciunt. Honorius Papa, annis abbine plus minus trecentis, eleuari primusiusit, & populum procubere. Vrbanus post addidit festu corporis Christi, indultis relaxationibus innumerabilibus & largiffimis . Nouum est, recens est, nuper natum, ante hac tempora nuspiam frequétatum. Quanquam en im quidam conentur fucare illo Augustini dicto, Nemo manducat nisi prius adoret: Et, non peccamus adorando, sed magis peccaremus non adorando, tamen artolatriam esse quodammodo idololatria ipsi Scholastici non distitentur, qui hîc cùm periculum idololatriz subesse videret, Trāsubstatiationem introduxerunt, vocabulu ante Concilium Lateranense, An. 1215. inauditum: & Ioannes Scotus, & G. Durandus ideò panis substantiam remouendam censent, ne populus pro Christi corpore panem adoret, & divino honore prosequatur: que tamen remanere antiquissimi patres confitentur. August in Sermone ad Infantes, Quod videtis in mensa'panis est. Gelasius, Non desinit esse substantia panis vel natura vini, sed manent in sue proprietate naturæ. Theodoretus, Christus ea Symbola quæ videtur, corporis & faguinis sui appellatione honorauit, no naturam transmutans, sed natura adijciens gratia. Hæc prisci patres tradiderunt, licet neoterici patres aliter præcipiant . Sed O misellam plebeculam quæ sie docetur, quot modis accidentia fine subiecto esse possint quomodo albedo fundetur in Sacramentos quid inter accidens & substantiam intersite

Non

Non hæc dicutur, quòd existimemus Christicorpus no este honoratissimu: Gloriosum este, et ad dextram Dei in cœlis, imò supra omnes cœlos considereprofitemur & prædicamus. Huc vocat Sacerdos, Sursum corda: Huc Paulus ad Colos. Si vnà surre- ad Colost. 3. xistis cũ Christo, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est, ad dextram Dei sedens. Hinc ad Philippens. Ad Philip.3. Nostra couersatio in cœlis est, vnde Seruatorem expectamus Dominű Iesum Christum . Hinc illa Au. gustini, Nemo máducar nisi prius adoret, in coelo scilicet: Vt etiam Chryfost. Vbi cadauer ibi aquile: cadauer Domini corpus est, aquilas autem nos appellat, vt oftendat illum ad alta contendere, qui ad hoc corpus accedit: Aquilarum enim non Graculorum Ad Hebidia. hec mensa: Vt Hieronymus quoq, Ascedamus cum co in cœnaculum magnum stratum, ibi accipiamus ab eo sursum calicem noui Testamenti: Vt & Ambrofius, Non super terram, nec in terra, nec secundu 5, Luc. 1.2.4 terram te quærere debemus, si volumus inuenire: Vt denig; Eusebius Emissenus, Exaltata mente, adora corpus Dei tui . Hunc ad modum Catholici Patres Christi corpus venerati sunt: at Latriam exhibere in Sacramento, antiquis patribus ignotumest, & Scholafticorum confessione ac concessi, Idolotatriz materia & fomenum effe poterit. Quid enim si non cofecret Sacerdos: quid si verba consecrationis non recitet, sed prætereat? quodà compluribus factitatum esse liquidum oft : quid si nec intendat quidem confecrare, quid est quod populus adoret: Statuit itaq & , Mag. Sent. definit Alexander Rom. Pontifex, non effe locum adorationi in Sacrameto, nisi hac lege & conditione, Philip.

Si ille consecrauerit. Thomas Aquinas aliquanto latius & laxius extendit, Ista coditionem no seper actu requiri. Rob. Holcot afferit laicu adorare hostiam no cofecratam, istam fidem sufficere illi ad faluationem, tamen effe erroneam : quibus fubiungit perabfurde, Hominem posse mereri per sidem erroneam, etiamsi contingat vt adoret Diabolum. Verè istis illud Christi conuenit, Adoratis quod nescitis. Hiccine est honor Christo debitus: hoccine est Dominum in spiritir & veritate adorare : At funt hæ rationes leuiculæ & pueriles: audiamus Mathematicas eorum apodixes. Duo funt luminaria magna, ergo funt dua potestates, Papalis & Imperialis. Vbi Glossator Papæ primatum supra omnes reges & Cæsares, infinitis gradibns & parafangis eminétem, mathematice demostrat. Ita Innocétius tertius, In principio creauit Deus cœlum & terram, non in principijs: ex quibus Pape Monarchiam volunt extruere . Multæ funt aliæ iciunæ & infulfæ conclusiones, vt suam putidam religionem nobis proftituant, quas non est opus me referre, aut operæprerium vos intelligere. Nos contra ex , Paulo argumentamur & concludimus, cum Paulo dicimus: Quod accepimus à Domino hoctradimus vobis : verbum Domini annuntiamus, rupem firmisfimam, cui tutò innitamur, que nec concuti folet nec potest corruere.

Miffa priuata.

Quod attinet ad priuatam Missam, Christus eam non constituit, sed publicam Synaxin & Communionem nobis commendauit. Præcipit, Bibite ex hoc omnes. Præcipit, Hoc facite, sicuti me videtis sacere. Paulus ait, Cum conuenitis in vnum locum, non potestis

testis Dominicam coenam manducare: vnusquisq; enim præsumit coenam suam. Et rursus, Alter alterum expectate. Hijs addite Ecclesiæ consuetudinem Catholicam, quæ annos sexcentos & amplius obtinuit, & autoritates Patrum: Clementis ad D. Iacobum, Tot in altari holocausta offerantur, quanta populo fufficere debeant: Dionysij, Tum sacerdos ad sacram Communionem & ipse convertitur, & reliquos vt vnà communicent, hortatur: Iterum, Sumpta demum atq; omnibus tradita Communione diuina, gratias referens, finem mysterijs imponit: Iustima Diaconus hortatur populum, vt illorum quæ proposita sunt, velint esse participes, & Diaconi distribuunt ad participandum præsentium vnicuiq; ex consecrato pane & vino & aqua: illis verò qui non adfunt, deferut Domum. Ambrofius fuos in communicando remissiores & frigidiores accusat, Si non es dignus quotidie, ergonec semel dignus es in toto anno: Et illa Pauli interpretans : Alius alium expectate, expectandu di- r. Cor ri cit vt multorum oblatio simul celebretur, & omnibus ministretur. Hæc non sapiunt priuatam aut siccam Missam, sed Communionem. Referunt historiæ Ecclefiaftice, & Augustinus, & Hieronymus, olim vbiq; locorum, maxime Roma quotidie esse communicatum. Leo Dioscorum Episcopum Alexandrinu monet, Vbi tota Ecclesia propter loci angustiam, & convenientium multitudinem commode non posset simul communicare, ibi eodem die bis aut ter ministret, vt cum percepissent, alijs cederent. Hieronymus discrtè, Cœna Dominica debet esse communis, quia ille omnibus discipulis suis qui aderant, æqualiter traditradidit. Sancta hæc consuctudo, non Missandi sed Communicandi, per totu orbe Christianu inoleuit, apud Indos, Mauros, Persas, Arabas, Grecos, Ægyptios. Sed quorfu ista affero? Nobis ipsa Missa suffraga tur, in Missa preces publice concipiuntur, tam populo quam facerdoti comunes . Sacerdos in Mifla dicit, Oremus: Populus, Amé. Sacerdos, Leuate: Populus, habemus ad Dominű. Sacerdos, Domin' vobiscű: Populus, Et cum spiritu tuo. Sacerdos, Orate pro me fratres & forores. Ex quibus palam est, populum moueri ad comprecandum, & populum quid sacerdos dicat intellexisse. Hinc Instinus, Vbi gratias egit Prapositus, vniuersus populus acclamat, Amen. Hine Chrylost. Ne mireris si populus in mysterijs nostris cum sacerdote colloquatur. Et quanquam ineptè & absurde hostiam in tres portiunculas dividant, vt prima cedat calitibus, secunda purgandis, tertia viuentibus, tamen non obstabit hoc phantasticum commétum, quin antiquæ Communionis vestigium sapientes ibi videant, & distributionem agnoscant, ideogs fractio panis nuncupatur. Et quos tandem affatur cùminquit, Accipite, edite: cum inquit, Habete vinculum charitatis, vt aptisitis sacrosanctis mysterijs? Non enim, credo, se alloquitur, non vinum, non panem. Et quorsum illa: Hæcsacrosaneta commixtio & consecratio corporis & fanguinis Domini nostri Ielu: Christi, fiat mihi & omnibus sumentibus salus métis & corporis? Sic in ipfa Miffa, quæ norma est & regula omnium, non Missam sed Communioné invenimus.

Obijcitur, vera quidem esse quæ dicuntur, alia tamen posse in Patribus reperiri quæ Missam fulciant,

eaq; à nobis diffimulari. Atenim planum fiet in prima Ecclesia nullam Missam fuisse, sed qui Comunionem sumere recularent, è cœtu eiectos. Canon Apostoliais habet, Fideles qui in Ecclesiam ingrediuntur, & Scripturas audiunt, & Communionem fanctam non recipiunt, tanquam Ecclesiastica pacis perturbatores à Communione arceantur. Calixtus habet, Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint, Ecclefiafticis carere liminibus : fic enim Apostoli statuerunt, & facrofancta Romana tenet Ecclefia. Chryfost.habet,ad Ephesios: Non es dignus Communione, ergo necprecibus. Quaratione Præco dicit Abite: tu verò impudenter persistis. Gregorius in dialogis habet, Diaconus damat : Si quis non communicat exeat, & locum cedat alteri. Olim Diaconi sic populum admonebant, Exeant catechumeni, Exeat poenitentes. Qui mos ad Greg.víq; tempora, à Christo nato annos plus minus sexcentos duravit: & tamen non desunt qui clam obstrepant, hæc clarissima valde obscura, huncsolem tenebras, hæc verissima vana esse: qui obganniant hanc Communionem diuinitus restitutam, impiam & schismaticam : sua Missam Catholicam & sacrosancam. O Gregori, ô Augustine, ô Hieronyme, ô Chrisost. ô Leo, ô Dionyfi, ô Anadere, ô Calixte, ô Paule, ô Christe, si nos errauimus, vos decepistis, vos ista tradidistis, vos ita præcepistis, à vobis ista accepimus, à vobis sic didicimus. Aduersarij nullum verbum ex tota sacra scriptura, nullum exemplum primæ Ecclesiæ, nullum Patré, nullum Doctorem antiquum proferre possunt : idq; semel atq; iterum dico, profiteor, confirmo, non æstu

aut calore abreptus aut seductus, sed ipsa veritate ac simplicitate adductus.

Publica Iuelli proclamatio.

Atq; hic Protestatio illa & denunciatio, quæ ex hoc loco audita est, quam vanam & sutilem esse aduersarij calumniantur, necessariò repetenda est: quam tamen veram esse, ipsi qui paulò maiore ingenio, & excellentiore doctrina valent, non negabunt.

Si quis vllum antiquum Doctorem & patrem, aut vllum generale & vetus Concilium, aut vllum locum facre scripturæ, aut vllum exemplum primitiuæ Ecclesiæ in medium afferre poterit, vndè clarè & perspicuè costet, priuatam Missam per sexcentos totos annos post Christum incarnatum vspiam celebratam.

Vel tum facram Communione vna duntaxat spe-

cie administratam.

Vel tum plebem suas preces publicas lingua peregrina & non intellecta recitasse.

Vel tum Romanum Pontificem vniuerfalem Epif-

copum aut Ecclesiæ caput appellatum.

Vel tum homines hanc fidem edoctos: Corpus Christi substantialiter, realiter, corporaliter, carnaliter in Sacramento contineri.

Vel corpus Christi in mille locis ac pluribus simul diffusum.

Vel Sacerdotes tum Sacramentum supra caput eleuasse.

Vel plebem tum prostratam Divinum honorem ei detulisse.

Vel tum Sacramentum suspensum fuisse.

Vel peracta consecratione, sola accidentia & nudas species absq; substantia panis & vini remansisse.

Vcl

Vel Sacrificum in tres partes Sacramentum di-

stribuisse, & totum fibi referuasse.

Vel hæreticum habitum fuisse, qui Sacramentum figuram, signum, memoriam corporis Christi nuncupasset.

Vel tum fas ac licitum fuisse, in vno templo, vno die, triginta, viginti, quindecim, decem, quinq Mis-

sas celebrare.

Vel tum Imagines in Ecclesijs ad cultum & adorationem prostitutas.

Vel laicis tum interdictum, nota & patria lingua

sacras scripturas legere.

Si quis inquam omnium aduersariorum viuentiu, vbicunq; degentium ad probandum istos articulos vllam euidentem sentétiam adduxerit : cessirum me & subscripturum pollicitus sum : quod tantum abest vt retractare aut reuocare velim, vt plura his iam addere placeat, quò maior ad impugnandum senestra, & latior ad contradicendum campus aduersarijs pateat.

Si quis ex omnibus aduerfarijs euidenter & disertè, quomodo est a nobis dictum, sirmo aut Scripturarum, aut Patrum, aut Conciliorum testimonio demostrare valeat: Quòd tum licuerit Sacrificulo tacitè secum verba consecrationis demurmurare.

Quòd tum Sacerdos potestatem offerendi Chri-

stum patri, acceperit.

Quòd tum Sacramentum pro altero fumpferit, vel alteri in Missa virtutem passionis & fructum mortis Christi applicuerit.

Quòd tum doctrinam operis operati sanam esse, Q.iij. crecreditum fit.

Quòd tum Christiani Sacramentum Dominum ac Deum suum vocarine.

Quòd panis, Accidentibus saluis, ipsum Sacramentum integrum & incorruptum remanserit.

Quod Mus corpus Christi ederit.

Quod Christo dicente, Hoc est corpus meii, Hoc non panem sed Individuum vagum demonstrarit.

Quòd Accidentia aut species panis & vini, sint

Corporis & fanguinis Sacramenta.

Quòd Sacramentum sit signum Corporis Chri-

Quòd Ignorantia tum fuerit mater pietatis & obedientia.

Hæcsi ostendant solidè, si nobis probent efficaciter, dabo manus, & cum illis sentiam: quod tamen eos nunquam facturos sat scio, & quia scio, ideircò ne cui sucus siat, considentiùs præ me sero & affirmo.

Nec tamen nescio, quosdam Concilia, antiquitatem, successionem, longam continuationem & præscriptionem temporis, & præsiudicia multorum annorum citasse: Scilicet, vt Mithridates Rex Ponti Cizicum obsessurus, exercitum Romanum, qui ductante Lucullo venerat ciuibus auxiliaturus, suu esse subsidiarium militem, suas copias auxiliares confinxit: vt Pelagius Augustinum, Heluidius Tertullianum, Eutyches Iulium Romanum, & Athanasium, & Ciprianum, Nestorius Concilium Nicenum pro se facere & sibi patrocinari audacter confirmauit.

Sed vt vnde deflexit eò se referat oratio, obijciút iterum Missantes quantumuis longe dissitos & toto

orbe

orbe diuisos, nihilominus interse comunicare: quasi qui in Anglia vel Scotia Missam remá; diuinam facit, idem sacrificet in Calicoot, & in India: quasi nullus excommunicationi locus relinqui debeat: quasi Paulus non dixerit, Alter alterú expectate, Et quum conuenitis.&c.

Rursus obrudut, Sacerdoté pro populo accipere. At Paulus rursu, Accipite, bibite ex eo omnes. Cur no etiá pro alijs baptizamur, p alijs peccata consitemur, p alijs absoluimur, pro alijs Euageliū audimus, pro alijs credimus. Paulus, Qui maducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non alijs. Chrysost. dicit, esse hanc Marcionistarum hæresim. Origenes dicit, Ille est sacerdos, & propitiatio, & hostia. Est enim Agnus Dei qui tollit peccata mundi: Quæ propitiatio ad vnumquemo, venit per viam sidei. Augustinus dicit, Si non obliuiscamur mundi Saluatoris, quotidie nobis Christus immolatur. Ex ipsis reliquijs cogitationis: id est, ex memoria Christus nobis quotidie immolatur.

Obgrunniunt quidam, Petrum Roma, Iacobum Hierofolymis Missificasse. Cur no potius Christum, cur non Aaronem aut eius collegas proferunt? quadoquidem reuera ab Aarone & no à Christo, & vestimenta, & Ceremonias & sacrisicia mutuamur. Et Misse nomen ante hos quadringentos annos ne auditum quidem est: non priuata Missa sed Comunio: non iste Missa (sicuti nune habetur) cento, videlicet ex multis sutelis consarcinatus. Quanquam, si Iacobi Missam cum sua conserve libeat, minum & immane internallum comperient. Iacobi Liturgia vulgari lin-

Qiiij.

gua

gua peragebatur, verba disertè & distinctè recitabantur, communicabatur, vtraq; species exhibebatur,
mors Domini annunciabatur, Christi institutio cognitionis & consolationis plenissima seruabatur. Si
nunc Paulus reuiuisceret, & Papisticæ Missæ spectator esset, an qui in Corinthiaca Synaxi vnum tatummodo vitium ac næuum deprehendit & reprehendit,
& lapsos, ad Christi institutionem, ad primam originem reuocauit, hodiè sileret, non clamaret > non in
hæc verba erumperet: Quod accepi à Domino id tradidi vobis:

Epilogus ex-

Sed enim chariffimi fratres, in viam redite, ad Traditionem Apostolicam, ad verbum Domini: Non facietis quod bonum videtur in oculis vestris: Tertul. monet, in minimis non offendédum, ne in graviora incidamus: monet eos præter Scripturam facere, vt post audacius contra Scripturam facerent. Ambrosius fuadet: Interrogemus Petrum, interrogemus Paulu, si verum volumus inuenire. Cyprianus scribit, Hinc Schismata orifitur, quia caput no quaritur, & ad fontem non reditur, & cœlestis Magistri præcepta noseruantur. Tertul.iterum, Hæc ratio contra omnem hæresim valet: Hoc verum est quod primum fuit. Hæc regula, hic canon, hic lydius lapis est. Vtinam hinc omnes Missa propugnatores sua examinarent . Vos autem fratres obsecro, & per Deum immortalem obtestor, ne ruatis præcipites: Iudicet Christus, iudicet verbum Domini, moueant Martyria, moueant cineres, moueat sanguis tot piorum fratrum, qui Misfam oppugnarunt, qui Missa causa mortem oppetierunt. Zelus adsit, non Iudaicus sed diuinus : Scrip-

turas

turas scrutemini. Si Missa restauraretur, sic cogitate, fic cogitet vnufquifq; vestrum : Quid ago ? quid mihi hic rei est ? nihil disco, nihil audio, nihil intelligo. Docuit Christus, Accipite, nihil accipio. Iustit Christus, Edite, nihil edo. Mandat Christus, Bibite, non bibo . Hæccinè Paulus tradidit? Hæccinè Paulus à Christo accepit Hæc si paulisper respirantes dicamus nobis ipsis, Dominus indubie aperiet corda, errores sentiemus, acquiescemus diuinæ sapientiæ, vt faciamus, vt credam, vt colamus quæ & quomodo Dominus voluit. Sic ex facris mysterijs cosolationem hauriemus. Sic in vna omnes Dei veritate conglutinabimur. Sic vno ore, vno spiritu vnum solum Dominum viuetem glorificabimus, & vnigenitum filium Iesum Christum Dominum nostrū, cum spiritu sancto, cui fit omnis honor & gloria in omne æuum. Amen.

Hac publica ad Senatum, ad Patres, ad cofenfum tot seculorum, ad primam Ecclesiæ integritatem prouocatio, qua tum in Cruce Paulina tum in Aula Regia vsus est, multis choleram mouit, nominatim verò D. Henricum Colum nonnihil pupugisse vide- D. Colus, batur, qui tum in carcere contrariam sententiam defenderat, Romanæ Curiæ decretis plusæquo obediens. Cur enim à nobis defecit? Cur non stetit? Cur de constantiæsuæ proposito decidit? Cur Papæ captinus, quam Christi libertus esse maluit : cum cuculo Romano absurde coccyssare, quam cum luscinijs Euangelicis suauiter canere ? cum Gersone, Tappero, Driedo, Roiardo, Cochlæo, Bonderio, quam cu Prophetis, Apostolis, Petro, Paulo sentire? Curin con-R.j. greflu

gressu Westmonasteriensi dixit: Ignoratiam esse pietatis cuulam, cum in ipsorum Concilijs cunctoru errorum mater perhibeatur? Cur doctissimo viro Pet. Martyri detractum est, quasi qui Syllogismum conficere non potuerit! Cur nostris obtrectatum, quasi loqui latine nesciuerint? Quæ tanta fuit causa tam su-bitæ & tam periculosæ mutationis? Nondum excidit credo, quomodo ex Italia reversus, Hérici octavi primatum & principatum agnouerit, Papilmo renunciarit: quomodo Oxonia noui Collegij Custos, nostris sacris interfuerit, Communionem nostram & receperit & ministrarit: quomodo religione sub E-douardo promulgatam, è suggestu in platea quadriuiali (sic enim Quaruaxicum forum interpretor) pro Cócione propugnarit: quomodo Papistam, rebelléq; Sacerdotem ad supplicium raptum & tractum, rusticani tumultus ducem & signiferum exagitarit, Regiæpueritiæ desensionem susceperit, Edouardum principem Iofiæ Reginatuminori, pietatis instauratori maximo compararit: quomodo leges de religione ab illo rege puero nobilissimo & clarissimo latas, valere & robur fuum habere docuerit: quomodo populum ad obedient am exhortatus fuerit : quomodo seditionum & turbarum civilium incommoda, mutationu pericula, exterorum crebras incursiones, dei prapotétis iustissimam iram propter religionis contemptum, propter murmur in legitimum Principem, iam iam reip ceruicibus impendentem, graphice ob oculos posuerit: quomodo Normanicæ & Danicæ seruitutis calamitates, granissimade externi Dominatoris onera, oppressiones, exactiones, linguæ & morum nouum

nouum barbarismum, & legum corruptelam exaggerarit: quando funestum fignum campanæ Conerfeu fonabat, & indigenas sub horam octavam periculo capitis intentato, igné condere & cooperire, ac domi se continere admonebat: quando vulgare prouerbium factum est, Iaccum Generosum, id est, quemuis gregariu nobilem futuru, si possit loqui Gallice. Nec dum è memoria effluxit, quomodo Pet. Martyre Oxonia tractarit, quam civiliter manu porrexerit aduentăti, quam attente audierit legente, quam reueréter suspexerit concionanté: cum ille in quadragesimali Cócione, die Cinerú de Ieiunio diceret, ré definiret, partes diuideret, genera omnia distingueret, necessitaté ostenderet, causas explicaret, esfecta & vtilitates doceret, nos ad verum & Christianum ieiunium grauissimè impelleret, Pharisaicum autem & Papisticum multis quidem & dignissimis modis suggillaret, quo superstitiose Deus colebatur, infirmorum confeientijs laqueus indignissime inijeebatur, mors, damnatio, cruciatus Gehennæ sempiternus denuntiabatur si quis hominum frigidissimas constitutiunculas non observaret, si abses Pontificis Rom. plumbea venia, carne aut lacticinijs, mundis & benedictis Dei creaturis, cum gratiarum actione & verbi diuini fanctificatione, iuxta Pauli confilium moderate & fobriè vteretur: Cum inquam oraret & obsecraret nos, p.Martyris vt in libertate ad quam à Christo vocati sumus, stare- Concio quamus, ne quisnos in cibo & potu iudicaret, ne ab ege- dragefimalis nis mundi elementis redempti, hominum serui fieremus: cum dolenter damaret Parcite sanguini Chri-Mi,

sti, Parcite animabus vestris. Vbi D. Colus se mirifice commotum & extra se quodammodo raptum fuisse, & ego nisi multum fallor animaduerti, & ipse, credo, non negabit. Sed postea desciuit, & Maria regnum capessente, multum ab illo Colo mutatus fuit, vehemens consectator Pontificiæ religionis. Itaqi de hae solenni Episcopi Iuelli appellatione certior factus, scribit ad eum 18. Martij, expostulans, rogans, promittens, in omnes se colores vertens, vt voti compos euadat, Expostulat quòd minutiora attigerit, grauiora prætermilerit : quòd de Christi in Cœna corporali presentia, de iustificatione, de Sanctorum inuocatione & adoratione, de precibus pro defunctis nihil dixerit. Rogat vt loca Doctorum noter, & breuiter indicet quibus istas suas propositiones corroboret, promittit, si sidem publice datam sirmauerit, si quod verbis proposuit ratione euicerit, in eam se opinionem pedibus abiturum. Quod etiam altera epistola inculcat, se non ad disputandum venire, sed ad discedum, & docilem futurum, si docere veller: quasi Hieronymianam illam modestiam amulans, Cupio discere & discipulum me profiteor, dummodo doceant: se acsuos cam antiquam fidem in qua baptizati funt, tenere ac tueri: se Apostolicos esse, Ecclesie fundum iamdiu occupasse, priores possedisse: nostram vsurpationem nouam esse, & doctrinam nuper sată: In rebus nouis constituendis, euidentem vtilitatem esse debere : hanc se vehementer cupere sibi ex san-Ais Patribus & Cocilijs demonstrari, alioquin dicturos omnes, eum conscientia imbecillitatis subterfugisse. Quibus omnibus sigillatim & copiose respon-

det

Scripta D. Coli & Iuelli aduersaria.

det Episcopus, non esse consentaneum, vt præscribat Colus quid aut quo ordine dicat: argumentum fuo iudicio & aptum & vtile delegisse: quæstiones primò leuiores mouisse, vt post ad alià dogmata veniretur: alia esse eiusmodi, ad quix probanda Conciliorum & Patrum autoritates quædam obtendi possint: hec que ab ipfo funt polita, suum momentum & in tractando vtilitatem, nullum tamen colorem probabilitatis habere, nullum Scriptorem classicum, nullum Concilium oecumenicum ab illis posse in medium produci. Nec difficilem aut morosum se præbet, quòd sciat Episcopum didacticum esse oportere. Quamuis autem docendo, firmamenta adducendo & perfuadendo omnibus prodesse studeat, & paratus sit cuiuis sidei fuz rationem reddere: tamen ipsorum potius erat aientem partem confirmare, quòd Negatina, vel ipfo in Collatione Westmonasteriensi teste, probari non possit. Solum hoc & in concione postulauit, & nunc iterum contendit, vt ad suam affirmantem sententia astruendam, vnum Scripturæ locum, vnum ex prioribus Concilijs aut priscis Doctoribus argumentum proferant. Negantes propositiones in Schola Christi & Christianorum recipi non esse obscuru, ijs præfertim qui legerat : Hoc Abraham non fecit: A principio non fuit sic: Nemo decessorum meorum hoc prophano vocabulo vti voluit: Sancti ante legem, Sancti in lege, Sancti sub gratia, omnes perficientes corpus Christi, in membris sunt constituti. At nemo se vniuersalem dici voluit. Sic Gregorius Episcopum Constantinopolitanum primas vendicantem, lib.4. epist. 80. & epist. 92. retudit. Itaq; pro more Schola, R.uj.

50

& iuxta Aristotelis præceptum, petit sibi vnam dari instantiam, vt loquuntur, vnum exemplum, vnam vel Scripture vel antiquitatis fententiam, vnde liqueat, posse istorum nouas Sanctiones defendi. Quamuis verò Colus per totum anni dimidium requifitus, nullam autorit item nominaret, sed tantum de vsucapione & diuturna possessione sua Ecclesia gloriaretur, cum tamen nullo bono jure in eam venerint, cum tãquam malæ fidei possessores alienum locum inuaserint, vt olim Pharifei qui in Mosis cathedra sederunt, vt olim Iudzi qui se Abrahæ filios iactitarunt, tamen Iuellus non abnuit, sed eius animo morem gerit, Gelasium, Theophilum Alexandrinum, Basilium, Hieronymum, Augustinum, Chrisost. Amb, Iustinianum Imperatorem citat, non vt Colus nuda Patrum nomina instar Pharmacopolarum qui sepe inanes pyxides oftentant, sed loca digito monstrat, ac verba ipsa ante conspectum constituit, quibus Missa priuata, Transubstantiationis, Primatus, aliorumq; errorum portenta refellit, & obiecta quadam aduersaria diluit. Atq; hæcab eo scripta sunt 29. Martij.

Euulgatum est postea breue & mutilatum quoddam responsum D. Coli, non quidem ad ipsum restà missum, sed ex diuersis exemplaribus hinc inde sparsis, & inter consederatos cam volitatibus, vnum tadem ad manus eius peruenit. Cui Rhapsodiæ cum nec per literas nec per nuntios aliud exemplar ab autore ipso extorquere posset, rogatu multorum honoratissimorum & amicoru permotus, & aduersarij importunitate adactus edito libro respondit: in illo Apocrypho Coli plus cholere & caloris esse quam mo-

destiæ

destiæ & soliditatis, fumum quendam offundi, non flammam emicare, nimis imperiose illum agere, nimis regaliter : qui nullum probatum Scriptorem adduxit, sed solummodo ceu Princeps quispiam adscribat, Teste meipso: alterius Termini ac temporis vsură illi necessariò concedendam, Ad exhibendum. Cumás regereret idem doctor se Catholicos esse, Ecclesia primogenitos filios, non mala fidei possessores, quòd illic centum annorum præscriptio valeat: replicat, iamdudum illos fua possessione depulsos ipsa æterna Dei veritate, quæ omnes errores & vanitates dispellit, vt olim Molis virga fictitios Magorum colubros deuorauit : & Pharifeos cathedram iniustè possedisse, fures & latrones à Christo dictos esse, eos à patre Diabolo oriundos, centum annorum'curriculum iure ciuili posse præscribere, sed non nisi bonum titulum habeat, vt ipsimet loquuntur, id est, in religione verbum Dei: in Theologia nullum tempus errori posse suffragari. Ipsa distinctio octava ex August. asseuerat, Veritate manifestata, cedat consuetudo veritati. Nemo confuetudinem rationi & veritati præponat, quia confuetudiné ratio & veritas semper excludit. Ex Gregorio docet, Si consuetudinem opponas, aduerté dum est quod Dominus dicit : Ego fum via, veritas & vita: non dicit Ego fum confuetudo. Et certe quæliber consuetudo quantumuis vetusta, quantumuis vulgata, veritati omninò est postponenda, Eadem Cyprianus, Si solus Christus audiendus est, non debemus attédere quid aliquis ante nos faciendum putarit, sed quid qui ante omnes est Christus prior fecerit. Neg; enim hominis consuctudine R.uij. fequi.

fequi debemus, sed veritatem Dei. &c. Cumq; iure cautum fit, Nullum tempus ræscribit Regi, cur non multò melius dici possit, Nullum tempus præscribit Deo? Quin & alia regula est in ipsorum lege percelebrata, Possessorem malæ sidei, nulla temporis longinquitate præscribere. Quoniam Dominus doctor adhuc hæsitauit, pergit porrò vsum communis linguæ in publico cœtu confirmare autoritate Augustini, qui sape ad populum Hipponensem & Aphricanum, Nücloquar latine vt omnes intelligant: Testimonio Basilij, Coiunctus sonus vironum, mulierum, paruulorum, tanquam fluctus ferientis littora in noftris ad Deű precibus excitatur: Pronunciato Chryfostomi sua atate, Non mireris si in sacris nostris populus cum Sacerdote colloquatur : Et Augustini iterum, Non est opus loquutione cum oramus, id est sonantibus verbis, nisi forte sicut Sacerdotes faciút significanda mentis sua causa, non vt Deus sed vt homines audiant : Suffragio Iustiniani, qui sacerdotes monet clara voce recitare, vt maiori deuotione audientium animi efferantur: Dicto ipfius Lyræ, Si populus intelligat rationem Sacerdotis, melius reducitur in Den, & maiori deuotione respondet, Amé. Caterum vt leo , sicuti Plinius tradidit , sæuum alioqui & formidabile animal, velo oculis obiecto, quocuq; volueris circumagi poterit : ita isti oculis simpliciorum obnubilatis & obcæcatis, seducunt & circumducunt pro ipforum libidine. Quid Christus? An populum sic docuit, ignorare, non legere, nihil intelligere, cùm scribit, Erratis, nescientes scripturas? Quid Origines, Tormétum est Diabolo, si quem videat legere scripturas,

turas, possidet enim omnes qui versantur in ignorantia. Quid Cyrillus: Pueri nostri legunt sacras literas,

& ex eo fiunt religiolissimi.

Conqueritur D. Doctor secu agi durius, Catholicos pati nullo iure posse. Cui Episcopus téporis Mariani alia faciem iracunda & terribilem, alios mores, nouam immanitatem obiecit: tum fasce & face sauitum este: nunc liberiori custodia, quasi cauea aut gyro includi solummodo, ne efferati recalcitrent, & in rebellionem erumpant: tum illud Cyrilli de Christo dictum, etiam de Christianis verè enutiari potuisse, Primum ligant, deinde causas in eum quærunt, prius captum habent quam accusatum: tum fine lege, ante capitalem sententiam, manus subditorum faculis & lucernis ambustas esse : tum contra ipsorum legem, Thomam Cramerum Archiepiscopu Cantuar. Romam ad comparendum infra octoginta dies, abiecta omni cunctatione, & vt aiunt, peremptorie citatum, cum tamen idem in carcere detineretur : tum catholicum fuisse, Nos legem habemus, & secuidum lege debet mori.

Sed quoniam omnia quæ vltrò citròq; dicta sunt, comodè hic inseri non possunt, a quia liber ipse prostat anglicè, suadeo vt lector eum consulat: vbi fallaces pontificiorum rationes a malè consutas conclusiones perspiciet: vbi ad tollendam veneni vim, multum salutaris theriacæ ex sacra scriptura admiscet: vbi ad Papismi propugnaculum demoliendum, arietes validissimè admouet: vbi D. Colum hortatur, vt quondam Hieronymum Augustinus, arripere seueritatem christianam, acanere Palinodiam: vbi dicit

S.j.

huic

huic, ficuti Arianis Hilari, Cedo aliud Euagelium, cedo alios doctores, alia Concilia. Dicit, vanam effe de annis mille & quingentis, quos magno hiatu, fed frustra iactant, fabulam: non annorum numero, sed argumentorum momento, non ex Chronologia fed ex Theologia, non Arithmetico calculo, sed rationu pondere agendu. Dicit ex medio iure, quod ipse profitetur, Que à principio male inchoata fuit institutio, temporis tractunon convalescit. Dicit ex Hierony. mo, Quæ absq testimonio scripturarum, quasi tradita ab Apostolis afferuntur, percutiuntur malleo verbi Dei. Dicit ex Augustino, Ne audiatur, hoc ego dico, hoc tu dicis, sed hæc dicit Dominus. Dicit ex Cypriano, Si ad diuinæ traditionis caput & originem reuertaris, cessat omnis error humanus. Dicit no verum esse quod vetus est, & populari adagio iactatum, Quomodocuq; eat aut erret fol, non potest mentiri horologium, sed contrà horologij error ex cursu solis deprehenditur & corrigitur . Acta sunt ista. Anno Domini. 1560. Maij. 18.

Responsum
Th. Hardingi
aduersus Iuelli prouocationem,

Adver sus hos articulos quos Episcopus, quasi veritatis tubicen liberè pro Concione velut proclamanit, Thomas Hardingus tandé Anglicè responsionem suam emittit, Anno Domini. 1564. Ille ille Hardingus, qui sub Edouardo Rege mirificè & magnisse protestatus est, Cocionatus est, iuratus est contra Papam: qui Tridentinos patres vt illiteratos Potificulos, Oxoniz pro Concione derisit: qui è suggestu vocem sonoram quasi tubz & campanæ Osnessi similem dari sibi optanit, vt supinis auribus surdoru.

Papi-

Papistarum insonare, & velut Stentor quidam contra Romanæ Ecclesiæ superstitiones pleno ore vociferari posset, vt omnes procul exaudiant : qui Purgatorij pictas flammas & papyraceos parietes farcastice nominauit:qui Romam sentinam Sodomicam, Missam massam Idololatria, & mysterium iniquitatum esse dixit. qui & domi in Collegio suo Nouo, non nouo more aut corrupte, sed Euangelice & pie Scriptura partes exposuit, & foris in celeberrimis conuentibus Dei verbum prædicare visus est, si non solidius, syncerius, & disertius quam alij: at gesticulatione, proie-&ione brachiorum, firmitate lacertoru, horrore verborum, grauitate vultus, ardore zeli, specie tenus longe vehementius: qui il ustrissimo duci Suffolciensi sacroru minister domesticus fuit : qui nobilissima eius filiæ Iane Graiæ fœlicis memoriæ, (pòst in Mariano dominatu martyrium paffæ) salutaria cosilia è diuino codice non raro suggessit : qui Pet . Martyrem Oxoniæ tantum non adorauit: qui non folum publicè eu legentem, sed etiam in ædib' Italicè concionanté audiuit: qui ex Italia reuersus, Francisco Guauarra viro optimo dixit, Margaritas ceu Mercator vndiq; cóquifiui, & ecce præstantissimam domi inueni, Pet.Martyrem, quo nihil habet Europa doctius: Ille inquam ille Hardingus, nouo hoc Papismi enthusiasmo derepente inflatus, quasi septem dierum spatio omnia doctorum, Cociliorum, Latinorum, Gracorum volumina peragraffet, ex hac Patrum lectione se mutatum profitetur, & alios conuertere vel potjus peruertere studuit, ipsumq; adeò Haddonű Collegij Magdalenésis Præfectű tentauit, sed nő perpulit. Hle ver-S.ij.

fa rerum vice, mox nouum Christum, nouum Euangelium, nouam legem, nouum contra Euangelicos anathema nunciat: Ille verbo & scripto quod dextra ædificat, mox finistra destruit : Ille Iuelli in ministerio focius, ipsum Collegam suum, Deuoniensem fuum, amicum & fratrem fuum, id est, alterum se virulento libro proscindit: eum, non Sacerdotem, ipse ijsdem sacris & eodem tempore & ab codem credo Ordinario initiatus: no Episcopum, cuius tamen canonicæ electioni in Capitulo Sarifburiensi ipse tum Præbendarius interfuit, & suum calculum addidisse fertur: non gradu, no ætate satis prouectum, ipse gradu baccalaureatus inferior, & atate non multo maior: breuiter non hominem facit, sed Goliam, Gigatem, Therfitem, scurrá: Euagelicos audaces, impios, indoctos, Lucianistas, sectarios, schismaticos, hæreticos, sacramentarios, Christi crucis, sacrificij, Ecclefiæ inimicos, Satanæsatellites, mostra, Ethnicos, publicanos, Turcas, Antichristos. In has tragicas vociferationes vbiq Hardingica dictio, in has ampullas, in hæc conuitia efferuescit. Hæc est nouæ Scholæ modestia & vrbanitas. Sic nouitius iste magistros fuos, Eckios, Cochlaos, Horantios, Hoforios, Surios pulchrè exprimit. Sic ex spiritu & aqua Papismi renatus, fic ad hoc fuillum volutabrum misere relapsus, contra Ecclesiam Dei, contra Euagelium Christi, cuius Minister fuit, blasphemias eructat, in libello nostram causam nouitatis arguit, nobis iniuriam, populo fucum facit, pro veteribus noua venditans, & pro nouis ea que funt vetustissima condenans. Cumq Episcopus hic coram Regia maiestate, religionis noftræ

stræ & Papisticæ diversitatem ostendisset, & cum D. Colo, vti iam diximus conflictatus fuisset, id indignè ferens Hardingus, non ita dudum auditor Petri Martyris, & Euangelij acerrimus & vocalis præco, latrat Missas priuatas, reales & naturales præsentias, & alia ciusmodi quibus illorum religio continetur, ante sexcentos annos post natum Christum, certum & expression habere testimonium antiquitatis: Iucllum verò qui contrà fic audacter protestatus erat publice, impudentem esle, infolentem, confidentem, gloriofum militem . Itaq; liber ille à multis emitur ac recipitur. Hardingus quasi alter Cæsar proclamans, veni, vidi, vici, cum suis triumphat, sed ante victoria: non enim quæ probabilia funt vera funt, & fæpè vetustas non est vetustas, sed mera nouitas. Patrem suu Abrahamum Pharifæi in ore habuerunt . Patres ia-Aquit Dioscorus in Concilio Chalcedonensi, Ego habeo testimonia sanctorum patrum : & Eutyches à progenitoribus fuis accepit & fic credidit, & in hac fide patrum baptizatus est & signatus, & citat scripta patrum Cyrilli, Athanafij: citant Ariani patrem Origenem: & Pelagiani patres Ambrosium, Hieronymum, Augustinum. Sed quantum tegmen falsitatis, inquit idem pater Augustinus? Et pater Origenes in Esaiam, Duplices habemus patres, & vna species est pessimorum patrum, siquidem antequam crederemus, Zabulus noster pater fuit.

Non dum ergo subscribit Iuellus, nó dum recantat, quod Harding' voluit & sperauit, sed pergit, núquam fortius, è scripturis, è patribus, è Concilijs, hominis fraudes & fallacias conuincere ac detegere, e-

S.iij.

uulga-

Replicatio Iuelli.

uulgata Refutatione, seu vtipse inscribit, Replicatione, An.millesimo, quingétesimo, sexagesimo quinto, Augusti sexto : ex qua perspicuii & testatii omnibus facit, veros & priscos patres ab eo corrumpi, detruncari, detorqueri : Amphilochios, Abdias, Leontios, Martiales, Metaphrastes, Hippolytos, Vincentios, Clementes, Cletos, Anacletos, Epistolas Decretales, supposititios Athanasios, fictos Basilios, somnia esse, vanitates, nouitates, visiones, verissimas imposturas: veritatem magnam esse & praualere, coniecturas & fictiones & hipotheses Categorice & solide nihil pro bare: paradoxa & contradictiones manifeste occurrere: ex dubijs firmam conclusionem non segui: lunaticos, agrotos, furiolos, forminas expirantes, vxoré Tertulliani, Serapionis puerum, Monachos in deserto, Missas Iacobi & Chrysostomi, Canones Conciliorum adulterinos, Homeri poesim, digressiones, sophismata, scommata, fanis viris non theologica argumenta, sed puerilia nugamenta videri.

commissi & Collati.

Tria verò mihi in his duobus scriptoribus præ cæteris adnotanda videntur. Etsi enim in multis pares dingus inter fe funt, & ambo doctrinæ & eloquentiæ gloria præcellentes; tamen funt hæc, in quibus alter ab altero internoscitur & vincitur. Hardingus aliquanto dicacior est & acerbior: noster suauis & salsus. Hardingus in producendis testibus parcior, in ipso verborum circuitu longior : noster in allegatione autoritatum denfus & vber, in oratione facilis ac festiuus. Hardingus quasi canis è Nilo lambitans, hîc degustat, illîc fugitat, hic fummis labris attingit, illic fe ingurgitat & immergit, leuia argumenta vellicat & morficat, grauia præterit

præterit plane dissimulans, & omninò cacos parit catulos: noster quasi robustus, & sciens venator illius omnia loca indagat, omnes autoritates excutit & perfequitur, in fingulis inhærens & infiftens, nec folum obiter quasi à limine salutans, & res tantum leuiter & fummatim consectans, sed voculas quasq; anxiè & diligenter ponderans, quid fit corpus, quid panis, quid Liturgia, quid Missa, quid Substatia, quid natura, quid Dei omnipotentia, quid Sacerdotium, quid Sacrificium, apud Patres quomodo accipiantur discutiens, & fuas locutiones quibus vsus est, non vno autaltero loco, sed varijs testimonijs asserens & defendens . Vt autem reliqua pretermittam, in articulo decimo quarto quam docte expendit locum illum Pseudo Athanafij de Christi Imagine, quid Imago sit ex Paulo, ex Apocalypfi, ex Bafilio, ex Augustino, ex Pachymero Dionysij paraphraste,interpretans? Rursus quam erudite illam Dulia & Latria distinctionem euertip

Qua dere, fine me quæso (Lector) aliquanto fusius dicere, quòd hac de causa popularis meus & col- Dulia enerualega Alanus Copus me adoriatur in sua Legenda plubea, seu in Miscellancis. Sic enim vastum illud Dialo-pum. gorum chaos, in quo tot boni autores taxantur, tot mali scriptores laudantur, tot vera historiæ reiiciuntur, tot vanæ fabulæ narrantur, dici potest non immerito. Quoniam vero libri illi omnibus ad manu non funt, quò ego nihil diffimulare fed candidè agere videar,& lector totam disputationem nostram melius intelligat, verba eius ascribă. Sic igitur in Dialogo quinto Critobulum suum obijcientem introducit. S.iiij.

Crita-

Diffinctions

de Latria &

tio aduerius Alanum CoCritobulus. At præter Caluinum & Germanos » meos, quidam etiam Anglus (vt Domestico te magis » prema testimonio) tuus, Latine, Grace, & Hebraice » &c. Laurentius Humfredus hoc Dulia & Latria dif-» crimen, cui vos tatum tribuitis, vt ex ignoratione lin-» guarum profectum, quibusdam quasi sibilis explodit. ») Namlibro de interpretatione linguarum edito, vbi » concionatores vestros elingues, & illiteratos meritò ir-" ridet, Monachos & Theologos vestros, ac inter cos >> Thomam Aquinatem (quem ironice appellat mag-" num illum Theologum doctorem, fed neg Grace » doctum nec Latine) in factis literis interpretandis, » quòd Greci sermonis essent rudes, turpiter se dedisse » arguit, inter cætera indignabundus in hæc verba e-» rumpit : Hinc friuolæ tot, ac tam variæ Scholastico-» rum distinctiones subnata funt, Benedico tibi ac te: » Dulia & Latria: quas absurdas differentias, nec inue-» nissent vnquam, néc inuentas adeò pertinaciter tuta-» ti fuissent, si linguas vel summis digitis attigissent. Vi-» des igitur ignorantiam peperisse tritam illam Duliæ » & Latriæ distinctionem.

Quibus statim apud eum Irenæus nomine, sed re

y vera non satis pacificè respodet. Frenæus. Quòd ve
rò popularis meus in scholasticos scriptores stili sui

mucronem exacuerit, eos salibus amarulentis pu
pugerit, in hoc potes eum Euangelicæ istius scholæ

discipulum agnoscere. Et mox: sed de scriptoribus

Scholasticis nunc non est disputadi locus. Ad distin
ctionem igitur illam Duliæ & Latriæ accedo: quam,

cur iste, Scholasticos quòd essent linguarum imperiti
inuenisse

inuenisse scribat, ipse viderit. Sit ille Latine & Græce >> doctissimus (quam laudem, quoniam in vtriusq; lin-" guæ studio, omne ferè tempus etatis videtur cosump-" fife, ei nec detraho nec inuideo) non tamen opinor " tantum fibi arrogabit, quin Græcarum literarum fci-" entiam ipsis Græcis concedat, & eos hîcsibi præponi" non ægre ferat. Huic igitur oppono Græcos Nicenæ" huius, de qua iam multa diximus, Synodi, doctiffi-" mos patres,&c.

Multa enim ibi dicuntur, quæ ab ipso melius peti Divisio. possunt: quæ primum suis ponderibus examinemus, vt post liquidius constet, vtra sententia sit verior.

Dum Latriam Deo, & Sanctis Duliam, & D. Prima pars Virgini Hyperduliam tribuunt, iniquissima partitio- Cultus Diuo ne dupliciter errant, tum quod maius est Diuis con- rum Confucedentes, tum honorem qui foli Deo competit, in creaturas & homines vana distinctione vocabulorum stultè impendentes. Agedum verò, quis nouus Grãmaticus eam primus inuexit? qua autoritate, qua regula, quo exemplo, qua ratione motus ? Sed de Grãmatica posterius, nunc Theologos ipsius loquentes audiamus.

Venerabilis Beda noster contra nos producitur: Ad obiecta. quod extare fateornon folumineo Lucæ Euangelistæloco qui ab ipso citatur, verumetiam in Matthæu, Beda. capite quarto. At quomodo Sanctis patrocinatur? quomodo aduerfarior i causam adiquat ? Non enim Beda inter Deű & Diuos, sed inter Deű & homines distinguit, quo pacto Latria Deo soli debeam, deindè ctia Dulia per charitaté nobis inuicem seruire posimus.

T.j.

fimus . Hæc seruiens charitas mutua, inter homines vltrò citròq; commeans, non est cultus mortuorum: & illa cultrix Sanctoru feruitus, cui homines isti mancipătur, ab eo plane impugnatur, cum foli Diuinitatis cultui debitam, & nulli creaturæ participandam afferit: cum Idololatras nuncupateos, qui vota, preces, & facrificia vni Deo non faciunt. Præterea Duliam non folum ad homines pertinere, sed Deo & cuilibet natura & creatura communem esse servitutem judi-

cat, quod ifti non agnoscunt,

Id tamen istis inuitis, Augustinus clarissime ostendet, si librum primum de Trinitate & caput sextum legere velint. Ex quo Beda hic omnia sua ad verbum transtulit, ibiq; probat manifeste spiritum sanctum Deű esse, quòd Paulus dicat illi nos seruire, illius nos templa esse, & quòd eos qui coluerunt & servierunt creatura potius quam creatori, in Epistola ad Rom. detestetur, vbi Latria creaturæ datur. Producitur seaindò etiam Augustinus, qui tamen in libro de quátitate Anima, de vera religione, in Enchiridio, de Ciuitate Dei, & paffim alibi validis & pluribus argumentis huic Sanctorum cultui, & mortuorum inuocationi aduerfatur. Quomodo autem ille locus contra faustum Manichæum illorum figmentum quicquam subleuaret, qui nec Duliam soli homini deputatam ait, nec vípiam de Sanctorum Dulia loquitur? Certe Dei Ciuitas, quam libro decimo, capitè primo descripsit, hanc Duliam Sanctorum neutiquam probat, licet suo more affirmet Latriam cultum divinum appellari, nec tamen semper vt ipsemet confitetur. Quomodocunq; autem nominetur, aut ab interpre-

Augustinus.

te reddatur, concludit omné cultum religiosum non nisi Deo deberi: & Latriam etiam in Scriptura aliter reperiri, in libro locutionis de Genesi non obscurè fignificauit. Caterum nechic pater, nechuius Epitomastes Beda in his locis Sanctorum mortuorum cultum aut venerationem stabiliunt Prodit tertio Basi- Basilius, lius ad Amphilochium capite decimo octavo, Latria in spiritu & veritate beatæ Trinitati ab Orthodoxis attribui, Sanctis Imaginibus adorationem, exofculationem, honorem. De voce Duliæ nullum verbu hîc audimus, nisi fortè quadam circuitione & notatione: & Autor nescio quis nuper repertus, qui non extat Latine vel Græcè in codice impresso, adducitur. Post multos demum annos Basilio mortuo, in Nicena Pseudosynodo aliquot eius libri capitula infarciuntur, vbi hoc folum afferitur de Latria, quod à nobis non negatur, eam scilicet diuinæ nature secundum fidem nostram propriè conuenire, ad creaturas minimè extendi, ne lignum, ne creaturas videamur colere:vbi illud tamé nec piè nec caute satis dicitur, Imaginis honorem in Prototypum redundare,& cultum imagini delatum ad primogenium trasire. Non enim Deus, non Christus, non diua Maria, non Angeli, no fancti viri, quorum illud Concilium meminit, quoru Imagines in templis, in parietibus, in tabulis collocandas decreuit, verè honorantur, si verbum Domini eum honorem non probat, si non ad prototypu honor indè redit, sed ad Ecclesiam scandalum & ad populum Dei Idololatriæ periculum, si ipsi hoc modo colinolunt, si Deus iranis reijcit: Quis requisiuit ista de manibus vestris? frustra me colunt docentes do-T.ij.

ctrinas & mandata hominum. An non cum in honorifico & fublimi loco, in domo Dei, in templo collocantur, ipla similitudine animatorum membroru atq; fensuum, quamuis sensu & anima careat, afficiunt infirmos animos, vt viuere, vt spirare, vt sentire videatur? Testis est in Epistola quadragesima nona Augustinus: Testis comunis error & stupiditas multorum, qui Christum è sepulchro surgere in festo Paschali, in altari ambulare, manus mouere, oculos huc illuc torquere existimarunt. Testis est rursus idem Augustinus in Pfal.centesimum decimum tertium Ducit & affectu quodam infirmo rapit corda mortalium formæ similitudo, & membrorum imitata copago. Rursus, Quis adorat vel orat intuens simulachrum, vt ab co se exaudiri puter, acab eo sibi præstari quod desyderat, speret Rursus, Plus valent simulachra ad curuandam infælicem animam, quòd os habent, oculos habent, aures habent, nares habent, manus habent, pedes habent, quam ad corrigendam, quod non loquatur. &c. Nec Deus viuus & verus per mortuas & fictas imagines, vnquam coli voluit aut honorari, nec Sancti per simulachra adorari. Testis hîc quoq; ibidé Augustinus, Nunquid eis supplicamus quia per ea supplicamus Deo: Illa causa maxima est impietatis infanx: Additá; húc esse pratextű eorum, qui sibi Purgatioris religionis esse videntur, Nec simulachrum, nec damonium colo, sed per effigiem corporalem eius rei signum intucor quam colere debeo. Verum hanc धिरु विश्व प्रसंद्य Carolus Magnus in suo rescripto de imaginibus contra hanc Synodum satis confuta-Tho. Aquinas. uit, ideoq; eadem opera Thomam etiam Aquinatem

affer-

affertorem eiusdem sententiæ, qui dicit (vt etiam Bafilius Magnus, & Damascenus) ad imaginem & exeplar parem honorem referri, & honorem imaginis ad prototypum peruenire. Sed à Thoma dissentiunt Holcot cotra Henricus de Gandauo, Durandus, Ioannes de Gui- Thomam. uerra, Petrus de Aquila, & Robertus Holcot, moraliffimus profesfor ab istis dictus, in librum Sapientie, lectione centelima quinquagelima octaua: qui licet in vtramq; partem more suo disputet, tamen expresfis verbis, & tribus autquatuor rationibus, Thomæ sententia ex professo labefactat, no eundem honore debere imagini & illi cuius est imago: Primò, quia Latria est honor foli Deo debitus, sed nulla imago est Deus, ergo nulli imagini debetur talis honor: Secũdò, Si idem honor imagini Christi & Christo debetur, etiam lapidi & Christo deberetur, & consequenter Christo & creatura, quod non est credendum: Tertiò, Qui adorat aliquid honore Latriz, cofitetur illud esse Deum, ergo si aliquis posset licitè adorare Dei imaginem cultu Latriæ, posset similiter confiteri & licitè protestari, aliud à Deo esse Deum: Quartò, Vera adoratio est in spiritu & deuotione & amore summo, at istam nullo modo debemus in aliquam creaturam dirigere. Ex quibus omnibus positis infertur conclusio: Nec video pro nune bene esse dictum, quòd eodem honore honoratur imago & Deus cuius est imago.

Quare cum & autoritas moneat, & ratio suadeat, illam partem Decreti Nicæni ex subdititio Basilio, Damasceno, Aquinate comprobati, vires & firmitatem non habere, de ipso Concilio paulò copiosius

T.iij.

dicere

G Haddoni defensio & Nic. Pfeudofynodi descriptio,contra Osorium.

dicere aggrediamur, eoq; magis, quòd Hieronymus Oforius, Gualterum Haddonum nostrum huius Synodi autoritate premit, & imagines miraculo, ex perfonato Athanasio in hanc scenam Nicænam protra-20,8 Constantini somnio astruit. Quorum ergo auspicijs hoc Concilium celebratum est? quid sancitum

Quis couocat?

est ? qua noua opinio constabilita quando ? quomodo: & quamobrem? Nam & personarum, & temporis, & rei ipfius, & modi, & caufarum examen neceffarium est. Indictum est Concilium Irenes & Constantini decreto, qui Nicæam Episcopos conuocarunt, vbi Adrianus Pontifex Romanus non præfidet non se generalem aut vniuersalem Monarcham, sed feruum feruorum, & Imperatores Dominos suos piiffimos & fereniffimos vocitat. Atqualis Irene ? Mulier furiosa, superstitiosa, in cæde & sanguine bacchas: quæ filium suum Constantinum oculis, imperio, vita priuauit: quæ Aftrologis nimium credendo, regni vires & opes exhausit: qua regnante Nicephorus & Alexius iniustissime exceeantur, multis lingue praciduntur, Sol horum scelerum spectator obtenebrescit, & ad dies septemdecim radios suos amittit. Qualis tandem filius? Mali corui malum ouum. Constantinus parum constans adolescens, qui Leonis Copronymi patris sui in damnandis Iconolatris zelum non sequitus, matris cæco affectui obtemperat, quam post ab Imperio remouet, & rurfus constitutionem suam imaginariam abrogat, vti Platina in vita Adriani primi scriptum reliquit. Hancforminam, hunc puerum quis instigauit imagines, quas Leo deleuit, restituere? Quis, nisi Dauus totius orbis perturbator Papa A-

Quis Dauus instigas. T

drianus

drianus, epistola scilicet ad eos transmissa: & alter ver fipellis Episcopus Paulus Cyprius iam delirans, qui Leone imperante profitetur apertè, Imagines no esse adorandas? Irene suffecta mutatur, morbo excruciatus & lecto affixus, vitæ monasticæ se deuouet & addîcit vt fordes eluat, creditq; fe non posse bona conscientia suo ministerio defungi, credit Ecclesia totam esse excommunicatam, & nisi Irene & Constantinus vniuerfali Synodo errorem illum corrigant, & Imaginibus locum & honorem suum reddant, nec ipsos, nec se, nec patritios Constantinopolitanos posse salutem confequi. Ita muliebris superstitio, & iuuenilis inscitia, & vilis Apostatæ febrile deliramentum, & Pontificis vana doctrina & suasio, imaginum vsum & cultum prudenter abolitum, inconsiderate & impiè reuocarunt. At quid trecenti patres & plures hoc Quid decermodo ab istis congregati stamunt? Non solum Du- nitur? liam fanctis, sed & Latriam exhibent, suam distinctionem incauti & imprudentes irritam faciunt. Latria Latria Imagiest imagines in templis prostituere, colere, adorare : rum. Latria est Sactos Mediatores facere, Sanctos inuocare, Sanctos hoc privilegio donare, quòd inspectores fint cordium, quòd mortui preces nostras audiant, quòd pro nobis possint intercedere, quòd querelas nostras & internos clamores ad Dei aures perferant. Sub id tempus hoc modo illum magnum Pirminiū precibus solicitament:

Sanctificet nostram fanctus Priminius escam, Dextera Priminy benedicat pocula nostra.

Alias Pirmi-

Hac mensa consecratio papistica, tum ferè recep-T.mj.

ta est. Latria est, quam Petro & Paulo tribuit Apostolicus ille Papa in suis ad Imperatores literis, Hij regni vestri propugnatores erunt, cunctas nationes pedibus vestris subijcient, vt quocung ire perrexeritis, victores vos declarent. Latria est, quam alij Episcopi orientales & occidentales pro sanctis contra Deum euomunt, & ex Scripturis perperam contortis violeter extorquent, quod ex ipforum verbis in Concilio prolatis, si quis omma in vnum conferat, facile intelligi poterit. Tharassius Patriarcha generalis ex laico repente declaratus Episcopus, inquit, has sacras & veneradas imagines defyderio quodam adoro. Enthymius Sardensis, Ex toto corde cum debito honore, & ample & ibili adoratione suscipio. Elias Cretensis, Nunquam sepono sed perfecte veneror. Stauratius Chalcedonensis, Recipio, amplector, & veluti arrabonem salutis mez honoro. Constantius Episcopus Constantiensis, sed vir inconstans, Ego Imaginibus cultum honoris exhibebo eundem qui debetur viuificæ Trinitati,& si quis nolit idem facere, eum anathematizo vt Marcionem, vt Manichæum. Petrus Nicomediensis, Recipio, adoro, & id perpetuò docebo. Et duo illi Petri, Romanæ Ecclesiæ & Papæ legati, Qui ita non confitentur, eos statuimus anathemati fubijciendos. Synodica epistola Theodori Hierosolymorum Patriarchæ, Seruator noster Christus fontes salutares, Sanctorum reliquias nobis reliquit, multis modis beneficia in debiles fundentes, viguento redolentis fuauitatis scaturientes. Denig; tota Synodus vno consensu, vno spiritu omnia subuertit, quæ vel ipfi in distinctione Latriæ & Duliæ finxerunt, vel Copus

Copus noster effutijt, vel alij imaginati sunt. No sunt dua adorationes, sed vna adoratio imaginis & primi exeplaris. Vbi nunc distinctio bipertita, cum simplex sit, & vniusmodi adoratio & repræsentati & repræsentantis, imaginis & eius quod imaginantur, rei absentis & petsonæ præsentis : His ita conclusis canitur, so triumphe, canitur, sixosa contentio inter nos sedata est, Oriens, Occidens, Septentrio, Meridies vnum concordiæ iugum suscipiunt, nouo Constatino, nouæ Helenæ a terna memoria, Patriarchis multi anni. & c. Qui hæc dicunt de Sanctis, de imaginibus Sactorum, an solum Duliam vrgent: an secum ipsi non a pugnant: Annon verba solum venantur: an non planè nugantur:

Hocautem magnificum dogma, tam diuina, tam
heroica, tam honorifica de Diuis existimatio, quado Quandor
tandem cocepta est. Cùm mysterium iniquitatis copit operari Satanas, cùm seditionis & Apostasia semen satum est, cùm silius perditionis innotuit, cùm
errores crassi de primatu, de Purgatorio, de Sanctorum inuocatione & adoratione inualuerunt, nempè
circiter annos octingetos. Quomodo? Vi & fraude: Quomodo?

Quia populus Constantinopolitanus iniquo ferens animo suos doctos non admitti, no audiri, armis spoliatus in exilium mittitur, quò liberius in vrbe Regina Idolomanica suo Papistico genio indulgeret: Quia omnibus proscriptis, alij qui paulò antè contra-

uenerant, mutare cogebantur vocem suam & sententiam.

Sed enim quæ causæ sie impulerunt, quæ rationes Que rationes? sie mouerunt, vel Synodum ita sentire vel alios ita

V.j.

con-

cosentire : Accipite primum Hadriani Papalia & fesquipedalia argumenta: fabulam de Lepra Constantini magni restituti precibus Siluestri, quam tamen Platina cenfet effe commentitiam, & caufain erroris ostendit, Constatinum, non illum magnum, sed huius Constantini antecessorem Elephantiasi correptum, vndè inquit nata est illa de lepra Magni Constantini vana opinio ob similimdinem nominis. Sie porrò pergut argumentari & métiri. Iacobus in fummitate virgæ adorauit : Israeliticus populus ænei ferpentis inspectione servatus est, & nos Christi & Sanctorum figuras contemplantes seruari dubitamuse Pfal, 4. Signatum est fuper nos lumen vultus tui Domine. Pfal. 25 . Domine dilexi decorem domus tuz. & locum tabernaculi gloriæ tuæ.26. Exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram . 95. Confessio & pulchritudo coram eo. Quibus illa simillima funt Theodori, Pfal. 15. Sanctis in terra illius mirifica fecit, omnes voluntates eius in ipsis.Psal.66.Mirabilis Deus in Sanctis suis : quod ridiculose & pueriliter dictum, ait Carolus. Et illa Ioannis Orientalis non funt dissimilia, Vidi Dominum facie ad faciem, & faluata est anima mea. Creauit Deus hominem ad imaginem suam, ergo imagines habédæ & colendæ funt. Et quia omnis corum religio aspectabilis est & confpicua, ad visibile hoc Ecclesiæ suæ theatrum erigendum etiam illud corrogarunt: Nemo accendit lucernam & ponit eam fub modio. Præterca illa argumentorum monstra, visiones, somnia, miracula, quibus fi Alanus Copus fidem adhibere velit, ne ille erithomo superstitiole credulus. Quid enim? adeò ne simplex

plex erit quisquam, vt verum credat quod in notho Sermone Athanasij narratur de imagine Christi, qua reliquerat Christianus, lancea transfixa, ex qua sanguinis & aquæriuuli emanarint, vnde subitò ludæi ad fidem Christianam couersi sint: An credet, quòd etiam in illa Synodo refertur, hunc magnum doctorem, cui ab immortalitate nomen est, vnquam dixisse, Martyrum ossa morbos fugare, infirmis medicari, cacis vifum impartire lepras emundare, tentationes & mœrores soluere ? & credet in ipsis offibus Christum habitare: An credet dæmonem Monacho dixisse, se eu missum facturum, si non amplius Marie imaginem a- Athanasius. doraret: Aut alium Eremitam illius virginis imagini candelam accendisse, & peregrè proficiscenté ei mandaffe, vrad reditum víq; illam inextinctam servaret, camá; fic executa effe ficuti præceperat, licet ille post menses plures reuersus fuerit? Aut credet imaginem causam fuisse castitatis, & vt fœmina ab adulterio recederet? De quo etiam ibidem Nicephorus Episcopus Dyrrachiensis: Mirabilis imago & digna valde nimis, quoniam potuit mulierem eruere de abominabilis ludibrij operatione ? Aut existimabit Theodosium satis expergefactum fuisse, cùm ad hanc Ido-Iolatriam astruendam, in eadem Synodo Archidiaconi sui somnium referret: Vides Alane arguméti tui debilitatem, Synodi tux fatuitatem, distinctionis tux infirmitatem:vides distinctionem facili impulsu imò sponte sua corruere, non esse necessum loquendo distinguere, quod isti patres coledo non separant, Duliam iam esse Latriam, & rursus Latriam esse, Duliam. Diuis comunicari quod Deo proprium est, nec Be-V.ij.

dam, nec Augustinum, nec illa suppositi Basilij verba, Sanctorii cultum aut seruitute satis confirmare, licet Deo fuam Latria vindicent, licet de imaginu adoratione Synodus corruptissimè censeat. Sed quid istis immoror! Satis decrett hoc Nicanti refutatum est, cum patres hui? Im eratoris imagines tolledas curarint, & ipse hic Costantinus postea hæc sua acta resciderit, & Carolus magnus scripto publico reprehéderit, & Costantinopolitana Synodus, & Fracofordiana & Mogűtina diuerfa conftituerit, & huius fentétiæ autores & fautores non fatis fælicem exitum cofequuti fuerint. Itaq; nunc liceat mihi Augustini illis verbis vti contra istos Deastrorű cultores & seruos. quæ ille libro decimo fexto, capite decimo, contra Faustum & eiusmodi Manichæos protulit, Vester error Paganismo similis est, quadoquidem nec Christum colitis, sed Christi nomine nescio quid, quod vobis mentiendo finxistis, & Deos vel in isto conspicuo cœlo visibiles vel alios innumerabiles commentitios adoratis

Secunda pars, de Latria & Dulia vera sen tentia.

Discussis istis obiectionum nubeculis, inquiramus deinceps, quæ sententia sit veritari propior: rectené an secus excogitata ab istis sit hec Latrie Dulie distinctio. Etenim dum nos velut seruos & mancipia in Sanctorum obsequium addici volunt vt Sanctis Duliam exhibeamus, quid aliud à nobis quàm
grauissimam seruitutem, humillimam subiectionem
erga homines exigunt: Nam Dulia græcè acerba &
dura est seruitus, vt Abodah apud Hebræos, apud
quos inter Shereth & Abad, id est, inter ministrare
& seruire, hæc est differentia, quòd illud prius ministerium

sterium sit liberorum, seruorum posterius. Gen. 9. Cham erit seruus seruorum fratribus suis, qui titulus nunc non Seruilis est, sed papalis, & hec Domini maledictio à Papa in opimam benedictionem vertitur. Papa Seruus. Exod.2.gemuisse legimus Israelitas, ac propter seruitutem suspirasse. Esaias. 14.vaticinatur populum ab onere, tributo, dolore & seruitute dura immunitaté & requiem consequiturum : quæ grauissima seruitus à septuaginta Dulia conuertitur. Hieronymus reddit Idololatram in epistola ad Ephes.cap.5. Idolis seruientem. Augustinus de Ciuitate Dei libro decimo, Duliam notat esse, quâ quis sui iuris non est, sed planè feruit alteri. Hefychius admonet, Pholoxenum Muficum propterea Dulona cognominatum, & ciuitatem quandam Dulon, valde scilicet oneribus seruilibus oppressam, & diem captiuitatis appellari apud Poetas diem Dulion. Et Graci inter Latriam & Duliam hoc folum discrimen statuunt, quòd alterum sit propter mercedem operam locare, alterum planè seruiliter & gratis fine pretio aut præmio vllo feruire. Eustathi' in suis Parecbolis in Homeri Iliada refert Latron mercedem vocari apud veteres, & Latrin apud Aristophanem mercenarium. Et Suidas Latriam fic definit, effe Duliam & seruitutem propter mercedem. Rectè itaq; isti homines Duliam sibi sumunt, quandoquidem & duriter & gratis seruiunt. Vt enim à Sanctis non sunt conducti, ita necà Deo, necab ipfis quorum servi esse volunt, vllum salarium, vllum stipendium accipient. Ad hæc, Duliam & Latriam fæpè confundi & synonyma esse, quis est mediocriter do-&us, qui nesciat: Cultus enim & quidem diuinus,& V.iij. contrà

contrà omnis seruitus humana, vtraq; voce denotatur. Deutero. vicesimo octavo: Quia nó seruissti Deo tuo, idcirco inimicis tuis seruies. Vbi Latria & de Deo & de hominibus dicitur. Et vt Moyses Deutero. tricesimo quarto nominatur seruus Iehouz, ita Paulus fe Christi Dulon & seruum vocat : Idem Paulus qui se Dulon esse dixit, in codem capite primo ad Rom. suam Deo Latriam profitetur : vbi Occumenius, λατρεύω δίομ δελεύω. Cæterű vt hæc clariora funt, quam vt dissimulari possint, & sirmiora quam vt refelli valeant,& notiora quam vt negari debeant, ita illud potius nobis agendum, vt probemus hanc siuè Latria, fiue Duliamsemper Deo, nunquam Sanctis mortuis accommodari. Deutero. decimo: Dominú Deú tuú timebis & ipsi seruies. Quam emphasim Matthæus Euangelista capite quarto sic expressit: Dominu Deum tuum adorabis, & Ipsi soli servies, articulum illum Hebraicum Ipsum per solum reddens. Contra Duliam Sanctorum aut Diuorum Exod.vicesimo clamat Dominus, Non prosternes te illis, nec coles eos. Et Deutero. vndecimo, vultvt Dominum toto corde nostro, & tota anima nostra colamus & diligamus. Vult Luc.primo, ve liberati de manibus inimicorum nostrorum, benedicto Deo Israelis omnibus diebus vitæ nostræ in sanctitate & justitia serujamus. Non vult Ifraelitas Deum colere & Baal, id est vllum alium sponsum seu maritum eligere, aut vllum alium Dominum habere : nam hoc modo colere Elias dicit esse daudicare. Gentes quæ Deum timuerunt, & fimul Deos suos colucrunt, in libro Regum obiurgantur: & qui iurat per Dominum & per Melchom apud Sephoniam

phoniam excinduntur. Qui Deum folum nominat, & ipsum & illum emphatice exprimit, & totum cor & animam, & omnes dies vitæ nostræ, & omne genus feruitutis & cultus,omnem Latriam & Duliam à nobis requirit, & ceteras creaturas ab hoc honore excludit, & omnem in vtramo partem claudicatione prohibet, queso quem tandem cultum, aut cuiusmodi feruitutem Diuis reliquam fecit ? Internum cultu vos illis, nisi immodice Niceni esse velitis, negatis: externum quia fine interno nihil est, & quia eum mortui non petunt, & quia Scriptura non dat ipfis Angelis, nos illis non concedimus. Quem enim honorem illis deberi contendis? Si templa condi, fi facra fieri, fi facrificia illis constitui volueris, Augustinus lib.de ciuitate Dei octavo, capite vicesimo septimo non permittet. Aram illis extrues? idem no probabit, de verbis Domini fecundum Math. Sermone fexto, cum ait: Nemo mihi dicat, non est numen, non est Deus. &c.pro qua re isti Idololatra habeant, Ara testatur. Si incuruationem, genu flexionem, adorationem coram Imagine postules, non affentietur Dominus, qui hoc modo fummam venerationem fignificauit, cum dixit, septem millia vironum esse relicta, qui Baali genu no euruauerunt : nec hoc vnquam Sancti expetiuerunt, non Petrus à Cornelio, non Paulus à Gentibus, non Angelus à D. Ioanne, sed omnes veruerunt : Solus Saran inuentus est, qui audebat hanc prostrationem flagitare, Omnia hec tibi dabo, fi prostratus adorauerisme. De ciuili honore & reuerentia erga viuos & fuperiores Dominos non loquimur. Quid?ivrabis né in illoru nomine: Non annuet Dominus, Deutero. V.iiij. decimo:

decimo: Adhære ei, & iura per nomen eius. Et apud Iere.quarto, Iurabis, viuit Dominus. Si imagines Santorum autreliquias honorare desideres, reclamabūt
Origines, contra Celsum lib.quarto, & Clemens Alexandrinus, & Lactantius: Nec fieri potest vt quis &
Deum & simulachrum colat, aut vt vbi simulachrum
est, ibi sit religio. Si inuocados putes, dicet Dominus,
Inuoca me.

Iam verò vt Latriam ad humana seruitia & vulgaria ministeria transferri, & hanc distinctionem inualidam & ineptam effe appareat, Graci ipfi, non Greca, sed bona fide dicent testimonium. Cur enim non animaduertut in Leuitico opus seruile Latreuton vocari. Cur non vident Phocilidem habere, tempori λατρεύερ, pro co quod est apud Paulum δελεύειρ,id est tempori seruire ? Sopholem in Aiace Latriam pro Dulia vsurpare: Zenophontem Atticam illam Apem, in Pædia Cyri vtrumq; verbum pro eodem ponere? Aristotelem in Politicis Latrin famulam, & Iobum mendicam sic appellare? Eustathium in Homer. & Iulium Polluce in titulo De seruis & Dominis, & Cœlium Rhodiginű inter famulos Latrias recensere, dű in diversis nationibus servos alijs atq; alijs nominibus donatos producunt: apud Cretenses, Clarotas: apud Athenienses, Thetas: apud Lacedæmonios, Heilotas: apud Marreandynos, Doryphoros: apud Sicyonios, Corynephoros: apud Thessalos Penestas: apud Argiuos, Gymnetas: alibi Achos: alibi Sindronas: vbiq; Dulos, vbiq Latrias. Et hi omnes facri, prophani, Theologi, Philosophi, Poeta, Grammatici, vel Græce doctiffimi, vel Græci fuerunt, hac sane in re mi

Cope,

C

Cope, & in verborum notationibus & distinctionibus, cum illo tuo Thoma Aquinate, & cum nostro etiam incomparabili Beda comparandi: quantumuis Beda. istum venerabilem, & trium linguarum peritia insignem, quantumuis monachum non contemnendum prædices: quatumuis ille alter Diuus, summus & An. Aquinas. gelicus Doctor, in omni disciplinarum genere singularis, in Theologia vir plane Diuinus, à te & tuis habeatur, quem scilicet omnes verè & solide doctivenerantur, quem Græcia etiam ipsa admiratur, qui nó voculas confectatur vt nos, aut vndè verba ducta fint curiofius inquirit, sed in res cognitione dignissimas omne studium & operam contulit, qui maxima & divina monumenta conscripsit. Quantumuis enim istis laudibus ad aftra víq; imò supra omnes sphæras, omnia fydera, & omnes coelos efferas, nunquam tamen hanc diftinctioné esse veram, & Gramaticam, & Theologicam nobis probaueris, sed vanam esse, & ex inscitia linguaru subnata, & superstitiones, & Idolomanias, & Ctismolatrias, & Hylolatrias fouere, fine causa, sine ratione, fine iudicio, fine autoritate defendi, quiuis iam nisi in ipso Sole caligare malit, facile perspexerit. Quòd auté interpretationi Thome, qui Asotiam luxuria, & luxuria proprie libidinis esse dixit, no subscripscrim, ne mireris, cum & ille Augustinű suű reijciat, cum à veritate aberret, cum à patribus, cum à seipso alicubi diffentiat, cum sæpe labatur, cum non semel Paulum variè & tamen non verè, sed ridiculè & fubfrigide exponat, cum interdum interpretationum quadrigam in vnum locum inuehat, quarum tamen nulla conueniat: quem nos legimus quidem, sed no X.j.

vt vos in Schola, vt Christi Euangelium, vt Apostolorum Epistolas. De illo sic iudicamus ve olim Erasmus, planè dignum fuisse, cui linguarum quoq; peritia reliquaq; bonarum literarum fupellex contingeret: de quo etiam ille alibi, non insector Thomam, sed plane miseret me illorum qui nihil aliud discunt, & mihi minus displiceo, qui non perinde multum ætatis in huiusmodi scriptoribus consumpserim. De Latria verò quod dixit, habet suos qui contradicant. Quod ad te attinet, fi hac densa tot clarissimoru scriptorum, Hebraice, Græce & Latine eruditissimorum nube nihil moueris, ad Iuelli tractationem Anglica de Adoratione te remitto: ad cuius historia me nunc refero, interim tibi & tuis impense optans & cœli & foli & animi mutationem, vt relica Sanctorum Duliâ, debita Latriâ in verbo præscripta castè & religiose Deum folum colatis & introcetis, quò à Deo cum Sanctis venerabilibus conseruis nostris, cum omnibus fidelibus coronemini in beato, & glorioso, & æterno Sanctorum Collegio, ficut verè dicitur, Omnis qui inuocauerit nomen Domini saluus erit. Ex hac prima Episcopi nostri cum Hardingo conflictatione, & ex his omnibus quæ dicta funt elucere possit, quantus fuerit in examinandis controuerfijs & profligandis hærefibus nostri temporis Epiphanius:adeoq; fuit in eo opere vigilans & solers, vt omnia quasi ad calculum reuocans, aduerfarij fui errores in vnum congesserit, & ducentos quinquaginta quinq collegerit: Non vt ille Laurentius Surius Carthusianus, qui in præfatione in Nauderum, vndecim millia medaciorum in Ioannis Sleidani Comentario reperit, **failicet**

scilicet nodum in scirpo quærens, bonum malum, & lucem tenebras appellans, sed omnia iusta trutina expendés. Itaq; in hoc congressu recessit arpalos, pugnando nonnihil fatigatus, sed nullo hostis mucrone vulneratus: Magnum opus, magnus liber, eruditione & pietate magna refertus. Qui post hanc veritatem aliud quarit, mendacium quarit non veritatem. Hac est fides & professio Catholica, quam Apostoli tradiderunt, Martyres roborauerunt, & fideles hucusq; custodiunt. Hactenus Replicatio contra Hardingi responsionem à nobis breuiter explicata est.

Pergentem ad alia hîc quasi manu iniecta re- Argumentoru N. Sanderi de trahit noster Sanderus, qui in sua visibili Monarchia Primaru con-Hardingi librum ad sydera vsq; tollit, Iuelli respon- tra Iuellum fum vt non fatis elimatii & perfectum eleuat & abijcit. Multa enim, inquit, in medium protulit Hardingus ex Cypriano, Athanasio, Augustino, Hieronymo alijíq; patribus, & librum doctiffimum Anglico idiomate conscribens docuit inter catera, Damasum Pontificem Romanum ab Ambrofio in Commentarijs.1. ad Timoth . 3. vocatum esse Rectorem eius Ecclesia, quæ domus Dei, & columna, & firmamentum veritatis ab Apostolo dicitur. Nec enim dubiú est, quin & Rector idem sit quod Caput, & illa fuerit vniuerfalis Ecclesia, quam Apostolus eo in loco describit.Romanus igitur Pontifex, qui Rector est domus Dei, quæ est columna & firmamentum veritatis, idem vtiq; vniuerfalis Ecclesiæ caput existit.

Recognosce quaso Sandere, primum quid instituas probare, Papam videlicet Ecclesia Monarcham X.ij.

esse: in quo Deo nostro aqualem, dijs verò gentium & huius mundi Monarchis superiore cum nobis imprudenter constituis. Solus enim Deus rex hominű Deorug: & summi Rector Olympi & est & dicitur. Divisum Imperium cum Ioue Casar habet. Iouis deinde & Neptuni & Plutonis regnum tripartitum fuit, vt primus cœli, alter maris, tertius inferni fit Dominus, Papa autem Monarcha & Dominator omnium. Ita non Saturnus, nec Saturni filius erit, sed gurges & vorago omnium regnorum insaturabilis. Secudò. paulò attentius tecum reputa, quid in isto loco scripferis. Quòd opus eius vt doctifimum predicas, equidem doctrina hominis nihil detracti oratione mea volo: is vere doctus est quisquis à Deo doctus, eius voci se obedienté & obsequentem præbuerit. Quam verò mutilum & trucum illud opus fit, quam parum aptè ad rein, quam parum solide ad veritatem, quam parum plene, no modo ad Iuelli verba, fed ad ipfam fententiæ fummam, & ad argumenti neruum, fuum Antididagma instituerit, quam tenuiter sua probauerit, quam violenter aliena detorferit, quam leuiter multa preterierit, nisi immodica & tua opinionis admiratione, & nimio tui Hardingi amore cacutires, facillime ipse per te cerneres. Primum iure possis in foro Romano म्यावमा sofias crimen mendaci Legato illi tuo intentare, quisquis fuit qui tibi hanc librorum vestroru interdictionem apud nos Iuelli opera promulgatam núciauit . Legatio falsa est & emétita quá obijt, & dignus est certe, non premio tuo, non gratia, sed vt multetur tanquam vanus testis, aut præuaricator, aut falfarius. Significare debuisset, Inellum in suo

Interdictio librorum Hardingi.

doctiffimo libro iamdiu hune scrupulum exemisse, vestros libros sic apud nos fuisse vulgatos, sic vbica tritos & obuios, vt vel pueri illos tanqua pilas in platais iactent, & illis ludant atq adeò illudant. Renuntiaffet, Juellum non prohibuiffe, quia eosdem Hardingi libros vnà cum sua Antidoto Anglicis characteribus denuò excudedos curauit, nec fupprimi voluit qui imprimit, vt omnes legant & iudicent. Retulisset, magistratus quidem nostri vigilantiam prouidere edicto quodam voluifie ne cotagio opinionum vestrarum nimis late serperet, ne infirmorum mentes implicarentur, ne turbulenta & capitalia vestra dogmata, pacatum Ecclefiæ & reip . nostræ statum turbarent. An verò Anglus de augusta Principe Elizabetha, de clariffimis Cofiliarijs & Patribus, de tuis popularibus malignius quam de alienis & exteris fenties? aut nostros magistratus desipere, vestros rectores folum sapere iudicabis ? Pontifex vester & Cardinales, fanctiffimi & fapientiffimi fibi videntur, cum feuerissimè vetant nostrorum hominu scripta edi, emi, legi, cim et scripta et scriptores flammis exuri iubet, cum in suo Catalogo inter hæreticos numerat. Hieronymus Oforius præclarum facinus Henrici Cardinalis extollit, qui fumma diligentia cauit, ne facile possint Gualteri Haddoni aut aliorum similium libri ad Portugalenses importari, et nefas ait esse et flagitium apud ipfos, nostroru libros qui Romanam religionem inquinent, euoluere, et se nunquam diligetiam, quæ ad peftem adeò funestam arcendam adhibetur, nimiam putare: Et nostris principibus & gubernatoribus id vitio vertes, quod vestris illis inquisi-X.iij.

tori-

toribus laudi ducis & nostris erit illicitum, quod in illis licitum putas & laudabile : maxime cum pleriques vestrorum libri, & purissimam Christi religionem in-

ficiant, & nostrorumanimos ad superstitionem, seditiones, inobedientiam inflamment? Verum Iuellus non interdixit, sed ex facris Scripturis & ex patribus, qui primis sexcentis annis vixerut, edixit & edocuit, vestri Pontificis Ecclesiastică Monarchiam sine grandi facrilegio & infignivnici Monarchæ Christi blafphemia no posse consistere. At opponis contra Iuclli protestationem Cyprianum, Augustinum, Athanafium, Hieronymum, Ambrofium huius Romanæ fedis primatum confirmare: Hardingum istos antiquos testes producere, Iuellum non posse refellere, debere itaq; promissis stare & Catholica sidei subscribere. At ia satis refutauit, qui dicit Hardingu Cy-Ad Cyprianu. priani verbis vim facere, vocabuli ambiguitate decipi, et significatione Vnius, eum alios omnes et se decipere: Cyprianum nullibi se autalios Romanæ ditioni voluisse subijcere: eum Cornelium fratrem vocare, in illa vna Ecclesia ipsum non minus quam Papam præsidere: Episcopatum vnum esse, cuius à singulis in solidu pars tenetur: in Epistolis eum Aphricanos & Romanos Episcopos æquare: hoc fuisse cæteros Apostolos quod fuit Petrus, pari consortio preditos & honoris & potestatis. Satis refutauit qui di-Ad Augustinu cit & plane conuincit, Augustinum ab Hardingo alicubi vt mutum testem, alicubi vt mutilatum homine proferri,& non tam citari quam corrumpi: illa ascita

testimonia doctorum Pontificialem cathedram non

posse suffulcire : qui etiam dicit eum scribere, com-

munem

1

munem esse omnibus Episcopatus officio fungentibus speculam pastoralem: non Paulum esse caput, sed membrum corporis Christi: non esse radicem eorum quos plantauerat, nec caput esse potuisse, cum ipse nos membra solum, Christu verò caput vniuersi corporis constituat : non Petrum ipsum sibi vendicasse aut arroganter assumplisse, vt se primatum tenere diceret: nos esse Christianos non Petrianos : eo prefente Concilium Carthaginense, Hipponese, Aphricanum contra hanc absolutam & vniuersalem Monarchiam sanciuisse : ipsummet & omnes Episcopos Christi Apostolis succedere, & eadem potestate Ecclesiam Domini gubernare. Satis refutauit, qui euidentissimis rationibus probauit, Hardingi Athanasi- Athanas um esse, non genuinum sed spurium, totam Romanistarum actionem Carthaginensis Consilij autoritate redargui, & v niueríæ de Nic. Confilio fictioni ipsam historia veritatem & temporis supputationem reclamare. Satis refutauit, qui dicit Hieronymi locum contra Luciferianos (quod Ecclesia salus à summi sacer-Ad Hierony. dotis dignitate pendeat) non singulariter de Papa quopiam, sed generaliter de Episcopis omnibus intelligi: Hieronymum sicin hac quastione statuere, Episcopum Romanum & Eugubiensemeiusdem esse meriti, eius dem sacerdotij, omnes esse Apostolorum fuccessores, super omnes fundari Ecclesiam, cunctos claues regni coelorum accipere, ex æquo fuper eos folitudinem Ecclesiæ solidari. Hæc & alia qui dicit: qui plura & neruofiora in vno articulo, quam Hardingus in omnibus congessit: qui singulas eius obiectiones, quali fingula parua iacula fregit, isné vobis omninò X.iiij. obmus.Timoth. 3.

Ad Amb. de Rectore Damafo. obmutuisse & nihil dixisse videbitur? Sed Ambrosio non est responsum inquit, Damasum esse rectoré domus Dei, quæ est columna & firmamentum veritatis: Rectorem esse idem quod caput: Domum Dei esse totam & vniuersalem Ecclesiam, ergo Papam caput esse vniuersalis Ecclesia. Quid hic Iuellus responderit Sanderus facile vidisset, si eum consulere & simplici & columbino oculo inspicere placuisset Negat quod Sanderus assumpsit, oftenditá; ex ipso Ambrofio, domum Dei quacunq; particularem Ecclesia denotare, fiuè ca Romana fit, fiue alia, cum fic in eodem loco definit. Illicnecesse est dicatur esse Domus Dei & veritas, vbi secundum voluntatem suam timetur, ibiq; idem Pater aperte inter totum mundum, quem Papa vendicat, & Domum Dei quam Damasus rexit, distinguit. Ostendit ex eiusdem Patris Epistola tricefima, fanctum Damasum Romanæ solummodo Ecdefiæ facerdotem appellari, & in epistola octogesima prima Siricium Dominum tratrem vocari. Offédit alia eiusmodi multa, qua ab co licebit petere.

Quoniam auté illa tot ac tanta tibi nondum, Sandere, satis multa & magna visa sunt, age, conabor & ipse quoad potero, eas nebulas magis dispellere, & rem pluribus illustrare. Præsertim quia singularis iste Monarche titulus ambitiosus & multis sanè prudentibus virus odiosus videtur: & planè Papa vester Monarcha quidé haberi potest, sed iste quintus apud Danielem, blasphemus scilicet & in Deū ipsum impius, Cum enim colligitis sic, Damasum esse Rectoré domus Dei, ergo Papa est caput vniuersalis Ecclesia, preterquam quòd vno verbo negari possit vitiosa co-

fecutio,

fecutio, etiam illud adiungo, tot esse captiones, quot funt dictiones. Etenim si daremus hoc Papale regimen Damaso, non tamen eadem potestas in omnes Papas successores transfundi debet. Siquidem Episcopi non ratione carnis aut sanguinis, sed in vestigijs eiusde fidei verè succedunt. Non erat Damasus Syluester Magus, no Hildebrandus furiosus, non Liberius hæreticus, non bellator Iulius. Non malè Plato, Equalia inequalibus data, sunt inequalia. Hoc tempore quia Damasus rectam fidem tutatus est, ideò Rector domus Dei ab Ambrosio dicitur: De qua re ide Pater Epistola octogesima prima, Credatur Symbolo Apostolorum quod Ecclesia Romana intemeratum semper eustodit et servat. Non sic posteri. Damasum Theodoritus, conspicuum vita laudabili fuisse, & dicenda faciendaq; omnia fibi ex præscripto Apostolicorum dogmatum statuisse, alibi admirabilem esse dicit : & in confessione vnius essentia, tres substantias de Trinitate manifeste prædicasse, id est, tanquam Catholicum Antagonistam & hostem Arrianorú contra eos in Christiana acie fortiter stetisse: & alibi scriptionis ad Illyricos Principem varijs virtutum generibus ornatum extitisse. Caterum hac finxi tatum hypothetice, non dixí categorice. Nam no est verum, Damafum, quantumuis pium & doctum, talem Rectorem domus Dei, seu Monarcham fuisse. Socrates ait, Da-Lib, 4. masum post Liberium Episcopatus sacerdotium sufcepisse: Quod planius in eadé historia Ecclesiastica exponitur, Præfulatum Romanæ Ecclefiæ fortitum fuisse: & Theodoritus scribit eum Romæ tatummodo Episcopum. Quòdsi hac summa rerum potitus Y.j.

Li.2. C2.20.

est quam iactitatis, cur apud Ruffinum legimus, non Damasum solum, sed & Petrum Alexandrinum cotra Apollinarem Episcopum Cocilium coegisse: Cur Theodoritus ait, non Damasum, sed Imperatores mandasse, leges tulisse, fidem Catholicam restituisse, Valentinianum, Valétem, Gratianum, Theodosium his temporibus de religione cogitationes suscepisse? Cur Theodosius cæde Thessalonicensium facta, no à Romano Papa, sed ab Italiæ sacerdotibus, & maximè ab Ambrofio arguitur: Qualis ille Monarcha, cui Vrsinus, seu Vrsicinus (vt Platina vocat) Romanus Diaconus competitor in Episcopatu restititequi, non Theodoritus, folus, sed cum Valeriano & reliquis, Episcopos vt di-

Li. 2 cap. 22.

Li. 3. Ca. 16.

lectos fratres literis falutat : Qualis Monarcha eius antecessor Liberius ? quem Constantius Episcopum designans sic loquitur: Nos quia Christianus esses, dignű te iudicauimus Episcopatu vrbis nostra. Qualis Monarcha, quem sic reprehendit, Quota pars orbis terrarum tu es:qui solus facis cum homine scelerato Athanasio: Qualis Monarcha, quem etiam posteà exilio multauit ? Qualis Monarcha fuit Siricius Damasi successor, quem Ruffinus dignatur solo nomine Romani facerdotis? Sed quorfum multa in re minima & facili: A Damasi nomine, persona & dignitate descendamus ad alterum gradum tuæ sophistices . Rector fuit, ergo generalis dominator seu Monarcha Ecclesiæ. Alia est in ipsa dictione fallacia, alia (vt cum Paulo loquar) logomachia. Rectorem Ambrofius illo tempore existimauit esse eum, qui sceptro diuini verbi regeret, & qui pasceret: quæ regendi & pascedi cura ad omnes, vt dicitur, Curatos seu Cu-

riones pertinet. Epheliorum Episcopi, qui Paulo iubente regebant Ecclesiam Dei, num dicetur Monarchæ aut Prefecti omnium Ecclesiarum Hieronymus in Epistolam ad Tit. aliter precepit, vt noscant Episcopi, se debere in comune Ecclesia regere: novt vnus sit Rector omnium Episcoporum, Concilioru, reru, personaru, regentiu & non regentium, Rector chori, Rector poli, inferni, Purgatorij, Rector hominum & Angelorum quivtrifq; imperet, Rector Regum, & Monarcha Monarcharu: qui nec à Clero, nec à Cocilio, nec ab Augusto velit regi & iudicari: qui vtruq; gladium, téporalem & spiritualem vibret: qui Principes gladium educere ad nutum & patientiam Ecclefize inbeat: qui se hæredem imperij, cunctorum Ordinarium, lucem mundi, luminare magnum, Solem appellet : qui sit omnia & super omnia : qui (vt Antoninus crasse Psalmum interpretatur) sit paulo minor, & rursus propter consecrationem paulò maior Angelis, gloria & honore decoratus: cui volucres cœli & pisces maris, oues & boues & vniuersa peccora campi subijciantur: qui super Aspidem & Basiliscu a ambulet,& conculcet Leonem & Draconem: qui fit constitutus supergentes & super regna, vt euellat et destruat, edificet et plantet: qui sit Adam, Abel, Melchifedech, Abraham, Petrus, Christus, Dominus et Deus.O nouum Monarcham, Toparcham, et Rectorem . Dignus certè, qui imperium habeat in beluas? qui regat Elysios campos, et cymbam Charontis, et nouas infulas, et vtopiam, et quicquid vel Icfuitæ vel Romani isti mercatores possent vipiam locorum, vltra Herculis columnas, vltra Indos et plus vltra inue-Y.ij. nire,

nire, vt verè fine omni exceptione Generalis Regula, Omniregens & Omnipotens nuncupetur. An quia Damasus Rector dicitur, ideirco Papa vniuersos reget summos & infimos, terrestres, colestes, purgatorios, infernates, viuos & mortuos? Nullu est tam magnum, aut tam Papale nomen, quod non multis communicari posset. Nam & Papa dictus est Augustinus, & Cyprianus, Oecumenici Patriarchæ, Ioanes, Tharaffius, Epiphanius, omnes ferè Constantinopolitani Episcopi: Basilius columna & firmamentum Ecclesie: Athanasius presectus seu Rector catholica Ecclesie: qui omnes Graci aut Aphri, Romani certè non fuerunt. Quinimò omnes ministri dici possent lux műdi, sal terræ, fundamenta, Petræ, Angeli, Christi, Dij, & filij Excelfi, & tamen propter titulorum fublimitatem, ad vniuersalis. Ecclesia pinnaculum, mandante Satana tentatore non ascendent. Menecrates etiam medicus, se Iouem in literis ad Agesilaum nominauit, sed habitus est insanus: & Phaëton qui Solis currum regere tentavit, omnia incendit : & Icarus vltra nidum suæ conditionis subuolans decidit: & Antonius Caracalla, qui ambitio le titulis gloriabatur, vndè dictus est Germanicus, Parthicus, Arabicus, Alemannus,&c. à Pertinace derisus est: Adde, inquit, si placet, Geticus Maximus, vndè vt parricida notatus est, quòd Getam fratrem trucidarit. Amplificemus & nos Pape Romani pomoria, & titulis pluribus coronemus, vt quia nominibus gaudet, salutetur Hierosolymitanus, Antiochenus, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Sarmaticus, Scythicus, Ponticus, Vtopicus, homicida fratrum, & quia esse gestit Cancellarius vniuer-

vniuersitatis, sit vniuersalis nebulo & Occumenicus, non Pontifex sed Carnifex: aut etiam quia Rome alter Petrus esse cupit, vocetur etiam Cerberus: vt (ne quid ad titulu vniuersalis Episcopi deesse videatur) sit,vt cœli,sic etiam gehennæ ianitor. Quiá vero tu Sandere, infolens Monarchæ nomen ei attribuis, & hoc quoq; ei concedamus : sed ita Monarcha sit, vt ille, quem olim in transmarinis partibus oberrantem vidi, & post in Anglia fuisse & adhuc esse audio, qui Monarcham se cognominauit, qui omnes naues quas vidit, suas esse homo fatuus somniauit. V tinam omisso huius vniuersalis Rectoria honore, Damaso Re-Ctori similis enadat, contentus suo regimine & cura Romanæ ciuitatis. Vides Sandere, aucupium verborum quò tendat, & aquiuocum nomen Rectoris tui quò nos vel inuitos pertraxerit. Restat & tertius paralogismus tuus in tertio vocabulo, dii, quia Rector fuit domus Dei, idcirco totius domus Dei & catholicæ Ecclesia Dominum fuisse concludis: itaq; de tuo addis totum præter textum, & imprudens, excluso Paulo, Timotheum facis Papam & vniuerfalem Episcopum : quem tamen Paulus Ephesiorum Episcopum, si tamen Episcopum cum Dorotheo nominare liceat, constituit. Non rectè consequitur, Rector suit Damasus domus Dei, ergo in vniuersum, totam domum folus rexit : est enim elenchus à dicto secundu quid ad dictum simpliciter, & pro parte totum, pro specie genus, pro aliquo omne, & ita pro aliquo nihil, & pro fyllogismo paralogismum supponis. Domus autem Dei quamcung; Ecclesiam denotat quæ Deű timet, vt ipfe Ambro.dixit, siuè sit tota Regio, vt domus Is-Y.iij.

A. 10.

cap.to.

Cap. 2.

rael, vel tribus vt domus Iudæ: siue particularis familia,vt domus Onefiphori,& Centurionis,qui cum tota domo sua Dominum timuit. Ad Hebreos, Moises dicitur fuisse sidus tanquam famulus in tota domo Dei, cum tamen non totam, sed Israeliticam gubernaret Ecclefiam. Solus Christus Iesus insignitur hoc nomine, vt sit magnus & vniuersalis Pontifex super domum Dei : quem zelus domus Dei & vniuersæ Ecclesia verè comedit, vt ad Hebraos, & apud Ioannem legitur. Quamobrem cum hæc trià te, Sandere, confutent, quæ pro te facere existimauisti: cum Damasus Roma facerdos fuerit, & non sic Papaliter rexerit,& domum Dei suz curz commissam, nó vniuersalem Ecclesiam administrarit, (sicuti non solum ex verbis Ambrofif, sed aliorum multorum colligi potest) si paululum, Sandere, teipsum collegeris, melius argumentum colliges, & quam eneruata fit hæc prior collectio facilè perspicies.

Henricus.8.

At, proh dolor, quò te abripuit Zelus Domini Papæ, & domus Papisticæ e quò abduxit & seduxit te
Monarchiæ tuæ contemplatio: Quòd Henricus Octauus, capitis Romani eminentiam, omnibus capitibus & ceruicibus Cæsarum, Antistitum, Populorum,
tyrannicè & suriosè insultantem non agnouit : quòd
illud graue ingum humeris suis & suorum excussit, &
iussu Dei & consilio Cleri sui caput & moderator regni sui esse voluit : hinc eum sacrilegum & desectorem, hinc virum omnibus infamiæ notis inustum, &
in reprobos sensus datú, et suo iudicio condemnatú:
et Edouardú Regem puerum, & Reginam Elizabetham sæminam in eadem damnatione esse, temerè &

Edouardus. Elizabeth. præcipitater audebis affirmare? Condera quid dicas, quos condénes, quos reprobes. Dánati ergo & reprobati sunt sententia tua tui multi, Edouardus Leus Eboracesis, Steph. Gardinerus Wintoniesis, Joan. Stokellæus Londinenf. Ioan. Longladus Lincoln. Cuthbertus Tonstallus Dunelmensis, & Sapsonus Episcopus & alij : qui contra hunc Romanæ Cathedræ primatum in verbo pontificio iurarunt. Damnatus est Bonerus, Richardus Smithus, vtraq; Academia, cœtus magistrorum regentium, etiam Thomas Hardingus, etiam tu Sandere, & alij focij tui: qui omnes aut manu aut voce Principi hanc obedientiam spopondistis, & Romanum Pontificem abiurastis. Si pœnituit vos fidei Regibus prestitæ & abiurationis Papæ, videte quam periculosum sit iurare & peierare, quid sit fidem toties violare. Fateris etia poenituisse Henricum octauum sacrilegij sui, & defectionem à sede Romana agnouisse: sed addis, scelera non emendauit.Scio quid velis. Biblia transferri in vulgarem linguam curauit, Monachis sua lustra, id est latronibus fuas speluncas non restituit, pro his Ptochodochea & Scholas erexit, pro his duo magnificetissima Collegia ampliffimis reditibus donauit, alterum Oxoniæ Domino, alterum Cantabrigiæ Trinitati dedicauit, pro his Cathedrales Ecclesias nouas extruxit, Papa vestrum eiectű non reuocauit, non indulgentias, non peregrinationes, non sectas, nó ceremonias, hæcfunt peccata quæ non correxit. Imò peccata alia his addidit, Annam Bolenam matrem Elizabethæ nostræ, Cranmerum, Cromwellum Comitem Effexensem, Deneum Equitem, Doctorem Butfum, omnes pios Y.uij. moni-

monitores audiuit, de religione cum illis contulit, & filium Principem in eadem recte institui mandauit, Gardinerum è Testamento suo expunxit, & Legatis Regis Gallie & Ducis Saxoniz, suam de reformatione Ecclesiæ voluntatem & studium significauit, literis ad Boneru datis pracepit tolli monumenta superstitionis, Ramos, Candelas, Osfa, imagines, & abrogari superstitiosas et superfluas ferias : et ipsam Misfam, vestrum dulce delicium, vestrum Palladium, si vixisset, omninò exterminasset. Fœlix ista damnatio Henrici et Principum nostrorum qui sic peccant, qui ista condemnant : et miseri sunt isti tui Martyres, et Confessores, & doctores Catholici, qui ob confesfionem Romani Pontificis, id est hominis, aut exulare, aut vinciri, aut mori, aut vllo modo pati elegerunt, cum iple Potifex Romanus Petrus petram Christum, non Papam hominem confessus sit : cum ea sola confessio Petri sit quam Christus probauit, quam no caro & fanguis, sed pater coelestis reuelauit : cum maledictus sit qui carneo aut humano brachio nitatur: cum nec Paulus nec Petrus, nec Papa quisquam pro nobis sit crucifixus: cum in Christi nomine tincti simus, quem dividi aut suo singulari privilegio spoliari, Apostolica religio non sustinet. Non est illa Diaboli Ciuitas, non funt hæretici, non schismatici, non puritani, quos tu in Monarchia tua esse imaginaris: necest Ciuitas Dei, quam tu velut Babylonicam turrim tuopte ingenio & humana molitione extruxisti. Hæc obiter de tuo nouo Monarcha. Faxit Deus vt posthacin Iuellum, & in teipsum sis mitior, & veritatis studiosior, atq adeo salutis tuz sitientior. Sed te

relicto ad illam reuertar.

Vt autem Hardingus causam hanc suam mordicus & masculo animo merivideretur, & coram suis sapientiam suam iustificaret, & Iuellum virum magnifice Hardingi apollicentem & promissa non complentem, & nubem liud Rescriptu & vétum abiq, imbre & pluuia esle suis confirmaret, alia transmarina excudit, ex officina Ioannis Fouleri profugi, de Missa privata & Missa sacrificio: nouum auctarium de integro adiungit, in quo partim mutabilitatem & inconstantiam suam excusat, cum hoc corollario ex Cypriano: Nos errorem nostrum confitemur, circuuenti sumus perfidia, loquacitate factiofa amentes. In quibusdam se torquet, & tanquam in luto hæret: quibusdam instar Sepiæ, atramentum & tenebras offundit: fatetur, diffitetur, ait, negat, digreditur vix dum ad se reuersus. Ex quibus hominis curta supellex et sterilitas apparere potest, quod ex tot articulis copiose, docte, abunde à luello probatis, vni Iuelli in Nofolum responderit, et in illo vno multa transierit: qua Responsum. tamen Iuellus in Recognitione sui libri postea satis diluit.De omnibus verò argumétis cotra veritate, id dici potest, quod de suis libris pronutiauit Epictetus: Hac quidem sunt infernorum somniorum phantasmata.

Anno Domini. 1 5 62. edita est Ecclesia Anglica- Apologia Ec. næ Apologia: quæ licet Regiæ Maiestatis autoritate Anglicane. et assensu probata, et de consilio Episcoporum alioruq; publicata sit, tamé ab hocautore pertexta & coscripta est, tanqua omniu Angloru fidei Catholice et Cause cur Christiane publica confessio: in qua noster cum Ger-Angli ad Cómanis, Helueticis, Gallicis, Scoticis, Geneuenfi alijigi non venerint. purioribus Ecclesijs consensus docetur : et causa dif-

Aa.j.

ceffionis

cessionis nostræ à Romana sede monstratur, et pura dictione Christifyncera doctrina illustratur, maximisq; tum eloquentiæ, tum argumentationis viribus afseritur: et ijs calumniatoribus respondetur, qui nos ad Concilium generale Tridenti à Pontifice indictu, non venisse, nec eò Legatum aliquem misisse, nec absentiam per literas aut nuntios excusasse quiritantur: maxime cum co reliqua nationes vndiq couenerint, cùm ibi ex omni genere hominum doctiffimi grauissimas controuersias disceptent, cum ibi Patriarche, ibi Archiepiscopi et Episcopi, ibi Abbates, ibi Generales ordinis Minoru, Conventualiu, Eremitaru Sacti Augustini, Beatæ Mariæ, de monte Carmelo, Seculares, Regulares, Religiofi, Principum aliorii Oratores, ipfiufqi Cæfaris procuratores confideant: ibi fummus Pontifex spiritualiter adsit, ibi Ioannes Maria de méte, Episcopus Prænestinus, Marcellus Coruinus tituli fanctæ Crucis in Hierusalem Presbyter, Reginaldus Polus Sanctæ Mariæ in Cosmedin Diaconus, alijá; aliàs à latere sanctissimi patris legati, pacis Angeli, sic enim eos vocat Synodus, præsideant: cum ibi fit Christi Cathedra, spiritus Sanctus, Trinitas & vnitas: cum in Concilijs & religio componi, & contentiones tolli, & ruinæ Templi refici, & ambigua explicari, & veritas patefieri, & hærefes expugnari foleant: cum in eiusmodi sacra consultatione Arrius, Macedonius, Eutyches, Pelagius iam diu succubuerint: cu fine Concilijs in religione quicquam tentare, piaculum & nefas habeatur. Quid? Soli Angli non affuerunt? Qui censum egit, si capita singula exactius numeraffet, si omnia Concilij loca diligentius inspexis-

fet, certè vidisset præsentem Richardum Patum Anglum, titulo tenus Episcopum Wigorniensem, quasi illum Luciani Alcidamantem, qui in conuiuium irrupit non vocatus: vidiffet aliquot Cardinales fratres Papæ, aliquot Principes eius filios, Patriarchas, Cóstantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum; Presbyterum Ioannem, Oriétales, Occidentales, Agyptios, Indos, Legatos Regis Danie, Principii Germaniæ, Regni Scotiæ, Prussiæ, Liberarum Ciuitatum Argentinæ, Vlmæ, Bafiliæ, Heluctiorum, imò ipfum Pontificem non interfuisse, ipsum qui reliquos omnes Reges & alios Chtistianos conuocauit, abfuisse, ipsum desyderatum fuisse, ipsum in eorum conspectu non prodijsse, cum tamen Petrus Apostolus, de cuius sede tantopere cum libet, animi causa secum triumphat, in Hierofolymitana Synodo adfuerit. Quis autem fanus Anglus & liber, fui iuris & fuz mentis copos,ad eum locum se referret, qui in confinibus Germaniæ & Italiæ situs, à nobis terra mariq; longè lateq; est disiunctus? vel ad Concilium, quod erat non solum prorsus incertum, sed variè impeditum, Mantuæ indictum, sed à ciuibus non admissum, Vincentiam & quoq Bononiam translatum, sed mox intermissum, Tridentum iterum reiectum, sed in quo à prima die Maij, vsq; ad vndecimum Octobris nihil est transactum, sæpè vocatum, sæpè reuocatum, inchoatum, diffolutum, factum, infectum, quod fubinde compluribus impedimentis & difficultatibus obiectis Deus interpellauit & difturbauit? Rhodo prius amiffa, Hungaria vexata, Rege mortuo, Turcis inuadentibus, Germanis periditantibus & tumultuantibus, bello Aa.ij.

bello contra Austriam & Illyricum suscepto, Belgis à Cæsare defectionem meditantibus, religione extra & intus oppugnata, Carolo quinto & Francisco Galloru Rege inter se hostiliter dissidentibus, tota Christiana repub. multis calamitatibus & detrimentis af. .fecta & confauciata: Peste demum ingruente, & Patres ipsos sanctissimos infestante, vnde propter Episcoporum penutiam, Legati Pontificij eo tempore sacrum senatum dimiserut.lta cum & tempus logum & incommodum, iter infestum & longinqui, & sumptus grandes, & altercationes aculeata, & res leuicula effent: cum autoritas iuberet, ratio fileret, expectatio magna, & exitus aut nullus aut infœlix : cur Angli eò se reciperent: cur se in tantum discrimen conijceret? præsertim cum intelligant, illud Concilium non solu in nomine Patris & filij, & spiritus sancti collectum, sed beatissimorum Petri & Pauli, & Papæ autoritate (nam eadem potestate se in terris fungi declarat Potifex) congregatum? cum audirent Protestantibus libenim aditum, & plenam securitatem non concedi? amplissimam illam publicæ fidei promissionem, conditione quadam temperatam, Modo ad cor redeant, o sancta Ecclesia catholica matris potestate agnoscant? Cum scirent Contarenum Tituli Sancti Praxedis Cardinalem in Ratisponensi conuentu legatum agente, petitum esse vt quosdam Protestantium articulos tolerandos declararent, & tamen à Pontifice non impetratum, quia nec Catholica Ecclesia, nec sua, nec sedis sua Apostolica dignitas permitteret: cum exploratum haberent dominos Legatos seden-

dendo iudicare duodecim tribus Ifrael, & folum iuratos & dilectos filios, quibus iure aut prinilegio in Concilijs respondendi potestas data est, liberam sentétiam dicere? cum didicissent tot sanctos Pralatos aut Pilatos potius, nec increscentes hæreses reuellere,nec lapfam disciplina emendare, nec Remp.armis externis & domesticis confossam sanare voluisse? quantumuis tribus hisce de causis, se conuenisse profiterentur: quantumuis apertè Bitontinus in oratione sua, & alij confiterentur, eos in fundamento actionum omnium erraffe, qui Christum vnicum seruato- tini. rem & pastorem non agnoscerent: eos fontem aquæ viuentis reliquisse : eos ipsos malorum omnium ad quæ corrigenda vocati effent, reuera causam extitisse: eos auaros, ambitiofos, cupidos, & negligentes agricolas fuisse, qui vepres in agro Dominico ortos, & vitiosas herbas pullulantes non extirparent: quòd indignis sacerdotia conferrent, bona Ecclesia & pauperum dilacerarent, populum verbo Dei prinarent, Laicis, præterquam in vestis genere, non differrent: quòd sal infatuatum essent: quòd frustra Concilium intrarent, frustra Spiritum sanctum in Missa è cœlo deuocarent : quod si Dominus eos pro meritis castigaret, iampridem sicut Sodoma & Gomorrha fuissent.

Et quam tandem Apostolicam sidem, Angli ab istis Tridentinis Apostolorum successoribus hausissemus: vetustam scilicet translationem, mendiss; innumerabilibus plenam, solum esse autenticam: Interpretationem Sacræ Scripturæ ad sensum matris Ecdesæ accommodanda: libros ab Ordinario non pro-

Aa.iij.

batos,

Oratio Biton-

batos, sub pœna Anathematis & pecuniæin Conci-Zizania Syno- lio Lateranensi appositæ & appensæ non imprimendi Tridentini. dos: opera infidelium ante iustificationem, non esse peccata: homines ad gratiam affentiendo & cooperando disponi & præparari: sola fide impium non iustificari: fidem iustificantem non esse fiduciam diuinæ misericordiæ propter Christum peccata remittetis: madata Dei factu possibilia: certam de salute nostra persuasionem, esse inanem hæreticor i præsumptionem: Sacramenta gratiam & conferre & continere: Catholicam Ecclesiam habere potestatem dispefandi in administratione Sacrametorum, quòd Paulus Apostolus scripsit, Sie nos existimet homo tanquam ministros & dispensatores mysteriorum Dei: esse numero septem, nec plura nec pauciora: Confirmationem, nec Ceremoniam esse, nec Catechesim, sed verum & proprium Sacramentum, eiusq; ministrum esse non quemuis simplicem sacerdotem, sed folum Episcopum: Clericos in facris ordinibus constitutos, etiamsi donum se castitatis habere non sentiant, Matrimonium non posse cotrahere: in almo Eucharistiæ Sacramento, post panis & vini consecrationem, Dominum nostrum Iesum Christum, verum Deum atq; hominem, verè realiter, substătialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri: Transubstantiationem convenienter dici & credi ab Ecclesia Catholica: huic Sacramento Latriæ cultum, qui Deo ipfi debetur, adhibendum: hoc Sacramentum recte in facrario asseruari: peracta consecratione, esse corpus & sanguinem Christi, etiam dum non sumitur, itemá, in omnibus hostijs & particulis post commu-

munionem remanere: non fidem Christianam, non Paulinam probationem sui ipsius, non tacitam contritionem sufficere, sed necessariò cofessionem sacramentalem præmittendam: Consuetudinem sub altera specie communicandi approbandam, & pro lege habedam : totum & integrum Christum sub qualibet specie accipi : aquam vino in calice miscendam: Miffam effeillam mundam immolationem,omnium figurarum confummationem & perfectionem : in diuino Missa sacrificio, eundem Christum incruente contineri & litari, qui cruentè seipsum in ara crucis obtulit : illum in Missa pro sidelibus viuis & defunctis, & pro corum pœnis, peccatis, satisfactionibus. necessitatibus offerri: Missam privatam, non esse priuatam sed communem, quia spiritualiter populus comunicat,&à publico ministro celebratur: Canonem Missab omni errore purum, sanctitatem & pietatem redolere: non expedire vt vulgari lingua administretur: animas in Purgatorio, hoc Altaris facrificio, & fideliŭ pijs suffragijs inuari. Pudet omnia decreta Tridentina referre, Ordinationes de Abbatibus & Abbatisfis, Monialibus, Regularibus, Diaconis, Subdiaconis, offiarijs: de innocatione, veneratione, reliquijs, & imaginibus fanctorum: De indulgentijs, delectu ciborum, festis diebus, Missali, Breuiario: de ritibus Ecclefiæ Romanæ, quæ magiftra ibi dicitur & mater omnium, retinendis : de pueris in Cathedrali Ecclesia instituendis, ve tonsura & clericali habitu vtatur, vt Cantum & Computum Ecclefiasticum, Homelias fanctorum, Sacramentorum, maxime Cofeffionis Ceremonias & ritus addifcant, Milla diebus fin Aaiiij.

fingulis interfint, peruicaces & offendentes puniantur, & expellantur. Nihil dico de clancularijs & cruétis bonorum & Christianoru in Scotia, Anglia, Germania, Gallia, mactationibus & facrificijs, quorum initia & iniquissima & impia hactenus nos vidimus, & audinimus, & multi senserunt: quorum faces ipsi diuino judicio, nisi mature & verè resipuerint, epotabunt. At si alij Papæ tributarij velint eius nutui parere, & Seruo Seruorum abiecte seruire, si vicini adesse non molestum putet: tamen cur Angli tot spatia, tot itinera tot maria conficerent ad eum Più præsertim, qui emptis suffragijs, corruptis Cardinalibus ad dignitatem ascendit:ad eumqui de sede pestilentiæ nihil religiosum pronuntiare poterit? Ad infames, inquit ille, vetuit me mater accedere: Et sapuit vulpes, qui in antrum Leonis non ingressus est, nimirum aspiciens vestigia intrantium, sed non exeuntium. No nesciebamus quid Pij maiores egerint, quid contra nos edixerint, qui populum in principem nostru armarunt, qui regibus nostris sceptra detraxerunt, qui Regnu.n Angliæ suum esse, suo nomine possideri iactitaruit, qui modo hunc, modo illum Regem in nos commouerunt: nec nesciebamus, quid ipse Pius molitus & minatus fuerit, cuius dicta & facta, non ita tecta, non recondita funt vt no potuerint intelligi. Ad hoc Occumenicum scilicet Concilium nos veniremus, nobis periculosum & perniciosum, & quod cofultoribus ipsis cossilium fuit pessimum & exitiosum? quod Dominus multis modis fibi valde displicere significauit: quod tam pestifera doctrina virus desperfit: quod Christianis innocétibus plagam capitalem

inflixit, ipfifc autoribus interitum attulit quod Paulum tertium, Iulium tertium, Pium quartum & quintum fustalit? His scilicet peractis & conclusis, clamatur, Ite in pace, cum no pacem, sed gladium in orbem vniuerfum miserint: his constitutis, acclamat Cardinalis Lotharingius, Beatiffimo Pio,patri & Domino nostro, scilicet vniuerfalis Ecclesia Potifici, multi anni & æterna memoria. His determinatis, Cardinales accinunt suum Placebo: Beatissimorum & summoru Pontificum animabus, Pauli 3. Iulij 3. pax à Domino. eterna gloria & fœlicitas in luce Sanctorum : & alij fuum Euge addunt, Cardinalibus cum multis annis magnæ gratiæ. Notandum Papis locum primum in Acclamationibus dari, qui ordo, cum antiquorum Conciliorum instituto pugnat, in quibus prima partes Imperatori & Regibus: posteriores Episcopis tribuuntur. Notandum secundò, preces hie fieri pro Papis, cum tamen doceant non bonos, non malos, fed medios in Purgatorij Ergastulum contrudi, & precibus releuari : Papas verò & viuere & mori sanctissimos. Hæc hactenus, vr causas oftenda, eur hæc Apologia scripta sit, & vt rationes nonnullas reddam, cur & Anglia ad hoe Concilium non venerit, & curomnes ab eiulmodi conucticulis & abelle, & abhorrere debeant. His Dominus apud Esalam prophetat, Inire confilium & diffipabitur: His apud Ezechielem refponder Venerune viri Israel ad interrogandum & federunt coram me: quibus Dominus, Viuo ego Dominus Deus, non respondebo vobis. 139 man on

Apologia haccausa fuit, vt omnes doctrina partes & fundamenta quam tuemot, videant, & vires ar-

OV

Bb.j.

Hoforius.

gumentorum quibus nostra religio nititur, intelligant: cuius breuitatem, subtilitatem, elegantiam, robur, ac firmamenta non attinet commendare, quam qui legerunt candidi lectores, multis laudibus exornant. Hosorius autem, quia dicit à se lectam non esse, mirandum non est fi in multis fallatur. Errat, quandò confidenter affirmat Haddonum nihil explicare. nihil pure dicere, nihil argumento. concludere, fe, quia maioribus eloquentia arietibus non oppugnatus est, contemptum este, & summa iniuria affectum. Fallitur quandò dicit, Haddonum magno spiritu elatum: si eloquentia nititur, infantem esse : si vericati cofidit, multa confingere. Fallitur quado imaginatur nos conuictos effe & vociferari, confixos & tumulmariamulta fine vllo modo, extra causa cogerere, nos apud populares nostros immoderate iactare. Non. fic Haddonus Christum didicie, non sic Apologiascriptor infaniuit, non sicqui Euangelium verè acceperunt, pueriliter ineptiunt. Fallitur quando id affumit, fe nimirum scire Apologiam à doctore Haddono fuille scriptam, quam tamen ab hoc Episcopo. compositameste, certum est : scire cam fuille per viril grauem & pium & doctum egregiè refutatam, quem. tamen ille non nominat, nec linguam intelligit, nec hactenus quifquam inventus est qui voluerit & potuerit Latine refellere eriamfi omnium fermone trinum fit: Synodum Tridentinam vidifle, &in cam 2criter inquisivisse, & id respondendi pensum Hispano quidam et Italoiam olim demandaffe. Sed Endymiones illi nondum evigilarunt, adhuc fuum fomnliidormiunt, et rang Tridétina, credo, yt olim Scriphio.

VQ-

vocem non edunt, sed obmutescunt : in eo tamen saris vocales, quòd in suo hareticonun Catalogo, cum re non possint, verbo condemnat. Qui enim possunt qui humi repunt, Solem è mundo tollere: aut veritatis corufcates radios obscurare ? aut verbi diuini immotam Petram concutere? aut humanæ stultitiæ figmentis sapientiam cœlestem confutare? aut vermiculi cum fint, Deo refistere: Quantumuis enim vel torrente incitatius corum tumida rapiatur oratio, nunquam tamé, nifi cum demente Icaro demergi velint, in Oceanum pertenuem cymbam remis propellent, que se potius intra amnis angustiripas continere debeat . Durum est contra stimulom calcitrare, et malè crit Lupo quicontra codum, contra Leonem de Tribu Iuda viulat, nec molitiones illa ac machinationes Nimrodianorum, licerad coelum víqi extructae fint, turrim fuam Babilonicam sic vnquam erigent et exaggerabunt, vt diuina manu non statim corruat.

Apologia vero sic confecta est, vt prima pars sit ve. Apologia ra doctrina illustratio, & paraphrastica quadam duo summa. decim sidei Christiana Articulorum expositio: Secunda succincta & solida obiectionum reprehensio. Si spectetur ordo, nihil distributius: si perspicuitas, sihil sucidius: si stylus, nihil tersius: si verba, nihil splendidius: si res, nihil neruosius: quam ego non solum optarem Hosorium in manus sumere, sed etiam in omnibus scholis Christiana inuentutiad ediscendum proponi: ex qua & eloquentia praceptiones,

& pietatis initia sutò & plene hauriantur.

Tituli auté et loca pracipua sunt, de side Ca-

tholica in beatam et individuam Trinitatem, de Ecclesia cuso: vnico er nobilissimo Capite Jest Chrifto : de ministris er corum functione, et Episcoporu aqualitate: contra abfolutam et immoderatam Romani Pontificis Hierarchiam: de clauibus: de coningij sanstitate, libertate, honore, ac dignitate: de Scripturarum Canonicarum autoritate et perfectione, in quibus omnia necessaria ad salutem cumulate traduture de Sacramentorum præftantia, effectu spirituali, numero: De Baptilmo regenerationis lauacro, et Eucharistia animorum dulci pabulo et epulo: Contra mutilationem Sacramenti, Trasubstantiationem. nundinationes et auctiones Missarum : Christi conam non effe scenam aut Pompam: Purgatorium effe fatuum commentum : Ceremonias otiofas & fuperstitiosas in Ecclesia recte & iuste resecaris Deum lingua nota appellandum: Vnun & folum inter Deum & honines sequestrem esse Christum: omnes nos labe id est peccato originis infici: Legem perfectam obedientiam requirere, sed non perfici à nobis in hac vita: omnes falutis noftræ rationes in Chrifto folo constitui, non tamen velaxe aut solute viuatur: Carnem resurrecturam, vitam forc æternam pijs & impijs. Quid horum vel ab Hoforio non legi, vel à Petro Cunnero Louaniensi Censore, velà quouis Critico Inquisitore non probari posser: Deinde confutat Apologia, & damnat, & ad portas via inferoru ablegat omnes hæreses, sine Octingenta quas Epiphanius, fiue plures quas Augustinus numerauit, fiue que olim serpserunt, siuè que hodie conualescunt, quamuis frumentum & lollam, palea & granum fiii. 28 mul

mul nasci soleant. Detestatur sectas & dissensiones : Lutheranorum & Zuinglianorum nomina non agnoscit. Romani non tanta animorum conspiratione inter se conglutinantur, ve non in corum dogmatibus. ritibus, moribus, vestibus, factionibus, seu ordinibus plurima discrepantia & dissectiones existant. Optat ve quondam in Concilio Chalcedonensi factum est. omnes diffidiorum fibras extirpari, & amnefria fempiterna sepeliri. Nos impios esse & Atheos aut fatiofos, ficuti vulgò traducimur, pernegat : & quamuis Euangelici non fint Angeli, tamen licentia ea morum fi quæ fit, non est culpa Euangelij : Si in Germania & in Anglia folum oculos non figerent, & si domi non nimis caeutirent, viderent quid Canonista doceant turpiter, quomodo Roma agatur nequiter. viderent vix vllam disciplinæ apud eos imaginem: Aloizios, Casos, Diazios impunitos volitare: sceptra de manibus, Diademata de capitibus Regum eripl: Heluctior fatum mutatum, & Leopoldum Austria Ducem sub Bonifacio octavo interfectu, antequa natus effet Zuinglius: Romanum Pontificem domina-, ri dominantibus, quosiis pro libidine extollere, exturbare: non esse Euangelicos proditores, non Regum hostes, aut sed tios rerumpub ciues: Hancobsoletam esse calumniam de Elia, de Amo propheta. de Indreis apud Affycrum, de Christo, de Apostolis, de Christianis prime Ecclesia: Catholicos non esse omnes qui dicuntur, non Ecclefiam, non templum Domini, venec Iudai, nec Arriani, neq; Nestorius, nec Ebion, nec Mahametani, nec Plendoprophetz, qui omnes religionem profitentur, omnes hoc verz. abiloflog Bb.iij. fidei

fidei velo se conteguat : Ecclesiam sæpe infuscari, iniminui numerom, eius inanem effe splendorem: ve Galatarum & Corinthiorum, fic Romanorum pofse errare: in loco sacto desolationem, in templo Dei Antichristi tabernaculum inueniri: Romanam Ecclefiam non à protestantibus solum accusari: de ea conqueri Bernardum, Rogerum Baconum, Gerfonem, fratres Lugdunenses, Adrianum Papam, Pigghium, Greciam totam, & Aliam, Marfilium Petrlarcha, Lau- e rentium Vallam, Baptistam Mantuanum, Cardinalem Polim, Æ neam Syluium: Romanam Ecclefiam, veram Eclesia notam, scilicet fundamentum Prophetarum & Apostolorum non habere: hoc verbu eam fugere vt Latro crucem: Ab illis Ecclefia columnis et præfidibus libros comburi, lacerari, aboleri, deprauari, vt olim ab Aza, Antiocho, Maximino, Herode, (quod hareticorű est, vt Chrysostomus, Theophylactus, Termifianus, alijo; restificantur)vt quali Gigis annulo, fic ignorantia & tenebris fuis tuti, inconspicui ambulent. Nonitatis crimen non est nounm, cauillatio est Amani, Atheniesium, Celsi, & aliorum, & antiquitas à multis prætexitur, vt Magi fua ad Mosen & Raphaelem referent. Necipli cum patribus consentiunt, non cum Elibertino Concilio, & Epiphanio in cultu imaginum: non cum Origene & Chryfostomo in lectione Scripturaru : nec cum Iustiniano & Concilio Carthaginensi in carum clara pronunciatione: nec cum Concilio Gangrensi, Cypriano, Epiphanio in libero viu matrimonij: nec cum Augustino in votis, Ceremonije, Monachatu: nec cum vesere Romano Concilio in Concubinis : nec cum Apostolicis

postolicis Canonibus: nec cum Clemente in vtriusche gladij administratione: nec cum suis Papis aut patribus, Iulio, Leone, Gelasio: nec cum Synodo Tridentina sua in multis casibus. Pro antiquitate novitatem dederunt: pro tritico paleam: pro venis aquæ viuæ, cisternas lutulentas: pro domo orationis, speluncă Latronum: pro Christi doctrina, fermentum Phariscorum: pro lege Dei, infirma mundi elementa, traditiones, cruces, sputa, suffitus, pallia, galeros, Ceremonias. Hæc sunt myrothecia, hæc pigmenta Romanæ religionis, Hieroboami Romani, aurei scilicet vt veteres Romaniolim Victoriæ, sie nostri Romani Veritati alas detraxerunt, ne ab istis auolet.

Apostatas esse nos obblaterant, & ab ipsis disces sisse sur a prima Ecclesia Dei & à Grecis reces serves sur quia schissinaticum non est, si Lothus è Sodoma, Abraham è Chaldra, Hebrzi ex Ægypto & Babylone, Christus à Iudris, Paulus à Phariseis, Daniel è cauea Leonum, tres Pueri ex incendio, Ioannes è Cerinthi balneo, excat: siad eam Ecclesia accedatur, vbi omnia castè & proximè ad priscarum Ecclesianum consuetudinem administratur: Si nostram Ecclesiam cum Romana conferre, si animo tranquillo & ad discédum comparato audire velint, se ad nostras partes aggregabunt.

cilis non disceptent nisi ferrum & flammam ad manum habeant, nisi feris rationibus pognetur: cum illud Concilium Abbates crassos, & Episcopos nune luscos & mutos recipiat, quali spurij possint aut debeant facere ciuitatem, aut vespæ fanos, aut Marcionitæ Ecclesias: cum & alias & nunc Tridenti subscribatur. Salua semper in omnibus sedis Apostolicæ autoritate:cum Tridenti sex annos frustra sederint, & nihil correxerint. Zozimus Nicanum Concilium corrupit, Nazianzenus Concilioru euentum non probat, Athanasius ad Casariense non venit, nec ad Concilium Arrianorum Chrysostomus, nec ad Mediolanense Paulinus Treuerensis, nec ad Syrmianum Occidétales Episcopi, à quo etiam subduxit se Athanafius, vt à Palestino Paphnutius & Maximus : Cumq, Adde isti Principum Legatos sepe excludant, & Pius quartus cum Imperatore quali cum famulo voluntatem fuam communicet. Quondam ipsi Principes Concilijs præfuerant, Moses, Dauid, Ioas, Iosias, Ezechias, Iehu, Constantinus, Theodosius, Martianus, qui etia Concilia conuocarunt, & autoritatem suam interpofuerunt, ve Acta Chalcedonenfis, Constantinopolitani tertij, Aransicani secundi indicant. Et cur non reficitur Ecclesia à verbo Dei, vtab Esdra, à Constantino in Nicano Concilio, à Paulo in cœna Dominica? Cur prouinciali aut municipali Concilio nostris rebus non prospicimus, vt Carthago, Ancyra, Gangra, Neocæsaria, Germania, & olim Anglia, aliaq; regna, ficerrores in ipfo vestigio vbi nati funt extinguentia? Nec generale dici debet Tridetinum, cum multi abfuerunt, & qui adfuerunt, multi ita indocti, ita indifer-

u

serti, vt ad sacra legenda, & ad Grammaticos relegãdi videatur. Nec fœdus cum illis tutò feriri poteft, cum simile sit Regis Ammonitarum cum Iabesibus, ve nos oculis & mente captos derideát: cum nostros Reges, Henricum secundum, Ioannem, Henricum octauum contumeliose tractarint. Sed quid ego Apologiæ compendium contexo, cum ipse liber extet, & fine dispendio commode non possir contrahi? Sed ideò feci,ve qui libros nolunt, saltem tabulas & Epi-

tomas inspiciant.

Hűc Herculeum laborem alter excipit, & hoc negotio sic confecto, eiusdem Hardingi euolat nouus liber, nempe Antapolagia, Apologia huius Confu-Hardingi And tatio, itemá, vt iple inquit, luelli mendaciorum & errorum detectio, que ve in ipla prima fronte procax & minax est, ita in ipso recessu & progressu non est sui distimilis. Nec solum Hardingi acuta cuspide petitur, sed aliorum multorum conuicijs, contumelijs, Sycophantijs configitur. Hunc Nicolaus Sanderus, Stapeltonus, Rastallus, Dormannus, Heskinus, Anglieè: Hunc Alanus Copus Latinè. Hunc alij inuadunt, in hunc omnes se caternatim commouerunt, huc conati funt lacerare, fauciare, iugulare. Cum Hardingo obiter Alexander Nowellus manus conferit, sed ex professo cum Thoma Dormanno confligit, & hominem alioqui ingeniofum, orationis torrente & turbine prosternit. Cum alijs eius farinæ commilitonibus, ato; etiam cum Dormanno Iuellus ex professo non congreditur, nisi quòd interdum in transcursu istos tangit: Hardingum verò nominatim, punctim & cafim ferit, alios ve catulos latrantes ferè despicit: hunc

supologia.

Cc.j.

vt molossum dente pugnantem exagitat, ratus esse pulchrius, & Episcopo dignius Tyrunculos præteri-

re,& cum veterano contendere.

Defensio Apologiz.

Excuditur autem Apologia contra Hardingi cofutationem defensio. 1 5 6 7. Octobris 27 . non sine Regiz maiestaris bona venia summa gratia & singulari privilegio. Quod propterea noto, ne quis rurlus obstrepat, ex hac schola Hardingica, Iuellum in Anglia fine privilegio & Regio diplomate libros cudere.Vt autem Apologia ab exteris pijs summopere in pretio habita est, & in varias linguas, Germanica, Hifpanicam, Italicam, Gallicam transfusa:ita fi hac nous calumniarum adueríus Ecclesiam Anglicanam Apomaxis & abstersio Latinis auribus reddita, ad hominum manus perueniret, nullum opus in hocquidem genere absolutius, politius, eruditius, quantitate maius, qualitate perfectius, ingenio & arte limatius extare, mecum credo ingenuè faterentur. Non eo inficias, in opere magno fas effe fomnum obrepere, & confiteor aduersarios quædam ab eo adducta carpere: fed & minuta funt, & ad ingulum caufæ non pertiner, & ab ipfo vel in alijs libris, vel in hoc, vel in postremo huius defensionis supplemento, & Hyperaspiste ante obitum in nova editione interferto, satis & abunde confutatur. Quod si aduersariorum quotquot viuunt, consciétias appellarem, non dubito quin pleriq; omnes vno ore dicerent, hunc defenforem (fic enim ironice eum D. Hardingus vocat) hominé quidem qui labi & errare possit, sed hominem tamen di uinum & mirabilem fuisse. Hardingus in sua confutatione nonnullis Inelli testimonijs nititur fidem de-

rogare, sed non fatis bona fide, necfatis firma ratione. Negat Hildebrandum, alioqui Gregorium feptimum Romanum Pontificem fuisse Necromáticum: aiunt Benno Cardinalis, & Abbas Vrípergesis. Negat Henrico Imperatori intoxicatam Eucharistiam à religioso traditam: aint idem Abbas, Baptista Egnatius, Supplementum Chronicorum, Rauisius textor, Carion, Auetinus . Negat Victorem in calice venenum hausisse: aiunt Martinus Polonus, Volaterranus, Matthæus Palmerius, Fasciculus teporum. Negat Liberium Papam Arrianismo infectum : ait Hieronymus. Negar Zozimum Param Nicznum Concilium corrupisse: ait Concilium Aphricanum . Negat Papam Iohannam vnquam Romæ, tanquam Semiramim habitu virili , Papali prærogatina fic regnaffe: & tamé multi aiunt, Martinus Scotus, Martinus Polonus, Sabellicus, Leonicus, Chalcondyla, Platina, Antoninus Episcopus Florentinus, Volaterranus, Naudenis, Constantinus Phrygio, & alij. Negar vnquam decreuisse Canonistas, Clericum proppter simplicem fornicationem non esse deponendu: ait Panormitanus, & scriptum est in textu & in mar gine. Negat Ioannem Papam vicesimum secudum, de animoru immortalité perperam sensisse: ait Schola Parisiensis, ait eius Cancellarius Gerson, aiunt Patres Constantienses; Quod non meis sed ipsius Synodi verbis confirmo: Seffione vndecima fic legitur, etiam Missa cantata de spiritu sancto, & Protonotarijs & Notarijs, & Legatis Studij Parifienfis prefen-Patres Con**flantienfes** tibus & atteftantibus.

Inprimis denunciant, dicunt, afferunt, ponunt, & condemnant

Cc.ij.

» si necesse sucrit, probare intendunt, quòd Dominus , Papa vigelimus tertius, à tempore iuventutis luz, leu , dum Balthasar de Cossa appellabatur, fuit homo ma-, læ indolis, inuerecundus, impudicus, mendax, paren-, tibus suis rebellis & inobediens, plerifq; vitijs dedi-, tus, ac talis & pro tali fuit communiter diaus, tentus. » creditus & reputatus ab omnibus ipfius notitiam habentibus: & adhue dicitur, tenetur, creditur & re-» putatur pro tali & vt talis, ac fuit & est de præmissis » manifeste ac palam , publice & notorie diffamatus. » Quinimò contra fanctorum patrum decreta,& contra » laudabiles Romana Ecclesia consuetudines venien-» do, velut Paganus diuina officia contemplit: Officia » pastorale non debite in divinorum administratione » exercuit, et si aliquoties celebrauit, hoc fuit currenter » more venatorum & armigerorum. Item, quòd deindè » Dominus Ioannes Papa prædictus Concilio Pisano » adstrictus, pro reformatione Ecclesia in capite & in » membris, in vrbe Romana Concilium generale con-» uocauit, & ibi in pluribus sermonibus antè & post » publice correptus & monitus, minime se emendauit. » Quinimò temporis successu, continuè Diabolico in-» stinctu incorrigibilis, peiora prioribus perpetrauit,& » fic fuit & est verum. Item quòd dictus Ioannes Papa » vigelimus tertius, sæpè & sepius coram diuersis Præ-» latis & alijs honestis & probis viris, pertinaciter, dia-22 bolo suadente, dixit, asseruit, dogmatizauit & adstru-» xit, vitam æternam non esse, neq; aliam post hanc : » Quinimo dixit & pertinaciter credidit, animam ho-» minis cum corpore humano mori & extingui ad in-» star animalium brusorum : dixitg; mortuum semel, elle

esse etiam in nouissimo Die minime resurrecturum,

Negat in Concilio Carthaginensi tertio cautum esle, solum Canonicas scripturas in Ecclesia legedas: ait tamen expresse & diserte Concilium, vt præter catholicam scripturam nihil in Ecclesia legatur: nec quicquam in co Canone vigefimo quarto de paffionibus martyrum legendis Græce reperio, etiamfi aduersarijs placeat Iuello quasi victo insultare. Quanquam & Hipponenfis lynodus capite tricelimo octauo, & alij authores huic Carthaginensis Canonis decreto astipulantur. Negat codem Concilio prohibitum, ne quis primus seu prima sedis Episcopus nominetur princeps facerdotum, aut fummus facerdos. cùm tamen trigefimo fexto Canone darè exprimatur, cum distinctione nonagefima nona Gratianus i idem de Episcopo Romano efferat, Vniuersalis antem nec iple Romanus Pontifex appelletur: cum illud totum Concilium huc ferè spectet, vt omnes meatus & aditus ad Romanum Pontificem interfepiantur; cum decimo feptimo Canone iniungatur, vt vnaqueq: Eparchia propter loginquitatem proprium primatum habeat: vt domi qui res & personas intus & in cute norunt, indicent & definiant, foris autem vbi & teftes abfunt,& omnia funt ab omnium cognitione remota & disiuncta, non decidatur: cum vicesimo tertio Canone dicatur, Episcopis mare non traijciendum, nisi ex decreto prima fedis Episcopi in vnaquaq prouincia. Hic obiter annotet prudens lector nouam Papiftarum cauponationem. Garranza frater inflituti Dominici regens in Collegio Sancti Gregorij in valle Cc.iij.

Oletana, marginalis Doctor sic demum correxit, Episcopi non debent peregrinari vltra mare, Nisi

cum venia Episcopi Romani.

Holij Episcopi locu de expresso Dei verbo à Iuello deprauatu Hardingus dicit, quòd in priore editione Apologie latinæ videatur fermoné quédam blasphemű ipsi Hosio attribuere que ipse finxit de Suecfeldio, que in eo libro cotra Lutheranos ficgarrienté introducit: , Quous tande hanc excuculator istor tyranidem , feremus? ytquod, productis è scriptura voculis ali-, quot corum alicui vilum est, id tanquam expressum Dei verbum statim adorare necesse habeamus? Nos » verò Dei de cœlo sententiam potius expectabimus: ac tum istos pro sua, non pro scripturarum sententia , dimicantes, tum iplas etiam scripturas, quarum tot , iam, non diuerfas modo, verum & contrarias interpretationes adferri videmus, facessere iubebimus: & on quod nobis coelestis ille magister dignatus fuerit re-» uclare, tanquam expressum Deiverbum, ea qua par » est reuerentia recipiemus : ac ipsum loquentem poti-» us audiemus (sicut etiam Propheta dicit, Audia quid » loquatur in me Dominus) quam vt ad egena ista elementa nos conuertamus, & in illis, que nunc in húc, nuncin illum fenfum infecti videmus, falutem nostra » constituamus. Non oportet legis aut scriptura esse » peritum, fed à Deo doctum : Vanus est labor qui scri-» pturæ impenditur, Scriptura enim creatura est, & e-» genu quodda elementu, no couenit Christiano pimi » um creaturæ addictum effe, Deum audire oportet, husius voces de cœlo expectanda funt vi nos erudiant, scc.hactenus Hosius. Hic licet non de re sed de per-

Son2

Hofij locus.

fona controuertatur, tamé Hardingus quali rem na-&us palmariam, Iuellum omni probrotum genere obruit: Cum locus ille, prius sit à Iuello animaduersus & in Latina Apologia post castigatus, in Translatione autem Anglica, cui Hardingus respondit, semper verè & proprie redditus: cum no tanqua Holij iplius cotinuata oratio, sed vt coelestis alicuius & Suencfeldiani Prophetædialogismus & sermocinatio esse agnoscatur, quorsu sine causa & argumeto totac tate exdamationes? Quanqua vt de re agatur & Iuelli innocétia declaretur, Si ille errauit no errauit sol'. Sic Hofiú féfiffe Nicolaus Gallus, Flaccius Illyricus, Iacobus Andrea, emuncta naris homines iudicat, siuè suo siuè Suencfeldij nomine loquatur. Hanc eandem doctrinam, Hosium alibi & Hosij amicos tradidisse notum est:& Pigghium, qui sacram Scripturam velut cereu nasum & mutum indicem nominauit: & Eckium, qui a Euangelium nigram & Theologiam atramentariam nűcupauit: & Ioannem Mariam Verractum, qui deserminationem Ecclefiæ Enangelium appellanit : & iple Hofius in eodem suo expresso verbo sic docuit: Vox Ecclefie vox Dei est, de sua particulari Romana Ecclefia intelligens. Et ibidem, Quod Ecclefia docet, expressum Dei verbumest, quod contra sensem & colenfum Ecclefix docerur, expressum Diaboli verbum est. Et in Aratore sic docuit : Dum Harpago, tradit hanc Carbonaria fidem, quamlibet vociferetur per membra fua Satanas, Scriptum est, tu qui non es ex doctiffimorum numero, nihil aliud clara voce refpondeas, quam credo fanctam Ecclefiam catholicat ficut ab illa doctus fum, credo. Sic omnes ferè Papille fcrip-Cc.iiii. 51.

scripturarum autoritati detrahunt, dum scripturam esse ambiguam, obscuram, literam occidentem, litera mortuam impuro ore blaterant. Quòd si Hosius ipse fensa animi sui sub Suenekfeldij persona no aperuit, si non putauit Scripturamesse creaturam & egenum elementum: cur Suenckfeldij blafphemiam non expressis verbis redarguit ? cur marginalibus scholijs quasi Christiano orbi commendat ? cur illius hæretisi autoritate cos premit, qui non illum folum, fed &: omnes ita sentientes egregiè & passim confutarunte cur idem toto illo libro agit, quod Suenckfeldiusecur ab expresso Dei verbo, à lectione & studio Sacrarum scripturarum deterret Si Hosio hoc iniurium est, vbi tamen ante censurá Hardingi ei satisfactum est, quam: illud Hosij & in Deum Prapotentem, impium, & in Ecclesiam Dei contumeliosum censeri debet? qui in co scripto nihil aliud conatur persuadere, quam scriptura interpretationem non sensui & iudicio vera et catholica Ecclesia, sed nutui & affectui vnius Potificis & Romana curia attéperadam, nostros homines Spiritus fancti luce collustratos, linguaru & literarum & antiquitatis prefidio adiutos, tamen contra totius Ecclesie sensu & consensu, interpretationes suas pertinaciter tuerienos omnes hæreticos esse & Schismaticos:nos,quamlibet multa scripturarum testimonia producimus, non tamen expressum Dei verbum sed expressum Diaboli verbum producere Breuiter illud dici potest quia verum est, & taceri no debet quia coera nostros sycophanticum est, Hosium dum in nubibus & infuprema aeris regione volat, & sublimia meteora confectatur, toto colo errare, id est, dum in

in maiore sua propositione ex Scripturis & patribus cofirmata infiftit & immoratur acrius, in minore planissimè hallucinari : quod vitium latissimè patet, & omnium Anglolonaniensium commune est. Maior est, non esse ex sensu proprio loquédum, quod concedimus. Minor est, nos ex cerebro nostro interpretationes fingere, quod negamus. Sumatur id quod estabipso Hosio, exempli causa, positum, Bibite ex co omnes. Nos præceptum esse dicimus, vt Laici vtramo Dominica coena parté habeant: Hosius contrà vult esse liberum. Audiatur, vt inquit ille pater, Nó ego dico, tu dicis, sed hoc dicit Dominus. Quid? imperandi modus nunc demum apud Theologos non imperabit? Certè, inquit, imperat sed duodecim Christi discipulis. Si eos qui tum affuerut solum iufsit bibere, quo iure bibut vestri sacerdotes ? necenim dictu est, Bibite omnes qui adestis, & qui vobis succedent sacrificantes Si ad omnes spectat sacerdotes, cur non peræquè ad omnes Christianos, cum in genere omnes ad communionem vocentur, & nulla species vel ordo hominum nominetur? Si Laicis non præcipitur bibere,& eadem tamen loquendi formula dicitur, Accipite, Edite, cur alterum clamat esse necessarium, alterum verò arbitrarisievt accipiant & comedant semel in anno præcipi, vt bibant ex consecrato calice omninò nó esse necesse ? Iam verò quàm est absonum, quòd Christus statuit yt bibant, este indifferens, quod ipli sanciunt vt abstineant iam ex Ecclesia decreto, esse necessarium? Ita nimirum Christi præceptum conuertit in confilium, necessitatem in libertatem, rem mandatam in vetitam, adiaphoron

in obligationem, vt transgredies Ecclesia leges peccato mortali se obstringat : cum potius superba Ecclesia vetando & pracipiendo quod non potest, metas suas à Domino præfixas trásiliat, & citra Dei verbum conscientias hominum magno sanguinis Christi pretio liberatas implicet, & iugo seruituris humanæ & placitis suis subijciat ? Sit illud Christi præceptum adiaphoria, fint omnes quibus poculum datur facrifici, fint que hactenus dicta funt, leuicula : cum eadem Christi institutio à Paulo repetatur, & in ea Corinthiorum tota Ecclesia communicet, & non panis folum fed & vinum omnibus ditioribus & tenuioribus porrigatur, adhuc tamé Laici non gustabunt? adhue arcebuntur erit indifferes & non preceptum? maxime cum ipfe Paulus affirmet se à Domino accepiffe, se illis non sua sed Dominica tradere, id est, precipere: Sic enim exponit Oecumenius, Tradidit, id est, præcepit : vbi etiam ait, Dominum corporis sui & sanguinis mensam & craterem diuiti ac pauperi appoluisse. Quinimò sic Pauli rationem connectit, Christum promiscue omnes admissife ad suum sacrosanctum conuiuium, etiam Iudam proditorem: non ergo fratres tenuiores excludendos esse, nec Ecclesiam Dei contemnendam à Corinthijs . Adde his si placet, nunc Ecclesiæ judicium: sensus autem ex víu, consensus ex consuetudine, interpretatio ex observatione facile intelligetur. Ignatius ad Philad. non folum praxim feculi fui quid factum fit, fed & grauissimam rationem cur fieri debeat ostedit: Caro Domini Iesu vna est caro, & sanguis eius pro nobis effusus vnus est sanguis. Idem enim panis fractus est omni-

Sensus Ecclefiæ Christi.

omnibus, & idem poculum distributum vniuersis. An verò pro solis sacerdotibus, an pro solo presbyterio Christus mortuus est: Iustinus in dialogo cum Tryphone, & in: Apol. 2. vtramq; speciem commemorauit.Sic Irenæus lib.4.& 5. Sic Clemens Pedag.lib.2. cap.2. Bibere Iesu sanguinem est participem esse incorruptionis Domini. Hanc docet sua ætate Dyonisi- 6 y us ler. cap.3. vnitatem calicis omnibus diuidi. Hanc Hier. Pauli interpretationem confirmat in Epist.1. ad Corinthios Chryfostomus: Illa cœna communiter omnes habuit accumbétes. Rurfus, Dominica coena, hoc est Domini, debet esse comunis: Quæ enim Domini funt, non huius funt serui, non alterius sed omnium communia. Quod igitur Dominicii est, idem & commune est. Nam si Domini tui est, quemadmodu certè est, non debes tanquam propriam tibi assumere, sed tanquam res Domini communiter omnibus proponere. Rursus, Accedis gratias agens pro his quibus frueris, igitur & ipse vicem redde & noli à proximo scindi, etenim Christus omnibus æqualiter dedit dicens, Accipite, Manducate. Ille corpus æqualiter dedit, tu autem quod commune est non communicas: Etenim pro omnibus fractum est, & æqua portione distributum. Rurius, Saguinem gustasti Dominicu, neq; sic fratrem tuum agnoscis. Rursus in 2.Ho. 18. Est autem vbi nihil differt Sacerdos à subdito, vt quado fruendum est horrendis misterijs: similiter enim omnes vt illa percipiamus digni habemur. Non ficut in veteri lege partem quidem Sacerdos comedebat, partem autem populus, & non licebat populo participem esse eorum, quorum particeps erat sacerdos: sed Dd.ij. nunc

nunc non fic, verum omnibus vnum corpus proponitur & poculum vnum. Et mox, Rurium ea quæ ad Eucharistiam pertinent, communia sunt omnia. Huius consuetudinis meminit Hiero. dum ad Rusticum scribit: Corpus Domini in canistro vimineo sanguinem in vitro portari. Hunc vsum indicant Ambrosij ad Theodolium verba: Istasne adhuc stillantes iniustæ cædis cruore manus extendes? & ijs sanctissimum Domini corpus prehendes? vel tum pretiofum illum fanguinem admouebis ori tuo? Et ad Corinthios in hoc loco: Indignus est inquit, Domino qui aliter mysterium celebrat, quam ab eo traditum est. Cypriams memoria sua factitatum idem significat, lib.2.epist.3. Quidă vel ignorater vel simpliciter in calice Dominico fanctificando, & plebi ministrado, nó hoc faciút quod Iesus Christus Domin' & Deus noster, huius facrificij author & doctor fecit & docuit . Et fic ad Thomæ Aquinatis & Durandi tépora cœna administrată esse ipsi testătur, cum dicunt in multis locis comunicari cu pane & vino, id est, cu toto Sacramento. Nec folü isti, sed et alij tradiderūt, & totus Oriens sic instituit, & causas etia sui facti adduxerunt. Beda in Lucă.cap.22.lib.6.Panis ad corpus mystice, vinu refertur ad sanguinem. Et Alexander minorum gétium pater. 4. quæst. Totus Christus non continetursub vna specie Sacramentaliter, sed caro tantum sub specie panis, & sanguis sub specie vini. Et Iustinus: Hinc & corpus nostrum & fanguinem nutriri: & nifi vtrag materia adfit, non satis perfectum esse Sacramentum iudicarunt : Et Manichaos esse qui à calice abstineant Papa Leo affirmat, & facrilegos qui diuidunt,

dunt Papa Gelasius confirmat. Quicquid igitur Costantieses in sua Synodo decreuerunt, quicquid Greci in Florentino Conciliabulo scripserunt, quicquid etiam Tridentini patres sanciuerunt, cum Christus, Paulus, Ecclesia prima & purissima, cum antiquæ & apostolica fidei patres Ignatius, Dionysius, Irenaus, Clemes, Ambrofius, Cyprianus, Gelafius, Leo, Chryfostomus, Occumenius, Beda, Thomas, Durandus contrarium declararint, statuerint, præceperint, rationesq; iustissimas attulerint, cum hanc institutionem veram effe, & hunc effe Ecclesia sensum, & Catholicam confessionem manifestum sit: vtra pars sit hæretica, & vtru quod tenemus & credimus, Dei an Diaboli expressum verbum sit, iam Christiana iudicet Ecclesia. Ex quibus etiam palam est, quomodo Hosij fundamentum ruinosum sit, cui totusliber innititur. Nam ex vna hac Hypothesi quam ipse posuit, relique omnes dijudicari poterunt.

Cùm Hardingus rationem ratione, ceu clauu clauo non posser elidere, in locum omnium Papistarum
communem expatiatur: nos videlicet inter nos non
conuenire, alios Zuinglianos esse, alios Lutheranos,
non omnes eodem modo Ieiunium, festa, Ceremo-Inepta Obienias observare. Cur non addit in Anglia & in omni-ctio Hardingi
bus Ecclesijs & regionibus, alios Protestantes, alios de protestantium dissidijs
esse Papistas, alios neutros, alios Catholicos, alios he& Ceremonireticos, alios iræ organa, alios gratiæ vasa, alios Agaarum diuersiræ, alios Saræ silios, alios mundi & Mammonæ amitatecos, alios Dei cultores: Quandiu erunt duæ ciuitates
in mundo, Babyló & Hierusalem, tamdiu locum habebit hæc diuisio, & tamdiu erit regnum Dei & Dia-

Dd.iij.

boli.

boli. Quicquid sentiant aut fint homines, nos ista factionum nomina non probamus. Zuinglium & Lutherum vt magnos religionis instauratores reueremur, ve autores vel Duces aut Dominos nostræ fidei non colimus, ve qui Christiani esse omnes cupimus. Nuquid in nomine coru baptizati sumus aut nu dinifus est Christus? Quid Ecclesia Anglicana de Sacramétis sétiat & quam fidé teneat, docere potest Apologia: & porrò Articuli, anno, 1562 ad tollendam opinionum dissensionem in Londinensi Synodo determinati, & Regia autoritate editi, reticente me testabuntur. Sed hæc femper fuit Diaboli malitia, cum non mentiri non possit, dissensiones fingere. Ita olim Gentes hac calumnia Christianos apud Clementem, Originem, & Chryfostomum grauabant. Quinimò hodiè adeò morosus est & curiosus ille Diabolus, vt cum fingulari nostro in vniuersa Christi doctrina cofestu discrucietur: aliquă în ceremoniola vna vel altera dinerfitaté cavilletur. Na Hardingus ad probanda inter fratres discordia, hoc tade Louanij vidit, alios mini stros rotudos, alios quadros, alios pileatos, alios petasatos incedere. Quid tatumne otij erat Hardingo vt de nostris coloribus homo abses & cæcus disputaret? Quid? nouus ne aliquis sutor reuixit, qui in Apellis crepida vitiu notaret? Quid heccine iusta accusationis causa graui Theologo visa est. Quid debuit ne Rube aut Leui autaliquis maior natu, losepho minori propter vesté irasci & inuidere. Sed benèest, malo nodo, beneficio Dei, bonus cuneus inuentus est, nec voti sui compos cuasit. Quanquam enim calumniante calamo studuit Hardingus omnes in vniuersum Prote**f**tantes

stantes tanquam contentiosos, in publica orbis Chri stiani theatrum producere, & Thomam Sampsonű & me nominatim traducere: tamen nec quisquam fanus hîc apud nos maledicenti credidit, nec Euangelij caufam in odium aut inuidiam, neg; quenquam in periculum aut offensionem loquaci inuectiua sua vocauit. Sed contrà, vt ille contétionis igniculum, fi qui fuit,inflammare voluit, ita Iuelli prudentissimum & fraternum Rescriptum in hac sua defensione restin- In desens. Apo xit: Nam & nostri facti ac consilij rationem optime log.pag. 399. reddidit, & suauissimam fratrum in Christo Comu- 400.401. nionem splendidissime afferuit, & Hardingi cauilla- 402. tiones copiolissimè enervauit. Certe quod Hardingus nostram taxat inobediétiam, in eo fallitur, & Iuellus vt amice fic uere indicauit, nos Principem, non folum vt legitimam Reginam, sed vt Ecclesiæ afflictæ nutricem & Hospitem, vt rarum mundi & singulare miraculum honorare. Obedientiam & schola nostra docet, & lingua fonat, & vita prestat : non folum externus homo & corpus oftendit, fed & anima profitetur, no folum propter iram sed etiam propter conscientiam, quadoquidem id à nobis, & verbum Dei, & officium nostrum, & ipsius multa & maxima in nos merita requirunt. Meta autem obedientiæ est lex diuina, qua cautum est, vt Deo primum, secundum Deu Regibus pareamus: & cum Polycarpo Apostolico viro fic instituti sumus, vt principatibus ac potestatibus à Deo ordinatis, honorem qui competat nec nobis obsit, exhibeamus: cum Tertulliano colimus Imperatorem, quomodo & nobis licet, & Deus precepit vt hominem à Deo secudum, solo Deo minorem: cum Dd.iiij.

codem rurfus precamur, vt Deus Regiæmaiestati vitam prolixam, imperium fecurum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probii, orbem quietum concedat. Itaq; irregularem Pontificiorum, non inobedientiam folum, fed infolétiam potius iure damnamus, qui se priuilegijs & immunitatibus è ciuili foro et gladio eximunt, qui Regibus quasi mancipijs vtuntur, benedicunt, maledicunt, imperant, impetrant, remunerat, puniunt, abrogant, surrogant, extollunt, deprimunt, pedibus calcant, imò ad inferos víq pracipitant pro sua Papali potestate ac libidine. Siquidem cum omnis anima, vt inquit Apostolus, subdita sit eminentibus potestatibus, cumqi, vt Chrysostomus interpretatur, huiclegi et Apostolus, et Euangelista, et Propheta, et alius quicunq; subiectus fit, air non et Clericus et Cardinalis, et Pontifexenisi forte negare velint se anima habere, aut sub illa generali propofitione non contineri, sed taquam fingularia quedam numina ab omnibus vniuerfalibus regulis excipi? Non audiuit hanc vocem Pauli ad Romanos Petri & Pauli fuccessor Romanus Papa, quem his verbis Diaconus consecrat, Ego inuestio te Papatu, vt presis vrbi & orbi: Nec huic precepto obediens fuit illa anima Adriani, Imperator per nos imperat: nec illa anima Clementis quinti, qui ait in Concilio Vien. Omne ius Regum pendet à Papa: nec illa anima Pij quinti, qui nuper in sententia sua Bullata Elizabetham nostram anathematizat, omnes ei adhærentes ab obedientia Domini vnctis debita & in hoc Pauli loco & alibi divinitus prescripta, auocat: qui illam à Christi corpore prescindi, omni

pri-

Ceremo. Lib.1.

Bulla.

privilegio, dominio, dignitate privat, istos iuramento & omni prorsus obsequij debito absoluit. In qua Bulla plenitudinem potestatis suz & primatú iactat, vt euellat, destruat, dissipet, disperdat:in qua Regina pretensam, flagitiorum servam, omnium infestissimorum asylum & perfugium declarat & denuntiat. Hæc verba ignota non funt Hardingi fautoribus : hac eft illius fedis obedientia, proceres & populos, Reges et fubditos inter se committere, & intestinis discordijs remp. & Ecclefie pacem seditiosis Bullis & libellis dilacerare . Aliter nos & credimus & dicimus & facimus, aliter quam vos fumus Regiz potestati subditi et voluntati dediti, memores illius dicti, Quicing; legibus Imperatorum, quæ pro Dei veritate ferutur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium. Hardingus verò ita curiose Lynceus est in nostra Ecclesia, vt plane domi in sua et in alijs factus sit talpa excior . Potuiffet intelligere non effe nouum, homines doctos inter se iudicijs discrepare : homines ab omni vetustate fuisse, vt corporibo sic animis, vt facie fic opinione diffimiles. Potuisset animo repetere in Ecclefia Corinthiaca extitiffe Paulinos, Petrinos, Apollinos: in Asia et Roma: Iohannis et Petri discipulos: in Iudæa Pharifæos et Apostolos. Potuisset recordari ipsos patres Hieronymum et Augustinum, Epiphanium et Chrysostomum, Polycarpum et Anicetum, Cyprianum et Cornelium, Tertullianum et Romanos clericos, Bafilium et Ecclefiam Cæfariefem, Theophilum Alexadrinum et Eremitas, Orientales et Iulium Pontificem Romanum, Prosperum et Galliarum doctores, Hadrianu et Carolum Mag-Ee.j, num,

num denig; in nostra Britannia Augustinum Monachum, et Britannos, G. Warramum Cantuariensem, et Rich. Foxum Winton.in causa nupriarum Henrici octaui et Catharine, aliosq; multos inter se aliquibus rebus pugnasse. Potpisset domi videre in hoc regno fuo Babylonico maxima cofusionem tor Divoru, tot fraternitatű et ordinű, tot vestiű, tot leiuniorum, tot Psalmodiarű et Liturgiarű, tot opinoniű diuersitates. Potuisset meminisse le a suis, imò à seipso dissentire: nos autem inter nos nulla alia in re, nec vlla alia de causa discordare, nisi quatenus ipsius Romanæ curiæ asseclis similes esse non vellemus. Hic tamen qui saniores funt, non sic distrahuntur in diversas sententias, quin in re ipsa opiniones sensus, omnium pulcherrime congruant . Igitur quod ad nos attinet ,& Principi & Patrix parenti, ac magistratibus reliquis vt decet, obtemperamus, patres honore quo debemus prosequimur, cum omnibus fratribus vt æquum est communicamus & eos amamus, nec propter Zizania, fidei & charitatis cursum impedimus, nec ab Ecclesia recedimus, sed vt frumentum esse possimus laboramus, & in Dominicis horreis condi aliquando desideramus, sic interim affectivt moderate quod sit corrigendum quæramus, quod non potest feramus, & expectemus donec Dominus vel corrigat vel in die judicij omnes paleas ventilet, ficuti Augustinus & Cyprianus prudenter admonuerunt. Non Sabbatij fumus, ve propter vestras nugas velimus discindi Ecclesiam, non Apollinares contentionis studios, nó Luciferi, vt recusemus cum Eusebijs nostris communicare: nó Porphyrij, vt iracundia incensi Christianam reli-

de

religionem deseramus: non Eunomij vt ab Eudoxio seiuncti, conuentus separatim agamus. Subscribimus autem quantum possumus & licet, Dionysij sententiæ, Oportere omnia potius incommoda subire, qua Ecclesie concordiam rumpere. Subscribimus Ireneo, qui pacem tranquillè retinendam censuit. Subscribimus etiam Constantino, qui combustis contra Ministros infamibus libellis addidit, Sacerdotum vitia non sunt populo aperienda, ne ille inde occasione offendiculi arrepta, licenter peccare aggrediatur. Itaq; Synodos privatas requirimus, vt illic quæ perperam facta sunt, fraternè redarguantur & Christianè emendentur. Breviter, multa toleranda, quædam amputanda, omnia decenter & ordine agenda & transigenda sine tumultu & ataxia iudicamus.

Itaq; vt ad vos Anglolouanienses couertatur oratio, & hoc Hardingi & Iuelli Duellü, omnisq; de rixis & disputationibus sermo hic terminetur: quid est
cur nouitate & vanitate humanarum commentationum delusi, Romanæ sedis Veneres admiremini: cur
non abiecto Rabbinismo vestro, cum Nicodemo renascimini: Vt auté omnes in Christo vnico Capite
in vnum sidei & charitatis dulcem consensum verè
coalescamus, vt omnia membra dissidentia conueniant, vt omnes sactiones siue papisticæ, siue Lutheranæ, siuæ aliæ quæcunq; æternæ obliuioni mandétur:
hác quam substernimus geminam basim, omni contentionis & æmulationis studio abdicato, quæso diligenter considerate:

Primam causam & primariam & fere solam omni-Optima pacificatio & reum malorum, contentionum, deformation u, & quasi formatio.

Ec.ij.

Equum

Equum Troianum intra Ecclesia muros nobis omnibus infidiantem fuisse hactenus & esse hodie Catholicam à scriptura santta defectionem, & precipue vestrum Papisinum: Deinde causam & fontem Christianæ concordiæ, & solidæ reformationis & verum remedium fuisse, esse, fore solum Dei verbum. Quáuis enim Iuellus non modo ad scripturas, sed etiam ad tot annorum centurias, ad fextum víq feculum, atquè adeò ad Concilia, & ad ipsos Patres, & ad totam illam antiquitatem prouocauit, & latissimum campu aperuit, in quo & iple excurreret liberius, & vobis maiorem ansam reclamandi & repugnandi preberet: tamen nimium largitus est, & vobis plus æquo concessit, & sibi nimiū fuit iniurius, quòd reie to medio, quo causam suam facilius & firmius sustentare potuisset, & seipsim & Ecclesiam quodammodo spoliauit: Quod ille volens non feeit, sed tamen non abs re fecit, vt vos testimonio patrum vestrorum quasi ense proprio conficeret. Satis enim crat Christiano sic dixisse: Sic dicit Domin'. Satis erat opposuisse: Vestra dogmata scripturis aduersantur. Siquidem Dæmoniacorum quastio est: Quid nobis & tibi Iesu fili Dauid: At Sanctorum interrogatio est: Quid nobis rei cum Patribus, cum came aut sanguine : aut quid ad nos attinet, quid Episcoporum Pseudosynodi constituant, aut quid Papa è fuo Laterano blateret: Et Paulinum & verè Apostolicum illud est: Mihi pro minimo est, ve à vobis iudicer aut ab humano die, qui anté iudicat me Dominus est. Cum igitur in omnibus Ecclesijs sit quædam judiciorū & linguarum discordia, & fint vbig & semper qui diuersa sentiunt & loquuntur:

tur: cum nos Romanam Ecclesiam vt Apostaticam & defectricem in ius trahamus : Rurfus cum Romani vociferentur nos non esse Catholicos sed plane schismaticos: cum sint etiam contrà, qui hac nostram Ecclesiam adhuc magis defacatam, & ad purum cultu excoctam, & omnes Papismi faces abstersas cupiant: cum inquam alius aliud tollendum, alius aliud addedum statuat: quænam alia erit reformandi ratio, & via expeditior & certior, quâ dissidia conciliari, & cotro. uersiædirimi possint, quamvt omnes, quantum sieri potest, ad Euangelium & ad perfectam Prophetarum & Apostolorum amussim omnia expendamus? Christus in Ecclesia Iudaica, vetera assumenta, detritos panniculos, Pharifaicum fermentum, traditiones Seniorum & glossas maledictas, camelos, culices, Phylacteria, lotiones inuenit: quodnamaliud perpendiculum est adhibitum quam quod Pater dixit, Ipsum audite: quam quod filius pronutiauit, Venite ad me? Scrutamini scripturas? In Romana Ecclesia alius aliter de iustificatione, de cibis, diebus, alijíq, adiaphoris iudicauit: & audiunt Paulum, Vnusquisq; nostru reddet rationem Deo, non ergo amplius inuice iudicemus: & iterum, Rogo vos fratres vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula gignut, præter doctrina n quam vos didicistis, & ab eis declinetis. Ad Corinthios (inter quos erant verè schismata, & hæreses, et de Idolothytis, de Cœna Domini, de Ecclesia, de coniugio, cutaxia, & Polytheia, de refurrectione, de rebus granibus & leuibus contrariæ opiniones) sic scribit, Imitatores mei estote ficut et ego Christi: &, Tradidi vobis imprimis quod accepi. Eratinter Ga-Ee iij.

latas infensati, fascinati, falsi fratres, Pseudoapostoli, qui irrepferant & subintroierant, qui ad egena mundi elementa, ad Circumcisionem, ad observationes temporum renocarant, qui Christianorum libertate quam in Christo lesu habebat, et explorarat et euerterant, qui Ecclesiam conturbarant : quibus sic Apostolus, Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiftis, anathema fit, Et quicung; hanc regulam et hunc canonem fequuti fuerint, Pax fuper illos et mifericordia & fuper Ifrael Dei. Obsernatur hic canon in Apostolico Concilio Hierosolymis, in quo decretu est, nullum aliudiugum vltra imponendum gentibus præter ea quæ funt necessaria: in quo dictum est, Hoc vilum esse Spiritui sancto & Apostolis: in quo Iacobus ait, Huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est. In scriptis autem humanis hæc fere infunt vitia: aut antiqua funt et serpentina, vt illa in Paradifo Satanica Euze et Ecclefia deceptio : aut antiqua no funt, sed adulterina et falso Patribus inscripta: aut si vera sunt, non à se hanc autoritatem habent, fed à Deo mutuantur: Inuentis quippe hominum nunquam certò aut tutò acquieicit conscientia. Tum demum sponsa confirmata est et tranquilla, cum voce Sponfi audit, vt ipfa in Canticis lætatur, En dilectus meus loquitur mihi. Sine hoc verbo nihil antiquitas valet, et plane nouitas est et insulsitas: antiquus impostor Diabolus est, antiquus illius primi Serpentis sibilus, antiquum peccatum est, antiqua inobedientia, vnà cum Adamo nata et ad nos víq; transfusa. Nulla vera antiquitas est quæ illum testem non producit, qui est antiquissimus Ecclesia doctor, Alpha et Omega, primus

mus et nouissimus, qui agnus est occisus ab origene mundi,qui in principio dixit et fecit, qui sermo et sapientia patris dicitur, qui ab Esaia pater æternitatis et magni confilij Angelus, à Daniele Antiquus dieru vocatur, scilicet Christus Iesus, heri, hodie ide in fecula. Quare sic positum & constitutum sit in Ecclesia Dei, in templo et tabernaculo, in Arca Noe exædificăda, sicuti docet sacra historia, non nisi verbu hoc & præscriptű esse respiciendű, quicquid ille médax & senex Propheta ad fallendű junioré Propheta fuggerat. Cur non huc primo quoq; tempore profugiendu vobis putatis ? cur non in ea veritatis & vitæ salutari via inceditis:quò nos, si non recto passu semper ve debemus, at zelo & animo vt possumus, contedimus. Cur non Papæ pedibus conculcatis, quos humili suauio honorare soletis, filium Dei osculamini ne pereatis? Cur non ad cor, ad nos, ad vos, ad Dominum nostru, ad fontem aquæ viuæ reditis? Cur filiquas traditionű vestrarum non projectis? & cur ceu filij resipiscentes. stolam nouam à Patre Cœlesti donatam non induitis? Cur Ægyptiorum ollas consectamini, & verum Manna, & Angelicum cibum non appetitis? Cur in Aula Romani Pharaonis delitescitis, & non potius cum Mose in desertum exitis ad sacrificandum Domino Cur Lothophagos & Circen incantatrice non deseritis? Cur ad Sirenços scopulos consenescitis? Cur Gergesenorum porcos Christo anteponitis? No fic impuri sumus, vt quisquam vestrum refugiat nostrum commercium, vt recusetis nobiscum in domo Domini cohabitare, ijsdem nobiscum vti sacris, commercia societatis Christianæ habere comunia. Nega Ee iiij. verò

verò sie nos ant vita puros, aut religione castos esse existimamus, vt non agnoscamus Ecclesiam nostram militantem, fuam rugam & maculam habere . In hoc à vobis dissentimus, quòd vos Euangelium putatis dilutis Constitutionibus miscendum & corrumpendum:nos contrà syncerum noui Testamenti ministerium & Euangelium fimplex recipimus, illudq; iudicamus esse, non placitum Principis, non phantasma alicuius seculi, non decretum Pontificis, non carnis sapientiam, sed è gremio patris enarrationem Christi filij, quam nulla Glossa possit aut debeat labefa-Care. Non Augustinos, non Lutheros, non Ambrofios, non Zuinglios, non Cardinales, non Papas, non homines iactamus: vna nobis lingua Canaan nota est, vnus est Dominus per quem iuramus, cuius verbo omnis altitudo qua fe attollit aduerfus cœlum, euertitur. Huius ergo verbi facro vinculo in vna Ecclesia colligimur, sicuti vno fonte loti, vni Deo nomen dedimus, vnam Trinitatem veneramur. Tollatur odiofum nomen schismatis, tollatur maczeria que e nos diuidit: confiteamur, qui verè Christi corpori inseritur, ei schismatis notam non esse inurenda. Quod olim Augustus contra literas Petiliani vsurpauit, ide nos hoc tempore repetimus: Vtrum nos schismatici simus an vos, nec ego nec tu, sed Christus interrogetur. Cedat ergo curiofitas fidei: cedat Lucifero veritatis exortæ, errorum caligo & opera tenebrarum: veritati vanitas: Divino commentario rerum exploratissimarum, fallacissima commenta homuncionum. Doceat vel Hesiodus: Lex antiqua optima. Doceat vel Apollinis oraculum olim Athenienfibus datum:

Religiones que sunt in more maiorum, seruadas, sed in illis quod est optimum sequédum. Docearautem Socrates apud Xenophontem, optimum esse, non tam quod antiquum, quam quod Dominus ordinauit. Ad hoc Christi verbum, ad has voces à Domino consignatas prouocamus: cuius verbi autoritate & grauissimis testimonijs suellus vestros errores coarguit & dissipauit.

His tamen à nostro defensore in suo libro positis & constipatis, adhuc reluctatur Hardingus, aliam extrudit diatribam quasi leuis armaturæ excursioné vltimam: in qua tamen vnum tantum articulum tractat, hic illic quædam carpens & vellicans, quæ noster sparsim in recognitione & noua æditione suæ defensionis satis resutauit.

Pollicitus est item per literas Domino Bullingero & Tigurinis, se contra Domini Brentij Vtopiam & Vbiquitas. contra vbiquitarios aliquid scripturum: ideoq; ad eum miserunt quædam Scholia quæ Petrus Martyr ad eius operis confectionem consignarat, sed noster ab istis Hippocentauris Papisticis vndiq impetitus, et demum morte præuentus expolire non potuit. Annotationes quasdam, sinè breues propositiones de vsura, in ipsius museo post obitum repertas, placuit euulgare: vbi Lector intelliget ad quandam principalem quæstionem duas aduersarias & acutas & succinctas responsiones. Alteri, quia author est incertus, literas. A. B. apponemus, in altera erit sonnes suellus.

Anquicquid ex pacto supra sortem accipitur ab De Vsura.

Ff.j.

co qui mutuo dat pecuniam, mercatori illicitum fornus sit, quamuis non quarat lucrum nisi ex lucro, idqi animo mercatoris.

Resp. Ioannis Iuelli.

Imò fœnerator sæpè etiam ex iactura lucrum quzrit, non tantum ex lucro.

A. B.

Contractum de quo quæritur, licitum puto, quia nec primæ tabulæ repugnat, nec secundæ.

Io. Inellus.

Ego contrà, viuram omnibus legibus dininis, humanis, ciuilibus, Canonicis, nouis, veteribus, Christianis, Ethnicis video disertè prohiberi, nulla autem lege authominum constitutione approbari. Itaq, hoe genus contractuum non puto esse licitum.

A. B.

Nam quod ad primam tabulam attinet, nullum Dei mandatum extare puto, quo prohibeatur homines eiusmodi contractum exercere, in quo vnus materiam lucri, alter operam suam præstet, modo omnia honestis artibus siat. Nec discrimé ponendú arbitror in materia, sinè ager locetur, sine domus, sinè deniq; pecunia ad mercaturam exercenda interueniat. Nam vi mihi quidem videtur, materiæ dinersitas non facit dinersam contractus naturam: quamuis certis & quidem sustis de causis inrisconsulti subtilius ista distinarint, apud quos aliud est locatio quam societas aut mutuum.

To. Inellus.

Alienum erat hoc loco (vt mihi quidem videtur) verba facere de prima tabula. Nam ea religionem tatum

tum continet & cultum Dei,vsura autem propriè refertur ad proximum. Tamen fœnerator cum aperte fratrem lædit, & sciens prudensq; peccat in secudam tabulam, non obscure etiam peccat in primam, hoc est in Deum authorem viriusq; tabula . Sed miror ta doctum virum, cum viuram probare vellet, nihil adferre voluisse (non enim dico non potuisse) ex sacris literis, presertim cum nescire non possit multos esse hodiè qui putent eam vbiq; in omnibus Scripturis condemnari. Nam dictata hominis quatumuis fapientis, non possunt habere authoritatem verbi Dei. Institutionem autem vitæ Christianæ, ad coniecturas & obscuras quasdam collectiones reuocare, nescio an sitillorum hominum qui pollicentur se, nec ad sinistram nec ad dextram velle flectere, sed illud tantùm amplectiac sequi velle quod Deus iusserit.

A. B.

Quod autemattinet ad secundam tabulam, ad quam etiam propriè ista respiciunt, mihi sanè videtur eiusmodi contractu non modo non ledi quenquam, sed vehementer etiam inuari hominum societatem, si modo certis limitibus definiatur, de quibus mox dicam.

Io. Inel.

Atq aliter semper visum est, non tantum Christianis hominibus, sed etiam Ethnicis. Nam vt alios taceam, veteres Romani no minus sceneratorem horrebant quam homicidam aut surem. Maiores nostri, inquit, Marcus Cato de re rustica, surem condemnabant dupli, sceneratorem quadrupli. Et interrogatus quid esset scenerari, quid, inquit, hominem occidere:

Ff.ij.

Si sapientes putassent hoc pacto tatopere inuari posse hominum societatem, certè in scribendis legibus, & constituendis rebuspublicis rationem ita commodam & prinatim publice que villem non omissisent: illis enim societas hominum summa semper fuit cura.

A. B.

Nam quæ in verbo Dei dicuntur contra fœneratores, hûc non pertinent. Fœnus enim (quod ab Hebræis Nesek, id est morsus dicitur, & verbo Dei damnatur) tum demum exercetur, cùm pecunia datur alicui mutuò, vt & sortem & aliquid supra sortem quoquo iure exigam. In ea verò specie quæ nobis proposita est, non propriè datur pecunia mutuò, sed societas
quædam initur, in qua vnus faciendæ mercaturæ pecuniam ad emendas merces, alter verò suam operam
in commune sucrum confert.

Io. Inel.

Sunt hodiè multi viri non mali, qui verbo Dei prorsus omne genus vsuræ damnari putant. Certè Dauid ita prædicat virum bonum: Qui pecuniam sum, inquit, non dedit ad vsuram, idé; non tantum no pauperi sed prorsus nulli. Et Christus in vniuersum ait, Date mutuum, nihil inde sperantes. Quòd si hæc aliaé; multa quæ contra vsuram proferuntur ex verbo Dei, huc non pertinent, cur tu ex eodem illo verbo Dei, non adsers ea pro vsura quæ huc pertinent? Cur planum non sacis ex scripturis, licere ita pacisci cum mercatore, aut cum diuite, vt pecuniam tuam repetas cum vsura. Est quidem vsura alia acerbior, alia mitior. Minùs enim læditur diues mercator qui ex scenebri pecunia lucrum facit, quàm pauper qui exeditur

ditur vsuris, & ne sortem quidem potest reddere. Ego tamen spero doceri posse suo loco, in omni etia moderatissima vsura inesse morsum. Definitio quidem ea quæ hic adfertur, rectè congruit. Ita enim mercator mercatori dat pecuniam mutuò, vt quicquid acciderit, siuè lucratus sis, siuè iacturam feceris, quocunq; iure quacunq; iniuria repetatur cum vsura.

A. B.

Illud igitur, id est, lucri causa fratrem lædere, qué tuo etiam cum damno tenearis iuuare, planè repugnat charitati Christianæ, ideoq; species est magnæ crudelitatis: à qua Christianos omnes oportet esse alienos.

Io. Inel.

Scripturis pugnandum erat, non illis rationibus quæ nihil probent. Quæ enim est ista dialectica: Non licet vsuras exigere à paupere, ergo licet exigere à diuite. Nam codem modo prorsus possis dicere, nó licet affligere pauperem in iudicio, ergo licet affligere
diuitem: Atq; etiam pueri in scholis hocsciunt, ex negatiua non rectè concludi affirmatiuam.

A. B.

Hoc verò è contrario cum charitate prorsus consentit, quis enim huiusmodi contractu læditur? Nam respub.nullum damnum patitur, imò etiam iuuatur, cùm reipub.intersit, mercaturam honestam potius sieri, quàm vt otiosa pecunia iaceat.

lo. Inel.

Quis, inquis, lediture respondeo respub. Mercator enum qui pecunias accepit sonori, cogitur merces suas tanto pluris vendere, & populus cogitur eas plu-Ffiii. ris emere. Itaq; Chrysostomus rectè dixit, scenerarorem communem esse hostem omnium. Ad hæc, vndè
hodie sunt tot mercatores obærati, nisi quòd iuuenes di student præproperè rem facere, antè inuoluuntur atq; impediantur vsuris, quàm possint emergere?
Illi verò postquam semel incipiunt ruere, alios sæpè
multos viros bonos creditores suos secum rapiunt.
Si hoc est iuuare rempub. equidem non video quid
sit eam lædere. Iurisperiti quidem aiunt interesse reipub. non vt quisq; vsurariam istam mercaturam faciat, sed vt quisq; re sua rectè, hoc est, vt ego interpretor, honestè & legitimè vtatur.

A. B.

Qui verò pecunia vtitur, is quoq; conqueri no potest, cum pars lucri ad eum redeat.

Io. Inel.

Redit ad eum, fateor, interdum aliquid, sed hoc pacto, vt dixi, rerum pretia augentur in immensum, & populus mordetur atq; opprimitur. Leges autem no vnius alicuius auari mercatoris cupiditati seruire debent, sed saluti totius populi.

A. B.

Deniq; qui pecuniam confert, quam alioqui iacere otiosam & sensim exhauriri oportuerat, sit hac ratione locupletior, ac proinde ad fratres inuandos magis idoneus.

Io. Inel.

Certè quicquid aut debitori accidat, aut reipublicæ, solus fœnerator semper sit locuple tior, sed iniquis & sœdis rationibus: vt solent qui ex senocinio, aut è surto rem faciunt. Sed ridiculum atq; étiam acerbum

eft,

est, multos opprimere vt vnum iuues. Nam 'quod additur, sceneratorem diuitem ad fratres iuuandos magis esse idoneum, nullum est genus hominu auarius, tenacius, sordidius, aut minus propesum vel ad subleuandos fratres, vel ad iuuandam rempublicam.

A. B.

Sed contrà, obijci solent nobis quædam, ex quibus probetur & rempub. lædi & ei sieri iniuriam qui pecunia vtatur, atq; adeò sic reddi securos homines & negligentes, quibus stertentibus opes crescant.

Io. Inellus.

Res ipsa vtrung; loquitur, Est enim hæc et vetus & publica & verissima querimonia.

A. B.

Rempub. lædi aiunt, quoniam mercator hac ratione cogitur cariùs merces suas vendere, vt & sibi
& alteri lucrum quærat. Respondeo, quærendum esse
huic malo remedium, ideo quo inprimis esse cauéda quo à de ius sieri poterit: nempè ne cum homine
improbo sit nobis negoti u: Deindè ne pecuniæ pensionem æquo maiorem stipulemur, sed eiusmodi vt
probabile sit vtriq posse honestam lucri partem accedere.

Io. Inellus.

Pulchrè, sed quis quæret : vbi, quando, quo pacto, apud quos quæret : hoc sedicet est illud velle quære-re, quod inueniri non possit. Non enim positum est in manu tua, quàm ille vir probus sit quo cu cotrahas: Insinitæ enim sunt latebræ in animis hominum. De illa verò mediocri pensione, nescio an vnquam possit conueniri.

Ff.iiij.

A. B.

A. B.

Præterea, si ob hoc incommodum damnetur hic contractus, cur non etiam improbetur locatio? Nam certè si vel agrum, vel ædes alicui locauero qui sit improbior, vel cariori pretio quam par sit, eadem prorsus incommoda consequentur.

Io. Incl.

Imò multum est discriminis: Nam locare semper licuit, scenerari non licuit. Locare honestè potes, scenerari honestè non potes. Vt autem rectè damnatur iniqua locatio, ita rectè damnatur iniqua mutatio. V-sura autem mutatio iniqua est. Itaq, vsura non in vni-uersum cum locatione, sed cum iniqua tantum locatione conferri debet. Omnis autem iniqua locatio dănanda est, ergo omnis vsura damnanda est. Additur, Si ades locauero alicui qui sitimprobior: hoc quid sit non intelligo. Improbitatem enim hoc loco non in conductore qui patitur iniuriam, sed in iniquo Locatore qui iniuriam intulit: nec in eo qui pecunias accepit scenori, sed in sceneratore qui dedit, reprehendimus.

A. B.

Proximo verò aiunt, duabus in rebus fieri iniuriam, primum quòd ex alieno labore lucrum percipiat alius: Secundò quia fit stipulatio certæ pecuniæ in omnem euentum, cum tamen mercaturæ sint incerti euentus, & in societate commune debeat esse periculum, ideoq; non videatur licita stipulatio, in qua no etiam siat damni communis mentio.

Io. Incl.

Virumq; recte.

De priorific respondeo, iniquius non esse vi ego ex alieno labore lucrum percipiam, quam vt ille ex aliena pecunia fiat locupletior: Summam autem esse huins contrachus aquitatem in co quod vinus materiam, alter operam conferat, quo fit ve tum alter alterer invet, merito quoq; commune fie lucrum it i monte. putem its tacile policrefluti. Br enima shar its nerre

Si ita effet, societas effet, no viura: par ante effet ratio si&creditor & debitor subirent ide periculu. No enim fatis estab altero materia lucri præberi, ab altero coferri operam, nisi id ab vuroq flar code modo? Nuncautemalter szpè & operam & oleum perdit, alter fecurus & certus eft, non tantum de forte, fed e tiam de fœnore. Itaq; cum non proponatur vtriq; periculam commune commune lucrum, fit læpe vt al ter alterum non innet fed opprimat, & in hoc cotra Qu fumma fit iniquitas. Inscounce of bitter noli: an horgenus focietaris can con cear Sed cuid hosti-

Scio tamé obijci posse quod ait Aristoteles, cotra paturá effe ye pecunia pecunia pariat: & illa quoq; adferri posse que dicut lurisconsulti, debitore non vila liena pecunia fed fua, quonia in murno, id effin ils rebus que pondere numero, vel méfura conflant, ma tun dicatur, quòd de meo fiattun Sed has subtilitates nihil moror, quas etiaspere me posse facile tefutale, cum hue contractu po dixerim mutuant effe, fed fo cieratis speciem, in qua vnus materia licif, aut id certe ex quo materia lucri comparatur, alter vero opera cofert, & charitatis regula postulat vt communis benefici fit communis acreciproca compensatio

Gg.j.

Io.

ominen.

10. 1sel.

Mirum cft, id hominem Christianum non videre, quod Ethnicus folo natura lumine imbutus viderit. Neg; ita leuis est Aristotelis authoritas, ve possimus eum, quasi qui inanes tantum subtilitates atq argutias sectatus sitaita leuiter & cotemptim reijeere. Vis autem rationis qua vins est Aristoteles ea est, ve vix putem ita facile posse refutari. Res enim aliæ ita natæ sunt, ve res alias possine procreare similes, ve bos bo-uem, caper caprum: alize antem sunt inertes & stupidæ quæ nihil procreant, ve lapis non generat lapidem, quòd in co non fit vis aliqua progenerandi. Nummus ergo non magis potest nummum procreare quam mensa mensam, autpluma plumam. Quod autem ad nomen mutuum attinet, ve leuiter obijeitur à Iurisconsultis, ita hicleniter dissoluitur. Esto enim non fit viura mutuum, fit species aliqua societatis. Non erat id in controuerfia, illud potius quaritur an hoc genus societatis coire liceat? Sed quid hoc tadem argumenti est: viura inter mercatores aut diuites non est mutuum, ergo viura inter mercatores aut diuites non est illicita. Semel, iterum, tertiò inculcas ab altero materiam lucri conferri, ab altero industria. Quis hoc nescire potest : aut quasi id magnopere ad rem faciat, aut quafi non etia in fædiffimis contractibus idem interdum fieri soleat. No quid fiat hoe loco quaritur, sed quid liceat. Sed charitatis regula, inquis, pollulat ve communis beneficij lit communis ac reciproca compensatio. Recte sanè, feeneratores enim charitate ducuntur scilicet, non auaritia. Sed quid fi debitor nihil lucratus fit, vel potius, quid fi, vt fit, rem omnem

omnem amiserit? que tum regula charitatis statuet compensationem reciprocam?

1. B.

De posteriori sic respondeo: quamuis incerti sunt euentus mércatura, tamen meritò prasumitur potius sueru quam damnu: cum mercatores artis sint periti, minime sit probabile in damnum suum concessuros.

Io. Juellus.

Præfumitur lucrum potius quàm damnú, fortalle quia animo procliuiores sumus ad benè sperandum: res tamen ipsa incerta semper est et lubrica, & interdum casu magis regitur quam prudentia. Quare cum euentus sit incertus, & societas ea pecunia atq; operas sit communis, par est, mea quidem sententia, commune esse periculum. Alterum enim subire omnes easus & rem amittere, atq; etiam ex amissa re viuras reddere, alterum sedere domi otiosum, & quicquid acciderit de sorte & sucro securum esse iniquum est.

Deinde, distinguenda est hæc species societatis ab ea in qua vterq; & rem & operam cofert, vt cum mer-eatores cum mercatoribus societatem ineunt, tum enim vterq; sibi exæquo cauet.

Io. Inellus.

Distinguenda est societas ab illa: Illa, enim honesta est, hæcsemper turpis fuit. Verùm ne hæc quidem
ratio satis sirma est. Quid enim facit cautio ad minuendam iniuriam? sieri enim potest vt etiam in turpi
re vterq; sibi ab vtroq; ex æquo caueat. Certè ne ludæi quidem hodiè hoc genus societatis interse probare possunt, vt mercatores aut diuites à diuitibus vi-

Gg.ij.

furam

furam exigant is align our sale condima months

A. B.

In hac verò specie diuersum accidit, nam alter pecunia habet in sua potestate, alter obligationis schedula contentus, alterius bonam sidem sequitur.

inneg priit zime apre lo. Tuellus.

facere. Quidem respondere aliquid, at non satisfacere. Quidenim si creditor non tantum sequatur sidem debitoris, sed etiam agros & prædia velit sibi obligari: an non æque illi cautum est atq. alteri qui accepit pecuniam?

dum afa magi seguli quan denila. Cunte cima

Itaq cum illi multò melius fit cantum quam illi, dico ita quoq; concipi licere flipulationem, vt communis damni mentio non fiat, nempè vt ille hoc veluti fræno coerceatur, ne alienam pecuniam audacius profundat, sed vt exparcius tanquam suo vnius periculo peritura vtatur.

Io. Inclins.

Imò æquè vt dixi vtriq cautum est itaquin stipulatione par est, si quid acciderit, mentionem sieri communis danni. Otiosum antem erat hoc loso de pecunie profusione dicere. Núc enim non de decoctoribus, sed de sœnatoribus sermo est. Certe in hac re, vna sita est cotrouersia: còm cautio vtrinq sit éadem, cur proponi non debeat idem vtrinq; perículum a se

A. B.

Interim tamen est Christiani hominis tum in alijs omnibus obligationum speciebus, tum etiam in hoc contractu ita iure suo vui vt cum ei constiterit alterum sine sua culpa iacturam secisse, paratus sitest acuo aquio & bono iplius quoq: fortis damnum ferre por tiùs, quam vt cum fratre acerbiùs agat quam christiau na charitas ferat.

Tuellis poupoid ogo mabl

Christiani est hominis ita viuere, est etiam Christiani hominis ita contrahere: pacta enim socouen ta, quafi vincula quadam funt humana vita. Si debi tor, inquis, nulla fua culpa iacturam fecerit, creditor debet ipfius etiam fortis damnum ferre. At quid fi ila le iacturam quidem nullam feccrit, sed ex aliena aut nihil lucratus fit, ant non ita mulaum vrex co aliquid viura nomine decidi politr qua tandem hicadhibenda erit Christiana moderation upil and sad ba mins o longifini irimai. B. : monod mini silo Mos

Actie cui hoe mirum videatur, dico fimilem effer mutui rationem, quod tamen nemo reprehedit. Exempli causa, frater egens venit ad me petens pecuniam, ego quod petit largior, sed tamen stipulor, bona fide intra certum tempus redditurum quod accepit. Quis hanc stipulationem damnet ? Et tamen fæpissime accidit vt debitores non poshint, præsertim ad præscriprum tempus persoluere mutumm, idá; sine vlla culpa. tias eft onyden vluram in vingerluge

To. Inellus nit altri ingilam ming

Inter vouram & mutuum multum est discriminis. Deus enim mituo dare jussit, fanenari prohibuit: & mutuum cum charitate coniunctum eft ofura cumas paritia. Argumentum hoc quale tandem estificri sinquis , porest , ve aliquis interdum in mutuo aut local tione præstare non possic quod promisit, Ergo licet exercere femus. Hacratio mihi vix videtur coharc-

Elimin T

Gg.iij.

re.Est enim simile dissimile, & meo iudicio non multum probat.

A. B.

Idem ergo hic quoq; incommodum accidit, ficut in agri locatione & alijs contractibus omnibus fæpiffime viu venit, yt aliquis quod fine exceptione promisst, præstare non possit. Idem igitur inter omnes regula obtineat, yt Christianus cum proximo Christianè agat, nec tamen proptereà stipulatio damnetur.

lo. Incl.

Inter bonos benèagere regula pia est & Christiana, verum ad hanc regulam viura non quadrat. Non enim adhuc satis liquidò probatú est, fœneratorem posse esse virum bonum: aut homini christiano licere magis piè fœnerari, quàm piè furari. Nam qui dixit non furaberis, idem dixit non fœneraberis.

A. B.

His positis, quod ad me attiner, his veluti sinibus, hunc contractum circumscriberem.

lo. Incl.

Qua res in se moderationem non habet vlla, eam istis moderationibus regere non potes. Quantò satius est omnem vsuram in vniuersum prorsus tollere, quam malum infinitum finibus velle circunscribere.

A. B.

Primum considerandum puto diligenter, ne vel auaritiz vel otij captandi causa, malimus pecuniálo-care, quam ipsam exercere, vel emendis fundis collocare.

Io. Inel.

Sunt ilta non iuris regulæ sed iniuriæ. Scilicet ve-

nimus ad fummum, docemur nunc non aparitiz fed pietatis causa fœnerari, & nihil agendo non otiu sed laborem quærere.

A. B.

Secundò cauendum, ne hoc modo fiamus ad subleuandam pauperú inopiam minus idonei, ve si quis quiequid habet alteri committat, ita ve non satis supersit quo fratrem inuet.

lo. Inel.

Ridiculum, quantò enim plus exponis focnoti, tantò plus ad te redit, quo inues fratrem.

A. B.

Tertiò quarendum mercatorem puto non quàm ditiffimum, fed quàm integerrimum, quiq boneflam faciet mercaturam.

To. Incl.

Quid hoc ad rem? non enim integritas quaritur in fœnore, sed pecunia, necnos mercatorem qui pecuniam accipit fœnori hoc loco comprehendimus, sed fæneratorem qui dedit.

A. B.

Quartò, moderandam censeo pecuniz pensione, ita ve ipsius mercatoris, ac bonorum adhibito iudicio & arbitrio, nec publice leges violentur, nec iusta cui-quam offendiculi occisio prebeatur.

Jou Jack in tion

Et quis tandem aureum istammediocritatem describet nobis, et neue plus accipiamus quam oporteat, neue minus Namsi encarias et igere licet, cur quadrantarias non secre Si quadrantarias, cur no licer trientarias? Si triemarias, cur non semisarias. Ec

Gg.wj.

fi illas, cur non etiam contesimas? Quis statuet nobis istos limites, ne vípiam liceat aberrare. Quòd si regula huiusmodi ita ad perpendiculum tradi potest, cur cam ipse no tradidit e cur non edixit nobis hoc licere sieri, illud non licere? Quid causa dici potest cur nunqua nec Deus ipse, necrespub vila, nec vir bonus aliquis pensiones istas usurarias ita reinperarit, vi intelligi possit, quid quantis; mercatorem à mercatore y sura nomine liceat exigere? Absurdum est, cu omnia ad mediocritatom velis redigi, cam ipsam in medio relinquere, & nullis limitibus definire.

Quinto, diligenter circumspiciendum est, yenostro iure viamur, & zeuo & bono, sicut Christiana charitas iubet.

10. Inellus.

Hoemihi idem videtur esse quod proximum. Alquum enim & bonum non aliud est, quam arbitrium boni viri cum charitate Christiana coniunctum. Charitas autem Christiana non seneratur, nec ea quæ sua sunt quærit, sed ea quæ sunt Iesu Christi.

Hoc fragmentum licet exiguum, oftendit qua fuerit ipsius de vsura opinio, qua alioqui latius & plenius demonstrauit cum illum elegantem librum doctoris Willoniah comuper de vsura aditum sua, prafatione approbauit.

Quanuis autem per annos viginti le totum legendis authoribus Græcis, Latinis, veteribus, recentioribus dedifiet, ita ve facile quius existimet, si huc

ner-

neruos intendere voluisset, eum & plura & splendidiora edcre potuisse, nunquam tamen nisi pertractus scriptis libris. in hanc harenam prodijt, & ferò ad scribendum animum appulit. Quid enim volenti difficile : aut quid Adiumenta. non poffet efficere, cui domi tanta supellex suppetebat, qui labores nullos recufabat, qui libros diurna, nocturna manu versabat, qui tot locos communes instar sedula apicule congerebat, qui libros chartaceos numero multos, quantitate magnos componebat? Vnus autem ei ad manu erat ingens quasi thesaurus Libri chartascientiarum & locuples promptuarium, in quo prophana, facra, poetica, philosophica, dinina collegit. Erat in alijs libris & alia rerū multarum fylua, ex quibus semper vnű aut alterum libellum quasi Enchyridion, & vt ita dicam Manuale descripsit, quo vsus est ad dicendum & scribendum velut Indice, adhibitis literulis quibusdá nouis & peculiaribus, ad quæ mysteria Hierogliphica intelligeda opus est aliquo Iuelto aut Oedipo interprete. In alijs codicillis quos circumferebat (Ephemeridas seu Diarios vocant) omnia Apothegmata, ludicra, egregiè dicta, quacunq ab alijs audiuit, aut vndecung observare potuit, non indiligenter perscripsit: vnde in singulos annos verborum & rerum magnum aceruum comportauit . Sic abditus in bibliotheca fuit, sic assiduus in libris, sic intentus omnibus occafionibus & oportunitatibus difcendi, domi & foris, ioco & ferio, in Mulæo, in menfa, vt vere Ioannes Philoponus dici possit. Vt autem omnia solebat studiose condere, sicetiam ea ad vsum communem & ad fermonem quotidianum depromere, & scripta sua illis condire optime poterat. Hh.j.

Nec

Linguarum adminicula.

Nec solum Anglice & Latine disertus, verum etia Italicæ linguæ haud ignarus fuit : Græcè verò peritus. Quamobrem infulfum videri debet illud Hardingi scomma: Istum tot Greca in suis libris aspersisse non fine Thefeo, quòd ad eam rem, operam nescio cuius Graci professoris aduocaret, cum tamen idem ille Ægidius Laurétius pernegaret,& huius in Grecis literis cognitione sæpe laudet, & cum certú sit eum adolescentem huius linguæ ardore flagrauisse, & virum super omnem expectationem profecisse, adeò ve historicos, Oratores, Poetas Grace legerit, inprimis verò Ecclesiasticos scriptores, & inter cateros Gragorium Nazianzenum eximium & familiarem habuit . Accepi etiam illum lectissima fæmina Anna Baconæ honoratissimi Custodis magni Sigilli vxori, quæ Apologiam Anglicanæ Ecdefie è Latino in nostrum sermonem fidelissime & fælicissime convertit, & Græcam Epistolam ad eum scripsit, Græcè respondiffe. Multos autem Gracos codices ipfius manu annotatos vidi, & in legendo diligentia testari possum.

Memoria arti-

Mirari hec nemo debet si reliqua diuine gratize in hoc homine elucetis przesidia cognouerit: quid enim assequi non potest memoria scelix, & sidelis custos rerum omnium : quam licet natura (vt vulgo loquimur) dederit, mirisce tamen ars adiunit. Si omnia experimenta hac recenserem, quibus ille memorize suz singularem artem ostendit, zequo longior poneretur oratio. Sunt qui referunt Hieronymi. Pragensis memoriam susse valde bonă, & Philippi. Melanchthonis singularem, & Theodecten sophistam à reminiscendo appellatum susse Mnemonicum, Iulium Cz-

farem,

farem, Themistoclem & alios ea laude floruisse. Noster autem hac fretus, cum in Cruce Paulina Referédarium ageret, & quatuor illas solennes & bene logas Conciones repetiturus esfet, & propterea Ioanni Garbrando mandasset vt dictata à Concionatore exciperet, domum reuersus, plura memoriæ quàm ille chartæ commiserat, adeò vi orationis totius partes, sententias, nexus, ordinem memoriter teneret : licet in sua repetitione publica illam memoriæ vim no ostentaret, sed omnibus aliarum Concionu argumetis celeriter percursis, sua perorarit. Quin & ilsud notum est, nullum neg, dictum neg, factum paulò excellentius ab eo auditű aut visű fuisse, quod nó vel in illo suo diario notaret, aut memoriæ quasi septo non coprehenderet.Reuerendissimus Episcopus Londinefis D. Sandus, & alij multi testes esse possunt, hoc ipfum non semel retulisse, si quid forte commentatus perscripserat, & id semel distincte perlegerat, paruo negotio idem totum eadem serie, ijsdem propemodum verbis fine scripto potuisse reddere. Quod ab eo (ni fallor) præstitű est in ea Concione cuius supra mentio facta est, quam, campana ad diux virginis teplum Oxoniæ vocante, edidicit, & postea expeditè pronuntiauit. In Collegio suo adhuc iuuenis, post disputationem, vt fit, igni cum suis assidens, iubebat exercendæ memoriæ causa, eorum duos aut tres ciuium quorundam noua nomina ex ignotis parochijs & diverfis locis proponere, que ille octo post dies, ordine, sicuti singuli dictauerat, repetijt. Ioannes Ship- e preus eiusde Collegij corporis Christi & soci & linguaru professor, pro illis temporibus doctissimus, in Hh.ij. no-

nouum Testamentum ad memoriam iuuandam, disticha Alphebetico ordine conscripsit, qua emendatiora & auctiora D. Parkhurstus primum Argentina, post Londini excudit, quæ cum subinde Iuello laudaret, dicereté; complures inde non parum vtilitatis percepifle, V tilia quidem certe & perbella funt carmina, inquit Iuellus, sed ego noui memoria, subsidium quoddam salubrius, & aliam viam commodiore, scilicet Artem memoria. Quo tempore Parkhurstus accepto Calendario, aliquot nomina difficiliora & barbara inde conquisita selegit, quæ noster ex tempore, locorum situ et ordine observato, memoriter pronuntiat . Nec dissimile est quod fecit Glocestria. Nam cum Ioannes Hoperus ibidem Episcopus vigilatissimus, & post Martyr Dei constantissimus, tentandi causa, vnà cum alijs amicis, peregrina vocabula, Wallica, Hybernica, aliaq; exotica circiter quadraginta excogitaffet, iste secedens & aliquantulum meditans, semel aut iterum lecta à primo ad vitimum & è contra abiq mora & omni hæsitatione recitat. Concionanirus breuissimas annotationes & pracipuas dicendorii Summulas scribere cosueuerat, quas huius artis adminiculo, imaginibus infignitis, locis omnibus dispositis, ita memoriæ commendauit, vt non semel dixerit, etiamsi dece mille auditores haberet, & inter peroradú tumultuarétur aut pugnarét, se tame artificialis memorie beneficio fic confirmatii effe, vt non perturbaretur, vt nihil obliuioni traderet, sed vbi delierat, ibi omni trepidatione abiecta pergeret. Solebat D. Caluini Institutiones & infe maximi facere, & plurimum amicis commendare, quas hoc artificio

tificio & industria tanquam digitos suos probe nouerat. Hoc etiam fuatit Parkhursto, & tandem perfuafit, fic vt ille vires suas periclitaturus, ab Euangelio secudum Matth rum exorfus, Tiguri in templo D.Petri, locis & imaginibus in Anglia oppido Cleua collocatis, vna folum hora quotidiè ei studio tributa, omnia illa viginti octo capita totidem dierum spatio à principio ad finem víq;, & vice versa ita ad vnguem & ad verbum calluit, vt quamcung; partem eius Euangelista, & antecedentia & consequentia promptissimè redderet. Suasit idem D. Frenchamo quonda Oxonie studioso, homini & ingenuo & generoso, qui exul religionis causa Tiguri & piè vixit & Christiane obijt. Anno regni Elizabethæ quinto, tempore Comitiorum fiue Parlamenti, vt dicimus, ambo & Sarisburiesis & Noruicensis apud ornatissimum Equitem D. Baconum magni Sigilli Custodem pransi für, vbi refectis corporibus, etiam sermonis elegantia & fuauitate suorum conuiuarum animos recreaturus, de arte hac memoriæ loquutus, quendam Roughamum Monachum Buriensis Cœnobij, propter eam facultaté & peritia multis laudib extulit : cumq; Parkhurstus adderet, in ea mesa etia alium mirum artifice adfuiffe, Inella inquens, D, Custos periculum facturus, lupta Erasmi Anglica Paraphrasi, coepit ei dece linea- a rū vltimas claufulas & voculas confusas, quandoq; perfectas, quandoq dimidiatas, plerunq decurtatas prælegere: Age, inquit, quid hic possis videamus. Iuellus secu tacite ruminas, facie manu cooperta in mefa fedes, statim fingula susq; deq; rectà & retrò repetiuit. Tanta & tam incredibili memoria polluit, vt fin-Hh.iij. gula

gula s' ccimina memorare, alterius cuiusdam mem oriam firmiore & capaciorem requireret. Atq. hæc de Scriptis & de adiumentis ad eam rem necessarijs dicta sint.

Litera.

Dedicationes librorum.

Quas ille scripserat literas ad amicos, familiares, Nobiles, Episcopos, nostros, exteros: & rursus, quas ab alijs doctiffimis viris, maximè Tigurinis acceperit, & quam aptè & artificiose in suis quasq; capsulis digesserit, prætermitto. Multi suos libros ipsi inscripserunt, nimirum P. Martyr dialogum de vtraq; in Christo natura, eumq; velut Palæmonem inter duos suos Interloquitores Pentachum Vbiquitarium & Orothetem restè de Christi humanitate eiusq: corporis circumscriptione sentientem elegit:quem etiam sæpè optauit in ea respondedi prouincia sibi mortuo succedere. Dignum profectò argumentum, in quo illud diuinum ingenij fui lumen & orationis flumen exerceret Etsi enim Dei gratia Anglos nostros illa pestis Vbiquitaria non inuafit, tamen in alijs locis latiùs ferplit, & principijs obstandum est. Quis autem hoc spatiosum de Vbiquitate thema oratione peragrare cum laude posset, nisi qui vbiq; locorum per omnia authorum genera est peruagarus ? Quæ enim,ô Deű immortalem, in hac doctrina tenebræ, quod chaos, quæ abyffus? quam nouú genus philosophiæ? quam nec Parmenides ipfe, si viueret, qui omnia quacunq funt vnum esse dixerat, nec Heraclitus, nec Scotus ipse posset intelligere: vbi sursum, deorsum, antrorsum, retrorfum, hâc, illâc, cœlum, inferi, terra, omnia miscetur & confunduntur: vbi in tanta caligine, nec ianua qua ingrediamur, nec exitum quo euadamus liceat inuenire:

inuenire: vbi rectè quis exclamet cum Poeta:

Monstru horrendu informe inges, cui lumen ademptu.

Dedicauit ei & alijs mostris Episcopis olim exulibus, suum Danielem Henricus Bullingerus: Itemq Bulle Papisticæ Refutationem, in qua & orthodoxæ Reginæ & totius Regninostri defensionem suscepit, anno Dom. 1571. Et Iosias Simlerus orationem de P. Martyris vita sub nominis ipsius auspicio publice apparere voluit, eius in Genesin Commentarium, quòd illi Martyris vita deberetur potissimum, qui Martyrem viuum observauit vnice: quo tempore misit eius dem Martyris Eicona argeteam, videlicet circiter annum Domini, 1563. Martij, 23. Quod ex ipsius literis ad eum transmissis licet cognoscere.

Ad D. Iosiam Simlerum apud

Tigurinos Sacra Theologia professorem, Iuelli Episcopi Sarisburiensis Litera.

Semper amaui, doctissime losia, humanitatem, suauitatem, amorem tuum. Quis enim non amet hominem
hoc ingenio, hac comitate, istis literis, ita veteris amici memorem, ita denig, amabilem? Verum cum ad amore
erga te meum pibil videretur addi posse, tu tame tuo merito facis vt quotidie videar ardere, vt si amor maximus
maior esse posset, magis amem. Recepi ate Eicona argetea,
or vitam atque obitum optimi illius senis Petri Martyris. In Eicone quidem etsi multa egregie conueniat, tamen
eratetiam aliquid nescio quid, in quo artisicis soleriam
Hh.iij. requi-

requirerem. Et quid mirum in illius hominis similitudine erratum effe, cuius equidem cum omnia circumspicio, vix quicquam putofuisse simile? Libellum autem tuum anidifime & fumma cum voluptate perlegi. Videre enim mihi videbar illum ipfum fenem, quocum antea fuauisime vixeram, cam nescio quo pacto propins etiam & penitius videre, quam cum vna cum illo vinerem. Stancarum autem obscurum & insolentem scurram, quem ego nunquam natum audieram, & argute, & pererudite, neg, vti Spero fine magno Ecclesia commodo confutasti. Parcius ad te ista mi losia, de te prasertim. Auribus enim tuis dare no est nec amicitia nostra, nec pudoris mei. Equidem libenter illa legi, ot foleo tua omnia. Erant enim scripta de rebus ieiunis plenissime, de obscuris splendidissime. De omni ista tua humanitate agnosco & fateor, atque etiam prosi-teor me esse in are tuo. Ecclesia nostra Dei beneficio immu nis est ab istis monstris. Tantum res nobis est cum Satellitibus quibusdam Pontificijs.Illi turbant quantum posunt in angulis, atque etiam hoc tempore impediunt quo minus ea possim pertexere contra V biquitarios que cogitaueram: sed ad eare ad D. Bullingerum scripsi plenius. Si scripta D. Martyris ædideris, & Ecclefiæ consulueris, & multorn bonorum expectationi qui ea cupiunt, satisfeceris. Commentaria autem in Genesin, quoniam de illis quarere videris iudicium meum, equidem ea mi lossa, nunquam legi: tamen non dubito effe ciusmodi, vt si adantur, videri posfint Petri Martyris. Nova ea que erant, conieci in literas ad D. Bullingerum. Nisi Rhenus vefter nobis ita eset aduersus, & scriberem ad te, & mitterem sapius. Sed iter logum est, & preterea ad istas nundinas vix vnu aliquem inuenire possum qui isthuc eat. Nunc autem etiam de nundinis

de

dinis dubito. Quicquid autem de literis istis meis siet, ego tuus mi losia totus sum, siuè scribo siue taceo. Saluta. &c.

Trasmitit etiam in Angliam ad eundem Iuellum, Lodouicus Lauaterus doctus & diligens Tigurinæ Ecclefie Ecclefiaftes, librum fuum in Salomonis prouerbia, & alium de controuerlia Sacramentaria. In altero Iuellus (quoniam eius iudicium requirebatur) multiplicem & variam lectionem, & doctrinam recoditam agnouit, ita vt nihil in co genere putarit extare cum eo conferendum, ingenuè confessus se multa illius sapientissimi Regis proucrbia rum demum intellexisse, qua antea ignorabat. In altero autem libello, ait fe, quod ad rem ipfam & ad historiæ veritatem attinet, non habere multum quod dicat : difficile effe iudicium ferre de illis rebus, quibus cum gererentur non interfuerit: de fide autem Scriptoris nihil se dubitare, orationifq; perspicuitatem, candorem, modestiam D. Brentio, atq adeo liuori ipli, omnibulq; aduerfarijs non posse non placere.

Nouű hoc V biquitatis dogma hinc fortasse ortum est, quod hác mystică vtriusq; in Christo natura coniunctione, & vniuscuiusq; proprietates & qualitates no satis ad amussim discreuerint: deinde quòd corpus Christi reale in Sacramento fundarint, propterea quòd male argumenta sua consuat. Non enim valet argumentă, Corpus Christi coiunctă est că diuinitate, sed diuinitas est vbiq, ergo corp Christi est vbiq; Quod hoc simili patesiet: Manus est annexa & iucta corpori, corpus longă est sex pedes, ergo & man. De Brentio autem & Pet. Martyre, & nos omnes optime

Ii.j.

len-

sensimus, & quomodo vir tantus in talem absurditatem demersus sit, miramur, & quidem dolemus eruditissimos Theologos ca de re diuersas sententias scribere : nec nescimus iras fratrum esse acerbissimas, & vt Aristoteles autor est, illiusmodi bella esse grauissima, & speramus fore iucundam aliquando concordiam, quæ est quouis balsamo fragrantior, quouis rore dulcior, quo terra arescens, id est, siticulosa anima Christianorum paruulorum reficitur & foecundatur, Nuper admodum Rodolphus Gualterus eiusdem Ecclesiæ Tigurinæ minister dignissimus, huius præsulis obitum deplorauit in præsatione Epistolæ ad Corinthios, vnde non solum Angliam, fed & totam Ecclesiam, cuius ille præclarissimum fydus fuit, vulnus non mediocre accepisse, non fine causa judicauit.

Juell.D.Theologiæ.

Cæterum non folum priuatorum hominum calculo inclaruit, verumetiam Oxoniensis Academia suffragatione. Etenim anno Domini. 1 5 6 5. concessus est ei gradus supremus, nimirum doctoratus, vt quod non multis dari solet, absens crearetur.

ad Oxon. Auentus.

Eodem anno post, August. 31. serenissima Regina R.Elifabetha Elizabetha, anno regni sui septimo Oxoniam venit, cad miam ad- vt scilicet Academiæ suæ statum videret, & scholastica quædam exercitia regali fua præfentia honoraret: quibus vtriusq: Vniuerstatis illustrissimi Cancellarij Comes Leicestresis, & D. Burghleus, D. Marchio Northamptonensis, & Regis Hispaniarum Legatus, & alij interfuerunt . Laudatissimæ Principis commemorabile sanè exemplum, musas salutare, loca, non zelo promouenda superstitionis, sed animo amplificandæ

candæ literaturæ & religionis inuifere. Quod à Carolo Rege in Pragensi Academia factitatum est, & apud nos à Richardo Rege eius nominis tertio, qui hoc sanè nomine omni laude & predicatione est dignissimus. Nam anno Domini. 1 4 8 3 . 24.die Iulij, similiter ab Oxoniensibus, à Cancellario, Rectoribus & Magistris honorificè receptus, cum suo nobilissimo comitatu ad Collegiu Magdalenense est deductus, comitante Domino fundatore G. Waynfleto Episcopo Wintoniensialijsá, Comitibus, Dominis necnon Episcopis assectantibus: vbi cum suis non solum pernoctauit, verumetiam disputationes Ethicas, & etiam Theologicas in Aula audinit, & actores, & Præsidentem, aliosq; eius Collegij studiosos muneribus affecit: Licet enim reliqua eius facta probari ab omnibus non possint, tamen hac in re nihil gessit quod ab officio optimi Regis alienum videri debeat. Itaq; & hoc tempore, eodem affectu, & majore fortassis effectu, horu vestigia sequera Regia Maiestas, cùm ad nos se reciperet, illius fœlicissimum aduentu omnes omnium ordinum homines gratulantur orationibus, carminibus, spectaculis, plausibus, omni deniq; officiorum genere gaudium fuum exprimunt. Neg; solum prinatim studiosi se exercuerunt, sed etia publice folennes disputationes Philosophicas, medicas, Theologicas, atq; etiam in iure ciuili peraliquot dies instituerunt, Regia Maiestate non solum præsente, sed attendente, & ad extremum, fium quasi Epiphonema Regium apponente. Nam cum ad noctem vfq; protracta effet à nobis Theologica disputario . R. M. vehementisima Confiliariorum intercessione Ii.ij.

cersione & precibus tandem impulsa, maximè eas dicendi vices D. Legato modestè recusate, facibus iam
accensis, leni voce & serena fronte, nobilissima suoru
Procerum & aliorum corona vndiq; stipata, hanc extemporalem quidem & breuem, sed omnium Academicorum animis & auribus gratissimam orationem
habuit. Quoniam verò respondentis in loco & in cathedra Theologica procul constitutus, plurima quidein, tamé non omnia percepi, si quid erraui veniam
a R. Maiestate supplex peto. Nec enim musculus leonis rugitum repræsentare potest, nec quisquam plebeius regiam eloquentiam exprimere. Deinde cùm in
tenebris omnes scribere omnia non potuissemus, variantibus nonihil exemplaribus, sequutus sum quod
mihi videbatur correctissimum.

Illustrissimæ Reginæ Elizabethæ ad Oxonienses oratio.

Q'i male agit odit lucem: & ego quidem quia nibil aliud nisi malè agere posum, idcirco odi lucem, id est conspectum vestrum. Atg. sanè me magna tenet dubitatio, dum singula considero qua hic aguntur, laudemne an vituperem, taceamne, an eloquar: Si eloquar, patesaciam vobis quàm sim literarum rudis: tacere autem nolo, ne desectus videatur esse cotemptus. Et quia tempus breue est quod habeo ad dicendum, idicirco omnia in pauca conseram, o orationem meam in duas partes dividam, in laudem o vituperationem. Laus autem ad vos pertinet. Ex quo enim primum Oxoniam veni, multa vidi, multa audi-

audiui, probaui omnia. Erant enim & prudenter facta, & eleganter dicta. At ea quibus in Prologis vos ipfi excusastis, neg, probare vt Regina possum, neg, vt Christiana debeo. Caterum quia in exordio semper adhibuistis cautionem, mihi sane illa disputatio non displicuit. Nunc venio ad alteram partem, nempe vituperationem, atque hac pars mihi propria est . Sane fateor parentes meos diligentisime curauise, vt in bonis literis recte instituerer, & quidem in multarum linguarum varietate din versata fui, quarum aliquam mihi cognitionem assumo: quod etsi vere, tamen verecunde dico. Habui quidem multos & do-Etos Padagogos, qui vt me eruditam redderent, diligenter. elaborarunt . Sed Padagogi mei posuerunt operam in agro sterili & infacundo, ita fructus percipere vix poterat aut dignitate mea, aut illorum laboribus, aut veftra expectatione dignos. Quamobrem etsi omnes vos me abunde laudeftis, ego tamen que mihi conscia sum, quam sim nulla lande digna facile agnosco . Sed finem imponam orationi mea barbarismis plena, si prius optanero & votum vnum addidero . Votum meum boc erit , vt me viuente fitis florentissimi, me mortua beatissimi.

In hoc loco & tempore, D. Iuellus Oxoniam ad moderandum accitus, suam sententiam in fine dixit,

& grauiter & verè perorauit.

In administratione functionis Episcopalis impi-Episcopi funger fuit, & hanc personam Ecclesiasticam non indecorè sustinuit. Nam vt concionadi crebritate, & scribendi assiduitate, ita alijs omnibus quibus potuit mo
dis, dicecesin suam inuare studuit. Est quidem ardu
opus Episcopum agere, & locus vt sublimis, ita luli.iij. bricus.

bricus. Si in tanta negotiorum varietate, in tot curarum vndis non posset omnia expedire, omnia loca perlustrare, omnia vitia deprehendere, omnes oues fuas pascere, omnes inferiores Pastores gubernare, si, inquam, quandoq; dormitet, non est mirandum. Equidem diffiteri nemo potest, à suis non rarò vendi bonum Principem, & res tum prinatas tum publicas pessimè interdum geri per vicarios. Certè noster pro viribus enixus est, rem Ecclesiasticam, prout humana fert imbecillitas, quam diligentissime per se procurare. Quanta autem solicitudine Ecclesia sua commoda amplificarit, indè patere potest: Siquidem cum aulicus quidam & alienus à Sacerdotio vellet alteri auaro suam, qua erat donatus, prebédam locare, (itaq; nimis peruerse videretur & Ecclesiastica bona disfipare & auertere, & nimis apertè suam cupiditatem prodere), Quid tui, inquit, Iurisperiti respondeant, quiduè conductor ille tuus agat aut velit nescio: Ego autem quantum à me fieri maxime & provideri potest curabo, ne quid Ecclesia mea, me viuo, detrimenti capiat. Solent interdum pueri mercede, vel literis magnatum facerdotia impetrare: cui malo hic quoad potuit, obstitit.

Iuftitiarius Pacis. Politicus quoq; erat: Non solum enim in suo soro Episcopali (Consistorium vocant) cum Cancellario sedit & presedit, causas de matrimonio & stupro,
testamentis, alijs e casibus audiens, expendens, desiniens: verumetiam in sua diœcesi eum iustitiæ præsidem seu publicæ pacis administru Regia M. designauit, vt pro tribunali reliquis iudicibus assideret. Quod
egitille quidem, sed tanquam aliud agens, maximè

cùm

cum scrupulus de religione incidit, aut aliud dubium in quo enucleando reliqui magistratus illius consiliu requirerent. Suum munus existimauit & verè Episcopale officium, lectioni, exhortationi, confolationi attendere, non illis forensibus & merè ciuilibus tricis se inuoluere, quomodo olim Pontificij solebant, qui obliti illius Aristotelici de Carthaginensibus (quibus vetitum est duas artes aut functiones exercere) vtrog; mucrone, spirituali & temporali pugnabant: quibus illud Bonifacianum placebat, Ecce duo gladij: qui clero dominabantur, ius commune dicebant, gregem Christi regebant, non pascebant, vinculis constringebant, poena etiam capitali afficiebant (licet hypocritice cum Pharifæis, feculare Pilati brachium inuocarent:) deniq; qui prætermissa docendi vocatione, que maxime ad Episcopum spectabat, Aulas sectabantur, legationes obibant, castra sequebantur alijsq; negotijs fecularibus fe implicabant, vt fatrapas beneficos, feu magnificos Dominos, & Reges gentium ab iftis vix decerneres.

Quod ad ethica & mores attinet, quos etiam fuperius in pueritia attigi, ad omnem humanitatem Morum in Efactus est, in congressu affabilis, in vita tota placidus bitas & co-& placabilis, in sermone lepidus & vrbanus, in scri- mitas. ptis etiam orationem totam falibus docte & ingeniose perspergens. Non enim (vt quidam) qui tum demum eruditi haberi volunt cum fic iocantur vt rideant, ficrident vt mordeant, fic mordent vtetiam fourriliter ineptiant, non inquam sic noster amare lusit, neq; dentatos autnigros fales aspersit, sed commode aliquid semper prompsit quo & se & alios delectauit.

Li.iiij.

Quan-

Quanquam autem semper lenissimi & patientissimi ftomachi fuerit: tamen vel quia ingenioli melancholia non vacant, vel quia anni ingrauescere cæperunt, dicunt eum in nonullis factum esse submorosiorem: nunquam tamen ita vehemeter perturbatus est,quin mox illa tempestas paulatim subsederit. Lenit item animi & mansuetudinem etiam illa subindicarut, quòd in Episcopatu maluerit suos, quam se asperius agere, & illa quoq; monita ad D. Parkhurstum indicio esse poterunt: Sit Cancellarius tuus durior, tu mitior: ille secet, tu mediceris: ille cultro vtatur, tu cataplasmate: prudens clementia, clemens prudentia, non rigida seueritas aut diritas prævalebit. Machina vnus mouebit plus quam sex manu: præstat viribus & fortitudini prudentia cum humanitate coniuncta. Pietatem & domi clam & in templo palam, laudant qui ex ipfius fuerint intimis & familiaribus : cuius etiam argumentum est illud, quod in Apologia defensione suo autographo sic scriptum reliquit . In nomine Dei Patris, et Domini nostri Ihefu Christi. coc. Cui debetur omnis honos & gloria, Amen.

De liberalitate & beneficétia multi narrant, quòd pauperibus fores patefecerit, captiuis ordinaria cibaria miserit, studiosos quos dam annua stipe souerit, & cos ad se venientes rarò sine præmio dimiserit, domi suæ sex aut plures aluerit. Tú fortassis manú retraxit, cum eum scholastici luxu suarú vestiú ossederint. D. Parkhursto in exilio diu commorante & pecunia iam colliquescente, etiam ipse exul, huius rei per literas sacto certior, viginti Coronatos ab Anglis collegit &

Tigurum víq transmisit : cui item in patriam revertenti, & in via spoliato iam valedicens, aliquot Daleros dedit. Ampla etiam & perpetua ipfius liberalitas multis officijs & muneribus declarata est erga Iuliū Sancterentianum, partim quòd Petri Martyris amicus & famulus, totius perigrinationis comes fuerit, e partim etiam quod propter pietatis studium & doctrina commendationem, eo beneficio dignus videretur. Hanc munificétiam & annuam quorudam Coronatorum contributionem in literis multis ipfe agnoscit & predicat, in quibus etiá eadem de causa D. Franciscum Comitem Bedfordiensem, non tam genere quam pietate illustrem, & erga omnes exteros Comes Bedpios benigniffimum, D. Sandum, Coxum, Parkhurstű Episcopos, inter Mæcenates suos numerauit. Petrum Martyrem aurea rosa donauit, & Tigurinos alio honorario, quantum ex literis quibusdam intellexi : quod illi in vium communem confici, & argenteum poculum indè fabricari (nomine & infignibus Iuelli appositis) voluerūt. Nam & hij libros, vt supra dictum est, ad eum miserunt, & D. Bullingerus item duos de Origine erroris, & duos de Cocilijs à se antè conscriptos & nuc plurimum locupletatos: Ideoq; cum lege Munerali cautum fit ne quid pecunia accipiat ab exteris, ne oblatů tamen Episcopi donů superbius respuere viderentur, hoc poculum, & benignitatis eius erga iplos, & sua rursus erga eum gratitudinis,& mutuæ ipforum amicitiæ & iucundiffimæ coniunctionis, tanquam publicum monumentum conservare decreverunt. Sic noster Ioannes, qui non abs re Ioannes Eleemosynarius dici posset, hancvirtu-Kk.i. tem

fordientis.

tem excoluit.

De candore, de animo nulla maleuolentia suffuso,

de alijs virtutibus dictum est superius-

Privata & domestica.

Nuncquomodo Occonomicus fuerit, quam frugi, attentus, bonus paterfamilias, etfi ex superioribus conijei poterit: tamen in hac parte, quæ fortassis in alijs locis prætermifimus, breuiter attingem'. Domestica enim vite ratio & disciplina minime contemnenda est. Quò studijs magis vacaret, in palatio construxit nobilem bibliothecam, quam omni genere librorum instructissimam reliquit, nec inde sanè scholasticos, Canonistas, formularios, Summularios, Robertum de collo torto, Nicolaum de Gorrham, Iacobú de Voragine aliàs de Boragine, Petrum de Aliaco, Petrum de Palude, Ioannem de Parifijs, Hugonem de fando Victore, Thomam Aquinatem, Scotum, Henricum de Gandauo, Stellam Clericorum, Manipulum Curatorum, Vade mecum, Dormi fecure, Albertuin, Bielem, Durandum, Dorbellum, Ockamum, Holcot, Bricot, aliofá, eius farinæ seu farraginis doctorculos exclusit. Vnde Hardingi imaginatio facilè contincitur, qui cum tot citata testimonia, variasqui Iuelli allegationes ex suis hisce Papistis desumptas videret, vanissimè exclamanit.

Quafi ab alio causidico aut Formularu Magistro ista mutuo corrogasset, quasiq iple istiusmodi somniatores, quos tum diligenter legit, munquam aspexisset. In hac Bibliotheca tanquam in testa sua inclusius, rarò prodist, & manè non ita faciles ad eumaditus patuerunt. Quò autem vires suas & valetudinem corro-

bora-

boraret,vt ca aliquatum firma & stabili vteretur,post studium & preces matutinas, sub horam octavam iusculum aut ouum sorbere voluit. Mensa erat sacra, lauta, suauitatis plena: Sacra, nam Bibliorum lectione condiebat, quæ habebat Anglice antiquissima: Lauta, quippe ferculis moderate appositis, in qua ipse omnibus præterquam fibi ministrauit. Vt enim erat corpus perimbecillu, ita tenui dieta vsus est: homoioci multi, sed cibi & potus minimi, alijs tamen officium hospitalitatis prolixè præstitit. Suanitatis plenam dixi,quia multa iucunde narrare, & ab alijs audire folebat, alijs conuiuis Anglis & exteris opponere aut refpondere, vel pædomachiá spectare, in qua pueri, quos in schola publica educauit, latine velitabantur et disputabant:ad quam præmijs, et præceptorem et disipulos inuitauit. Cum enim interdiu multa eum negotia circumsepirent, et varia res quasi montes, omnes eius cogitationes circustaret, puerilem hanc pugnam optimum esse condimentum in coena existima. nit: quomodo alij nobiles vel canes ad persequedas feras alunt, vel gallos vel alias bestias pugnaces inter se committunt: Sua enim quemq; trahit voluptas.

Cibo sumpto et gratijs Deo actis, aliquid temporis, aut causis et quæstionibus audiendis, si quis proponeret, aut litibus dirimendis, si quis moueret, impartijt: tametsi nonnunquam ipsa mensa forum erat,
vt partes litigantes si adessent, reconciliarentur. Sub
horam nonam couocatis famulis vnà domi comprecatus est, hine monuit absentes, aut alioqui negligentes, in vitia omnium inquisiuit et interdum animaduertit. Ita familiæ suæ domi præsuit, vt domum Dei

Kk.ij.

melius posset regere. Nuper Iuello mortito, quidam è famulis cum iam alteri Domino se in famuliti tradidisset, & Diabolo instigante quippiam capitale admissset, in patibulo mortem Domini lamentans &
vitæ suæ pertæsus, Heu me, inquit, miserum, qui tot
Iuelli monitis non factus sum cautior: quòd si ille nue
viueret, hanc ignominiosam mortem nunquam passus suissem, diligenter enim ille suos monuit, sed benè monenti omnes semper non obediunt.

Finito hoc domestico examine, rursus in Musasi properat, mox ad lectum, sed prius aliquo autore à cubiculario seu Anagnoste suo præsecto, & demum Christo resalutato: quem vt vnicum et solum corporum & animarum custodem, sue vigilantes siue dormituri, siue viuetes, sine morituri inuocare debemus.

Iuelli Mors.

Extremus nostræ historiolæ & vitæ Iuelli Actus est mors, quæ omnibus quidem hominibus communis est, tum ipsi quodammodo præmatura, nostræ autem Ecclesiæ veluti funesta videri posset. Londino neuersus Ecclesias suæ ditioni subiectas inuisit, absentiam præsentia, & illam qualemcunq remissionem suam noua sedulitate pensaturus: in qua sanè visitatione postrema, referunt eum seueriùs & Cleri & plebis vitia studuisse corrigere, & minorum gentium Parochis laborem & pensum ediscendi quædam imposuisse, ipsummet & verbo & facto in reformatione elaborasse vehementiùs, & viris, & doctrina & religione & vita probatis, non idiotis aut indoctis sola lite-

rarum

rarum & testimoniorum alienorum commendatione notis, sed plabe præsente (vt Cypriani tempore factum est) Ordines cotulisse multo quam antehac vnquam circumspectius. Eas verò tum vigilias suscepit, quibus debilitatæ eius vires prorfus conciderunt. Equitaturus ergo Lacokam in comitatu Willienfi, à generofo quodam amice admonetur, vt reuerteretur & domi suam valetudinem curaret diligentius : tot enim doloris aculeos in itinere posse illum in mortis discrimen conijcere: melius esse vt plebs vna Concione fraudetur, quam ve tanto Concionatore omninò priuetur. Cui ille, Atenim, inquit, decet Episcopu in fuggestu concionantem mori. Sic quondam Cafar: Oportet Imperatorem stantem mori. Sic Ioannes Caluinus sella vel equo delatus est sæpe vt in schola legeret: O fi, inquit, ibi me occupatum Christus inueniret. Sic Bucerus Cantabrigiæ priuatim docuit, cum morbo stratus, in publicum auditorium no posfet venire. Idemá; de Ioanne Knoxo Scoto Concio. natore Edéburgensi dignissimo, ante aliquot menses in Domino piè mortuo, refertur. Itaqi, ne populum vana expectatione falleret, eò concessit vbi postrema Cocionem, quali Cygneam cantionem habuit, dominica decima quarta post Pentecosten, Themate proposito ex Epistola ad Galatas capite quinto, Dico autem, spiritu ambulate & desideria carnis non perficietis, &c. vsq; ad finem capitis. Inter opera carnis non inuenit Coningium, quod laudibus ornauit, fed fornicationem, quam Apostolus in suo catalogo annumerauit. Caterum quantumuis luctans cum morbo, absoluta Concione domum redit, & noui cruciamen-Kk.iij. torum

torum morfus volentem nolentem excipiunt, prosternunt, & lecto affigunt.

Ita dum totum vitæ fuæ curriculum in hoc doctrinarum spatio consumit, dum se nimium fatigat, imbecillæ valetudines & lætiferi morbi inuaferunt.

Ægrotus non murmurat, non mortem pertimefcit, sed in languido corpore mens sana, quieta, & bona est: quasi illud Cypriani de Mortalitate iam decubenti occurreret: Mori timeat qui ad secundam mortem de hac morte transibit : aut quasi nouus aliquis & Christianus Socrates, non ad mortem trudi, verū in coelum iam videretur ascendere. Varijs hoc tempore impeditus implicitusq; doloribus, conuocat suos die Sabbati, quibus prædicit mortis suæ tempus in foribus effe, illifq; orationem Dominicam interpretatur, acita Demum alloquitur. Video me commune Morientis O- omnis carnis viam ingreffurum, & symptomata et te-La mortis infixa sentio: quare libet paucis, dum spiritus hos regit artus, & du lingue vium clementissimus Dominus concedit, vos affari. Equidé à Deo immor tali séper precatus sum, ex quo tépore aliquid diuino eius munere intelligere potera, vt liceret mihi carnis huius mee facrificio nome ipfius illustrare, & veritate qua profiteor & docui, hac corporis mei hostia cosignare: quod quia non datur, in eo valde me recreo & cofolor, esse iam diuinis laboribus maceratum & exhaustum. Dum enim Dei populu visito, Deus Deus meus visitauit me. Cum Hardingo qui me in harenam prouocauit, congressus sum, non vt illius famæ aut existimationi detraherem, non vt vlli errori sciens patrocinarer, non vt mundi vanissimam gloriolam

ratio.

lam venarer : sed vt Deo soli & Ecclesiæ seruirem pro viribus. Extrema Concio Londinesis in suggestu Paulino, & collatio illa cum fratribus quibusdam de Ceremoniarum pædagogia, & Ecclefiæ nostræ statu à me habita non est vt cuiquam mortalium placerem, aut vt hominum auribus darem, aut vt aliqua partem quæ aliter quam ego senserat, exacerbarem aut molestià afficerem, sed ne qua pars alteri præiudicaret, & vt in cordibus fratrum charitas Dei per spiritum fanctum qui datus est nobis, diffunderetur. Oro autem Deum Opt. Max. vt pro sua infinita misericordia dignetur istorum malorum caput, omnium rebellionum, dissessionum, schismatum in orbe Christiano authorem, satorem, signiferum Romanu Pontificem convertere aut confundere : qui vbicunq; aliquandò pedem posuit, ibi contendendi causas & occasiones aliquas subministrauit, & velut ossa canibus obiecit. Oro etia vt Regia Maiestatem diutissime conseruet, Senatum dirigat, defendat, piosé; Pastores augeat & tueatur, Detá; Ecclesiæ veram pacem & Euangelicam concordiam. Peto item à vobis qui circumstatis, & ab omnibus quos offendi, vt ignoscatis, & vt morienti hoc vltimum charitatis officium præstetis, nimirum quia hora imminet & omnis corporis fuccus exorptus est, cum videritis me propter carnis debilitatem elanguescere, & in precibus no satis feruere, ipsi preces estundatis & me admuetis. Siquide vos ego hactenus & complures alios docui: nunc adest tempus vt vicissim à quouis vestrum possim doceri & confirmari. His alifq; in eam fententiam allatis, rogat vt Pfalmum 71. canant, In te domine fperani non, Kk, iiij.

confundar in eternum. &c. & vt id indefinenter facerent obtestatur, ac interim ipse vota sua coniungit. Cum recitaretur, Domine spes mea à innétute mea: Spes inquit, mea tota tu folus fuisti. Cumq, in Psalmo diceretur, Ne regicias me tempore senectutis mea, cum defecerit virtus mea ne derelinquas me : & poft, Quin & víg, in senectam & canos ô Deus ne deseras me. Ille, inquit, Senex est, ille deficit, ille verè canescit quisquis moritur. Quibus alias precatiunculas pictatis & constantiæ testes addidit. Domine aufer à me spiritum meum: Domine nunc dimitte seruum tuum in pace, tolle moras, fernum tuum fine nunc ad te venire, iube team effe: Domine suscipe spiritum meum. Cum ex astantibus quidam oraret Dominum vt (si ei id videretur) ipsum pristinæ valetudini & Ecclesiæ restitueret, cotortis in eum oculis dixit, quod olim Ambrofius: Non ita vixi vt me vixisse pudeat, nec mortem timeo,quiabonum Dominum habemus: reposita est mihi corona iusticiæ: Christus iusticia mea. Pater fiat volútas tua, tua inquá non mea, que imperfecta & deprauata est noli me cofundere. Hoc est meu Hodie, hodie, citò ad te veniam, hodiè te videam Domine Iesu. Scilicet non vt cateri, vita diuturnitatem concupiscit, non in ore hominum cum splendore & honore versari desyderat. Voce iam deficiente, innuit ijs qui aderant, semper orare: & quem non poterat lingua consensum præstare, eum leuatione manuum & oculorum ad extremum víqi vitæ halitum expressit. Sic homo Dei perfunctus suo munere, ad incredibilem maciem perductus, & viuum quali cadauer effectus, ingenti cruciatus vi oppressus, memoria tamé & senabus

fibus integer, non in purgatorium quod confutauit, non in cœlum vbiquitarium, contra quod erat scripturus, sed in possessionem certæ fœsicitatis proficiscitur, & Christi benesicio ac gratia laboris & curaru optatos fructus consequitur, suauem corporis somnum, & sempiternam anime requietem. Rileus œconomus, quem dilexit, ei oculos clausit anno Domini, 1571. vicesimo tertio die septembris, circa tertiam pomeridianam, cum iam annos propemodum quinquaginta in

labore & dolore & honorevixisset.

De testamento quod in hac morbi aggressione & paroxysino condidit, nihil dicam nisiillud, quòd legauit sua, non aliena, neclibenter as alienum vnqua conflauit, sed cum suis procuratoribus & ministris statim ratione subducta, sua cuig; fine mora persoluit. Deinde non addidit ditioribus, sed famulis & scholasticis, & pauperibus liberalissimè dedit, fratre quidé Ioanne Iuello non præterito, & quibusdam alijs amicis non plane neglectis, sed in hunc finem potissimű, vt studiosos inuarent. Sepultus est honorifice in Æde Sarif burienfi, ad cuius funus concione celebrandum accersitus sum: sed cum tempore pestis absentem & peregrinantem nuncius non inveniret, ομώνυμος & δμόψοχος meus Ægidius Laurentius id munus exequutus est ad honorem Dei & cum fructu Ecclesiæ, cum laude sua, & cum amplissima vita & mortis Iuelli commemoratione. Quod deerat, Guilielmus Holcottus generofus, illi Sophistico Scriptori R. Holeotto in religione dissimilis, vir honestissima familie & optime fidei, ex suo non Ecclesia patrimonio viuens, & gratis euangelizans, tempore pomeridiano suppleuit. Ll.j.

Funus non Papistarum more luminibus in meridie circumfulum est, sed multorum lachrymis, & Oxonienfium & aliorum carminibus & Monodijs honoratum.

r.Prælagia

mort.m.

Nunc amice Lector Iuello nostro sepulto pavea restant quæ te velim cognoscere. Prædictiones sanctorum sæpe veræ sunt ominationes: non semper false varicinationes. Etenim Iuellus non solum præsentibus tum mortis suæ diem instare dixit, verum Sanctoru ante etiam paulò antè præuidit. Nam cum D. Whithedi, de quo ante, & D. Coli Archidiaconi Esfexésis mortem per literas Episcopo Noruicensi significasset: et rursus Iulij septimo anno Domini. 1570. de D.Allæi Episcopi Exoniensis obitu quædam perscripsisset, Me, inquit, oportet illu fequi, & gracilé crasso succedere, quod & factum est: erat autem alter pinguior, alter macilentior. In alijs quoq; literis: Vtinam congredi & colloqui nobis licuisset, nunc autem serum est. Verum agedum, spero in cœlis conueniemus: flux, flux, id est Germanice citò, citò festina, alioqui si cesses ego te anteuerta. Quin & eodem anno quo mortuus est, anno scilicet. 1 5 7 1. Februarij tertio, hec verba adscripsit: Fama est, sed vaga & inconstans, de futura Parlamenti indictione : quod fi fiat, tum fortassis iterum veniam in complexus tuos ante morté meam, meam dico non tuam: Tu enim adhuc canes O Theos, Ischyros, Athanatos, idelt, Deus fortis & immortalis. Similiter Bradfordus paulò ante Martyrium, supprætores, lictores, et rogu accensum visus est in somno videre. Similiter & D. Ridlæus Tamesi

indignante

indignante in tempestate inclatus, suos iam territos cohortans: Bono, inquit, animo estote, & remis incumbite: Hec cymba fert Episcopum, quem non mer-

gi fed comburi oportet.

Deinde illud quaso obserues, quomodo liuor diabolismus edax hominum, defunctis insiliat. Mussitabant quida Papisarum. Iuellum in morte, antiqua fide retractata, Papistam eualisse : cum tamen subinde professus sit, se in ea fide & doctrina quam defendit hactenus, perseucrare, vt tota hac vera narratio comprobat. Nec defuerunt qui garrirent, eum in vita consuasorem fuisse vt crucis Christi imago retineretur. Quasi verò hoc in sua replicatione aduersus D, Hardingu in Articulo decimo quarto abunde no refutetur. Quasi in literis ad amicum non scripserit : Si illa mala crux stat, nos cadimus. Præterea, quod de Socrate vetustas dixit, eum Demonium habuisse, & canem vel gallum adorasse: idem finxerunt quidam de Iuello, ei familiarem Genium Ducem fuisse, eum felino spiritu donatum esse, & felem quadam magam & magistram in confilium adhibuisse, quæ scilicet ei summam rerum scientiam, elegatiam dictionis, vbertatem scriptionis afflauerat. Quod mendacium vnde conflatum sit, non possum dininare, nisi id sit quod suspicor, aut pater fabularu Diabolus etiamnu suos inspirat, aut Pharifaus semper est sui similis, & a Demonio possideri dicet eum, quisquis excellit: autillud fortassis in sermunculis hominum exceperunt, eum iuuené in Collegio Corporis Christi Socium, amici cuiusdam rogatu & suafu, magicæ spiritus cuiusdam euocationi interfuisse: aut aliud potius magis ridiculum audiuerunt, eum a-Ll.ij. liquan-

liquandò Cleuz in menfa, D. Parkhursti iussus esset artocream dividere & ministrare cateris accumbentibus, operculo aperto, auiculas subito, quasi spiritus ab i, so incantatos euolauisse. Ita semper de re leui & ridicula Papistæseriò nugandi occasionem arripiunt. Nam quandoq; viuos passerculos artocreis imponiad rifum mouendum, inter amicos vfitatum est. Itane verò, cum ille a Deo edoctus, tot vigilias Ecclelia causa suscepent, quibus vires attrita sunt, cum gratia Dei præeunte ad tantam eruditionis præstantiam deuenerit, nullo alio fascino aut incantamento vsus, nisi indefesso studio, gnauitate, diligentia: hoc totum à fele, noua scilicet doctrice insusurratum & aspiratum, homines ad maledicendum eloquetes & diserti audebunt blaterare? Et qui istiusmòdi artium diabolicarum nunquam peritus, semper inimicus habitus est, ei nunctanta dedecoris labem aduersarij prodigiose mendaces non verentur aspergere: Prodigij simile est, sed tamen huic fabule non diffimile quod de D. Bucero olim Cantabrigiæ permulgatum iactabatur. Cum Catharina Ducissa Suffolciélis, genere, religione, exilio nobilitata fæmina, cuius liberi Héricus Dux, & frater Carolus tum in ea Academia literarum tyrocinia degustarunt, vaccam & vitulum Bucero dono dedisset, cumá; ille ad vidédum aliquando fe contulisset, multorum sermone percrebuit, ab his illum, quid in Scholis legeret, edoctum fuisse. Quam rem cum resemisset, non irasci capit, sed iocari. En, inquit, hi funt præceptores mei, a quibus ea que doceo, didici: qui tamé nec Latine, nec Grece, nec Hebraice, nec Germanice, nec vlla alia lingua mecum

cum sermones coferre possunt. Contra eundem Buceru coccisat Pontacus Burdegalensis, eum in Anglia moribundum dixisse, Iesum Christum non fuisse verű illű promissum Messia, sed aliű nobis expectandum. Quod prodigiofum figmétum, & Ioanis Bradfordi Martyris testimonium, & D. Parkeri Cant. Episcopi funebris Concio, & D. Redmani præconium, & Ioannis Checi, & Nic. Carri Epistola, & Gualteri Haddoni oratio, & celeberrimæ Academiæ Cantabrigiensis doctissima Epitaphia, vberrimæ lachrymæ & infinite prædicationes, & in primis Ducis Suffolcienfis nobilifsimi adolescentis eiusq; fratris, & Domini Ioanis Shefeldi, & Antonij Coci Monodia, atq: adeò ipsius sanctissimi viri in ipso extremo halitu Christianissima confessio abunde refutare possint. Moriturus librum suum de Regno Christi & quæ de Ecclesie disciplina scripserat, Edouardo Regi & Regno Angliæ commendat, vt hic apud nos locum aliquando habcant. Moriturus omni cura & cogitatione & oculis in Christum crucifixum coniectis clamat. fe nihil nisi cœlum,nisi celerem ad cœlites transitum cogitare. Clamat, castiget fortiter, abijciet autem nűquam, nunquam abijciet. Clamat, animo contra omnes cacademonum insultus obfirmato, Nihil habeo cum Diabolo commune, in Christo solumodo sum. Clamat, abfit vt nunc consolationes dulcissimas non experirer. Clamat, amicis de Eclipsi & defectu Lunæ quippiam narrantibus, oculis & digitis in cœlum fublatis, Non regimur, inquit, ab astris, Ille Ille regit & moderatur omnia. Affirmabant etiam quidam Papifta Bucerum ad Lutheranos in caufa Sacramenta-Ll.iij. ria

ria defecisse, cum constet eum cum Petro Martyre sensisse. Vi autem de Iuelli domestico cato & Buceri familiari vitulo & vacca sparserunt mendacia, ita semper idem spiritus mendax de alijs veris Christiana religionis professoribus strepitat. Scilicet codem modo Christus à Iudæis Dæmoniacus, & à Belfebub Archidiabolo inspiratus: & Paulus propter scientiam & literas à festo Manicus seu furiosus dicitur : Et refert Io . Sarifber in Polycratico, Aristotelem propter ingenij perspicacitatem, & corporis agilitatem à quibusdam creditum fuisse Incubi Dæmonis filium. Ex eodem fonte natu est illud de Lutheri Damone médacium. Verű hac ab ipío Damone ficta funt, hæcest inueterata diaboli malitia & ars Sycophatica, qua semper pios mortuos insectatur, vt Euangelio Iesu Christi fide omne adimat. Scilicet ille calunians Diabolus loquebatur in ore Hosij & Potaci & similiu Papistarum, hunc Lutheru benè potu decubuisse, & manè repertu esse mortuum: & lustum Ionam doctiffimum virum,quem eius coquum mentiuntur, similiter ferè perijsse. Loquitur item Diabobolice & suo more de Zuinglio, de Occolampadio, &c. Quare Epilogi loco annectam de quorudam nostrorum hominum religiosa morte verissimam historiam: tum vt Diabolica criminationis offucie dispellantur, tum vt Chronologia declaretur, & vt quantu hoc tempore colligere potui, quoto atatis anno & quam ardenti in Dei filij amore & fide Euangelici nonnulli discesserunt, Ecclesia intelligat. Polycarpi octogenarij senis in flammis oratio apud Eusebium, eadem pene fuit quam nostri Martyres, Guilielmus

Euangelicoru pia mors.

Tyndallus, Frithus, Rogerius, Laurentius Sanderus, Lac. Haddonus, Cranmerus, Latimerus, Hoperus, Ridlæus & alij numero infiniti zelo admirabiles, ad cundem patrem dilecti filij Iesu Christi in simili causa & pæna effuderunt: quorum nomina, quia scripta funt in libro vita, & Ioannis Foxi commentaria praripuerut, huic narrationi non inseram. Ioannes Wickleuus noster, hisce nouissimis temporibus huius E- Wickleuns. uangelij Tubicen ferè primus, in Ielu Christi vera religione quam nunc Anglia nostra confitetur, & decubuit & post occubuit. Nam subingressis Monachis,& de Catholicismo Ecclesie Romane deblaterantibus, illud è psalmo centesimo decimo octavo recitat: No moriar, sed viuam & narrabo opera Domini. Huius discipulus Ioannes Hus Bohemus, à patribus in concilio Constan.condemnatus ad ignem, gestans in ca- I.Hus. pite hanc infamem notam, Herefiarcha, iam iam pafsurus clamat: Iesu Christe fili Dei viui qui passus es pro nobis, miserere mei. Piè quoq; moritur Anna Bollena Regina, & nostræ Illustrissimæ Principis san- D. Anna Bolctiffima mater, infignis propagatrix Euangelicæ veri-lena. tatis: cuius hac est vox vltima & optima, superiori confimilis: Miserere mei ô Domine. Lutherus ante mortem non vt ebrius, quod isti confinxerunt, sed vt Lutherus. maxime fobrius & seuerus propheta (sicuti proditum est ab his qui interfuerunt) de calamitatibus Germaniæ impendentibus propter verbi Dei horribilem contemptum, vaticinatur: & postquam precatione Germanica vsus fuisset, dixissetq: In manus tuas Domine commendo spiritum meum, anno atatis sexagelimo terrio, ante horam quartam, Februarij decimo Ll.iiij.

Ionas.

Melancthon. Pomeranus.

Oecolapadius

octano, circiter annum Domini, 1544. morte quafi fomno placide in Domino confopitur. Anno autem 1555. anno atatis codem, & eadem fide luftus lonas obdormiscit. Tot annos & totidem etiam dies attigit Philippus Melanchthon, cuius integerrime vite mors Christianissima respondit. Pomeranus non minus pius, sed paulo magis grandæuus, annos septuaginta tres natus, Deo spiritum suum tradidit Wittenbergenfibus iftis addamus Oecolampadium Bafiliefem, cuius longe alius exitus fuit, quam quomodo ab Historicis Papisticis describitur. Na obijt, non vt Chronicon Pontaci fabulatur, ignitis Satanæ telis & hastis confossus, siue iuxta alios, sui ipsius suorumq; manibus clam peremptus, fine ab vxore honestissima matrona, trium virorum doctiffimorum coniugio clarifsima in lecto extinctus, sed piè è vita excessit, studijs & morbo fractus, presentibus Senatoribus & alijs, quos fic hortatur fuauissime:

Non fluctuare vos oportet fratres, non in side vacillare, sed durare & stare, nec vnquam de hoc constantia vestra tenore degici: vobis & causa sua ipse Deus opt. Max. aderit. V tinam pericula vobiscum subire, viinam pro veritate banc animam effundere liceat. Adulterata veritatis notam qua nos hostes denigrare conantur, nihil equide moror: subeo enim bona per gratiam Dei conscientia, tribunal Christi. Hic hic constabit Ecclesiam per nos seductam non ese, nec corruptam veritatem. Huius sententia vos vos testes relinquo, & ipse boc extremo spiritu confirmo.

Erasmum penè præterieram, celebris gloriæ magniq, nominis virum, Oecolampadij amicum, eiusdem vrbis socium, religionis assertorem: qui anno Domi-

Eralmus.

ni,1559. septuagenarius piè Christu Deu iterum acsepius Latine & Germanice innocans, in eius vera fide obijt. Non est ex hoc albo eradendus Oporinus Ty- Oporinus. pographus Basiliensis, qui arte sua religionis causam plurimű promouit, & gradu artiű infignitus, & reuera infignite doctus, cum aliquando ante obitum in fummo templo Bafilea Calio Secundo Curioni fepulchrum quinq; virginum & quatuor virorum mostraret, Ego inquit, decimus addi volo: pulchru est mortuum inter bonos atq; pios iacere. Ita semper ex abudantia cordis os loquitur, & pium pectus. semper spirat & emittit pietatis quandam fragrantiam. Quatuor viri erat, Sebastianus Castalio, Michael Isingrinius Typographus, Augustinus ipsius Cœlij filius, & Hieronymus Frobenius, quem vtamicum & fingularem meum in exilio patronum, amoris causa nomino. De Zuinglio (vt Tigurinos huic ordini nostroru zuinglius. doctorum accenfeam) multi hocfpiritu mendacij inflati, multa commenti sunt : Primò Anabaptistam fuisse, qui tamen contra Balthasarum Anabaptistarum principem sæpè disputauit, & sectam illam acerrimè libris æditis oppugnauit: Secudò, Bellatorem fuisse, & vthæreticum insto Dei iudicio in acie subitò ocbuiffe.Prô pudor, illene bellator qui ad bellum concionandi causa profectusesto qui in illa repentina luporum incursatione ve bonus pastor oues suas vel eripere, vel cum illis periclitari voluit? Illenè subitò extinctus dicetur, qui se diu antè ad omnem euentum præmuniuit: qui ad omne genus mortis le confirmauit? qui omnem horam velut vltimam expectauit? Nam iturus cum ouibus suis ad bellum Capellanum Mm.j.

& se precibus & suos concionibus praparauit : Vt ego tollar, inquit, hæc fiunt omnia. Age, corpus quide possur occidere, anima no possur. Post tres dies à mor te corillæsii quasi & integeu è medijs cinerib extractú narrát. Prætereo Theodorum Bibliandru, Hieronymum Wolphiū nuper mortuum, & alios, qui cum diutissimè & fortissimè eundem Zuinglianismum (vt vocant) propugnassent, natura concedentes, ad beatam illam coelestium animarum societatem subuolarunt.In eadem vrbe, in eadem Schola Petrus Martyr diligentissimus & doctissimus professor, anno, 1562. fuæ vero ætatis sexagesimo tertio, primo die Idus Nouembris rebus humanis exéptus est, non in Brentianum cœlum subuectus, sed in sinu Christi ab Angelis asportatus, vt in vita Iuello coniunctissimus, ita in morte non multum ab eo, nec tempore quo præcessit, nec loco quo requiescit dinulfus. Et quid de Wolphgango Musculo Bernensi dicent aduersarij, qui ætate prouectus, doctrina excellens, pietate florens, spiritu plenus, ad superos migrauit? Quid de Caluino Geneuensi, quem sic impudenter quotidianis probris confeindunt: Nonne morbo afflictatus & iam agens animam, Ielum Christum prædicauite & quam dulcis illa prædictio: fibi quiescendum, illos autem manere adhuc duriora certamina: sed tempus. ab illo cœlesti Agonotheta esse prefinitum, quando & hostes receptui canent, & illi coronam qua nunquam marcescet reportabunt. Nonnè etiam adhue

P.Martyr,

Musculus.

Caluinus.

Exhis paucis Ecclesiæ nostræ doctoribus elucet,

quafi è tumulo concionatur : nonnè adhuc libri lo-

Dei prapotentis erga illos & nos benignitas, qui illis ora dedit quibus nec homines nec Diaboli potuerunt resistere, quæ in vita & in morte laudes Dei & Euangelij doctrinam personuerut. Et in his notandu, plures eorum sic vixisse, vt ad annum Climactericum Annus Cliperuenerint: qui annus multis excellentibus & doctis mactericus. viris quasi fatalis notatur, sicut patet de Petro Martyre, & illis tribus Wittingbergenfibus, Luthero, Iona, Melancthone, & eorum duce Electore Friderico, Itemá; de Aristotele, Virgilio, Menandro, qui omnes quali sexaginta tres annos habuerunt. Quod ad Iuellum attinet, in anno etiam alio climacterico emigrauit, scilicet in anno quadragesimo nono, atate no tam annis quam studijs affecta, cum vite sua tenorem cotinuare potuisset nisi eum intempestiua nostra peccata sustulissent. Sic Rodolphus Agricola, sic Gaspar R. Agricola. Crucigeriuuenes erepti funt, quorumille non multu Cruciger. annos quadraginta excessit, hic annos quadraginta quinq attigit. Sic Hyperius, qui in morte testatus est, Hiperius. sevulem doctrină suis voluisse semper proponere, in ea mori cupere, & optare è vita prius euocari quam ve illas Ecclesiarum vastitates & tempestates quas præsagiebat, cerneret. Nuncsi vellem contrà, magistroru papificorum luctuolos exitus commemorare, & de Fracisco Spira Apostata, Eckio, Ofmaistero, Latomo, Papistarum Gardinero, Brokseo, alijsq; Romane Aule seu potius mors. caulæ Lycaonibus dicere, fortaffis audacter iudicandi partes sumere nonnullis viderer: sed veriora de his quâm isti de nostris afferrem. Certè de Pararum subita & infælici morte sic scripsit Ioannes Sarisb.in suo Polycratico: Mea quidem opinione, idcirco frequen-Mm.ij.

I.Stokellaus.

tius moriuntur, ne totam corrumpant Ecclesia. Qualisenim vox illa Ioannis Stokeflæi Londinensis Episcopi censeri debet: qui moriens suam tyrannidem & fanctorum mactationes narrans, Gratias (inquit) ago Deo, quòdego vnus supra trecentos hæreticos Orco litaui . Sic enim Papistis, aut hæretici, aut puritani, aut aliculus demum schismatis & secte authores semper videmur. Ita idem Ioan. Sarisburiensis, qui à vestra doctrina dissentit, aut hæreticus, aut schismaticus est. Quanquam illorum hæreticorum (vt nominant) vnusquisq; coram Deo erecta conscientia potest dicere, quod olim de se Paulus Christiana persuasuasione fretus: Confiteor hoc tibi, quòd secundum sectam quam dicunt hæresin, sic seruio Patri Deo meo, credens omnibus quæ in lege & Prophetis scripta funt, spem habens in Deo, quam & hi ipsi expectant, refurrectionem mortuorum futuram instorum. & iniquorum. Quare hac tragica persecutorum exempla terrere debent alios qui supersunt, vt dediscant Christu in mébris crucifigere, vt discat à Chrysostomo: Cũ fratré impugnare vis, cogita te membru Christi impugnaturum. Discamus autem nos, bonorum exemplis nos instruere, vt ijsdem vestigijs sidei ince. damus: vt quæ furfum funt meditemur: vt meminerimus, nobis serius aut citius eòdem vela danda, ad easdem oras tendendum : vt tota mente in Deum fixi, nihil iam nisi cœlestia, nisi hanc beatam ad Christum migrationem cogitemus:vt dum viuimus carne, moriamur mundo: vt post mortem carnis Deo viuere incipiamus, ficut olim quendam Romanæ Curiæ Diaconum monuit Bernardus, Discamus, dum hæc lumina

Chryfoft.

Jumina Deus extinguit, nos monerine tenebræ simus, sed vt luceamus: dum virides arbores copiosos
fructus ferentes & essores extrahit, nos doceri ne simus sicus planè steriles, sine store, sine fructu,
ne carduos aut labruscas aut tribulos proferamus. Hi
sanctissimi tot defunctorum manes nos excitent, quò
tandem solutis hisce corporum compagibus, è turbulento mari in tranquillum portum, ex miseria ad beatitatem, à terra in cœlum commigremus. Interim hic
gemens nostrum quisq, precetur, sicuti scriptum est:
Moriatur anima mea morte iustorum, & siant nouisNum. 23.
sima mea horum similia.

FINIS.

Carmina & Epitaphia quædam in mortem viri clarissimi Iobannis Iuelli, multis omissis, quæ hoc tempore aut non haberi, aut non euulgari potuerunt.

Maiest. à sup-

OVi mibi charus erat, vixit sine labe Iuellus,
Hæreseos mastyx, relligionis amor.
Herculea virtute potens fera monstra subegit,
Sacra piæ vitæ signa relicta manent.
Vir bonus atq pius, nulli virtute secundus:
Talis erat qualem sæcula rara ferent.
Dum fuit, ad Christum deslexit lumina mentis,
Hunc solum aspexit, quo sine cuncta ruunt.
Ergo beatorum numero, & statione locatum,
Christus perpetua viuere sede facit.

Toannes Wollæus, in lingua

HEi mihi quàm celeri fugiunt mortalia cursu,
Quæq; minus debet surripit atra dies.
Viuere tu longo sucras dignissimus æuo:
Flende mihi nimium chare luelle iaces.
Moribus, ingenio, doctrina, relligione,
Nulla ferent talem sæcula longa virum.

Alexander Nowellus.

Ognomen tribuit tibi sors non cæca Inelle, Summi rem precij vox ea nang sonat. Aurea non tanti nec funt vel gemmea tanti: Ornamenta magis sunt preciosa tua. Doctrina, ingenium, pietas, facundia, summa Uno in te fuerant cuncta Iuelle bona. Et quia de terris te in cœlum transtulit, ipsa Mors etiam est opibus annumeranda tuis. Pallida membra iacent, studio tenuata perenni: Restituet multo sed meliora Deus. Interea placidi desyderium grane vultus Pensilis ante oculos picta tabella leuat. Te rapto, nobis tam pauca quod eripuit mors, Debemus calamo quanta Iuelle tuo? Hic tantas seruata; fideliter, atque benigne Promit opes orbi, dinitiasq; tuas. Lingua silet sed fama canit librig; loquuntur; Totus & in scriptis conspiciendus ades. Uno vita loco tenuit te morte solutum Scripta locis statuunt te tua mille simul. Que nec mors, nec tempus edax, nec flama, tyrani Nec furor immanis scripta abolere valet. Scripta, quibus picea tetri caligine Papa Pulfa, lux oculis redditur alma pys. Scripta, quibus Christi celebratur gloria Iesu: Quo fruere eternum & vine, Inelle vale.

M.iiij.

D.Her-

Tho. Bickleus injobitů I. Iucli Mertonensis Collegij quondam alumni.

Ertonensis eras quondam studiosus alumnus. At nunc in colo magne Inelle viges. Doctior an melior fueris; lis ma xima: fans Te doctum celebrant te celebrant q pium. Corpore caftus eras, mel lingua, pectore pollens, Vinidus ingenio, confiliog, fagax. Luxuries, venus, ira, cupido, superbia, linor Iuris in ingenium nil habuere tuum. Tractabas alacris scribendo ac rite docendo Aterni verbum nolte dieque Dei. Nulla supernenit quin sedulus bora foneres Vt prasul populos, sic quoque pastor oues. Spiritus atherea fanctus te afflauit ab arce, Nec tuus in Domino feruor inanis erat. Ut tua vox clare sonuit per pulpita Christum, Et cruce pendentis Regis enangelium, Antididagma libris censuram ve vidit apertis, Turba Sophistarum vidit ut atra tuam, Quaffaiacent decreta Papatriplicefq corone, Romulidum fordet facra superstitio. Egit Christe tuam causam dum vineret, eger Commiste causam & se tibi Christe suam, Quid superest nisi quod regnes post fata beatus Calestiresidens, magne Inelle throno,

Gulielmus Colus.

PRz cunchis mihi nota fuit tua vita Iuelle,
Et possum verè dicere, sancta suit.
Hac ego permotus iuuenis pietatis amore
Flagraui, docuit viuere vita tua.
Annos Oxonij non paucos egimus vna:
Vna domus nobis, vnaq; mensa suit.
Argentina suit nutrix communis veriq;,
Et dedit hospitium Martyris illa domus.
Te Bullingerus coluit, decus Heluetiorum,
Gualterus si summus amicus erat.
Simlerus, Frisius, Zanchus, Pelicanus amici:

Sola papistarum turba inimica fuit. Ornasti Foxi, przclari przsulis zdes Vità, doctrinà, & relligione tua. Dum tua scripta manent, nunquam tua laus morietur: Mors rapuit quamuis, fama perennis erit.

Herbartus Westfalingus.

Sto, si nescis, latitat sub marmore gemma, Nomine talis enim, req; Iuellus erat. Hîc ne quære tamen: gaudebat lumine viuus: Vult fibi cum terris mortuus esse nihil. Sed vel apud Christum quæras, cui viuere Christus: Vel viuos, vita dux quibus ille fuit. Sicut enim viuit cum Christo, sic & in istis Viuit, & vt viuat scripta relica dabunt. Nec tamen est tali spes gemma nulla fruendi : Et potes in scriptis, & super astra potes. Atq; licet studijs, doctrina, nomine, censu, Officio, lingua, stirpe, labore, loco, Isti par gemmæ non possis esse, Iuellum Si pietate, fide, speq; referre potes, Qualis gemma fuit, talis potes esfe, Iuellus: Non mundo, fateor, sed potes esse Deo. Isto fac referas igitur splendore Iuellum, Vtsplendere queas,splendetvtille polo.

Airidiou Tou haupertiou.

Ούελλος χρισού κηρυξ λίπε τουτονί κόσμον, ός πόλεως Σαρουμπιζός έπισχοπος ήν παντοδαπής μούσης μέχρι θαύματος ήν έπις ήμον, Ατλιχού ξμπέρος, ρωμαϊχού τε λότου. שונים שמוצוסק אבן בסטאין אין אטצויסףפיי, χρημάτων χρείτων, άλλοδιός τε φθοράς. A' Sexing Evaryeding in Bequis Epasis, χομ φιλόπωχος έων,χος φιλόχρισος έων. eyexa Tay being horing ours masida yaun

106 1

Nn.J.

Νόςον δμος ίλεως δικαθε δώπε θεός.

γα) τότε θρέψε λόγφ τοὺς λιμώτ οντας ἀθελφών,

ψεύδεος ἐχθρὸς ἐων, αἰρετικής τε πλάνης.

πολλάζε χαὶ θείαις ἀρετάζε τ νοιῶ ἐκέκαςο,

τοι ὅτον χριςοῦ κάρυκος ἔναμ ἐδ κ.

Νιῶ μιν ἐπθρανίοις θώκοις ἐνιδρύσατο χριςὸς,

οῦ μιαρὸς κόσμος πάντη ἀνάξιος ἄν.

εἴθ ὄφελες φιλόχριςε διῶναι ἐς δαθὺ γῆρας,

Α΄ ζεκίκς κῆρυζ, ἐυσεδίκς τε τύπος.

Adamus Squierus in obitum do-

M Ortha si vinis licuisset corpora flere, Lumina pra lachrymis iam mihi nulla forent. Vtile si verbis mortem culpare fuisset, iam mihi rixandi maxima causa foret. Heu mihi, mors rapuit dominum, mors abstulit, cheu moribus infignem, relligione pium, Dotibus ingeny rarum, virtute mitentem, pectore syncerum, nec minus ore virum. Mors etenim rapuit prastantem saua Inellum, mors igitur numeris dira vocanda meis. Nuper enim amifit Gemmam respublica triplex Splendentem, vita, moribus, arte, fide. Anglia doctorem, Christi respublica patrem, Oxonium pariter non mediocre decus. Qualibet amisit Gemmam, qua gloria gentis, que decus excellens orbis, o orbis erat. Gemma Inellus erat, Gemma prastantiar omni, corde pius, dicto verus, o arte potens. Oderat ille malos, verum dilexit honeftos, inuigilans studys nocte dieg, pijs. Sobrius in menfa, Salibus festinus acutis, pauperibus, pueris, fautor & altor erat. Acer in errores, explosit schismata papa,

substi-

Substituit quorum dogmata sacra loco.

Face domum assidue Domini purganit ab omni, cr docuit vera relligione frui.

Vnus prastiterat, facile quod episcopus vnue haud poset: Talis gemma Inellus erat.

Hunc rapuit, vigili, mors immatura, labore exhaustum: fælix mors tamen illa fuit.

Qualis vita fuit, talis mors extitit, vtg.

Splenduit in terris, nunc super astra micat.

Det deus omnipotens nobis sic viuere, détg.

morte tuos gressus magne Inelle sequi.

Té àvié.

Τάμερου, άμ φάσει τις δυχί ταλαφρονα τάυτημος Τάμος εξακόλιμ είναι, τό το πένθος εξάμες εξά μαργαρίτημ απολώλεκε: τέθναε λώςος ποιμανέωμ θνητώμ: ένθεμ όδυρμός ά εί. πάντοσε δόξα χύκλος παυτός, τέθνηκ Ιύελλος, γνώσιμ, νοῦμ, σοφίαμ, γράμματα, δεινός ανάρο Α΄ γγλία θησάυρου δὶ ςερεῖτ, έχχλησία πατρός, ή πόλις Ο΄ ξονίας άμφοτέρωσε φίλου. φάνεται σώμα νεχρός, ψυχάμ άνθει γε βιώσωμ κατοτε δαμόνιόμ τ', όυράγιόμ τε βίομ.

שלו בזאת העיר מעט ששון בכי גרול בזה מקום צח כל קדם כבר שחור ארי יקיר זמת שושן:

הנה הפת שומר הבית עליון: שומר רשום אומל את האפת תמיד נא כעת בשמו יואל עבר האלי

חיה מאר קרושו נפטר שהורי דברים עשה וכחב כל היטב כיר אנשים

של כן שמן נכבר במו כל לשון ונפשו

Arthurus Yeldardus.

Vi verbum populo Christireferare laborat, Sedulus & tradit dogmata pura Dei: Qui veniente lupo, Christi bene curat ouile. Et sauo tutum sernat ab boste gregem: Qui demum inter oues caste & fine crimine viuit, Pastorem hunc ouium quis neget esse bonum? Talis pastor erat pastorum gemma Inellus, Anglorum catus gloria magna sacri. Quem pia promeritis iam tota Ecclesia summis Pastorem agnoscit, perpetuog, colit. Hic iacet indigno contectum puluere corpus, Ast anima etherei transut astra poli. Inclyta fama manet, virtus manet inclyta, libris Adita divinis inclyta queg, manent: Sudores, pugna, ingenium, doctrina, fides a, Syncerus vera relligionis amor. Quam fuerat Christi constant Athleta Inellus, Site scire innat consule & inde seies.

Tobias Mathem.

A Gyptus Nilo celebratur, & India gemmis,
Parnasso Phocis, Trinacria quòd tulit Atnam,
Græcia clara fuit sapientem propter Vlyssem:
Cyrus Persarum decorauit nomine terram,
Te celebrem fecit Petrus, Florentia, Martyr:
Ni tremat horribili semper ia cata tumultu,
Gallia Caluini propter monumenta vigebit.
Clarus at excellens diuina mente suellus,
Quem facilem natura virum vigilantia doctum,
Quem pietas patrem, constans quem vita probatú,
Quem mors exemplum fecit, quem gratia sanctum,
Ille tibi solùm talem dedit, Anglia, qualem

Ille tibi solam promisit nomine Gemman.
Sint,ô sint plures, Christi qui dogmata vulgent,
Præsulis vt merito sungantur munere: sicut
Hic semper verbo docuit, scriptoq; docebit.

MEdonardus Cradoccus.

Vod pius est nuper sublatus morte Iuellus,
Attollis cristas cur ita, Papa, tuas?
Namq; viri summi cœlesti ab origine virtus
Et viget, & vires exerct illa suas.
Sissi, licet surijs plus æquo agitatus iniquis,
Omnia qui misces cædibus, atq; dolis:
Non tamen ille tuis vnquam perterritus armis
Terga dabit, calamo qui tibi damna dedit.
Qui qi tui regni, dum vixerat, extitit hostis,
Nunc scriptis pugnans acrior hostis erit.
Hicq; liber præsens in secula quæq; superstes
Testis erit samæ, Magne Iuelle, tuæ.

oliverius Withingtonus.

Sifte gradū properans, tumulū nam cernis, at intus cernere quam nequeas splendida gema latet:
Gemma Iuellus erat, tam re quam nomine viuens,
Gemma fuit moriens, sydera gemma petens.
Hanc tamen in tenebris ne quæras puluere tectam,
Lumine nam talis gemma carere nequit.
Talis vita fuit, talis doctrina, labores,
Relligio, probitas, intemerata sides,
Vt neq; iam tenebris, odio quas viuus habebat,
Nec nisi cœlesti gaudeat ille loco.
Splendenti gemmæ debetur splendida sedes:
terra parum splendet, possidet ergo polum.
Na.iii. Marti-

Martinus Colipeperus.

Nomen habere bonum, vita plerung, futura
Est omen fælix auspiciums, bonum.
Id quod & iste Dei posuit cui gratia nomen,
Quæs, placet cunctis splendida gemma probat.
Gratia namque Dei qui primis adfuit vndis,
Consilys huius præsto erat vsque viri.
Nec magis est alios inter spectata lapillos,
Gemma, alios inter quam fuit ille viros.

Thomas Bodlæus.

I, Pete mors alios: fuit hunc tetigisse voluptas,
Cui nulla est similem spes habitura virum?
Dic age per Musas, cur sic malesana superbis?
An quia iam minus hunc viuere fortè putas?
Inuida, mentis eges, pars est tibi nulla Iuelli,
Nec sine te nunc est, quam fuit antè, minus.
Na superest aliquid quod te facit, improba, ludos:
Quod iacet id nunquam credidit esse suum.
Scilicet ossa iacet, animi monumenta supersunt:
Optima pars superest, es nihil huius habes.
Putre cadauer habes: eius nil vendicat: aufer.
Non dolet in casses id cecidisse tuos.
Ergo petas alios qui plus tua tela morentur,
Cur velit hic, nihil est, non potuisse mori.

Επὶ τῷ τάφω. Ω ξίνε, τί ζητῶς, Ιθέλλυ σῷμα Βρετανιῦ; Εἰς ἄδυ καθέβη δῷματε Περσερόνης. Νῦς δι δέμας προλιπὰρ ἐκετ ἀιθέρα κὰ Διὰς ἀυγάς, Τῦ κλέος ἀϊδίοις λοιπὸρ ἔνες ι βίβλοις, Einsdem.

קינה על ההגמון יואל שמו שבקחל מתים הכין כסאו איש איש עד פאר נרומם תחלתו כי יקר כפו משך דעתו ו

> קומו קומו אַת הַפְרוּרִים ו הורירו דפ ראש הפורים כי הבמון בנקצום ו עבר איכו קדם ומים בינו פוני קפשבילים הפנו לראות בראשונים אין פסוחו על כל רעים פוסיף חכפה רים ננברים הנה חבו -על נבחים שחוא חבר לקם הוקים את קברנה כיפר ספרי וקדמונים פיהם מינים פצו עליו פו כאבנים בק ענח ד חחשפנים אפפיור עם פה נש פעיםו חלו אינם דברו צרים כי פור פר ניפיץ ערים ז בפטיש ה נא רבנים על כן קומנ חנרר שקום ז שכעו הפדו חו בעקים חוורי עו דע תוך חחקפים: ושמו זכרנ זו בין איפים כל חקורא ער עולמים ו יענה אפו

Laurentius Bodlæus.

Hic numbe est positus, procul hinc abscede Papista,
Hic numbe est positus, qui tibi terror erat.
Nec samen est positus terror tuus: illevigebit:
Æternum scriptis ac tibi terror erit.

Nn.iiij.

Eiuf-

Martinus Colipeperus.

Nomen habere bonum, vitæ plerung, futuræ Est omen fæliæ auspiciumg, bonum.
Id quod & iste Dei posuit cui gratia nomen,
Quæg, placet cunctis splendida gemma probat.
Gratia namque Dei qui primis adfuit vndis,
Consilys huius præsto erat vsquè viri.
Nec magis est alios inter spectata lapillos,
Gemma, alios inter quam fuit ille viros.

Thomas Bodlæus.

I, Pete mors alios: fuit hunc tetigisse voluptas,
Cui nulla est similem spes habitura virum?
Dic age per Musas, cur sic malesana superbis?
An quia iam minus hunc viuere fortè putas?
Inuida, mentis eges, pars est tibi nulla Iuelli,
Nec sine te nunc est, quam fuit antè, minus.
Nă superest aliquid quod te facit, improba, ludos:
Quod iacet id nunquam credidit esse suum.
Scilicet osa iacet, animi monumenta supersunt:
Optima pars superest, es nihil huius habes,
Putre cadauer habes: eius nil vendicat: aufer.
Non dolet in casses id cecidisse tuos.
Ergo petas alios qui plus tua tela morentur,
Cur velit hic, nihil est, non potuise mori.

Επὶ τῷ τάφῳ.
Ω ξίνε, τί ζητᾶς, Ικύλκ σῷμα Βρετανίδ;
Εἰς ἄδκ καὶ ἱβη δῷματε Περσεφόνης.
Νός δε δέμας προλιπών έχετ ἀιθέρα κὰ Διὸς ἀυγάς,
Τό κλίος ἀιδίοις λοιπὸν έγες βίβλοις,

קינה על ההגמון יואל שמו שבקחל מתים הכין כסאו איש איש עד כאר נרומם תחלתו כי יקר כפו משך דעתו ו

כנ קומו קומו עת תפרורים ו כי הבמון ראש הפירים עבר איכו בנקצאים ו בינו טבי קדם ומים חפשבילים בראשונים אין פסוחו על כַל רַעִים נ פוסיף חכפה רים גנברים הנה חבר -על בלחים שחויא חבר לקם דוקים בא קברנה תקדמונים פבר ספרי פיהם מינים פצו עליו פו כאבנים בק ענה ד חחשמנים אַפַּפיור עם פה נש פעים חלו אינם דברו ארים כי פור פל ביקיץ צרים ז בפטיש ח נא בבנים על כן קומנ חנררשקום שכעו קפדו חורי עורע תוך החבפיםו ושמו זכרנ כל חקורא א בין אישים ער עולמים יענה אפן

Laurentius Bodlæus.

His nompe est positus, qui tibi terror erat.

Nec tamen est positus terror tuus: illevigebit:

Leteruum scriptis ac tibi terror erit.

Nn.iiij.

Eiul-

Eiufdem.

Conditur hee tumulo Presul, quem patria destet:
Vnica qui patria Gemma Inellus erat.
Presul erat famà quo non illustrior alter:
Tantulus hunc totum non tegit ergò lapis.
Quo mortalis erat, cubat hoc sub marmore corpus:
Quo fuit atherens, spiritus astra colit.
Sed quandò illa dies qua mundi siniet auum
Adueniet, totus tum redivinus erit.
Interea, decor o doctorum summe virorum,
Et pater & patria gemma, Inelle vale.
Chare vale donec superorum sede recepti,
Perpetuò iunti stabimus ante Deum.
Tumodò pracedis, quia te pracedere dignum est:
N os per idem lati mox veniemus iter.

ITh. Norton.

Alleris, extinctum qui luges morte Iuellum. Aterna fruitur vita, mortemá, beatus Tam bene qui vixit moriendo vicit, & ipsum Autorem vita quem commendauerat ante Sape alijs vina voce exemplog, fecutus, Sublimis colo vehitur, letufa, triumphat. Erras Sublatum qui gandes morte Iuellum, Papicola. Et vinunt & viuent scripta Inelli Inuicta, o vite fama inuiolata superstes Integravinet: tu, si vis vinere, vinum Quem neglexisti, defunctum imitare, Papales Depone errores, disce uno fidere Christo. Inuenies olim Christum, agnofces que Inellum. Vine Inelle, vale: vt vinas resipisce Papifia. Te, Laurenti Humfrede, parem similema, Iuelle Omnipotens prafict, pariter te spiritus idem Imbuat, at que alium faciat foucatg, Inellum,

Per cuius grata ac viuacia scripta legetur Et magnus toto celebrabitur orbe Iuellus. Te simili vita, simili te morte beabit, Post mortem simili fama, vita autor Iesus, Qui vitam mortemg, bonam proponis amati Christicolis memorandam, imitandam, Humfrede, Iuelli.

Toannes Rainoldus.

Et mundi illecobrie the la cupidine feruet? Et mundi illecebris plumbea corda stupent? Stulte, quid immundi prosunt tibi ludicra mundi? Cuntta sub infestum mors agit atra ingum. Natus homo es , moriturus homo es , iacet ipfe fu-Ah, jacet Hesperie lucida gema plage. (ellus: Cuius in ore lepos: animo sapientia fulsit: Mente grauis pietas: pectore sancta fides. Ecquis erit Latia qui tetra venena Chimara, Qui septemgeminæ spicula tollat hydræ? Ille premens sacris Babylonica monstra lacertis, Barbara Romuleo contudit ora Caco. Ille sacrosantto fera cornua fulmine fregit, Ecce corona triplex & duo tela ruunt. Roma ruit, cadit hydra, fremit Papa, sponsa triu-Ecce corona triplex & duo tela ruunt. (phat. O nos fælices, quos talis adornat alumnus: Præful obit Christi, cuius & exulerat. Qui pius exul erat, cum Christus, vt exul abesset: Te duce, Christe redit te duce, vincit, obit.

Τόυνομ' Ιθέλλος, γένος 'Αγγλός, επίσχοπος, έργομ,
Χρισιανός τε λόγομ, χρισιανός τε νόομ.
Φῶς σχοτοθίσι πορὰμ, ἀδίοις βίομ, ἐλλιπε θνήσχωμ
Γγεῦμα θεῷ, πατρίδι γράμματα, πῶμα λάφω.

Idem Latine.

Nomine Inellus, gente Anglus, munere prasul, Christe tuus lingua, pectore Christe tuus: Luce leuans tenebras, inopes ope, morte reliquit Christo animam, patria scripta, cadauer humo.

descriptore L. Humphredo theologis,
P. L. Villerius Parisiensis.

Defunctum tua dum celebrant monumeta Inellum,
Melliflux instar apis vario de flore Britannis,
Fragrantes dum promis opes Humphrede, quid ipfe
Amplius admirer? Morèfic & dicta Inelli
Suspicienda quidem nobis, sed sera nepotum
Qux proauis benè grata magis mirabitur ætas?
An te, qui libro tot opes congeseris vno
Laurenti, Ausoniam victor sen conficis hydram,
Perspicua aternæ sidei seu dogmata pandis?

Quantus enim, qui tanti operis tibi prastitit vous Materiam? Aut quis tanto operiz, onerig, ferendo, Quitanta eloquio tenebris exemerit atris, Par suerit! Dic quantus erit? Dic obsecro, sancta Posteritas, nec enim mibi sasest dicero: tantum De tantis tacitum, aut tantos audire inuabit.

Georgij

Georgii Buchanani Scoti.

R Eginæ geminæ, pari labore, Verum non animo pari, Iuelle, Fecerunt pietas, vt esset orbi, Illustris tua: sæuiendo ferro Et igne altera id egit, vt niteret Virtus temporibus probataduris, Vt aurum folet ignibus recoctum: Iusto te altera prosequens honore, Produxit patrix in theatrum, & oris Tot dotes animiq; adhuc latentes, Ostendit populo: sed eruditis Et plenis pietatis, entheoq; Feruore ingenij libris, nepotum Famam in facula dum tuam propagas, Illiusq; odio, iftiusq; amore, Maiorem ipse tibi celebritatem Famæ, in tempora cuncta comparalti.

Eiusdem in Eundem.

I Velle, mater quem tulit Deuonia,
Nutrixé; fouit erudita Oxonia,
Quem Maria ferro, & igne patria expulit,
Virtus reduxit, prefulem fecit parens
Elizabetha docta doctarum artium:
Puluis pufillus te sepulchri hic contegit:
Quàm parua tellus nomen ingens occulit!

Danielis Rogerii Ode.

SI fas, sepultos carmine prosequi: Deflere si fas funera Præsulum,

00.y.

Qui

Qui rebus in magnis ruenti Fræsidium patria fuere: Te fas, sepultum carmine prosequi, Deflere te fas, optime Prasulum, (Inelle) natum Christiani Ad populi, & patria falutem. Nam quis tibi, vel mentis acumine, Aut ingenî par diuitijs, fuit? Quis orete facundiori, Vel calamo, vel & arte vicit? Quis castior te corpore? quis Deo Fernentiori pectore feruit? Morumue præstabat lepore Quis tibi, quis pietate vita? Queis laudibus, sic inter Episcopos, Excelluifti, maxime Episcope, Phæbus minores interignes, Vt superat radiante vultu. Sic eruditis prastiteras viris, Divinioris dotibus ingeni: Vulzorudi, quantum antecellunt, Mente animi & fludio, eruditi. O debet vni Relligio tibi, Defensa quantum vindicibus libris: De fauce pradonum Papag, Marte tuo modo vindicata. Sublatus, heu, nunc ex oculis gregis, Pendere sueti abs ore tuo, Dei Si quando leges explicares, Linguis oues duce destitutas. Heu linguis actam fluctibus aquoris, Puppemy, Rector deferis in mari: Quis non gemat, te nunc ademptum,

Et populi atg, ratis magistrum? Lymphata, cui mens rore papistico, Cui nullius mens conscia numinis: Hi morte latentur subactum, Ante diem & celebrent triumphos. Qui spiritus pernouimus enthei Oestrum: docentem audinimus intimà Curà: dolentes nos necesse eft, Fata tua hac memorare fletu. Heu quale sydus perdidit Anglia: Privata quanto Ecclesia nunc patre est: Nullis parem nactura (eclis, Te sine Christe, suo patrono. Ergo, Inello Sufficias parem, Parem Inello qui dare Prafulem, Qui, Chrifte, Solus Surrogare, Praficere & potis es magistros. Da,nauigantes per mare naufragum, Qui iactitatos Æolijs flabris, Ducat inoffensos, sacrati Ambrosia saturenta, verbi. Qui nos paparum fraudibus explicent, Qui nos luporum dentibus eximant: Vitag, sint scriptifg, puri, Prasulis admonitu Inelli: Sed nec, tuas nos flere vices decet, Altum solo qui raptus in athera, Cum Dis beatum degis æuum, Liber ab hostibus impiffy. Tantum, querelis profequimur pijs, Ac nostra detrimenta fluentibus Lugemus orbati magistro, Lachrymulis gemitu & profuso. 00.14. Est nec papistis, ansadata: vt neque Occasiorisoribus impis, Rifus cachinnofq; excitandi, Morte tua super, indecenter. Sic occidifti, certa superstites Litros, et mentis pignora liqueris: Queis mortuus, tollis papiftis. Protagoris atheifg, larnam. Quò nos, tui mortem quoque parcius, Deflemus: illos qui terimus libros, Ac ficut baredes, Inelle, Percolimus studio relictos. Hac parte vines perpetuum tui: Orbis ruinam clarus ad vltimam: Absenfg, sic præsenfg, nobis, Qui tua vidimus ora nuper. At tu supernis indite tam polis, Inelle, vitam transige colicam: Nonindigus laudis, nec hilum Zoileos faciens latratus. Mox, cum folutà, Christus in athere Compage mundi, rur sus ab omnibus Cernetur, indutum videre Corpore te solito innabit.

🤫 Eiusdem.

Ovo iaces tumulo, Inelle, tectus,
Hoc & relligio iacet, sepulta:
Et cum Relligione, docta linguas
Et Gracam & Latiam iacet Minerua.
His comes, Sophia, additur duabus,

Dotata artibus optimis, Pelafgi Quas vel excoluère, vel Quirini: Ha tecum recubant Inelle, mixta, Cumque istis recubas, Iuelle, mixtus. Netemnas tumulum Viator: vno Nama, marmore quattuor teguntur: Tres Dina, pia calitum propago: Quartus, nomine Gemmeus latino: Quem, dum vita superstitem fouebat, Gemmis dinitis India, rubrique Lapillis maris, Atticaque fuluis Capfe velleribus, Midaque acernis, Princeps antetulit Britanniarum: Tanti & dotibus ingeni superbum, Thefauris, opibus que Cræsianis, Gaza & Perfide, duxerat priorem. Dic nunc, qui tumulos vagus pererras, Vidistin' tumulum, viator, vnquam Falicem magis, aut magis colendum? Quem sic Dina triplex beauit voum, Gemmis gemmeus, omnibus priorque.

> Tế dước. E'y tòy tế lướng lượch tápas.

Λανθανέτω παριων μή σε παροδίτα, τὶς δυίφ χρύπετ ἐνὶ τύμβω:ταῦτα χίνωσκε ἔπη. μνήμα ι γὰρ τόυὶ ω κείλαι βρέτταννος ἴασπες. Α' λβίωνος κῦδος, ξείνε, Ιυέλλος, ἔγαν. πατρίδος δυνόματι κειμήλιον ὅσκε καὶ ἔργφ: μαργαρίτης χρδιο β λαμπρότερος κτεάνων. ὅςις ἄπαντα παρῆλθε, φαεινοτάταις άρετησι, σοφροσύνη, πίς ει ἐυσεβιητε βροτον. πριν μεν ἔλαμψεν ἐνὶ ζωδις: ὡς φδιβος ἐν ἀςροις: Νιμῦ δε θανων, λάμπει ἐν μεγάροισι θε β.

Candani

Cardani Mignotij Rothomagenfis.

Parca ferox doctis rumpere fila potest?

Quid: fancti mores mortis cohibere ferocis,
Eheu crudeles non potuere manus?

Quid pius indomitæ iam reddis debita morti?
Debuit an pietas subdere colla neci?

Debuit. At vitæ tibi non melioris adempta
Spes est: immò etiam iam tibi vita duplex.

In terra aureolo viuis Gemmate libello,

Qui non deleri tot tua facta sinet.

At quamuis moreris vigilans, pie pastor, ouili
Non moreris, nobis & tibi viuis adhuc.

Io. Brosserii Vindocinensis Galli.

GEmma nites cœlis, qui terris ante nitebas,

Atq, etiam terris, nunc quoq, Gemma nites.

Interit pars parua tui, pars maxima viuit,

Gloria post nullos interitura dies.

Ac meritò Gemmam patrius te sermo vocauit,

Nomine virtuti conueniente tua.

Gemmea cui dostrina fuit, cui gemmea vita,

Gemmea cui pietas, gemmea cui fides.

Gemmatus fi fuit gemmato in pestore candor,

Gemmeus ingeni, gemmeus oris honos.

At dum gemmisera gemmabas gemmeus arte,

Inuidit gemmis Atropos atra tuis.

Nunc igitur gemitu perfusa Britannia tristi,

fure gemit gemmam sic perisse sibi.

TE dors.

Μαργαρίτης βρετταφυνικός, ὁ τίμιος κὸ κόσμιος, μαργαρίτης δυνόματι,
μαργαρίτης το πράγματι,
τός σοφίης χειμάλιου,
καλδις τρόποις δς λάμπετο,
καλδις λόγοις δς ςίλβετο,
πολλδισι το μαθέμασι,
την άρελην ςερξάμθυος,
την κακίαν φευξάμθυος,
κι μαρμάρω καλύπθεται,
τον τάφον όμω μαρμάριου,
καλῶς λέγοις μαργάριου.

M. Delafaij Galli.

E Heu fugaces, heu nimium cito Labuntur anni: currit & ocyus Etas lewi vento, diefq. Instar aqua fluida recurrunt. Annofacornix nescia faculi, Cornusq vinax illachrymabili Cedunt neci: quam nec fuzarunt Cornigeri, celeresue cerui. Quercusq fibris fixa tenacibus, Cedrufg, candex, & genus arbornus, Et saxa tabescunt, & omne Quod genitum est moritur peritg. Oreo voraci cuilibet est via, Et colla mortis subdere currui Coguntur omnes, nec quis vnquam, E ftygia remeanit unda. Pp.j. Omnes

Omnes codem cogimur Impium, Piumue: ditem pauperem & obsitum Tannis, ferocis tela mortis Confodiunt pariter dolofa. Quid ergo? folus nos laqueis necis Christus fideles expedit, eluens Sordes repurganfq; nostras Morte (ua maculas pudendas: Que nos inique mortis in abditis Antris tenebant: quæg, poli viam Nobis negabant & reatu Implicitis iter obstruebant. O mors retudit iam tua spicula Christus repressit victor & impetus Christus, tuofq; ausus inanes Reddidit, or domnit Redemptor. Cacum Sepulchrum non retinet pios: Et vincla mortis non ita detinent Corpus piorum, quin supra astra Horum animi revolent corufca. Pius Inellus mortis ab vnguibus Lasus, retudit mortiferam necis Falcem fecunda vectus alis Iam fidei repetens Olympum. Victrix fides eft mortis & hoftium, Mundi maligni, tum Satana vafri: Fultus fide pastor Inellus Iustitiæ referet coronam. Absint inani funere nania, Luctufq, triftes, o querimonie: Non est ademptus, vita cuius In gremio Domini reposta eft. Nam cum Deo tum fecula fecula

Finet,

Pinet, fruetur tum requie pios

Post tot labores, quum Redemptor

Ille suis veniet benignus.

Humfredus autem laude vir optimus

Dignus perenni, qui calamo aureo

Aquat Inelli actus, nepotum

Quos series imitetur Angla.

ousion xaj idans.

TRob. Rollus.

Xonium geminis meritò se iactat alumnis: Splendida vterq; suo tempore lampas erat. Wiclefus primus, fuit alter athleta Iuellus, Infignes ambo relligione patres. Hen quot vterque tulit misere discrimina vita? Quot subière graues pro pietate vices? Dum iuga discutiunt tricoronis dura Tyranni, Dum fugiunt Itali lurida monstra soli: Dum diuina serunt crucifixi dogmata Christi, Dum pandunt claram cœlica ad aftra viam. Plurima dum coleret Romanum turba Baalem Perstitit his eadem semper & vna fides. Alter clarus erat viguitq; prioribus annis, Alter & hoc nostro tempore presul erat. Cui deus & pectus finxit, fimul ora poliuit, Esset vt in populo buccina clara suo. Cui pro re nata dederat cognomen, idiplum Ex certis poterit aiq liquêre notis. Verè gemma fuit, si vel doctrina notetur, Seu decus ingenij claráue dona fui. Gemma quoad mores, gemma & virtute Iuellus,

Dignus cui cingat gemmea mitra caput.

Pp.ij.

Ouid multis?tam rara fuit, tamq; inclyta gemma,
Vt licet huc totas, quilibet addat opes,
Ouas mare vel rubrum, vel quas Tag aureus affert,
Adde huc & gemmas (ô Cleopatra) tuas,
Haud referent æquas isto in certamine vires,
Nec poterint donis æquiperaresuis.
Si fragilis tanti perituraq; gemma putetur,
Dic quanti nobis gemma Iuelluserit?

אַמַר הַמָּוּת

יברים אבי ב הריבותיקה מחוז בלים אין בשפתי אין בשפתי מחוז בל-חפצי לינים אבי יבוי אלאלים בוי אלאלים בונים ריבכם בונים ריבכם בונים ליבכ בונים לאלי בונים לאש בכר בוני אל אלים בני אל אלים

כנדרושיה

Henricus Cottonus.

Te triumphales, procul hinc, procul ite Camana,
Deponat faciles lata Thalia iocos.
Aurea predura violarunt fila forores,
Anglorum gemmam mors truculenta tulit.
Hic tibi Roma tuam detraxit perfida laruam:
Dumé; legit gemmas, quid nifi? gemma fuit.
Discussit

Discussifices, saucesq; obstruxit hiantes,
Ignitas Romæ dispulit ille faces.
Vita triumphanti nunc cessit languida fato,
Cum superis mens est, membraq; marmor habet.
Fama bonis superest, nullo tumulanda sepulchro,
Et radijs tenebras lucida gemma sugat.

Danielis Rogerij Epigramma in tumulum Io. Iuelli.

M Armora miraris, Parijs qui casa cauernis, Maufoli aut molem, Pyramidumue ftrueme Ne temnas hoftes que cernis faxa, sub illis Maufoli maior nomine, fama viget. Scilicet exunia recubant bicg, offa Inelli: Qui prasul, patria gemma decusq, fuit. Quem tremuit viuum pellacis curia Roma: Quo viguit vino Relligionis honos. Cui veneres vni Latias Graiafa benigne, Et Latia & Graia contribuere dea. Qui quantum vulgo doctorum gloria praftat, Doctorum tantum prastititille choro. Orator placidus, prasulgrauis, integer ani, Nec vita pollens integritate minus: Dinini verbi praco, fideia, patronus, Promptus & errores enfe secare Dei. Cui si pro meritis tumulum Libitina sacraset, Qui nunc marmoreus, gemmeus ille foret.

Eiusdem.

De variarum regionum purioribus theologis.

PRædicet asiduò dininum Martyra Tuscus: Caluinumq; suum Gallia in astra ferat. Pp.iij.

Lactes

Iactet & extoliat Germana Melancihona tellusi Lutherum & parili semper honore vehat. Nec Bucere two soblinifcatur bonores Bonna tuo fummum nomine nacta decus. Zuinglius Heluctijs æternum viuat in oris: Et Bullingerum gens Tigurina colat. Inclyta Sarmaticas fit Alasci fama per vrbes: Boihemis Husus concelebretur agris. Clara sit Hemmingi Danis industria terris: Illustris Scotica Knoxins extet humo. Valdesio Hispanus scriptore superbiat orbis: Hyperium & merito carmine Belga citet. Quag, Sui regio nomen doctoris honoret, In praceptores sitá, benigna suos. At Doctore suo te gaudeat Anglia falix, Vnum pro cunctis teg, Inelle canat.

Eiusdem.

Ad Io. Iuelli scriptum, quo Thomæ Hardingi Pontifici Doctoris cauillationes refutat.

F Ama fidem fecit musis perscripta, Procrusten
Grassatum Actai rure suisse solicies
Qui latrocinis iter omne obsedit iniquis,
Attica qua fines vrbs Corydallus habet.
Insesta quoseung, latro comprenderat ora,
Aquabat lecto protinus ille suo.
Longior extiterat, partem obtruncabat: at alter
Si breuior, solitus tendere membra suit.
His captos cruciare modis assuctus, amarae
Sape viatores dedidit ille neci.
Haud secus Hardingus scriptos nouus ecce ProcruTractat, & excruciat viq; doloq; patres.
(stes

Namqi vbi Romanæ pertexunt dogmata sectæ,
Authores mutilat diminuitqi sacros.
At si perstringunt damnandos forsan abusus,
Torquet,& extendens sensa aliena citat.
Sic studet antiquis nouus hic auferre vigorem,
Aut torquendo patres, aut mutilando necans.
Sustulit Ægidæ sceleratum dextra Procrusten:
Qui necet Hardingiscripta Iuellus adest.

Eiusdem. De præstantia Io. Iuelli.

Ndia gemmiferis tellus celeberrima baccis, Margaribusq; frequens, atque Adamante frequens: Pone tuos fastus, progignit & Anglia gemmas, Estq; Adamante frequens, Margaribusq, frequens. Margaribus, Veneri Cafar thoraca Britannis, Cantiaco rediens orbe dicauit ouans. Bristoleusq; sinus crebris adamantibus extat: Durities minor his, [ed magis artis ineft. Quippe tui expertes laterum suntq; India lucis, Si non artificis perpoliantur ope. His natura fauet, nilest opus arte magistra: Quilibet his nulla splendet ab arte sinus. Adde, tuos nullo cingi munimine, claufos Rupea Bristoleos, & cana testa tegit. Grande soli decus noc': sed non tamen Anglia summum : Maior namq; tibi gemma Iuellus erat. Cui gemma non gemma plagis par antea visa est, India fine tuis, Anglia fine tuis. Nempe coruscabat raro [plendore Inellus: Pp.ny. GemmaGemmabat veris gemmeus ille bonis.

Quid? quod gemma auro, precione parabilis agno est:

Huic similis, nullà gemma, paratur ope.

Dum tamen vlla tibi gemma, India & Anglia creseet,

Illa huius gemma, sama superstes erit.

Rodolph. Gualterus Tigurinus. F.

Vm procul à patrijs hæfisti sedibus exul, Mirata est laudes hospita terra tuas. Vtque tuum funus nuper pia patria fleuit, Sic etiam est lachrymis illa sequuta suis. Vtraque dum mæstis luget turbata querelis, Et corpus pulla veste adoperta gemit: Vndique purpurei celebrabant gaudia patres, Quaque Deum rafo vertice turba colit. Et vastum cupidis onerabant æthera votis, Atque inter medias exiluére cruces. Scilicet extincto spondent sibi læta Iuello, Quo vino gemuit pressa caterna Papæ. Cùm sic ex alto sonuit vox edita Olympo: (Nempeà diuini numine missa Patris.) Flete cucullati potius: nam, qualia gessit Viuus, adhuc cassus lumine tela gerit. Et sanda fidei testis pia charta manebit, Quam recinet quidquid posteritatis erit. Tuque etiam inuitis oculis, fera turba, renolues, Sit licet helleboro triftior illa tibi.

T. G.

Q Vàm tua vita bonis fuit exoptata pijsé, Tam tua mars ifdem est, docte Iuelle granis. Quamg, fuit vanis tua vita infesta papistis, Tam tua mors illis grata repente venit.

Sed bene, quod summus sic rem disponit Ichona,

Vitua sit summo vitaq; morsq; bono,

Vita dedit varios in Christi messe labores,

Gaudia magna bonis, tadia magnamalis.

Mors pia, quam scriptis docuisti er voce salutem

Attulit, er vita signa perennis habet.

Henrici Kniuetti.

Vi fine labe piam didicit producere vitam, & coluit fancta relligione Deum,
Et fine fraude bonus fatis fua debita foluit,
mortuus ille petet fidera fumma poli.
At tua cum Christi quadrabat dogmate vita:
hoc pietas, mores, scripta, Juelle, docent.
Ergo quid obstabit (meritò gemmate Juelle), Conquo minus infignis laudibus astra petas?

Robertus Onflous.

Pierides planctu vestrum celebrate Inellum, flebilibus luge mæsta Camana modis.

Et puer interitum cogor destere Inelli, nam pueros etiam scripta venusta innant.

Hac hac librorum semper monumenta manebunt, ô puer hac Gemma gemmea scripta lege.

Terra tegit corpus, volitat super athera fama, Et praclara sides non peritura viget.

Samuel Cranmerus.

A Nglia latitia solitos deponito gestue.

Nam tibi comminuit gaudia insta Deus, m. A

Desine magnificos celebrare Britanne triumphos.

2 q. i. Surripit

Surripit ecce tuum mors inimica decus Nam perit arte Plato, Cato vita, Tullins ore, Qui lux & patria gloria magna fuit. Eripuit vitam mors buic, dedit buic quoq; vitam: Nullis clausa locis fama perennis erit. Corpus humum, colum referebat spiritus altum, Pars imitata hominem pars imitata Deum. Pellitur (heu facinus) percerinas exul in oras, Dum furit in Christi, turba nefanda gregen. Inde redux tandem patriag; relatus in arua, Tam duri exily pramia dignarefert. lamg; vt pontificis celfos enectus bonores Pastorale tenens, munera insta, pedum, Abdita proposuit populo mysteria verbi, Sedulus & Christi dogmate panit ones. Edidit & vigili facrata volumina cura, Depellens sparci somnia vana papa. Inde Deo charas studys dormifcit in altis, Membrag, terra tegit , spiritus astra capit.

Ad Sarifburiam Ciuitatem, cui fo.
Iuellus præfuit Episcopus, Epigramma,
viuente Iuello scriptum.

Que Sarum priscis suit vrbs, Seueria quaq,
Dicta, Sarisburiam secula nostra vocant.
Que quondam (testis vicini in culmine montis
Arx sita) deuexo colle locata suit.
Tercentum elapsis, decies quater insuper annis,
Deserto vallis monte habitata fuit.
Nadderus herbosas qua radis slumine ripas,
Et vilugi fluctus auget Auona suis.
Nam quia mons vadis caruit, se valle potita,
Contulit ad stuidas incola siccus aquas.

Quò tunc fana loco, celsis surgentia pinnis
Amula Romanis structa fuere tholis.
Mira canam, Soles quot continet annus, in una
Tam numerosa, scrunt, ade senestra micat:
Marmoreas g, capit sus tot ab arte columnas,
Comprensas boras quot vagus annus habet.
Totá, patent porta, quot mensibus annus abundat:
Res mira, at verà res celebrata side.
Purus & in vicos decurrit riuulus omnes,
Immundum munda qui sinit urbe nibil.
Magna quidem sunt hac: sed sunt maiora, quod urbi
Prasideat rara Prasul ab arte potens.
Qui verè est talis qualem sua nomina signant,

Einsdem.

Danielis Rogerij.

Gemmeus, & gemmis omnibus vna prior.

CIc tibi sera fluant, er prospera fata viator, Qui tumulum (pettans, bot breue lemma legis. Perlege, & existo virtusem disce sepulchro: Nempe bi te lapides multa docere queunt. Non ad degeneris natus fuit otia vita, Quem positum hac clausit Parca, Incllus humo. Sed Christo musifq, facer, patrie vtilis ora, In fludys egit tempora cuncta pys. Sub ferulis creuit cui prima crepantibus atas, Dum Graios discit, dum Latiofa, sonos. Implicitus Logicis mox artibus, impetementis Quefinit veri lege modog; vias. Hinc ad naturarimanda arcana volutus, Natura causas discere cura fuit. Queis fatur, antiqui penetralia raptus in aui, HistoHistoricas triuit mente manug, vices.

Sed leuior labor hice summi decreta tonantis

Maius opus, celsi & iura tenere poli.

Cui studio immersus cuig, insatiabilis harens,

Inuigilat biblys immoriturq; sacris:

Cum nigra pertasus tenebrosa nubila vita,

Discendi calum, captus amore petit.

Qua situs: aterni propius videt ora leboua;

Discit & amagno cuncta docente, Deo.

In D. Inellum Io. Foxi.

Τρεις άμα συμμάχοντο, τύχντε, φύσις ε, χάριςτε, τῶ γ' ἐνὶ ἰουελλῶ πλειον ἀποινα φέρειν.
πολλὰ φύσις, χαὶ πολλὰ τύχν χειμήλια ἔνειμαν.
Α' υτος ὅθεν χύσις περιχάλλεα τέχνων,
δῶρα κδιὸ ἀμφοτέραι, δῶραδε φθαρτὰ δόχαν.
Θνῆτα γὰρ ἀνθρώπεια, ἀχύμορ ἔχαςα μεγάλα.
οὄχελαι ἄτλα βροτῶν, χαὶ μία πάντα χονὶς.
Θεια δ' ὑπερβάλλουσα χάρις ἄυθύνετ ἀπαντα,
ἄ βροτ ἐδωχε φύσις, ἄμβροτα τεῦξε χάρις.
μενον ἀρ οῦν χριςδιο χάρις κειμήλιον. Αλλὰ
τὰ χενά, τῆς δὲ λαχὰν, ἱιμιος ὅξὶ λίθος.

Aliud Eiufdem.

Mœste quid Angle gemis? perût tibi Gema, Iuellus? Viuit at Humfredus: mæste quid ergo gemis? Gemma, nitar patriæ suit ille: erit Orbis at iste, Si licet auspicus pergere, Christe, tuis.

FINIS.

Dudie Latur Janterque Pent

10

